

T.C
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR'IN HİKÂYELERİ ÜZERİNE
BİR İNCELEME

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan:
20096028 Şerif Şenol ZÜMRÜTKAL

Danışman:
Doç. Dr. Handan İNCİ

İSTANBUL-2012

Şerif Şenol ZÜMRÜTKAL tarafından hazırlanan **Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / ~~Öçoğluluğuyla~~ Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 12 / 01 / 2012

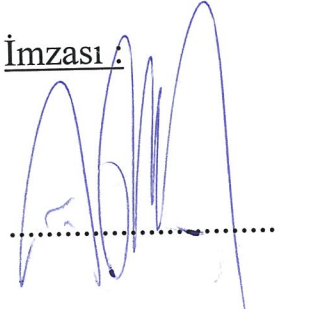
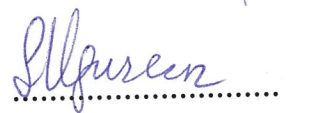
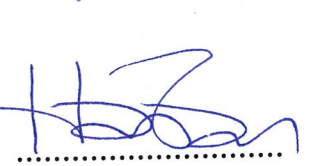
(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Abdullah UÇMAN

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Sema UĞURCAN (M.Ü.Öğr.Üy.)

Jüri Üyesi : Doç.Dr.Handan İNCİ ELÇİ (Danışman)

İmzası :

.....

.....

.....

İÇİNDEKİLER

Sayfa no:

ÖN SÖZ	V- VII
ÖZET	VIII
ABSTRACT	IX
KISALTMALAR	X

GİRİŞ:

Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Türk Hikâyeciliği İçindeki Yeri	1-14
---	-------------

BİRİNCİ BÖLÜM

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeleri ve Hikâyeciliği Üzerine Değerlendirmeler	15-34
--	--------------

İKİNCİ BÖLÜM

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeleri İçin Bir Sınıflandırma Denemesi

2.1. Hikâyelerin Yayın Tarihi ve Yayın Yerine Göre Sınıflandırılması.....	36-40
2.2. Hüseyin Rahmi Gürpınar Hikâyelerinin Kitaplara Göre Sınıflandırma...41-47	
2.2.1. Kadınlar Vaizi.....	41
2.2.2. Meyhanede Hanımlar.....	41-42
2.2.3. Namusla Açlık Meselesi.....	42
2.2.4. Katil Buse.....	42
2.2.5. İki Hödüğün Seyahati.....	43
2.2.6. Tünelden İlk Çıkış.....	43-44
2.2.7. Gönül Ticareti.....	44
2.2.8 Melek Sanmıştım Şeytanı.....	44

2.2.9. Eti Senin Kemiği Benim.....	45
2.2.10. Gazetecilikte İlk Yazılarım.....	45
2.2.11. Gazetecilikte Son Yazılarım.....	45-46
2.3. Çeviri Hikâyeler.....	47
2.4. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Kitaplaşmamış Hikâyeleri.....	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeleri Üzerinde Konu, Kişi, Mekân, Zaman ve Anlatım Teknikleri Açısından Bir İnceleme

3.1. Hüseyin Rahmi Gürpınar Hikâyelerinde Konular

3.1.1. Alafranga Hayatın Eleştirisi.....	49-53
3.1.2. Batıl İnançların Eleştirisi.....	53-62
3.1.3. Âdet ve Gelenekler.....	62-63
3.1.4. Zengin-Fakir/Güçlü-Güçsüz Sınıfların Karşıtlığı.....	63-66
3.1.5. Kadın Sorunlarına Bakışlar.....	66-71
3.1.6. Kadın ve Erkek İlişkileri.....	71-78
3.1.7. Açlık ve Yoksulluk.....	78-80
3.1.8. Çocuk Dünyasına Bakışlar.....	80-83
3.1.9. İstanbul Şehir Hayatına Yönelik Dikkatler.....	83-86
3.1.10. Hayvanların Konu Edildiği Hikâyeler.....	86-89

3.2. Hüseyin Rahmi Gürpınar Hikâyelerinde Kişiler

3.2.1. Alafrangalar/ Züppeler	90-94
3.2.2. Geleneksel Yaşam Biçimini Sürdürenler.....	94-98
3.2.3. Kanunsuz İş Yapanlar	98-99
3.2.4. Külhanbeyleri.....	100-101
3.2.5. Hafiyeler.....	101
3.2.6. Konak Çalışanları.....	102-106
3.2.7. Din Adamları.....	107-109
3.2.8. Öğretmenler.....	109-110
3.2.9. Esnaf.....	110
3.2.10. Yazarlar/Şairler.....	110-111

3.2.11. Azınlıklar	112-113
3.2.12. Yabancılar.....	113-115

3.3. Hüseyin Rahmi Gürpınar Hikâyelerinde Mekân

3.3.1. Mahalle Evlerinde Geçen Hikâyeler.....	116-118
3.3.2. Konaklarda, Yalılarda Geçen Hikâyeler.....	119
3.3.3. İş Yerlerinde Geçen Hikâyeler.....	119
3.3.4. Ulaşım Araçlarında Geçen Hikâyeler.....	119-120
3.3.5. Sokakta Geçen Hikâyeler.....	121
3.3.6. Camide Geçen Hikâyeler.....	121
3.3.7. Adalarda Geçen Hikâyeler.....	121
3.3.8. Okulda Geçen Hikâyeler.....	121-122
3.3.9.İstanbul'da Geçen Hikâyeler (Semtlere Göre Tasnif).....	123-124
3.3.10.Diğer Mekânlarda Geçen Hikâyeler (Konaklar, iş yerleri v.s).....	125

3.4. Hüseyin Rahmi Gürpınar Hikâyelerinde Zaman

3.4.1.II. Meşrutiyet Dönemi'nde Geçen Hikâyeler.....	126-130
3.4.2. Mütareke Yılları ve Kurtuluş Savaşı'nda Geçen Hikâyeler.....	130-133
3.4.3. Cumhuriyet Dönemi'nde Geçen Hikâyeler.....	133

3.5. Hüseyin Rahmi Gürpınar Hikâyelerinde Anlatım Tekniği

3.5.1. Röportaj Tekniğiyle Yazılan Hikâyeler.....	134
3.5.2. Meddah Anlatım Tekniğiyle Yazılan Hikâyeler.....	134
3.5.3. Gazete Haberlerinden Oluşturulmuş Hikâyeler.....	134-135
3.5.4. Mektup Tekniğiyle Yazılan Hikâyeler.....	136-138
3.5.5.Anıların Hikâyeleştirilmesi.....	138
3.5.6. Fabl Tekniğiyle Yazılan Hikâyeler.....	139
3.5.7.Hikâyelerin Anlatım Tekniğine Göre Tasnifi.....	139-143

SONUÇ 144-149

EK:

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Kitaplaşmamış Hikâyeleri.....150-188

KAYNAKÇA.....189-199

ÖZGEÇMİŞ.....200

ÖNSÖZ

Aynı dönemde yaşadığı Servet-i Fünûnculardan farklı bir edebiyat anlayışına sahip olan Hüseyin Rahmi Gürpınar, halka seslenen eserleriyle hem döneminde hem de sonraki yıllarda geniş bir okur kitlesine ulaşabilmiştir. Uzun bir edebiyat hayatı olan Hüseyin Rahmi, daha çok romanlarıyla tanınmakla birlikte hikâye dalında da eser vermiştir. Denebilir ki Hüseyin Rahmi'nin hikâyeleri, roman alanında gösterdiği başarının gerisinde kalmıştır. Oysa onun hikâyeleri de romanları kadar ilgi çekicidir. Bu çalışmanın amacı, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hikâyelerini bir bütün olarak ele almak ve yazarın Türk hikâyesine katkısını değerlendirmektir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, eserlerinin bütününde, yaşadığı dönemin çeşitli görünüşlerini yansıtmayı görev edinmiş bir 'toplum gözlemcisi' gibi hareket eder. Çağdaşı Servet-i Fünûnculardan farklı olarak, roman ve hikâyelerinde sokağı, gündelik hayatı ele alır. Hüseyin Rahmi Gürpınar, üstadı Ahmet Midhat Efendi'nin izinden giderek, eserleri aracılığıyla okurun dikkatini bazı toplumsal meselelere çekmeyi hedef edinmiştir. Bunun için, yaşadığı şehri, zengin konaklarından, mahalle evlerine, çarşı pazarından sokaklarına varıncaya kadar gözlemlemiş ve renkli, canlı bir üslupla kaleme almıştır.

“Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeciliği” adlı bu çalışmaya başladığımda, ilk adımım yazarın hikâyeleri üzerine neler söylendiğini araştırmak oldu. Ancak, etraflı bir okumayla şunu gördüm ki, Hüseyin Rahmi'nin romancılığı ve romanları üzerine çok sayıda makale yazılmış, tez hazırlanmış olmakla birlikte hikâyeleri yeterince incelenmemiştir. Bu çalışmada ilk olarak Hüseyin Rahmi'nin kaleminden çıkan bütün hikâyeleri tespit ederek işe başladım. Yazarın kitaplaşmış veya gazetelerde, dergilerde kalmış bütün hikâyelerini ilk yayımlandıkları yere göre tespit ettim. Bunun için geniş bir süreli yayın taraması yaptım. Daha sonra bu hikâyeleri yayımlandıkları yer, yıl ve içinde yer aldıkları kitaplara göre sınıflandırdım. Bu ön çalışmadan sonra tezimin değerlendirme kısmını oluşturan asıl incelemeye yoğunlaştım.

Bu plana göre hazırladığım tezi şu ana başlıklar altında sunuyorum:

“Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Türk Hikâyeciliği İçindeki Yeri” adlı giriş bölümünde, çeşitli kaynaklardan edindiğim bilgilerle yazarın kısa bir biyografisini aktardım. Ardından Hüseyin Rahmi’nin modern hikâye türünde hangi eserleri verdiğini ve nasıl bir hikâye anlayışı taşıdığını anlattım.

Birinci bölümde Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın hikâyeleri üzerine yapılmış bütün değerlendirmelerin eleştirel bir okumasını yaptım. Buna göre yazarın edebiyatımızda bir hikâyeci olarak nasıl konumlandırıldığını tespit etmeye çalıştım.

İkinci bölümde, Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın tespit edebildiğim bütün hikâyelerini çeşitli özelliklerine göre sınıflandırdım. Önce hikâyelerin ilk olarak nerede ve ne zaman yayımlandıklarını gösteren bir liste hazırladım. İkinci sınıflandırmada ise, yazarın bu hikâyelerin hangilerini kitaplarına aldığını ve hikâyelerin kitaplara göre dağılımını gösteren bir çalışma yaptım. Bu bölümün sonunda kitaplarına almadığı hikâyelerini ayrı bir liste halinde gösterdim. Böylece yazarın kaleminden çıkan bütün hikâyeleri kronolojik bir dizge içinde takip etmemiz mümkün oldu. Hüseyin Rahmi, çoğunun kaynağını belirtmemekle birlikte Batı edebiyatlarından çeşitli hikâyeler de çevirmiştir. Bu bölümde son olarak Gürpınar’ın çeviri hikâyelerini listeledim.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın hikâyelerinin niteliklerini ortaya çıkarmak için, bunları konu, kişi, mekân, zaman ve anlatım teknikleri açısından inceledim. Buna göre, yazarın romanlarında da takip edebileceğimiz konuları ve kişi repertuarını tekrarladığını, anlatım tekniği ve üslup açısından da özgünlüğünü koruduğunu gördüm.

Sonuç kısmında, Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın hikâyelerinin temel özelliklerini aktardım ve yazarın hikâyeleri ile romanlarını ana hatlarla karşılaştırdım. Bu çalışmada ulaştığım sonuç ise şu oldu: Gürpınar, hikâyelerinde konu ve kişi repertuarı olarak romanlarını tekrarlamakla birlikte,

teknik açıdan romanlarına göre daha başarılı olmuştur. Romanlarında dağınık ve savruk görünen yazar, hikâyelerinde daha derli topludur. Bu durum, fazla genişlemeye elverişli olmayan hikâye türünün sınırlayıcılığıyla da açıklanabilir.

Tez çalışmamı hazırlarken, gerek Türk edebiyatında modern hikâyeyi, gerek Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın edebiyatçılığını konu edinen çeşitli kaynaklara başvurduğum. Bunları tezin sonundaki "Kaynakça" bölümünde belirttim.

Ayrıca, yazarın kitaplarına girmeyen, bugüne kadar dergi/gazete sayfalarında kalmış, bulabildiğim bütün hikâyelerini yeni harflere aktardım ve tezin sonuna ekledim.

Tezin yazım aşamasında, alıntılanan metinlerin imlasına dokunmadım. Ancak, diğer bölümlerde Türk Dil Kurumu'nun 2010 yılında basılan imla kılavuzuna göre hareket ettim.

Sonuç olarak, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın tespit edebildiğim bütün hikâyelerini çeşitli açılardan ele alıp incelediğim bu çalışma ile yazarın hikâye alanındaki varlığını ortaya çıkarmaya yönelik bir katkı sağladığımı ümit ediyorum.

Bu çalışmayı yapmamı sağlayan, desteğini benden esirgemeyen, yedi yıl boyunca yetişmemde önemli bir yeri olan ve farklı bakış açıları kazanmamı sağlayan değerli hocam Doç. Dr. Handan İnci'ye ve bütün lisans hocalarıma teşekkür ederim.

Maddî, manevî yardımlarını benden esirgemeyen aileme, iki yıl boyunca beni yalnız bırakmayan sevgili arkadaşlarım Ülkü Akgün ve Sinem Yaklav'a teşekkürlerimi sunuyorum

Şerif Şenol Zümrütkal

ÖZET

Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944), hiçbir edebi akıma bağlı kalmadan savunduğu görüşlerini hem romanlarında hem de hikâyelerinde kendine has üslubuyla işleyerek Türk edebiyatında özgün bir yer edinir. Eserlerinde Türk toplumunun Batılılaşma sürecinde geçirdiği değişmeyi, bu değişimin getirdiklerini tüm çıplaklığıyla gözler önüne serer.

Hüseyin Rahmi, Türk edebiyatında daha çok romancılığıyla tanınmasına rağmen sadece hikâye ve tiyatro türlerinde de eserler vermiştir. Tezin amacı, araştırmacıların ihmal ettiği hikâyeciliği üzerine geniş bir çalışma yapmaktır. Bunun için Hüseyin Rahmi'nin sadece kitaplaşmış hikâyeleri değil, gazete ve dergilerde kalmış hikâyeleri de derlenip, incelenmiştir. Böylece Hüseyin Rahmi'nin Türk edebiyatına hikâye alanındaki katkıları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Rahmi Gürpınar, roman, hikâye, Türk edebiyatı

ABSTRACT

Hüseyin Rahmi Gurpınar (1864-1944), due to the flow without having espoused the views of any literary stories and novels as well as a unique place in Turkish literature acquires by processing its own style. Westernization of Turkish society to change the process in the works of his, in all its nakedness reveals the corruption brought by this change.

Hüseyin Rahmi, mostly of Turkish literature and drama genres as well novels despite a reputation as the story works just gave. The aim of the thesis, the researchers neglected to make an extensive study on the short story. For his, Hüseyin Rahmi not only stories, stories in newspapers and magazines have been compiled and analyzed. Thus Hüseyin Rahmi, contributions to Turkish literature in the field tried to put the story.

Key words: Hüseyin Rahmi Gurpınar, novels, stories, Turkish literature.

KISALTMALAR

A.g.h: Adı geen hikâye

A. g. k: Adı geen kitap

A. g. m: Adı geçen makale

A. g. y: Adı geçen yazı

Bkz: Bakınız

ev: Çeviren/ler

Dan: Danışman

Der: Derleyen

DİA: Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

Haz: Hazırlayan/lar

nr: Numara

TDK: Türk Dil Kurumu

TDE: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Dergâh Yay.)

vb: ve benzeri

yay: Yayını, Yayınevi, Yayıncılık

yy: Yüzyıl

GİRİŞ

Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Türk Hikâyeciliği İçindeki Yeri

.Hüseyin Rahmi Gürpınar, 17 Ağustos 1864 yılında İstanbul Ayaspaşa’da doğmuştur. Yazar, doğum yeri hakkında şu bilgiyi verir:

“Nerede doğdum? Vaktiyle şimdiki Alman elçilik binasının yerinde, galiba Ayaspaşa derler, ”Bağ Odaları” adı ile evler vardı. Orada dünyaya gelmişim.”¹

Babası Abdülaziz’in yaverlerinden olup sonradan Erzurum Mevkii Komutanıyken ölen Mehmet Sait Paşa’dır. Annesi Safranbolu’dan safrancıların kethüdası Hacı Mehmet Efendi’nin torunu ve İbrahim Efendi’nin kızı Ayşe Sıdika Hanım’dır.² Üç yaşındayken annesini kaybeden Gürpınar, Girit’te asker olan babasının yanına gider.³ Hüseyin Rahmi, burada okula verilir. Bu yılları şöyle anlatır:

“Dört yaşındayken Girit’e gittik. Beni orada okula verdiler. Hanya’da bir sarıklı hoca vardı ki üç dört ay geçince harekeli cüzleri adeta okumaya başladığım için, gelenlere gösterir, okutur ve gülerlerdi.”⁴

Altı yaşındayken İstanbul’a gönderilir. Çocukluğunu Aksaray’daki anneannesiyle teyzesinin yanında geçirir.⁵ Hüseyin Rahmi, öğrenimine burada, Yakup Ağa mahalle mektebinde devam eder. Bu okul düzensizdir. Öğretmen-öğrenci ilişkileri iyi olmadığı gibi uygulanan öğretim usûlleri de faydalı değildir.⁶ Yazar, anılarında bu okuldan nefretle bahseder:

“Burası mektep değil, o zamanın zavallı çocukları için falakaları, hezaran değnekleri, sopaları, sırtıklarıyla bir ceza eviydi. Büyüdükten sonra bile kapısının önünden geçerken ürpermelere tutulmaktan kendimi alamazdım.”⁷

Yakup Ağa mahalle mektebinin koşullarına uyum gösteremeyen yazar, kurtuluşu, uzun süre okuldan kaçmakta bulur, daha sonra da Mahmudiye

¹ Faruk Nafiz ÇAMLİBEL, “Hüseyin Rahmi Beyefendi’yi Ziyaret”, *Yarın*, İstanbul, 1 Aralık 1922.

²Şerif AKTAŞ, “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Büyük Türk Klasikleri Ansiklopedisi*, C.10, İstanbul 1990, 237.

³Agâh Sırrı LEVEND, *Hüseyin Rahmi Gürpınar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Akara 1964, 10.

⁴Bkz. (2), ÇAMLİBEL.

⁵Atilla ÖZKIRIMLI, “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cem Yayınevi, C.2, 3. Baskı, İstanbul 1984, 595.

⁶Bkz. (2), AKTAŞ, 237.

⁷ Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Eti Senin Kemiği Benim”, *Cumhuriyet*, İstanbul, 15 Nisan 1938.

Rüştiyesi'nin sıbyan bölümüne devam eder. Mahmudiye Rüştiyesi'nin ikinci sınıfından, o yıllarda Osmanlı Devleti'nin memur gereksinimini karşılayan ve "Mahrec-i Aklâm İdâdisi" adıyla tanınan liseye sınavla geçer. Daha sonra yaş küçük olmasına rağmen dönemin en önemli yüksek okulu olan "Mekteb-i Mülkiye"ye girer⁸:

"Tarih öğretmenimiz Abdurrahman Şeref Bey beni çok sevdiğinden "Seni burada bırakmam" dedi. Mülkiye Mektebine aldı. Orada Hikmet, Kimya, Tarih-i Tabii dersleri gördüm ki, kültürüme çok etkisi olmuştur. Mülkiye Mektebine gittiğim zaman, ki o zaman on sekizle yirmi beş yaş arasındaki adamları alıyordu. İkinci müdür Recai Bey yaşımı sorduğu zaman "on dört" dedim, kabul olunmayacağı söyledi. Fakat Abdurrahman Şeref Bey yaşımı büyük söyleyerek mektebe yazılmama yardım etti."⁹

Hüseyin Rahmi, hastalığı sebebiyle Mekteb-i Mülkiye'yi ikinci sınıftayken bırakır. Bir yıl bakım görüp iyileşmesine rağmen bir daha okula devam etmez; kendi kendine Fransızca öğrenir ve Yanya'da görevli olan babasının yanına giderek yaşadığı çevreden bir süre uzaklaşır.¹⁰ Yanya'dan döndükten sonra Adliye Nezareti Umur-i Cezaiye Kalemi'nde, İkinci Ticaret Mahkemesi aza mülazımlığında, Nafia Nezareti Tercüme Kalemi'nde çalışır.

Hüseyin Rahmi, ilk hikâyesi olan "Gülbahar Hanım"ı on iki yaşında yazar, ama bu hikâye Aksaray yangınında yok olur.

Bazı kaynaklar yazarın yayın hayatındaki ilk yazısı olarak "Bir Genç Kızın Avâze-yi Şikâyeti" adlı öykü taslağını işaret eder. Hüseyin Rahmi ise yayın hayatındaki ilk yazısının "İstanbul'da Bir Frenk" adlı öyküsü olduğunu söyler. Bu öyküyü çok beğenen Beşir Fuat da Hüseyin Rahmi'ye dikkat çekilmesi gerektiğini vurgular:

"Basına **Ceride-yi Havadis** gazetesiyle girdim. İlk yazım İstanbul'da Bir Frenk başlıklı yazıdır. İstanbul'da bir Frenk

⁸ Efdal SEVİNÇLİ, **Hüseyin Rahmi Gürpınar**, Arba Yayınları, İstanbul 1990, 13.

⁹Bkz. (1) ÇAMLİBEL.

¹⁰Refik Ahmet SEVENGİL, **Hüseyin Rahmi Gürpınar**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1944, 37.

makalesi adımın yayılmasına sebep oldu. **Tercüman**'a çağırdılar. Beşir Fuat o zaman benim için “bu çocukta espri komik var” demişti. Ondan sonra **Şık**'ı yazdım.”¹¹

Böylece Beşir Fuat ile Hüseyin Rahmi arasında bir dostluk başlar. Gürpınar, Menemenlizâde Tahir ile Beşir Fuat'ın taraf olduğu “Şiir ve Hakikat” adlı tartışmaya karışır. Bu tartışmada Menemenlizâde Tahir “romantizm”i savunurken, Beşir Fuat “realizm”i savunur. Beşir Fuat, Hüseyin Rahmi'ye bu tartışma hakkındaki fikirlerini sorar. O da “realizm”i savunduğunu ifade edince Beşir Fuat, Hüseyin Rahmi'ye bu konudaki görüşlerini yazmasını söyler. Gürpınar bunun üzerine “Seher-i İstiğrak” adlı tek perdeli bir komedi yazar. Yazar, burada romantik bir şairle alay eder. Bu şair de Menemenlizâde Tahir'den başkası değildir.¹²

Hüseyin Rahmi Gürpınar'a asıl şöhretini getiren eseri **Şık** (1890) romanıdır. Bu eser onun Ahmet Midhat Efendi ile tanışmasını sağlar. Gürpınar, bu eseri henüz okul sıralarında yazar. İlk bölümünü **Tercüman-ı Hakikat** gazetesi sahibi ve başyazarı Ahmet Midhat Efendi'ye gönderir. Ahmet Midhat, romanı beğenir, yazarını gazeteye çağırır. Hüseyin Rahmi'yi karşısında gören **Tercüman-ı Hakikat** gazetesinin sahibi, onun bu eseri yazdığına inanmaz. Gürpınar'a “Oğlum, senin ağzın daha süt kokuyor, bu roman usta işi” der. Bu söz Hüseyin Rahmi'yi ağlatır. Ahmet Midhat Efendi, onu yatıştırır ve romanın geri kalan kısmını ister. Yazar, bu anısını şöyle nakleder:

“**Şık** çocukça bir şeydir. Fakat talihi mi açıktır, nedir, beğendiler. Ahmet Mithat Efendi çok takdir etti. Ahmet Mithat Efendi beni çok teşvik etti. “Senin istidadın var. Neye zorlanırsan bana gel” dedi. Hakikatten ne için ona başvurduğuma bana babalık etti. Hatta ‘Manevi oğlum’ derdi.”¹³

Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Mithat Efendi'nin kanatları altında gazeteciliğe başlar. **Tercüman-ı Hakikat** gazetesinde 16 Haziran 1888 günü çıkan “Bülbül Yuvası” başlıklı yazı, onun gazeteci olarak yayınlanan ilk yazısıdır.

¹¹Bkz.(1), ÇAMLİBEL.

¹²Orhan OKAY, **Beşir Fuat**, Hareket Yayınları, İstanbul 1969, 208.

¹³Bkz. (1), ÇAMLİBEL.

Yazar, ustasının gazetesinde daha çok Fransızca gazete ve dergileri izleyerek çeviriler yapar. **Şık**'tan sonra tercüme romanlar yayımlar: Emile Gabirno'dan **113 Numaralı Cüzdan, Bir Kadının İntikamı, Batınyollu İhtiyar**.

Hüseyin Rahmi, 1894 yılında Ahmet Midhat Efendi'nin gazetesinden ayrılarak yazı faaliyetini Ahmet Cevdet'in çıkardığı **İkdam** gazetesinde sürdürür.¹⁴ 1896'da **İffet** adlı romanı bu gazetede tefrika edilir. Yazarın, geniş kitlelerce tanınmasını sağlayan ilk büyük eseri **Mürebbiye (1889)**'dir.¹⁵ Bu eserden sonra sırasıyla **Bir Muadele-yi Sevda (1899)**, **Metres (1900)**, **Tesadüf (1900)**, **Nimetşinas (1911)** adlı romanları aynı gazetede tefrika edilir.

Alafranga adlı romanını **İkdam** gazetesinde 18 Temmuz 1901'de tefrika etmesiyle birlikte yazar, sansür engeline takılır. Sansür kurulu romanın ilk bölümünde geçen "haşerât" ve "mikrop" kelimelerini II. Abdülhamit'in hafiyeleri anlamında algılar ve romanın yayını yasaklanır. Hüseyin Rahmi Gürpınar, bu olayın etkisiyle II. Meşrutiyet'in ilanına kadar eser yayınlamaz.¹⁶

Bir süre memurlukla hayatını kazanan yazar, II. Meşrutiyet'ten sonra memurluktan ayrılır ve yeniden yazı hayatına atılır. 24 Temmuz 1924- 1 Aralık 1924 tarihleri arasında **Boşboğaz ve Güllâbi** adında bir mizah dergisi çıkarır. 36 sayı çıkabilen bu derginin ilk 4 sayısında Ahmet Rasim ile beraberdir.¹⁷

Hüseyin Rahmi, II.Meşrutiyet'le birlikte değişik konularda romanlar kaleme alarak hayatını kazanır. Daha önce yazmaya başladığı **Alafranga**'yı tamamlayarak bu romanı **Şıpsevdi** (1911) adı altında **Sabah** gazetesinde tefrika eder. **Cadı** (1912), **Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç** (1912), **Gulyabani** (1913),), **Efsuncu Baba** (1924), **Mezarından Kalkan Şehit** (1928), **Şeytan İşi** (1933), **Dirilen İskelet** (1946) gibi romanlarının konusunu peri, cin, gulyabani v.b fantastik unsurlar oluşturur. Bu romanlardan hareketle halka pozitivist bir dünya görüşünü aşlamak ister. **Cadı** romanı, Şahabettin Süleyman ile yazar arasında

¹⁴Bkz. (2), AKTAŞ, 238.

¹⁵Önder GÖÇGÜN, "Hüseyin Rahmi Gürpınar", **D.İ.A.**, C.14, İstanbul 1996, 325.

¹⁶Bkz. (3), LEVEND, 12-13.

¹⁷Bkz. (2), AKTAŞ, 239.

şiddetli tartışmalara yol açar. Hüseyin Rahmi, bu tartışmalara cevap olarak **Cadı Çarpıyor (1913)** ve **Şekâvet-i Edebiye (1913)** adlı eserleri yazar. Cadı tartışması Hüseyin Rahmi'yi oldukça yıpratır.¹⁸

Hüseyin Rahmi'nin I. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda yayınladığı romanlarında [**Hayattan Sayfalar (1919)**, **Hakka Sığındık (1919)**] harp zenginleri ve bilhassa geçim sıkıntısı karşısında hayata atılmak zorunda kalan genç kızlarla onları bekleyen tehlikeli ve kötü durumları ele alır. [**Sevda Peşinde (1912)**, **Toraman (1919)**, **Son Arzu (1922)**, **Tebessüm-i Elem (1923)**, **Cehennemlik (1924)**, **Billur Kalp (1926)**, **Evlere Şenlik Kaynanam Nasıl Kudurdu (1927)**, **Kesik Baş (1942)**, **Dünyanın Mihveri Kadın Mı, Para Mı (1949)**, **Ölüm Bir Kuruluş Mudur (1954)**] gibi romanlarında kadın-erkek ilişkilerini işler. **Kaderin Cilvesi (1964)**'inde din, ahlâk ve namus kavramlarını realist bir romancı kimliğiyle toplumla bütünleşen bir çizgide ortaya koyar. **Ben Deli Miyim, Utanmaz Adam (1934)** ve **Deli Filozof (1964)** adlı romanlarında bir yığın felsefî endişeyi ve bunun doğal sonucu olarak psikolojik ve hatta sosyal krizleri ayrıntılı bir şekilde ele alır.¹⁹

Yazar, Türk Edebiyatı'nda kalemiyle geçinen nadir şahsiyetlerdendir:

“Hüseyin Rahmi bizim memleketimizde yazılarına en çok para alan muharrir, kalemile yurd sahibi olan tek adamdır. **Şık** romanından Abdülhamit devrinde altın para zamanında on beş lira almıştır. En az aldığı ücret **İffet** romanından: Sekiz lira.”²⁰

Eserlerinden kazandığı paralarla Heybeliada'da bir köşk yaptırır ve ömrünün sonuna kadar yeğeni Safer ve arkadaşı Miralay Sadık Bey ile burada yaşar.²¹

Hüseyin Rahmi, 1914'te Darülbîdâyi'nin edebî kuruluna seçilir ancak bu görevi devam ettirmez. I. Dünya Savaşı'nda, **İkdam** gazetesinde tiyatro hakkında yazılar yayınlar. **Ben Deli Miyim** romanını 1924 yılında **Son Telgraf** gazetesinde

¹⁸Hikmet Nazım POLAT, “Hüseyin Rahmi'nin Cadı Romanı Hakkında Münakaşalar”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, Ankara 1982, 21.

¹⁹Bkz. (15), GÖÇGÜN, 325.

²⁰Ahmet Refik SEVENGİL, **Hüseyin Rahmi Gürpınar**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1944, 66.

²¹Bkz. (3), LEVEND, 14.

tefrika ettirirken eser savcılıkça ahlâk bakımından zararlı görülür ve yazar ile yayıncısı hâkim önüne çıkmak zorunda kalır ama 1924 yılında beraat ederler.

Hüseyin Rahmi, harf değişikliği sebebiyle 1928-1933 yılları arasında herhangi bir eser yayınlamaz. Yakın arkadaşı Miralay Sadık Bey'in ölümünün yarattığı acıyla yıllar sonra ilk defa İstanbul dışına ve Mısır'a kadar uzanan bir seyahate çıkar. Bu seyahatten sonra 1936'da Kütahya milletvekili olarak Büyük Millet Meclisi'ne giren yazar, 1943 yılına kadar bu görevi sürdürür. 1944 yılında hayata gözlerini yumar.

Hüseyin Rahmi'nin bazı eserleri ölümünden sonra yayınlanır.²² Söz konusu eserlerin adları şöyledir: **Eti Senin Kemiği Benim (1963)**, **İnsanlar Önce Maymun Muydu (1968)**, **Can Pazarı (1968)**, **Ölümler Yaşıyor Mu (1968)**

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın özel ve edebi hayatından bahsettikten sonra şimdi de onun, modern Türk hikâyeciliği içindeki yerini inceleyeceğiz.

Türk edebiyatında hikâyenin modernleşme süreci Batı edebiyatı macerasından daha farklıdır. Modern anlamda Türk hikâyesi “Yenileşme Dönemi”nin ilk evresi olan Tanzimat edebiyatıyla oluşmaya başlar. Sami Paşazâde Sezai'nin **Küçük Şeyler**'i (1891) ve Nabizâde Nazım'ın **Karabibik**'i (1890) türün ilk dikkat çekici örnekleri kabul edilirler. Bir uzun hikâye olan **Karabibik**, Anadolu köylüsünün sıradan hayatını realist bir bakış açısıyla anlatması açısından Türk modern hikâyeciliğinin gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. **Küçük Şeyler** ise tabiat ve eşya tasvirlerinin ruh hallerine ve temaya uygun bir fonksiyon yüklenmiş olması, hikâyeye yabancı unsurların atılması ile sağlanan sanatkârane yoğunluğuyla Türk edebiyatında Avrupaî tarzda küçük hikâyenin ilk örneği sayılır.

---

²²Bkz. (2), AKTAŞ, 239.

1890'larla beraber Servet-i Fünûn yazarlarının hikâyeleri ön plana çıkar. Bu dönemde, Türk yazarları roman dışında batılı, modern hikâyeyle de tanışır.

Hikâye, Servet-i Fünûncuların elinde hem sayı hem de nicelik olarak daha başarılı bir döneme girer. Telif hikâyeler yanında çevirilere de geniş bir yer verilir. Sadece telif ve çeviri hikâyeler değil, hikâye üzerine yazılan teorik yazılarda da artış olur. Halit Ziya, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit ve Safveti Ziya'nın görüşleri ile hikâye, üzerinde daha derinlemesine düşünülen bir tür hâline gelir.²³

Uzun hikâye çalışmalarına 1890'dan önce İzmir'de başlayan Halit Ziya'nın hikâyeleri bazı araştırmacılarca Türk edebiyatında Avrupaî tarzda yazılan ilk hikâyeler kabul edilmektedir. Batılı natüralist yazarlardan hikâye çevirileri de yapan Halit Ziya, Servet-i Fünûn döneminde ve özellikle 1897-199 yılları arasında gazetelerde bu türün başarılı örneklerini yayımlar.²⁴

Servet-i Fünûn ekolünden hikâyeleriyle dikkat çeken diğer önemli isimleri Mehmet Rauf ve Hüseyin Cahit'tir.

Eserlerini Servet-i Fünûn yazarlarıyla hemen hemen aynı dönemde yazdığı hâlde bu edebiyat anlayışına yakın olmayan Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hikâyeleri Servet-i Fünûnculardan farklı bir kulvarda gelişmiştir. O, eserlerini gözleme dayalı gerçekçi bir zemine oturtmak ister. Bunun da sanıldığı kadar kolay olmadığını belirterek, çok geniş ve derin bir bilgiye sahip olunması gerektiğini vurgular. Gelecekte, hayatın çirkin, güzel bütün yönlerinin realizm çerçevesine gireceği ve o ölçüler içinde anlatılacağı inancındadır. Maupassant ve Anatole France'ı beğenen, Emile Zola'yı ise o kadar sevmediğini itiraf etmekten çekinmeyen yazarın, hayata ve insana bakış tarzı kendinden önceki ve devrindeki yazarlardan farklı bir özellik taşır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Midhat'ın yolundan giderek halkçılık anlayışıyla roman ve hikâyeler yazmıştır. Yazarın, romanları için yaptığı gözlemlerin bazı küçük notları izlenimini veren hikâyelerinde gözlem ve deney ön

²³ Orhan HANÇERLİOĞLU, **Türk Hikâyeciliği**, Kardeşlik Mahfili Yayınları, İstanbul, 1957, 11.

²⁴ Nurullah ÇETİN, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kadarki Türk Hikâyesine Kısa ve Genel Bir Bakış", **Hece Öykü**, No:3, İstanbul 2004, 57.

plandadır. Esasen natüralist yazarların yolunu takip etmiş olan Gürpınar, sosyal tenkitçiliğiyle onlardan ayrılmıştır. Ferde değil topluma yönelmiş, hayatlarını büyük oranda gelenek, görenek, örf ve âdetlerin yönlendirdiği halk kesimini eserlerinde konu edinmiştir. Okuyucularını “yüksek bir felsefeye” doğru çekmeye çalıştığını söyleyen yazar, bir nevi halk eğitimciliği görevini üstlenmiştir.²⁵

Edebiyat dünyasındaki şöhretini **Şık** (1890) romanı ile kazanan Hüseyin Rahmi, birçok yazarın aksine hikâyeyi roman yazmak için basamak olarak kullanmamıştır.²⁶ Yayımlanan ilk hikâye kitabı **Kadınlar Vaizi** (1920)'dir. 1920-1923 yılları arasında yazdığı hikâyeleri 1933'ten sonra yayımlar: **Namusla Açlık Meselesi** (1933), **İki Hödüğün Seyahati** (1933), **Katil Buse** (1933).

Hüseyin Rahmi, romanlarında olduğu gibi hikâyelerinde de sosyal faydayı amaç edinmiş, eserleri aracılığıyla toplumun aksayan yönlerini düzeltme ihtiyacını hissetmiştir. Hikâyelerini realist/natüralist ekollerin etkisi altında yazsa da yer yer hikâyeyi kesip okurla konuşma, son bölümde vermek istediği mesajı açıklamak gibi geleneksel tahkiyenin özelliklerinden kurtulamamıştır.²⁷

Yazarın küçük hikâyeleri, genel olarak romanlarındaki nitelikleri taşımakla birlikte onlardan ayrıldığı tek nokta şudur: Küçük hikâyede ayrıntıların yoğunlaşması gerektiği için, ikinci derecede vakalara yer vermemiş ve vaka dışı açıklamalara girişilmemiştir. Bu yüzden, onun küçük hikâyeleri romanlarına nazaran teknik bakımdan daha başarılıdır.

Ahmet Refik Sevengil'in **Hüseyin Rahmi Gürpınar** (1944) kitabında belirttiği gibi Hüseyin Rahmi'nin ilk hikâyeleri incelendiğinde, hikâyelerin bir bölümünün hikâye niteliği göstermediği, çeviri ya da uyarlama olduğu görülür. Bu ürünler, yazarlığa ısınan sanatçının ilk kalem denemeleridir ve çoğu “**Müntehâbat-ı Hüseyin Rahmi**” (1889) adlı eserde toplanmıştır. Yazarın hikâye türüne uygun en iyi çalışmalarını, 1908 sonrasında kendi çıkardığı dergisi **Boşboğaz ve Güllâbi**'de yayımladığını görürüz.

²⁵ ÂLİM KAHRAMAN, “Hikâye”, D.İ.A, C.17, İstanbul, 496.

²⁶ Seda IŞIK, Türk Edebiyatında Hikâye Türü Üzerine Görüşler (1870-1928), Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010,167.

²⁷ **Hikâyeciliğimizin 100. Yılında Yüz Örnek**, Haz:Sadık TURAL-Zeynep KERMAN-Kayahan ÖZGÜL, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, 12.

Anlatımı denetlemeyi gerektiren, ayrıntıdan kaçınmanın ve yoğunlaşmanın gerekli olduğu hikâyeye, yazarın pek ısınmadığı bir türdür. O, anlatımda yayılmayı, genişlemeyi, ayrıntıda oyalanmayı seven bir sanatçı olarak hikâyelerinde de konudan konuya atlamaya heveslenir. Bu nedenle, 1908 yılından sonra yazdığı hikâyelerinin daha çok tefrika edilen romanlarının bir parçası gibi görünmesi de olağandır. Kısa yazmakta zorlanan Hüseyin Rahmi'nin birçok hikâyesi, uzun öykü-roman sınırındadır. (“Namusla Açlık Meselesi” ve “İki Hödüğün Seyahati” adlı hikâyelerde olduğu gibi.)

Yazarın anlatımında, hemen hemen bütün incelemecilerin birleştiği ana noktalardan birisi de şudur: Hüseyin Rahmi'nin hikâyelerinde geleneksel söyleyiş biçimimizi, Karagöz'ün mecazlı dilini, meddahların, bizi olayın içine çeken “çağrı dilini” kolayca buluruz. Örneğin, “**İki Hödüğün Seyahati**” isimli kitabında yer alan “Tövbeler Tövbesi” hikâyesinin girişi tam bir meddah anlatımıdır.

Tanzimat döneminden beri hemen bütün yazarlarımızın değişmez konusu olan yanlış batılılaşma, romanlarında olduğu gibi hikâyelerinde de yazarın başlıca konusudur. Ancak o, eleştirel bir gözle, çelişkili, yanlış anlamının getirdiği güçlükleri de birleştirerek, yaşanan komiğin acılığını, burukluğunu aktarmayı sever.

Yaşamı boyunca evlenmeyen yazarın, romanlarının yanı sıra hikâyelerinde de evlilik, evde kalmışlık, genç kadın-yaşlı erkek cinselliği ve sorunları, Gürpınar'ın vazgeçemediği konuların başında gelir. “**Gönül Ticareti**”, “**Melek Sanmıştım Şeytani**” gibi eserlerinde, “yabancı olduğu” bu konuları işlemekten zevk duyar.

Hüseyin Rahmi'nin, hikâyeye ve romanlarının yapı bakımından ortak özelliğini, her türlü özentiden uzak, son derece canlı çevre, kişi ve olay tasvirleriyle, samimi ifadeler oluşturmalarıdır. Hemen her hikâyeye ve romanda çeşitli sürprizler, beklenmedik durumlar ve bazen de gerilimi artıran heyecan verici olaylar yer alır. Yer yer karşılaşılan tesadüfler ise, kahramanlarıyla birlikte okuyucuyu da rahatlatır ve merakını giderir. Yazar eserlerinin sonunda, vermek istediği mesajı ana hatlarıyla, bir veya birkaç hüküm cümlesi hâlinde ortaya koyar. Hüseyin Rahmi'nin hikâyeye ve romanlarının en ilgi çekici ve gülünç yanlarını da

karşılıklı konuşmalar oluşturur. Aydınından, cahiline; beyefendisinden, külhanbeyine; hanımefendisinden, çaçaron kadınlarına; kâtibinden, doktorundan, imamından, bestekâr ve ressamından, aşçısına kadar toplumun her kesiminden insanını, kendilerine has özellikleri ve ağızlarıyla konuşturmasını bilir.

Tasvirlerinde yer yer ağır ifadeler kendini göstermekle birlikte, genel olarak Hüseyin Rahmi, her türlü süsten uzak, sade, doğal söyleyişleri esas alan bir üslûbu benimser. Dilde sadeleşmenin gerekliliğine olan inancını da zaman zaman ortaya koyar. Nitekim, “**Cadı Çarpıyor**” adlı kitabında: “Lisanımızda sadeliğin elzemiyet ve ehemmiyeti, cidden bilindiği gün edebiyat başlamış olacaktır” derken, “**Şakâvet-i Edebiyye**”de: ”Lisan denilen şeyi yazanların, yalnız kendileri değil, okuyucuların ekseriyeti de anlamak meşruttur. Lisan bir nevi tarikat esrarı değildir ve öyle olamaz. Yazılan bir eseri, onun muharririyle birkaç havâsından başkası anlayamazsa, affedersiniz ona lisan denmez” hükmünü verir.

Yazar, üslûbu ile ilgili görüşlerini “**Cadı Çarpıyor**” da tam bir açıklıkla şöyle ortaya koyar: “**Mürebbiye**’den **Cadı**’ya kadar diğer âsârım üslûben hemen hemen birbirinin aynıdır. Ne eskilere, ne yenilere benzeyen kendime has açık, sade bir üslubum vardır. Muvaffakiyetimi temin eden de işte bu süssüz, şa’şasız ifademdir. Eserlerimde anlaşılmayan bir cümleye tesadüf edilemeyeceği gibi, aklımın erişmediği mesâile de girişmem, karışmam.”

Hüseyin Rahmi Gürpınar, gerçek hikâyeciliğin bilimsellikten kaynaklandığına inanır. Romanları gibi, hikâyelerinde de natüralizmin bakış açısına yaklaşır. Her türlü çirkinliği, kötülüğü konulaştıran, ahlâklı olabilmek için, ahlâksızlıkları inceleyen bir hikâyeye yönelir.

Hüseyin Rahmi’nin hemen hepsinin İstanbul’da geçtiği hikâyeleri, onun kuvvetli mizahıyla topluma ayna tutar. Mizahın yoğun olarak hissedildiği yerler daha çok hikâye kişilerinin konuşmalarında görülür. Bu yönünün, yazarın her fırsatta sevgi ve takdirini dile getirdiği Maupassant’tan gelir. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Maupassant’tan mizah unsurunun yanında, hikâyecinin tekniğini de alır. Giriş-gelişme-sonuç bölümlerinden oluşan hikâyelerinin çoğu konuşma veya tasvirle başlar. Tasvirlerde dil, zaman zaman ağırlaşsa da yazar, genel olarak sade ve açık yazmaya özen gösterir.

Hikâyelerinde bir anlamda yeni ile eskiyi birleştiren ve türü topluma fayda sağlamak için araç olarak kullanan Hüseyin Rahmi, 1889-1944 yılları arasında yüz yirmi hikâye yayınlar. Buna rağmen yazar, hikâyeyi önem bakımından romanın gerisine atan yazarlarımızdandır.

Hikâye, çıkış anından bugüne kadar kendini sürekli yenilemiş, sınırlarını genişletmiş bir türdür. Çağdaş edebiyatta, gözlem ya da tasarı ürünü bir olay anlatan yazı anlamında kullanılan bu yazı türünün özellikleri arasında romandan kısa oluşu, zaman ve mekân kurgusunun yalınlığı, kişilerin sayıca azlığı sayılabilir ama günümüzde kısa hikâye, bu özellikleri aşar ve kendine özgü bir biçimi geliştirir.²⁸ Romanın ortaya çıkmasına ve edebi türlerin birbirinden ayrılmasına paralel olarak hikâye de teknik ve içerik bakımından değişim sürecine girmiştir. Özellikle roman ve hikâye bazen birbirlerinin yerini tutmuşken bazen de “düşman kardeşler” gibi algılanmıştır. Şüphesiz Türk edebiyatı tarihinde birçok yazar, romanı hikâyeye üstün tutmuş, okur da ilgisini hikâyeden ziyade romana yöneltmiştir. Hikâye, hep arka planda bırakılmak tehlikesiyle karşı karşıya gelmiştir. İşte Tanzimat edebiyatı döneminde Ahmet Midhat Efendi’nin halk için hikâye ve roman yazmak anlayışını, yazarlık hayatı boyunca mizahî ve gerilimi yüksek heyecanlı bir üslup içerisinde tek başına yürütebilme becerisini gösterebilmiş Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın kariyerinde hikâye türü de böyle bir talihsizlikle karşı karşıya kalmıştır. Hüseyin Rahmi üzerine yapılan araştırmalar daha çok romanlarıyla sınırlıdır Gürpınar’ın hikâyelerine topluca bakıldığında bunların konu olarak romanlarından farkı olmadığı görülür ama üslûb ve teknik açısından romanlarından daha başarılı olduğu söylenebilir.

Hüseyin Rahmi, her ne kadar romanı hikâyeden üstün tutsa da onun her iki türde de eser vermesinin amacı aynıdır: Hikâye ve romanlarında yer alan çeşitli sosyal ve kültürel seviyedeki kahramanları ile Türk toplumunu aydınlatmak, bilgili kılmaktır. Sonuçta her iki türde de yaş durumları, cinsiyetleri, meslekleri, sosyal ve kültürel seviyeleri, zihniyetleri, bağlı buldukları felsefi doktrinleri,

---

²⁸ Cemal KÖPRÜLÜ, “Hikâye”, **Türk Ansiklopedisi**, M.E.B, C.19, Ankara 1971, 236.

davranışları, milliyetleri ve yaşayış şekilleri bakımından son derece zengin bir insan kadrosunu ortaya çıkarmıştır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, İstanbul'un en ücra köşelerinde, balıkçı meyhanelerinde, kenar mahalle halkı arasında dolaşarak halk dili ve argosunu derlemiş, eski İstanbul'un bütün karakteristik özelliklerini, Boğaziçi yalılarını, ramazan âlemlerini, faizci hacıları, falcıları, yüksek tabaka hayatını, inancı ve zihniyetiyle, alaturka-alafranga tezadıyla eserlerinde yaşatmıştır.

Objektif bir görüşle yazılan eserlerinde, ahlâk ve felsefe dersleri veren Hüseyin Rahmi, ilerici bir anlayışla daima tek başına kendi bildiği, sevdiği gibi yazarak halkı hem güldürmüş, hem ağlatmış ve mizahtan hicve kadar kişilerini konuşturduğu birçok roman ve hikâye tipi yaratmıştır. Yazarın eserlerinde yarattığı tipler son derece yerlidir, Tanzimat sonrası İstanbul'unda benzerleri rahatlıkla bulunabilecek türden kişilerdir. Gürpınar, onları tanıtırken ve tasvir ederken son derece rahattır. Aynı rahatlığı, mekâna ait gözlemlerini kaleme alırken, şahısların karşılaşma ve konuşmalarını sunarken de görürüz.

Batı roman anlayışından yararlandığı gibi, geleneksel hikâye etme ve görsel sanatlarımızdan da yararlanmasını iyi bilen yazar, anlatma tarzı bakımından da geniş ölçüde yerlidir. Onun romancı olarak sevilerek okunmasında bu özelliğinin büyük payı vardır.

Hüseyin Rahmi'nin kimi hikâyelerinde bir hikâye atmosferini kurduğunu, türettiğini, yaşattığını söyleyebiliriz. Onun hikâyeleri, Tanzimat ve Cumhuriyet döneminin yaşam tazımı araştırmak isteyenler için bolca malzeme sunar. Mesela, ilk hikâyelerinden küçük bir demet oluşturan **Gönül Ticareti** kitabında, yazarın toplumsal sorunlara, açlık, karşılık görmeyen "namus" gibi olgulara, geleneksel görünümlere yer verir. Bu temalar, yazarın diğer hikâyelerinde de sürüp gider.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, "İnsanların kabahatlerini, günahlarını kendilerine açık olarak göstermeli ki, onları tekrardan kaçsınlar." görüşünü roman kadar, hikâye için de söyler. "Herkes kupkuru felsefeyi okur mu? Halka onları okutmak

için hikâyenin içinde parça parça vermeli” görüşündedir. Toplumsal eleştirisini çoğunlukla hikâyeleştirme yoluyla yapar.

BİRİNCİ BÖLÜM

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeleri ve Hikâyeciliği Üzerine Değerlendirmeler

Tanzimat'ın ikinci dönemi ile Servet-i Fünûn dönemi arasında yetişen ancak her iki grubun edebiyat anlayışını da benimsemeyerek Ahmet Mithat Efendi'nin yolundan gidip popüler edebiyat içinde yer alan Hüseyin Rahmi Gürpınar, Türkiye'nin yüz elli- iki yüz yıldan beri geçirdiği kültür ve medeniyet buhranı ile ilgili pek çok meseleyi hemen her eserinde konu eder. Hüseyin Rahmi, Servet-i Fünûncularla aynı dönemlerde eser verdiği halde eserlerinde kullandığı dil, tema ve konu olarak Servet-i Fünûnculardan ayrılır. Yazar, Servet-i Fünûn edebi topluluğuna dâhil olmama sebeplerini şöyle açıklar:

“Edebiyât-ı Cedîde” dedikleri o edebiyat hakkında o zamanlar hiçbir şey düşünmüyordum. Onlara katılmam için teklifte bile bulundular. Siyret Bey sağdır. O daha iyi biliyor. Eğer onlara katılsaydım onların havasına uymak gerekecekti. Halbuki ben daha serbest kalmak istiyordum. Ayrıca onları da beğenmiş değildim. Böyle bir şey olsaydı, hem üslubum, hem konularım ile taklit edileceğim kuşkusuzdu. Fakat üslupçuluğu hiç sevmem. İyi şey değil. Söyleyecek bir sözün varsa, kültürünüz kuvvetliyse âlâ...”²⁹

Hüseyin Rahmi, başka bir röportajında Servet-i Fünûn'a niçin katılmadığını şöyle anlatır:

“Tevfik Fikret'le konuşuyorduk. Sokakta selamlaşırız. O Servet-i Fünûn'u yönetiyordu. Bir gün bana Siyret Bey'le haber göndermiş: “Niçin bizimle çalışmıyor?” demiş. Aralarında Hüseyin Cahit, Ahmet Şuayip, Halit Ziya Vardı. Onların arasına girmek bir sorundu. Bir kanun içine girmek demekti. Halbuki ben daima bağımsız ve özgür olmak istedim.”³⁰

Hüseyin Rahmi Gürpınar, edebiyat tarihimiz içinde daha çok romancı olarak ele alınır ve bu cephesi üzerine incelemeler, araştırmalar yapılır. Onun hikâyeciliği, tiyatroculuğu, tenkitçiliği ikinci hatta üçüncü planda kalır. Özellikle de yazarın hikâyeciliği söz konusu olduğunda bu türde verdiği eserler sanki görmezden gelinir. Romancılığı hakkında sayfalarca değerlendirme yapanlar Gürpınar'ın hikâye ve hikâyeciliği söz konusu olduğunda ya hiç söz söylemezler

²⁹Kenan HULUSİ, “Edebiyatımız Hakkında Hüseyin Rahmi Bey Ne Diyor?”, **Muhit**, İstanbul 19 Mayıs 1930.

³⁰Nihat NEDİM- E.VEHBİ, “Hüseyin Rahmi Bey'le Görüşme”, **Galatasaray**, İstanbul 20 Şubat 1932.

ya da iki üç cümleyi geçmeyen yorumlar dışında kayda değer bir şeyler ifade etmezler.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, ilk romanı **Şık'ı Tercüman-ı Hakikat**'te gönderdiğinde ondaki mizah ve hikâye kurma ışıltısını ilk fark eden kişi elbette ki gazetenin sahibi olan Ahmet Mithat Efendi'dir. Ahmet Mithat Efendi, o zamanlar 18 yaşında olan Hüseyin Rahmi'nin bu romanı yazdığına inanmaz. Roman tefrika edilmeye başlandığında ise Hüseyin Rahmi'ye dikkat çeken bir başka önemli edebiyatçımız da Beşir Fuat'tır. Beşir Fuat, onun **Ceride-yi Havadis gazetesi**'nde yayınlanan hikâyesi "İstanbul'da Bir Frenk"i çok beğenir ve "Bu çocukta espri komik var, dikkat edin"³¹ der. Hüseyin Rahmi Gürpınar yıllar sonra bu sözün hakkını verir.

Hüseyin Rahmi, romanlarında mizah yoluyla toplumdaki aksaklıkları eleştirme tavrını hikâyelerinde de yansıtır. Yazarın kahkahalar eşliğinde okunan hikâyeleri olduğu kadar, hüznü, yürek yaralayıcı hikâyeleri de vardır. Özellikle I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nın yarattığı psikolojik, sosyolojik tahribatı konu edinen hikâyelerinde bu durum açıkça görülür.

Hüseyin Rahmi'nin hikâyeleri üzerine, Cenap Şahabettin'in görüşleri dikkat çekicidir. O, Gürpınar'ın bir hikâyesi üzerine şunları söyler:

"Geçenlerde üstad Hüseyin Rahmi'nin bir hikâyesini okudumdu ki açlıkla sukût-ı ahlakînin münasebetlerinden bahsediyordu. Muharrir bu küçük hikâyesiyle ber-mutat cüruh-ı içtimaiyyeden birini deşiyordu. Hem de gülmeyen ve ağlamayan bir felsefe neşteriyle! Hüseyin Rahmi, benim keyfimce filozoftur, yalnız kanun-ı iliyeti arayan, ham bir filozof değil, La Bruyere'nin tarifine masadaki bir filozof, cemiyet-i muhitayı tedkik ve tahlil eden ve mahiyetimizi bilhassa çirkinlikleriyle ortaya koyan bir filozof..."³²

Cenap Şahabettin'in sözünü ettiği hikâye yazarın bir kitabına da ismini vermiş olduğu ve **İkdam** gazetesi'nde 1920 yılında tefrika ettiği **Namusla Açlık**

³¹Bkz. (10), SEVENGİL, 45.

³²Ahmet SEVGİ- Mustafa ÖZCAN, Prof. Ali Canip Yöntem'in Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri, Sözlür Basın Yayın Dağıtım, Konya 1995, 321.

Meselesi'dir. Cenap Şahabettin'in de dikkat çektiği gibi hikâyede mizah yok gibidir; I. Dünya Savaşı'nın yarattığı ekonomik bunalımlara çare arayan bir ailenin yaşadığı trajedi anlatılmaktadır. Cenap Şahabettin'in yukarıdaki görüşlerinde Gürpınar'ı bir filozof olarak görmesi dikkat çekicidir.

Hüseyin Rahmi'nin eserlerindeki natüralizm, Faruk Nafiz Çamlıbel'e Emile Zola'yı hatırlatır:

“Hikâyelerinde mahalle kadınlarından, şundan bundan gayet laubali bir dille bahseden Hüseyin Rahmi Bey'in konuşmalarında açık bir nezaket var. Bunun için eserlerindeki açık saçık sayfalarla kıyametler koparan dâhi Zola'yı hatırladım. O da hayatında Hüseyin Rahmi Bey kadar temiz ve nazikti.”³³

Hakkı Süha'nın 1939 yılında yazdığı **Edebi Portreler** adlı kitabının Hüseyin Rahmi Gürpınar bölümünde, onun dönemi için farklı bir yazar olduğuna vurgulanır:

“Yalnız yüksek tabakaya eğilen sanat yeni de olsa, nihayet divan edebiyatı gibi eksik ve tek taraflı bir şey olurdu. Yalnız dil, sade şekil değiştirmek, büyük halk kitlesini kavramadıkça, elbette tam bir hamle sayılmazdı. Hüseyin Rahmi, işte bu noksanı sezdiği için sanatının mihverini halkın yaşayışı içinden geçirdi. Bihter'lerin, Firdevs'lerin ve Behlül'lerin yanına, Pasaklı Gülsüm, Dalkavuk Hasan tipinde yüzlerce kahraman kattı. Ecir ve Sabır gibi nefis hikâyeler yazdı.”³⁴

Hüseyin Rahmi'nin eserleri hakkında başka bir görüş de onun eserlerinde gereğinden fazla psikolojik tahlillere yer vermesidir. Bu konuda Suphi Rıza “Bence büyük üstadın bütün eserlerinde görülen kudûru ruhî tahlillere fazla ehemmiyet vermesidir”³⁵ der. Bu görüş yazarın tüm eserleri dikkate alındığında doğru bir yaklaşım olmaz, çünkü yazar, eserlerinde psikolojik tahlillere fazla yer vermez.

---

³³Bkz. (1), ÇAMLİBEL.

³⁴Hakkı Süha GEZGİN, **Edebi Portreler**, yayına haz: Beşir AYVAZOĞLU, Timaş Yayınları, İstanbul 1999, 143-144.

³⁵Suphi RIZA, “Hüseyin Rahmi”, **Bilgi Âlemi**, 1 Aralık 1931.

Hüseyin Rahmi'nin ölümünden sonra hakkında yazılan ilk kitap, yazarın yakın dostu Refik Ahmet Sevengil'in **Hüseyin Rahmi Gürpınar** adlı eseridir. 1944 yılında Hilmi Kitabevi'nden çıkan kitapta, Gürpınar'ın hikâyeciliği üzerine derinlemesine bir değerlendirme yer almaz. Ancak Sevengil'in söz konusu eseri Hüseyin Rahmi Gürpınar üzerine başvurulması gereken önemli kaynaklardan biridir. Kitabın “Üslup ve Eserlerindeki Tipler” adlı bölümünde Ahmet Refik'in yazarın hikâyeleriyle ilgili görüşleri şöyledir:

“Muharrir Hüseyin Rahmi'nin yüksek şahsiyeti edebiyatımıza kazandırmış olduğu telif romanları ve küçük hikâyeleriyle vücut buldu; o romanlar ve küçük hikâyeler ki ifade ve üslup itibariyle yazıldıkları devre göre hayli sade sayılmaları icap eder.”³⁶

Gürpınar'ın romanlarında yarattığı tipler, seçtiği konular ve mekânların benzerlerini hikâyelerinde de görmek mümkündür. Bu sebeple onun romanları için söylenen görüşler hikâyeleri için de uygun düşmektedir. Ahmet Refik Sevengil, söz konusu kitabında yazarın eserlerinde yarattığı tiplerin yaşayan ve hemen her gün karşımıza çıkabilecek tipler olduğunu ifade eder:

“Muharririn dimağı bir insan atölyesi gibidir, orada yerli malı olmak şart ile her nevi tipler pek maharetle imal olunur ve bunlar cinslerinin en iyileridir. Onlar muharririn muhayilesinin yarattığı tiplerdir ama bu hayal aleminin mahlukları sokakta dolaşan, vapura, tramvaya, trene binen, sizinle konuşan, benim yanımda oturan tabiat insanlarından hiç de başka türlü değillerdir.”³⁷

Hüseyin Rahmi'nin hem romanları hem de hikâyelerinde yarattığı tipler konusunda tüm araştırmacılar aynı görüşü paylaşır. Namdar Rahmi Karatay “Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Yaşayan Tarafı” adlı yazısında bu konuda şunları söyler:

“İçinde yaşadığımız cemiyetten, gerçekten yaşayan sayısız tipler; şıklar,züppeler, sofular ayyaşlar, külhanbeyleri, pinti tüccarlar, kibar orospular, bayağı sürtükler, çingeneler,

³⁶Bkz. (10), SEVENGİL, 57.

³⁷Bkz. (10), SEVENGİL, 58.

sürtükler, dilenciler, mahalle kadınları, üfürükçüler, şeyhler, cadılar, vaizler, imamlar, muhtarlar, şair taslakları, acaip tabiatlı bilginler, vesveseli adamlar, manyaklar, melankoliler gibi sayılmakla tükenmeyecek binlerce şahsı mahir bir sihirbaz gibi ortaya atan ve bunları İstanbul'un en gerçek atmosferi içinde en tabii renkleriyle, dekorları, tabloları, peyzajlarıyla... Fatih, Aksaray, Edirnekapı, Samatya, Şişli, Tünel, köprü, vapur gibi çeşitli köşelerinde birleştiren büyük üstat, ortalama bir hesapla on beş, yirmi sayfalık kocaman bir alemleri kaynaşan bir hayat halinde Türk nesillerine armağan ederek gözlerini bu ölümlü varlığa kapadı.”³⁸

İsmet İnönü'nün Hüseyin Rahmi'nin eserleri hakkındaki görüşleri şöyledir:

“Hüseyin Rahmi'nin cin, peri hikâyelerini mevzu olarak alan ve bunların boşluğunu sanatla belirten eserleri senelerce seville seville okunmuştur. Bu eserler batıl inanışları yıkmak, halkın zihnini bu günkü inkılaba hazırlamak hususunda hakikatten faydalı olmuştur.”³⁹

Refik Halit Karay, Hüseyin Rahmi'nin edebiyatı hakkında şunları söyler: “kendimizi, kendimizin her çeşit örneklerle dolu bir vitrini olan İstanbul halkını içinde bütün âdetleri, zihniyetleri, lehçeleri, sınıf farklarıyla gülümseyerek seyrettiğimiz”⁴⁰ bir yazardır.

1948 yılında Ahmet Refik Sevensil, **Cumhuriyet** gazetesi'nde yazdığı bir yazıda Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hikâyeleri ile ilgili şu yorumu yapar: “1914-1918 harbi yıllarında aç kalan, saman ekmeği yiyen, varını yoğunu satıp savan, sonunda sokağa dökülen İstanbullu; kadınıyla, erkeğiyle, çoluğu çocuğuyla onun hikâyelerinde yer alır.”⁴¹

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın ölümünden yıllar sonra da onunla, onun eserleriyle ilgili yazılar çeşitli gazetelerde çıkmaya devam eder. Bu yazılardan en

³⁸Namdar Rahmi KARATAY, “Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Yaşayan Tarafı”, **Ulus**, Nisan 1944.

³⁹Hilmi YÜCEBAŞ, **Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar**, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1964, 2.

⁴⁰Refik Halit KARAY, “Dünkü İstanbul Hayatının Büyük Tarihçisi: Hüseyin Rahmi”, **Tan**, İstanbul 9 Nisan 1944.

⁴¹Bkz. (10), SEVENGİL, 1948.

ilginçlerinden biri 1952 yılında **Akbaba** dergisi'nde, "İstanbul Muhabiri" rumuzlu bir gazete yazarının yazdığı "Hüseyin Rahmi Konuşuyor" isimli yazıdır. Muhabir bu yazıda Gürpınar'ın yarattığı tiplerin 1952 yılında bile güncelliğini koruduğunu, onun yıllar önce ön gördüğü toplumsal davranışların bir bir çıktığını yazar. Söz konusu yazıda geceleyin sokakta dolaşan muhabir yazarın yarattığı tiplerle karşılaşır:

"Ben 'Kadınlar Vaizi'yim dedi, öğrendim ki dünyada yeniden hocalar, hafızlar rağbet görmeye başlamış. Kadınlar göğüslerine (burada vaiz hazretleri yalandı) nüsha yazıp yalayarak siliyorlarmış. Manevi pederim Hüseyin Rahmi Bey'e yalvarmaya geldim. Nezahi ilahide şefaath ederek beni tekrar dünyaya getirsin..."⁴²

Aynı yazıda muhabir bu sefer hayalî olarak Hüseyin Rahmi ile karşılaşır:

" - Üstadım, dedim; biraz da tatlı tarafından açalım. Siz ki bir İstanbul çocuğusunuz. Şehirde ne gibi gelişmeler görüyorsunuz?

- Çok! Benim "Tünelden İlk Çıkış" romanımdaki (muhabir hikâye kitabı yerine roman tabirini kullanmış) tasvir ettiğim itişme sahneleri şimdi tekmiil tramvaylarda, otobüslerde, stadyum kapılarında cereyan ediyor. Nüfus siyasetine ehemmiyet verildiği anlaşılıyor. Sonra nedir o tiyatroların hali? Şehir sokakları dilenci kılığında aktörlerle dolu"⁴³

Hayalî Hüseyin Rahmi Gürpınar, ülkedeki durumun daha da kötü bir hâl aldığından şikâyet eder.

Araştırmacılar, yazarın hikâyeleri ve hikâyeciliği söz konusu olduğunda tek bir yargıda birleşirler: Hüseyin Rahmi'nin hikâyeleri romanlarından daha başarılıdır. Onun hikâyeleri romanlarına oranla daha derli toplu ve teknik açıdan daha iyidir. Cevdet Kudret **Türk Edebiyatı'nda Roman ve Hikâye** adlı kitabında Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romancılığı ve romanları hakkındaki görüşlerini uzun tutarken hikâyeciliği üzerinde görüşlerini sadece bir paragrafta toplar. Cevdet Kudret, yazarın hikâyelerini romanlarına nazaran teknik açıdan daha başarılı

⁴²İstanbul Muhabiri, "Hüseyin Rahmi Konuşuyor", **Akbaba**, 1952.

⁴³İstanbul Muhabiri, A.g.y.

bulur. Gürpınar'ın birkaç hikâyesi ve herhangi bir romanı aynı anda okunduğunda hikâyelerinin daha derli toplu bir görünüm arz ettiği görülür. Hüseyin Rahmi'nin hikâyelerinin başı sonu belli, mizahı, eleştirel tavrı yerli yerindedir.

Hikâyelerini ve romanlarını teknik açıdan değerlendiren araştırmacıların paylaştıkları ortak bir görüş de Hüseyin Rahmi'nin eserlerinde geleneksel anlatı ve tiyatro tekniği çok iyi kullandığıdır. Onun hikâyelerinde meddah ve Karagöz oyunlarına ait anlatı geleneğinin izleri bulunur. 1957 yılında **Yelpaze** dergisi'nde yayınlanan bir yazıda yazarın üslûbuyla ilgili şu yorum dikkati çeker:

“Hüseyin Rahmi'nin eserlerinde orta oyunu ve Karagöz oyunun izleri görülür. Dramatik unsur gayet kuvvetlidir. Birçok sahneler bir piyesi andırır”⁴⁴

Ahmet Hamdi Tanpınar, Türk romanına hakiki konuşmanın Hüseyin Rahmi'nin eserleriyle girdiğini söyler:

“Türk romanında hakiki konuşma Hüseyin Rahmi ile başlar. Onda her cins konuşma vardır. Hüseyin Rahmi'nin büyük kuvveti insan yaratmasını bilmesidir. Kahramanları kitabın ortasında tabi muhitlerindeymiş gibi yaşarlar. Vaka biraz fazla saçılır, dökülür fakat yaşarlar. O, halkımızı ve hayatımızı tanıyan muharrirlerdendir. Fakat asıl edebiyatımıza sokak onunla girmiştir.”⁴⁵

1958 yılında **Hayat** dergisi'nde Hüseyin Rahmi'nin hayvan severliği özellikle de kedilerle olan dostluğunun eserlerine yansımaları üzerine bir yazı çıkar. Onun hikâyelerinde hayvanlar özellikle de kediler önemli bir yer tutar. Bu durum elbette yazarın özel hayatına aşina olmakla anlaşılabilir. Çünkü yazar, eserlerinde kazandığı paralarla yaptırdığı Heybeliada'daki köşkünde birkaç akrabası ve kedileriyle yaşar. Söz konusu dergideki “Bilinmeyen Taraflarıyla Hüseyin Rahmi” başlıklı yazıda yazarın hayatında önemli bir yere sahip olan Nazlı adlı kedisi ile ilgili ilginç görüşler vardır:

⁴⁴OLCAYTO, “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, **Yelpaze**, 18.12.1957.

⁴⁵Ahmet Hamdi TANPINAR, **Edebiyat Üzerine Makaleler**, Haz: Zeynep KERMAN, Dergâh Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1997, 67.

“Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın ölümü boyunca unutamadığı kedileri vardı. Bunlardan biri Türk Edebiyatı’nın en meşhur kedisi “Nazlı” idi. Kurşuni bej rengi ve uzun uzun tüylü bir hayvan olan Nazlı’nın 12 senelik hayatını Hüseyin Rahmi adeta bir ilim adamı gibi tetkik etmişti.”⁴⁶

“Bilinmeyen Taraflarıyla Hüseyin Rahmi” adlı yazıda adı geçen Nazlı kedi Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın “Kedim Nasıl Öldü?” adlı hikâyesinin başkahramanıdır.

Mehmet Kaplan’ın 1964 yılında yazdığı “Hüseyin Rahmi’nin Üslubu ve Hayat Görüşü” adlı yazısında onun eserlerini teknik açıdan bir değerlendirmesini yapar:

“Hüseyin Rahmi’nin roman ve hikâyelerinde mekân tasvirlerinin çok kısa olmasına karşılık konuşmalar uzun ve canlıdır. O, roman ve hikâyelerini konuşmalar vasıtasıyla geliştirir. Fakat Hüseyin Rahmi bu konuşmalar arasına kendi düşüncelerini maharetle yerleştirir. Bu bakımdan onların biri “taklid”e dayanan, dışardan gelen ikincisi Hüseyin Rahmi’nin kendisine ait olan unsurlar olmak üzere iki tabakaya ayırmak mümkündür. Hüseyin Rahmi’nin bu konuşmalarda gütmüş olduğu gaye hayatı aynen “ taklit” değil, okuyucuyu “güldürmektir”. Bu maksat onun kullanmış olduğu fonetik, sentaks, benzetme ve sair unsurlarda görüldüğü gibi kahramanlarına izafe ettiği duygu ve düşüncelerde de bellidir. Hüseyin Rahmi’nin bütün eserlerinde cehalet veya kültür komiği geniş bir yer tutar.”⁴⁷

1964 yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın edebiyatçı kişiliği üstüne çok önemli birer kaynak oluşturan iki kitap yayımlanır. Bunlardan ilki Ağâh Sırrı Levend’in **Hüseyin Rahmi Gürpınar** adlı kitabı, diğeri Hilmi Yücebaş’ın **Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar** adlı kitabıdır. Ağâh Sırrı Levend’in söz konusu kitabı standart bir biyografidir. Hilmi Yücebaş’ın kitabı daha çok yazarın hayattayken verdiği röportajlardan ve ölümünden sonra hakkında yazılanlardan oluşur. Bu kitaplarda yazarın hikâyeleri ve hikâyeciliği üzerine birkaç cümlelik değerlendirmeler dışında pek de önemli görüşler yoktur. Ağâh Sırrı Levend, Refik

⁴⁶“Bilinmeyen Taraflarıyla Hüseyin Rahmi”, **Hayat**, İstanbul 4 Nisan 1958.

⁴⁷Mehmet KAPLAN, “Hüseyin Rahmi’nin Üslubu ve Hayat Görüşü”, **Hisar**, 9 Eylül 1964.

Ahmet Sevengil'in Hüseyin Rahmi Gürpınar üzerine yazdığı kitabında olduğu gibi yazarın yarattığı tipleri, mekânları ve onun çalışma prensiplerini hemen hemen aynı ifadelerle belirtir.

Agâh Sırrı Levent, söz konusu kitabında iki paragrafla da olsa yazarın hikâyelerini değerlendirir. Levent, “Küçük Hikâyeleri” alt başlıklı değerlendirmesinde, Hüseyin Rahmi'nin romanlarının ve hikâyelerinin aynı özellikler taşıdığını belirtir:

“Bunlar da aynı özelliği taşır. 70'e varan ve 8 ciltte toplanmış olan bu hikâyeler konu bakımından çeşitli ve zengindir. Tek olaya dayandığı ve fikir aynı eksen tarafında döndüğü için daha derli toplu görünür. Bunlar da pek tabii olarak uzun konuşmalar, gereksiz ayrıntılar ve yersiz “ tefelsüfler” yoktur.”⁴⁸

Levent, teknik açıdan yazarın hikâyelerini romanlarından daha başarılı bulur.

1966 yılında Muzaffer Gökman, Hüseyin Rahmi Gürpınar üzerine bir çalışma yayınlamıştır. Onun **Hüseyin Rahmi Gürpınar - Açıklamalı Bibliyografya** adlı kitabı yazar üzerine çalışmak isteyen araştırmacılar için önemli bir kaynaktır. Gökman söz konusu kitabının bir bölümünde yazarın bütün hikâyelerinin adlarını ve hikâyelerin hangi tarihte, nerede yayımlandığına dair ayrıntılı bir bibliyografya sunar.

Bu kitaplar dışında Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın sanatçı kişiliği ve eserlerini ele alan ansiklopedi maddeleri ve makaleler de yayımlanmıştır. Bu makalelerden en önemlisi Rauf Mutluay'ın Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanları ve hikâyeleri üzerine iki yazısıdır. Mutluay'ın **Türk Dili dergisi öykü özel** sayısı için yazarın hikâyeciliği üzerine kapsamlı bir yazı yazar. Mutluay'ın kaleme aldığı yazısına değinmeden önce onun 1969 yılında **Papirüs** dergisi'nde yazarın romanları üzerine yazdığı geniş bir yazıyı anmakta fayda var. Rauf Mutluay, “Konuları ve Kişileriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar” adlı yazısında Hüseyin Rahmi'nin hikâyeciliği üzerine birkaç cümlelik değerlendirmelerde bulunur. Mutluay, bu yazısında Agâh Sırrı

---

⁴⁸ Bkz. (3), LEVEND, 70.

Levend'in Gürpınar üzerine yazdığı kitabından bir alıntıyla Ahmet Refik Sevensil'den başlayarak Hüseyin Rahmi Gürpınar için tekrarlanan bir görüşü yineler: "Hüseyin Rahmi'nin romanları ve hikâyeleri toplum hayatımızın yüz yıldan beri geçirdiği evreleri canlandırıp yaşatan birer sergidir. [Agâh Sırrı Levent, **Hüseyin Rahmi Gürpınar** ön sözünden]"⁴⁹Aynı yazıda Mutluay yazarın gazetecilikte ilk yazısı **Ceride-i Havadis** gazetesi'nde çıkan 'İstanbul'da Bir Frenk' için bir değerlendirme yapar:

"On iki yaşında Gülbahar Hanım'ı yazan Hüseyin Rahmi'nin basılan ilk yazısının başlığı bile ilginç bir çevre ve tip karşıtlığını ele alır. İstanbul'da Bir Frenk. Doğu gözüyle Batının gözlemine hiçbir zaman fırsat bulamayacak olan Hüseyin Rahmi, kitaplardan edindiği bir yarım Batıılık bakışıyla İstanbul'un çelişmelerine dokunur."⁵⁰

Rauf Mutluay, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın eserlerinde aptal ve kaba saba kişilere tahammül edemediğini belirtir:

"Hüseyin Rahmi'nin aptal ve kaba kişilere duyduğu ölçsüz tiksintiyi mizahın gülüşü bile gizleyemez. Aslında o ince bir aristokrattır ve sade ağırbaşlılığıyla bayağı ve çirkin olan her şeyin karşısındadır. 'İki Hödüğün Seyahati' hikâyesinde bütün kusurları saflık ve bilgisizlik olan İrfan'la Mahir'i, bu iki zavallı halk çocuğunu bütün sevimliliklerinden uzak bir tutumla rezil etmek için her şeyi kullanır"⁵¹

Mutluay'ın Gürpınar'ın yarattığı kişilerle ilgili bu görüşleri yerindedir. Yazar, sadece "İki Hödüğün Seyahati"nde değil daha birçok hikâyesinde cahil, kaba saba insanlarla alay etmeyi sever. ("Kadınlar Vaizi"ndeki kadınlar, "Baltayla Doğuran Böyle Doğurur" daki kaynanana tiplmesi v.b.)

Hüsamettin Bozok, Mutluay'ın tersine Hüseyin Rahmi'nin köylüleri, kaba, saba ve cahil kişilere sempatiyle yaklaştığını belirtir:

"Gürpınar'ın eserlerinde Türk köylüsü sıcakkanlı saf ve temiz insanlardır. Yazar, onların hareketlerindeki ve düşüncelerindeki

⁴⁹Rauf MUTLUAY, Konuları ve Kişileriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar, **Papirüs**, 1969, 7.

⁵⁰Rauf MUTLUAY, A.g.y. , 11.

⁵¹Bkz. (49), MUTLUAY, 11.

basitliği gösterirken bizde antipati şöyle dursun tam karşıtı bir sempati bile uyandırabilmektedir. İki Hödüğün Seyahati”nde bu kişilerin hödük diye anıyor. Bu sözcüğün anlamında saflık, bönlük, göreneksizlikten gelme bir kabalık saklıdır. Ama Hüseyin Rahmi bu sıfatı kullanırken aşağı ve hor görüp gösterme duygularından uzaktır. Bu insanlar, büyük şehir hayatına uyamamışlar, kolayca ayak uyduramamışlardır. Olur olmaz şeylere heves ettikleri için adları tuhaf olaylara karışır, gülünç olurlar”⁵²

Rauf Mutluay, aynı yazısında yazarın “Namusla Açlık Meselesi” adlı hikâyesi için ilginç bir değerlendirmede bulunur. Yazarın “Namusla Açlık Meselesi”nde toplum hayatındaki değişmelerin ve bu değişmelerin getirdiği ahlaki bozulma meselesini Reşat Nuri Güntekin’in **Yaprak Dökümü** adlı romanından daha iyi işlediğini belirtir:

“Yazar, kahramanını çeşitli bilgi ve yeteneklerle değerli niteliklerle donattıktan sonra, onları kullanmasına fırsat vermediği bir yoksulluk sınavına sokar. Sonradan bir hikâyesine koyacağı başlıktaki ana çatışmanın içine düşürür. **Namusla Açlık Meselesi**. ‘Bu namusla açlık meselesi. Çocukları bizim gibi oldular, keyfine bak’. **Yaprak Dökümü** (Reşat Nuri Güntekin) dağılışının bir romanlık açıklamasını, Hüseyin Rahmi küçük bir hikâyede keskin çizgilerle özetlemiş olur.”⁵³

Mutluay, söz konusu yazısında Hüseyin Rahmi’nin romanları ve hikâyeleri arasında benzer konuları işleyen eserleri eşleştirir. Yazarın **Sevda Peşinde** adlı romanı ile ‘Uçurumun Kenarında’ adlı hikâyesini konularının birbirine benzediğini ifade eder:

“... Hüseyin Rahmi acele bir tefrika daha hazırlar: **Sevda Peşinde** (1912). Aynınur-Nezihi-İlhami serüveni yeni bir şey getirmez. Gereksiz mektuplar halinde bu romanda varlık içinde ama duyguları doyurulmamış kadın yalnızlığının evliliğine baş kaldırışı ve gençlik aşkıyla kaçamak birleşmeleri vardır. Hüseyin Rahmi Aynınur’a burada tasvir ettirdiği Nezihi’yi bir başka hikâyesindeki kadına da doktor muayenehanesinde aynen tekrarlattırarak (Gönül Ticareti- Uçurumun Kenarında,

⁵² Hüsametdin BOZOK, “Hüseyin Rahmi’nin Romanlarında Köy ve Köylü”, **Sanat ve Edebiyat**, Oğlak Yayınları, İstanbul 1976, 25.

⁵³Bkz. (49), MUTLUAY, 22.

1939) güzel-çirkin,zarif-kaba,ince-vurdumduymaz...eşlerin birleşmesinde yaralanan tarafın acısını yansıtır.”⁵⁴

Rauf Mutluay, **Türk Dili dergisi**'nin öykü özel sayısı için Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hikâyeleri ile ilgili bir değerlendirme yazısı yazar. Öyküleriyle Hüseyin Rahmi adlı yazısında kronolojik bir sırayla yazarın yazdığı hikâyeleri sıralar. Mutluay'ın yaptığı bu sıralamada yazarın tüm hikâyelerini isimleri yer almaz. Mutluay, yazısının geri kalan kısmında Hüseyin Rahmi'nin hikâyecilik anlayışını değerlendirir:

“Aslında Hüseyin Rahmi, gözlemlediği birçok olayı öykü yapma düzencesine katlanmadan dümdüz anı yazıları biçiminde sunar. Öykünün ayrı bir edebiyat türü, kendine özgü yoğunluğu ve etkisi olması gereken bir ustalık yapısı olduğunu pek düşünmez. Özellikle kendi içine içine hiç dönmez.”⁵⁵

Rauf Mutluay, söz konusu yazısında Hüseyin Rahmi'nin yalnızlığını hikâyelerine yansıttığını belirtir.

“Yalnızlık köşelerinde yazılan öykülerde de hemen her zaman geçmişe dönük bir anı bakışı, bir eleştiri açısı, kendini olaylarla kişilerden ayrı tutan bir yazarlık görevliliği vardır.”⁵⁶

Mutluay, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hikâyelerini bir ibret dersi çıkararak bitirdiğinden söz eder:

“Hemen her öykünün sonunda bir yaşam deneyi, bir görgü kuralı, bir ibret dersi çıkarmaya eğilimlidir. Mizaha yatkın dikkatiyle iyice abartarak anlattığı olaylar dizisinden sonra kendi köşesine oturan bir yazarlık görevinin gerektirdiğine inandığı sonuç yargılarına yönelir.”⁵⁷

Rauf Mutluay, aynı yazısında yazarın İstanbul dışına çıkmadığını ve bir hikâye yazarı olarak İstanbullu kaldığını belirtir:

“Her zaman sadece bir İstanbullu olarak kalma yazgısıyla, yurdun başka köşelerinden yansıyan hiçbir konu dilimi yoktur

⁵⁴Bkz. (49), MUTLUAY, 29.

⁵⁵Rauf MUTLUAY, “Öyküleriyle Hüseyin Rahmi”, **Türk dili dergisi öykü özel sayısı**, İstanbul 1 Temmuz 1975, 32.

⁵⁶Bkz. (49), MUTLUAY, 32.

⁵⁷Bkz. (55), MUTLUAY, 32.

eserinde. Bu yüzden Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hep aynı birkaç öyküsü yer almıştır şimdiye değin düzenlenmiş antolojilerde. Çünkü dağınık, özensiz, uzatılmış, yazarın dışarıdan kattığı yargılarla zedelenmiş yapıları vardır ürünlerinin. Bu yüzden Hüseyin Rahmi'nin eserler toplamı önemlidir; şüphesiz kendi zamanı, ortamı, tutumu açısından.”⁵⁸

Mutluay, “Konuları ve Kişileriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar” adlı yazısının sonunda yazarın en büyük başarısını roman sanatında gösterdiğini belirtir:

“Hüseyin Rahmi'nin etkisi, başarısı; öyküde değil, romandadır. Bu yüzden en tanınmış romanlarının giriş bölümlerinde canlandırdığı konuşmalı bölümler gibi hatırlanması her zaman olanak içinde bulunan ancak birkaç öykü örneği vardır derlemelerinde. ‘Ecir ve Sabır’, ‘Tosun’, ‘Misafir’, ‘Tövbeler Tövbesi’, ‘Kedi Yüzünden’. Bu değerinde ikinci bir beş öykülük dizi bulma olasılığı yoktur eserlerinde. Hüseyin Rahmi, öykücülük ustalığını romanlarında kullandığı için.”⁵⁹

Selim İleri, **Türk Dili dergisi öykü özel** sayısındaki yazısında Hüseyin Rahmi'nin öykülerini romanlarına oranla daha derli toplu olduğunu ifade eder:

“Hüseyin Rahmi'nin dünya görüşü bir yana, ustalıklı öykülerinde bir öykü ortamı kurduğunu, türettiğini, yaşattığını söyleyebiliriz. Bu soy öyküleri, romanlarına oranla daha derli topludur. Hüseyin Rahmi'nin öyküleri o dönemi araştırmak isteyenler için ilginç bir gereç yığınıdır. Çünkü yazar, bireyciliğe hemen dönüşse de, ütopyik toplumculuğunun sonucu, olayları toplumsal açıdan değerlendirmiştir. İlk öykülerinden küçük bir demet oluşturan Gönül Ticareti kitabında, yazarın toplumsal sorunlara, açlık, karşılık görmeyen “namus” gibi olgulara, göreneksel görünümlere yer verdiğini görüyoruz.”⁶⁰

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hikâyeciliği üzerine muhtelif ansiklopedilerdeki maddeler de dikkat çekicidir. Fevziye Abdullah Tansel'in **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**'nde yazdığı “Hüseyin Rahmi Gürpınar” maddesi bir paragrafla da olsa onun küçük hikâyelerine değinir. Tansel'in yazarın hikâyeleriyle ilgili görüşleri Ağâh Sırrı Levent, Cevdet Kudret'in görüşlerinden farklı değildir.

⁵⁸ Bkz. (55), MUTLUAY, 33.

⁵⁹ Bkz. (55), MUTLUAY, 33.

⁶⁰ Selim İLERİ, “Türk Öykücülüğümüzün Genel Çizgileri”, **Türk Dili dergisi öykü özel sayısı**, İstanbul 1 Temmuz 1975, 9.

Tansel, yazarın hikâyelerini teknik açıdan Karagöz ve Meddah anlatımını hatırlattığını belirtir ve hikâyelerini romanlarına nazaran daha başarılı bulur:

“Gürpınar’ın küçük hikâyelerinin çoğu, mevzu bakımından romanları gibi içtimai, psikolojik olmakla beraber daha mütenevvidir. Hakkındaki araştırmalarda içtimai mevzuları ele aldığı, vatani mevzuları işlemediği kaydedilirse de, Büyük Ana, Kanlı Eldiven, Tehlike Karşısında Keçi Fil Oluyor adlı ve Birinci Cihan Harbi’nden, İstiklal Savaşı’ndan mülhem heyecan taşan, hissi hikâyeleri vardır. Mahalle mektebine, ilk mektep hayatına ait hatıralar, Çingenelerin yaşayış tarzı ve karakterleri v.b, beygirin, merkebin, kedinin hayat ve karakterlerini anlatan, sevgi ve merhamet hislerimizi uyandıran orijinal hikâyeleri de yok değildir.”⁶¹

Fevziye Abdullah Tansel’in belirttiği gibi, Hüseyin Rahmi, hikâyelerinin çoğunu kendi hayatından ilhamla yazmıştır. Yazarın “Eti Senin Kemiği Benim” adlı hikâyesi tamamen onun çocukluk ve öğrencilik anlarına dayanır.

Nihat Sami Banarlı **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi** adlı ansiklopedik eserinde Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Ahmet Mithat Efendi’den daha üstün eserler ortaya koyduğunu ifade eder.

“Edebi faaliyetlerini dağınık mevzulardan kurtararak hemen münhasıran roman ve hikâye vadisine vermiş olması Hüseyin Rahmi’yi Mithat Efendi’den daha üstün bir sanat seviyesine ulaştırır.”⁶²

Nihat Sami Banarlı iki üç cümleyle Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın hikâyeleri için şu değerlendirmeyi yapar:

“Hüseyin Rahmi’nin birçokları günlük hadiselerden muvaffakiyetle aksettirilmiş küçük hikâyeleri kısmen Kadınlar Vaizi isimli eserinde toplamıştır.”⁶³

Hüseyin Rahmi’nin eserleri üzerine en farklı yazıyı Berna Moran kaleme alır. Berna Moran **Sosyalist Kültür Ansiklopedisi** için yazdığı “Hüseyin Rahmi Gürpınar” maddesinde onun eserlerinde okuyucuya vermek istediği mesajları

⁶¹ Fevziye Abdullah TANSEL, Gürpınar Hüseyin Rahmi, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, İst 1970,

⁶² Nihat Sami BANARLI, “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara 1971, 1060

⁶³ BANARLI, A.g.m, 1062.

sosyalizm açısından inceler. Moran söz konusu yazısında yazarın hikâye ve romanlarında pozitivist bir dünya görüşünü halka aşılattığını belirtir. Onun bazı hikâyelerinde - özellikle de imam, şeyhlerin eleştirdiği hikâyelerinde dine karşı bir tavır takındığı dikkatlerden kaçmaz. Berna Moran'ın Hüseyin Rahmi'nin eserlerinde dine karşı aldığı tavırla ilgili söyledikleri dikkate değerdir. "Gürpınar'ın halkın geleneksel inançlara, yerleşmiş düşüncelere, göreneklere dayalı zihniyeti yerine Batı'nın akla, bilime dayalı pozitivist geleneğini yerleştirmeye çalışmıştır."⁶⁴ Moran, yazarın halka aşılattığı "yeni felsefeyi" üç başlık altında toplar: Sosyal adalet, kadın-erkek ilişkileri ve din.

Moran, yazarın bazı romanlarında -**Can Pazarı, Hakka Sığındık, Şıpsevdi** v.b- hırsızlık yapan, zenginlerin malını çalan kişileri ayıplamadığını, zenginlerin mallarında fakir insanların hakkı olduğu görüşünü savunduğunu örneklerle göstermeye çalışır ve Hüseyin Rahmi'nin **Can Pazarı** adlı romanından şu parçayı alıntılar:

"Şimdi bu camekânlarda gördüğünüz bütün elmaslar senin, benim bizden daha ziyade açların hapsedilmiş haklarımız, rızıklarımızdır. Dünyada herkesin birbirini aldatarak işini yürüttüğü, zenginlerin hileyle, hırsızlıkla servet edindiği yollu bir nutuk çektikten sonra da, " Bolşevikler, insanlar arasında bütün hile ve hurdaları kaldırıp açık ve dümdüz yaşamak istiyorlarmış."⁶⁵

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın **Can Pazarı** adlı romanındaki bu görüşler onun "Nasıl Dolandırıcı Oldum?" adlı hikâyesinde vermek istediği mesajla paralellik taşır. "Bu hikâyede Safter Bey, dolandırıcılığa nasıl başladığını şu sözlerle anlatır:

"Ben dolandırıcılığa ufak tefek borçlarla başladım. İlk borçları iyi niyetle yani kesin olarak ödemek üzere ettim. Şu son olaylar belli. Ayıplamayınız. Ara sıra aldığımı veremedim. Alacalıklardan epey ağır hakaretli davranışlar gördüm, öfkeyle yazılmış tezkireler aldım. Mahkemelere çağrıldım. Başlangıçta

⁶⁴ Berna MORAN, "Hüseyin Rahmi Gürpınar", **Sosyalist Kültür Ansiklopedisi**, İstanbul 1977, 503.

⁶⁵ MORAN, A.g.y. , 505.

bu tahkirlerden çok kederlendim. Borçlarımı ödemeye uğraştım ama elden gelmeyince ne yaparsın?”⁶⁶

“Nasıl Dolandırıcı Oldum?”daki bu cümleler Moran’ın **Can Pazarı**’ndan alıntılıdığı cümlelere benzer.

Mehmet Kaplan, **Hikâye Tahlilleri** adlı kitabında yazarın “Ecir ve Sabır” adlı hikâyesini inceler. Kaplan, yazarın öykü anlayışına pek de değinmez. Kaplan, daha çok hikâyenin nasıl kurulduğu ve sonuçlandığı üzerine okuyucuya belli fikirler verir. Hüseyin Rahmi, “Ecir ve Sabır”da halk arasında yaygın olan bir âdetin nelere yol açtığı konusunu mizah yoluyla eleştirilir. Mehmet Kaplan, yazarın bu hikâyesinde aslında iyi olan bazı örf ve adetlerin şüursuz davranışlar haline geldiğinde insanları gülünç duruma düşürdüğünü ve bu davranışların beklenenin aksine zararlı sonuçlar verdiğini vurgular. Kaplan, yazısının sonunda Hüseyin Rahmi ile ilgili şu değerlendirmede bulunur:

“Hayat görüşü bakımından Hüseyin Rahmi, çağdaşları olan Servet-i Fünûnculara benzer. Onlardan farkı eserlerinde, alay maksadı ile halka daha geniş yer vermesi, “ Ecir ve Sabır” hikâyesinde olduğu gibi kahramanları taklidi bir üslupla konuşturmasıdır.”⁶⁷

Şerif Aktaş, **Büyük Türk Klasikleri** adlı ansiklopedide Hüseyin Rahmi’nin ilk hikâyeleri hakkında şunları söyler:

“Tasvir mahiyetindeki Bülbül Yuvası ile Hali Zamanı Olmayan Bir Adam, İki Öksüz adlı hikâyeler dışındaki yazılarının edebi kıymeti yoktur.”⁶⁸

Şerif Aktaş’ın Hüseyin Rahmi’nin küçük hikâyeleri ile ilgili bu değerlendirmesi Fevziye Abdullah Tansel’in İslam Ansiklopedisi ve **Türk Edebiyatı Tarihi Ansiklopedisinde** ileri sürdüğü görüşlerden farklı değildir.

1990 yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar ile ilgili iki inceleme kitabı yayınlanır. Önder Göçgün’ün Milli Eğitim Bakanlığı yayınlarından **Hüseyin**

⁶⁶Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Nasıl Dolandırıcı Oldum?” **Katil Buse**, Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1933, 29.

⁶⁷Mehmet KAPLAN, “Ecir ve Sabır”, **Hikâye Tahlilleri**, Dergâh Yayınları, İstanbul 1984, 34.

⁶⁸Bkz. (2), AKTAŞ, 241.

Rahmi Gürpınar adlı kitabı diğeri ise Efdal Sevinçli'nin Arba Yayınları'ndan **Hüseyin Rahmi Gürpınar** adlı kitabıdır.

Önder Göçgün'ün **Hüseyin Rahmi Gürpınar** adlı kitabında yazarın hikâyeleri ile ilgili değerlendirmeler bir sayfadan ibarettir. Göçgün de Agâh Sırrı Levent, Cevdet Kudret, Rauf Mutluay gibi, yazarın hikâyelerini romanlarına nazaran daha başarılı bulur:

“... Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın, sayıları yüze yaklaşan hikâyeleri de tıpkı romanları gibidir. Konuları bakımından, genellikle sosyal ve psikolojik özellikler taşımaktadırlar. Ayrıca; Büyük Ana, Kanlı Eldiven, Tehlike Karşısında Keçi Fil Oluyor, adlı vatan duygularını, milli ruhu terennüm eden hikâyeleri de dikkat çekicidir. Gönlü insan sevgisi kadar, hayvanlara karşı acıma duygusu ile de dolu olan yazarımız kedi, köpek, at gibi hayvanların konu edildiği hikâyeler de kaleme almıştır.”⁶⁹

Önder Göçgün, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hikâyeleri ile ilgili değerlendirmesinde hikâye kitaplarını kronolojik olarak sıralamış ve bu kitaplarda yer alan hikâyelerinin isimlerini yazmıştır.

Efdal Sevinçli ise **Hüseyin Rahmi Gürpınar** adlı kitabında yazarın hikâyeciliği üzerinde daha ayrıntılı bir şekilde durur. Kitabının “Öykü Yazarı Gürpınar” başlığı altında önce Hüseyin Rahmi'nin hangi gazetelerde hikâyeler yazdığını belirttiikten sonra onun hikâye türüne pek ısınmadığı ileri sürer:

“Anlatımı, denetlemeyi gerektiren, ayrıntıdan kaçınmanın ve olayda, konuda yoğunlaşmanın gerekli olduğu öykü, Gürpınar'ın pek ısınmadığı bir türdür. O, anlatımda yayılmayı, genişlemeyi, ayrıntıda oyalanmayı seven bir yazar olarak öykülerinde de konudan konuya atlamaya heveslenir. Kısa yazmakta zorlanan Gürpınar'ın birçok öyküsü, uzun öykü-roman sınırında oluşuyla görüşümüzü güçlendirir.: “Namusla Açlık Meselesi”, “İki Hödüğün Seyahati” gibi... “⁷⁰

Efdal Sevinçli, genel eğilime uyararak yazarın hikâyelerini teknik açıdan romanlarına göre daha başarılı bulur:

⁶⁹Bkz. (15), GÖÇGÜN, 65.

⁷⁰ Bkz. (8), SEVINÇLİ, 70.

“Gürpınar’ın anlatımında, biçem olarak hemen bütün incelemecilerin birleştiği ana noktalardan birisi, onun geleneksel söylemimizi, gülmece içinde Karagöz’ün tersinlemeli, mecazlı dilini, meddahın bizi olayın içine çeken “ çağrı dilini” öykülerinde de kolayca buluruz. Örneğin “ İki Hödüğün Seyahati” yapıtında yer alan “ Tövbeler Tövbesi” öyküsünün girişi tam bir meddah anlatımıdır. Ancak bu anlatım bir biçem olarak üçüncü kişi geniş zaman buyruk kipinin güzel kullanımını da.”⁷¹

Sevinçli’ye göre Hüseyin Rahmi ”yabancı olduğu konular” hakkında eser vermekten zevk duyar:

“Yaşamı boyu evlenmeyen, ancak romanlarının yanı sıra öykülerinde de evlilik, evde kalmışlık, genç kadın-erkek cinselliği ve sorunları, Gürpınar’ın vazgeçemediği konuların başında gelir. ‘Gönül Ticareti’, ‘Melek Sanmıştım Şeytanı’ gibi yapıtlarında, “yabancı olduğu” bu konuları işlemekten adeta zevk duyar.”⁷²

Hüseyin Rahmi Gürpınar’la ilgili 2000’li yıllarda da çeşitli yazılar yayınlanır.

Ömer Lekesiz, **Yeni Türk Edebiyatı’nda Öykü (1997)** adlı kitabının ilk cildinde Türk edebiyatının ilk dönem öykücülerine eğilir. Lekesiz, kitabında Hüseyin Rahmi’ye yer vermekle birlikte hikâyeciliği üzerine yeni yorumlar yapmaz. Daha çok Hüseyin Rahmi’nin hikâyeciliği üzerine söylenenleri derler. Lekesiz, Gürpınar’ın hikâyelerini şöyle değerlendirir:

“Tanzimat Döneminden beri hemen bütün yazarlarımızın değişmez konusu olan yanlış batılılaşma, romanlarında olduğu gibi öykülerinde de yazarımızın konusudur. Ancak o, eleştirel bir gözle, çelişkili, yanlış anlamının getirdiği güçlükleri de birleştirerek, yaşanan komiğin acılığını, burukluğunu aktarmayı sever. Namusla Açlık Meselesi, iki Hödüğün Seyahati öyküleri belirlemenin güzel örnekleridir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, gerçek hikâyeciliğin bilimsellikten kaynaklandığına inanır. Romancılık sanatı gibi hikâyeciliği de natüralizmden yararlanır. Ahmet Mithat Efendi ile Beşir Fuat

⁷¹ Bkz. (8), SEVİNÇLİ, 71.

⁷² Bkz. (8), SEVİNÇLİ, 71.

anlayışı içindedir. Tüm bilimlerle fenleri kapsayan, her türlü kötülüğü, çirkinliği konulaştıran, ahlaklı olabilmek için, ahlaksızlıkları inceleyen bir hikâyeye yönelir.⁷³

Orhan Okay, Hüseyin Rahmi'nin eserlerini edebi açıdan Ahmet Mithat'ın başlattığı popülist roman seviyesinden yukarı çıkamadığını belirtir.⁷⁴ İnci Enginün, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romantizme karşı çıktığını belirtir:

“Gürpınar, ara nesle mensup bir genç olarak yazmaya başlamış, romantizmin aşırı ve yapmacık hassasiyetine karşı çıkmış, ilk yazılarından itibaren Ahmet Mithat ve Beşir Fuat'ın dikkatini çekmiştir.”⁷⁵

2004 yılında Dr. Ayşenur Külahlıoğlu İslam'ın hazırladığı **Yeni Türk Edebiyatı'nın El Kitabı (2004)** adlı eserde Ayşe Külahlıoğlu İslam birkaç cümleyle de olsa yazarın hikâyelerine şöyle değinir:

“Gürpınar'ın hikâyelerinde eskiden olduğu gibi İstanbul; yaşayan tipleri, bütün sosyal meseleleri, giyim kuşam tarzları, gelenek görenekleri, inanç ve davranış biçimleriyle capcanlıdır. Hüseyin Rahmi Gürpınar, edebiyattan sosyal fayda bekleyen Ahmet Mithat okulunun bir takipçisi olarak, halkın yaşama biçimi ve kıymet hükümleriyle ilgilenmiş, bunları kendi doğrularına göre ifade ve tenkit etmiştir. Halkı eğitmek ve onun hayat tarzını değiştirmek ister. Pozitivist bir dikkati ve telkini vardır.”⁷⁶

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hikâyeleri üzerine geniş kapsamlı bir araştırmanın yapıldığını söylemek zor. Yazarın hikâyeleri üzerine araştırmacılar, doyurucu yorumlar yapmamışlardır. Bunun sebebi de Hüseyin Rahmi'nin edebiyatımızda hikâyelerinden çok romanlarıyla tanınmasıdır.

⁷³Ömer LEKESİZ, **Yeni Türk Edebiyatında Öykü**, Kaknüs Yayınları, İstanbul 1997, 284.

⁷⁴Orhan OKAY, **Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2005, 71.

⁷⁵İnci ENGİNÜN, **Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2006, 309.

⁷⁶**Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)**, Editör: Ramazan KORKMAZ, Grafiker Yayıncılık, İstanbul 2005, 314.

İKİNCİ BÖLÜM

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeleri İçin Bir Sınıflandırma Denemesi

2.1 HİKÂYELERİN YAYIN TARİHİ VE YAYIN YERİNE GÖRE SINIFLANDIRILMASI

- 1884- 24 Nisan: “Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti”, **Ceride-i Havadis**
- 1884- 29 Kasım: “İstanbul’da Bir Frenk”, **Ceride-i Havadis**
- 1888- 13 Temmuz: “Hâli Zamanı Olmayan Bir Adam”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1889- 22 Ocak: “Bir Oburun Mücadele-i Nefsiyesi”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1889- 16 Mart: “Ne Hoş Bir Hayal İmiş”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1889- 12 Haziran: “Bir Zeki Reh-nümâ”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1889- 19 Haziran: “Garip Bir Mektup”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1889- 21 Haziran: “Bir Maymunun İntiharı”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1889- 10 Temmuz: “Zavallı Canbaz”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1889- 20 Temmuz: “Baba Kornil’in Mühim Bir Sırrı”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1889- 22 Temmuz: “İki Öksüz”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1889- 24 Temmuz: “Arsızlık Eden Cezasını Bulur”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1889- 29 Temmuz: “Büyük Bir Nedamet”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1889- 30 Temmuz: “Zavallı Halime”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1889- 12-14 Ağustos: “Sadakat”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1889- 24 Ağustos: “Bir Sehvi Rü’yet”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1898- 17 Mart: “Kırço”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1898- 26 Nisan: “Gugular”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1898- 16 Eylül: “Kıpti Düğünü”, **Tercüman-ı Hakikat**
- 1908- 24 Temmuz: “Sokakta”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 24 Temmuz: “İki Hödüğün Seyahati”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 4 Ağustos: “Yankesiciler Kulübü”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 17 Ağustos: “Heybeliada Merkeplerinin Grevi”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 8 Eylül: “Kumru ile Büyükhanımın Mukamelesi”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 15 Eylül: “Tensikat-ı Beytiye”, **Boşboğaz ve Güllabi**

- 1908- 18 Eylül: “Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 22 Eylül: “Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında, Mahdum Bey Zevcesiyle Kendi Odalarında”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 25 Eylül: “Kadınlar Mebusu”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 29 Eylül: “Sirkeci Lokantalarında İftar”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 2 Ekim: “Sonbahar Göçleri”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 6 Ekim: “Boykotajın Telakki Değeri”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 20 Ekim: “Çocuklara Yasak”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 23 Ekim: “Ters Konuşma”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 27 Ekim: “Sahte Doktor”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 27 Ekim: “Bir Muamma”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 31 Ekim: “Menekşe Kalfa’nın Müdafaanâmesi”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 3 Kasım: “Rahibin Merkebi”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 6 Kasım: “Bir Hafiyenin İtirafâtı”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 6 Kasım: “Zavallı Şair”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 10 Kasım: “Hayvanat Mitingi”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 13 Kasım: “Yeni Bir Gazetenin Çukur Düşünceleri”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 24 Kasım: “İki Külhani Arasında”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1908- 27 Kasım: “Zarafet ile Tekir”, **Boşboğaz ve Güllabi**
- 1917- 11 Aralık: “Lakırdı Beynimizde”, **İkdam**
- 1918- 10 Şubat: “Kedim Nasıl Öldü?”, **Âti**
- 1918- 24 Nisan: “Kadınlar Vaizi”, **Âti**
- 1918- 10 Haziran: “Lekeli Humma Şüphesi”, **Âti**
- 1918- 24 Ağustos: “Döşekten Bir Sada”, **Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası**
- 1918- 31 Aralık: “Mırnav...Mırnav”, **Âti**
- 1919- 6 Ocak: “Nurker Hanım’dan Mektup”, **Âti**
- 1919- 1 Mart: “Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım”, **İkdam**
- 1919- 13 Mart: “Kocası İçin Deli Divane”, **İkdam**

- 1919- 15-16 Mart: “Erkeğe Galebe Reçetesi”, **İleri Gazetesi**
- 1919- 21 Haziran: “Fırkacı”, **İkdam**
- 1919- 16 Ağustos: “Aferin Hayrullah”, **İkdam**
- 1919- 9-10 Aralık: “Ada Vapurunda”, **İleri Gazetesi**
- 1920- 5 Ocak: “Hattı Üstüva”, **İleri Gazetesi**
- 1920- 12 Ocak: “Varda İspanyol Geliyor”, **İkdam**
- 1920- 15 Ocak: “Asansör”, **İkdam**
- 1920- 25 Ocak: “Büyük Bir İbret Dersi”, **İkdam**
- 1920- 1 Şubat: “Yankesiciler”, **İkdam**
- 1920- 20 Mart: “Ahlak Humması”, **İkdam**
- 1920- 30 Mart: “Katil Buse”, **İkdam**
- 1920- 13 Nisan: “Ölü Diri Getirir”, **İkdam**
- 1920- 20 Nisan: “Taharet Meraklısı”, **İkdam**
- 1920- 27 Nisan: “Hasta Çocuk”, **İkdam**
- 1920- 18 Mayıs: “Namusla Açlık Meselesi”, **İkdam**
- 1920- 18 Mayıs: “Kanlı Eldiven”, **İkdam**
- 1920- 25 Mayıs: “Bir Açın Ruznamesinden Birkaç Yaprak”, **İkdam**
- 1920- 1 Haziran: “İlk Orucum”, **İkdam**
- 1920- 12 Haziran: “Yanık Dolma”, **İkdam**
- 1920- 30 Haziran: “Şıllıkla Züppe”, **İkdam**
- 1920- 22 Temmuz: “İmrenilecek Bir Ölüm”, **İkdam**
- 1920- 26 Temmuz: “Büyük Ana”, **İkdam**
- 1920- 9 Ağustos: “İstanbul’un Esareti Günlerinden Bir Hatıra”, **İkdam**
- 1920- 21 Ağustos: “Nasıl Dolandırıcı Oldum?”, **İkdam**
- 1920- 26 Ağustos: “Ecir ve Sabır”, **İkdam**
- 1920- 28 Ağustos: “Mübareğin Kuyruğu”, **İkdam**
- 1920- 30 Ağustos: “Nergis Hanım’la Fehmi Bey”, **İkdam**
- 1920- 2 Eylül: “Bugün Ne Yiyeceğiz?”, **İkdam**
- 1920- 17 Eylül: “Müslüman Mahallesinde Bu İş Olur Mu?”, **İkdam**
- 1920- 26-27 Eylül: “Kadını Müdafaa Etmenin Cezası”, **İkdam**

- 1920- 16 Ekim: “Allah Gönlüne Göre Versin”, **İkdam**
- 1920- 17 Ekim: “Misafir”, **İkdam**
- 1920- 23 Ekim: “Açlıktan Ölmemenin Çaresi”, **İkdam**
- 1920- 3 Kasım: “Zavallı Katil”, **İkdam**
- 1920- 10 Aralık:”Horoza Ses Talimi”, **İkdam**
- 1921- 4 Mart: “İki Loğusa”, **İkdam**
- 1921- 25 Mart: “Kedi Yüzünden”, **İkdam**
- 1921- 2 Nisan: “Şeytanın Karısı”, **İkdam**
- 1921- 2 Nisan: “İki Öksüz”, **İkdam**
- 1921- 24 Ağustos: “Arzın Yuvarlaklığına İnanmıyor”, **İkdam**
- 1921- 5 Eylül: “Kılıbık”, **İkdam**
- 1921- 7 Eylül: “Er Kişi Niyetine”, **İkdam**
- 1921- 6 Ekim: “Kadının Erkeğe Galebesi”, **İkdam**
- 1921- 10 Ekim: “Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütahassıs”, **İkdam**
- 1923- 10-15 Ağustos: “Garip Kaldığımız Günlerde”, **Yeni Mecmua**
- 1923- 14 Ağustos: “Hangisi Daha Zevkli?”, **Yeni Mecmua**
- 1923- 15 Ağustos: “Rafia Hanım’ın Köftesi”, **Yeni Mecmua**
- 1923- 16 Ağustos:”Tehlike Karşısında Keçi Fil Oluyor”, **Yeni Mecmua**
- 1923- 5 Eylül: “Eşkıya Oyunu”, **Yeni Mecmua**
- 1923- 1 Kasım: “Tövbeler Tövbesi”, **Yeni Mecmua**
- 1924- 19 Haziran: “Şehirde Bir Şekavet”, **İkdam**
- 1924- 16 Temmuz: “Pis Bir Vak’a”, **Sontelgraf gazetesi**
- 1924- 24 Ekim: “Sigarayı Nasıl Bıraktım?”, **İkdam**
- 1925- 31 Ocak: “İhtiyar Muharrir”, **Sontelgraf gazetesi**
- 1928- 29 Aralık: “Galip ve Mağlup Vaziyeti”, **Vakit gazetesi**
- 1930- 1 Ocak: “Dağların Şenliği”, **Vakit gazetesi**
- 1930- 1 Ocak: “Büyük Günah”, **Vakit gazetesi**

- 1930-** 12 Ocak: “Benim Babam Kimdir?”, **Vakit gazetesi**
- 1932-** 25 Ocak: “Kiralık Vücut”, **Sontelgraf gazetesi**
- 1932-** 16 Mayıs: “Tünelden İlk Çıkış”, **Sontelgraf gazetesi**
- 1934-** 25 Ağustos: “Annemin Ölümü”, **Sontelgraf gazetesi**
- 1935-** 22 Eylül: “Gönül Ticareti”, **Cumhuriyet gazetesi**
- 1935-** 22 Eylül: “Çocuğumun Babası”, **Cumhuriyet gazetesi**
- 1935-** 1 Kasım: “Tımarhâne Şairlerin, Filozofların Mabedidir”, **Aydabir dergisi**
- 1936-** 19 Eylül: “Baltayla doğuran Böyle Doğurur”, **Yedi Gün dergisi**
- 1938-** 15 Nisan: “Eti Senin Kemiği Benim”, **Cumhuriyet gazetesi**
- 1941-** 8 Kasım: “Melek Sanmıştım Şeytanı”, **Cumhuriyet gazetesi**
- 1943-** 9 Mart: “Nasıl Öldürdüler?”, **Cumhuriyet gazetesi**
- 1944-** 10 Mart: “Tosun”, **Cumhuriyet gazetesi**

2.2 HİKÂYELERİN İÇİNDE YER ALDIKLARI KİTAPLARA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın eserleri yakın arkadaşı İbrahim Hilmi tarafından yayınlanır. **Gönül Ticareti** adlı hikâye kitabın ön sözünde İbrahim Hilmi, yazarın yayınlanacak hikâyelerinin kendisinin seçtiğini belirtir:

“Büyük milli romancımız Hüseyin Rahmi Gürpınarın son yazdığı yeni hikâyelerle, sülûs asır evvel yazdığı eski hikâyeler şahsımca bir araya getirilerek **Gönül Ticareti** ismi altında bu güzel kitap meydana gelmiştir. Bu eserde münderiç eski hikâyelerin bazı arabî ve farisî terkipleri müellifin müsaadesile tarafımdan sadeleştirilmiştir.”⁷⁷

2.2.1. Kadınlar Vaizi

Yazarın ilk hikâye kitabıdır. İlk defa 1920 yılında Hilmi Kitabevi tarafından yayınlanır. Kitabın ikinci basımı 1960 yılında yeni harflerle olur. 1969 ve 1981 yılında Atlas Kitabevi'nden çıkan eser Zahir Güvemli tarafından sadeleştirilir. Kitap, 1995 yılından beri Özgür Yayınları tarafından yayınlanmaktadır.

Kitabın içinde yer alan hikâyeler şunlardır:

“Kadınlar Vaizi”, “Lakırdı Beynimizde”, “Aferin Hayrullah”, “Menekşe Kalfa'nın Müdafaaamesi”, “Koca İçin Deli Divane”, “Ada Vapurunda”, “Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım”, “Hattı Üstüva”, “Yankesiciler”, “Fırkacı”.

2.2.2. Meyhanede Hanımlar

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın bu eseri 1925 yılında yayınlanan küçük bir romandır. Romanın sonuna 1927 yılında “Kadınlar Mebusu”, “Evde Tensikat”, Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında, Mahdum Bey Zevcesiyle Odasında”, “Üç Misal” (Bu hikâye yazarın **Namusla Açlık Meselesi** adlı hikâye kitabında “Tehlike Karşısında Keçi Fil Oluyor” ismiyle de yer alır.) adlı hikâyeler eklenir. Atlas Kitabevi tarafından 1947 yılında 3. Baskısı yapılan kitabın sonuna söz

⁷⁷ İbrahim HİLMİ, **Gönül Ticareti**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1939, 2.

konusu hikâyelerin yanı sıra yazarın kitaplarına almadığı başka hikâyeleri de eklenir. Söz konusu hikâyeler şunlardır:

“Büyük Günah”, “Zavallı Katil”, “Nergis Hanım’la Fehmi Bey”, “Mübareğin Kuyruğu”

2.2.3.Namusla Açlık Meselesi

Yazarın, 1933 yılında Hilmi Kitabevi tarafından basılan 3. hikâye kitabıdır. 1945 yılında 2.baskısı yapılır. Kitabın 3. baskısı 1972’de Atlas Kitabevi tarafından yayınlanır. Kitap, aynı yıl Mustafa Nihat Özön tarafından sadeleştirilir. Kitabın 1995 yılında 5. baskısını Özgür Yayınları yayımlar.

Kitabın içinde yer alan hikâyeler şunlardır:

“Namusla Açlık Meselesi”, “Şeytanın Karısı”, “Tosun”, “İhtiyar Muharrir”, “İki Loğusa”, “Ölü Dirî Getirir”, “Bugün Ne Yiyeceğiz?”, “Tehlike Karşısında Keçi Fil Oluyor”, “Eşkîya Oyunu”.

2.2.4.Katil Buse

1933 yılında Hilmi Kitabevi’nden yayınlanan eser, 1971 yılında 2. baskısını Atlas Kitabevi tarafından yapar. Aynı yıl kitap, Mustafa Nihat Özön tarafından sadeleştirilir. 3. Baskısı 1979 yılında Atlas Kitabevi’nden yapılan eser bu tarihten sonra ismi değiştirilerek **Öldüren Öpücük** adıyla yayınlanır. Kitabın 4. baskısı Özgür Yayınları tarafından basılır.

Kitabın içinde yer alan hikâyeler şunlardır:

“Katil Buse”, “Nasıl Dolandırıcı Oldum?”, “Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütihazsıs”, “İmrenilecek Bir Ölüm”, “Kanlı Eldiven”, “Münzevi Rahip”, “Halkın Saflığı”, “Taharet Meraklısı”, “İstanbul’un Esaret Günlerinden Bir Hatıra”

2.2.5. İki Hödüğün Seyahati

Kitap, 1933 yılında Hilmi Kitabevi tarafından yayınlanır. 1943, 1948, 1960 yılında da baskılar yapan kitap 1966 yılından itibaren Atlas Kitabevi tarafından basılır. Kitabın 5. baskısı 1973'te ve 6. Baskısı 1981'de Atlas Kitabevi tarafından yapılır.

Kitabın içinde yer alan hikâyeler şunlardır:

“İki Hödüğün Seyahati”, “Nasıl Öldürdüler?”, “Müslüman Mahallesinde Bu İş Olur Mu?”, “Arzın Yuvarlaklığına İnanmıyor”, “Büyük Ana”, “Tövbeler Tövbesi”.

1995 yılında Özgür Yayınları'ndan çıkan esere yukarıdaki hikâyeler dışında 10 hikâye daha eklenir. Bu hikâyelerin bir kısmı 1925 yılında **Meyhanede Hanımlar** adlı romanın sonuna eklenen hikâyelerden oluşur. Bunlar;

“Açlıktan Ölmemenin Çareleri”, Kadınlar Mebusu”, “Ev Masraflarını Kısıtlama” (“Tensikat-ı Beytiyye”), “Kaynata-Kaynana” (Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında, Mahdum Bey Zevcesiyle Odasında”) adlı hikâyelerdir.

Kitapta yer alan diğer hikâyeler ise yazarın dergi ve gazetelerden derlenen hikâyelerinden oluşur. Bunlar;

“Kanatsız Uçak, Yelkensiz Gemi”, “Zavallı Halime”, Şıllık'la Züppe”, “Kadını Savunmanın Cezası”, “Yanık Dolma” ve “İstanbul'da Bir Frenk” adlı hikâyelerdir.

2.2.6. Tünelden İlk Çıkış

Eser, 1934 yılında Hilmi Kitabevi tarafından basılır. Kitabın ikinci ve üçüncü baskıları Atlas Kitabevi tarafından yapılır. (1972, 1981). Eser, Mustafa Nihat Özön tarafından 1972 yılında sadeleştirilir. Kitabın, 4. baskısı Özgür Yayınları tarafından yapılır.

Kitabın içinde yer alan hikâyeler şunlardır:

“Tünelden İlk Çıkış”, “Lekeli Humma Şüphesi”, “Büyük Bir İbret Dersi”, “Horoza Ses Talimi”, “Kılıbık”, “Kedi Yüzünden”.

2.2.7.Gönül Ticareti

Kitap, 1939 yılında Hilmi Kitabevi tarafından yayınlanır. 2. baskısı 1971 yılında Atlas Kitabevi tarafından gerçekleştirilir. Bu tarihte eser, Mustafa Nihat Özön tarafından sadeleştirilir. Kitap, üçüncü ve dördüncü baskısını (1978, 1983) Atlas Kitabevi’nde yaptıktan sonra 1995 yılından itibaren Özgür Yayınları tarafından yayınlanmaktadır.

Kitabın içinde yer alan hikâyeler şunlardır:

“Gönül Ticareti”, “Uçurumun Kenarında”, “Hangisi Daha Zevkli?”, “Benim Babam Kimdir?”, “Çocuğumun Babası”, “Balta İle Doğuran Böyle Doğurur”, “Tımarhane Şairlerin, Filozofların Mabedidir”, “Er Kişi Niyetine”, “Kırço”, “Papazın Eşegi”, “Gugular”, “Kıpti Düğünü”, “Ecir ve Sabır”, “Kedim Nasıl Öldü?”

2.2.8. Melek Sanmıştım Şeytanı

Bu kitap, yazarın ölümünden çok kısa bir zaman önce yayınlanır. İlk olarak 1943 yılında Hilmi Kitabevi’nde basılan eser 1972, 1978 ve 1983 yıllarında Atlas Kitabevi tarafından yayınlanır. 1972 yılında 2. baskıyla birlikte Mustafa Nihat Özön tarafından sadeleştirilir. Kitap, 5. baskısından itibaren Özgür Yayınları tarafından yayınlanmaktadır.

Kitabın içinde yer alan hikâyeler şunlardır:

“Melek Sanmıştım Şeytanı”, “Şehirde Bir Şekavet”, “Allah Gönlüne Göre Versin”, “Misafir”, “Dağların Şenliği”, “Ahlak Humması”, “Asansör”.

2.2.9.Eti Senin Kemiği Benim

Kitap, Hüseyin Rahmi'nin ölümünden çok sonra basılabilir. İlk baskısı 1963 yılında Atlas Kitabevi tarafından yapılır. Kitabın ikinci ve üçüncü baskısını da Atlas Kitabevi yapar. (1973, 1981). Kitap, 1995 yılından itibaren Özgür Yayınları tarafından yayınlanmaktadır.

Bu kitapta yer alan hikâyeler şunlardır:

“Eti Senin Kemiği Benim”, “İlk Orucum”, “Çocuklara Yasak”, “Mırnav... Mırnav”, “Nurker Hanım'dan Mektup”, , “Erkeğe Galebe Reçetesi”, “Bir Açın Günlüğünden Birkaç Yaprak”, “Büyük Bir Nedamet”, “Galip ve Mağlup Vaziyeti”, “Döşekten Bir Sada”, “Varda, İspanyol Geliyor!”.

2.2.10.Gazetecilikte İlk Yazılarım

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın gazete ve dergilerde kalmış yazıları yazarın akrabası Abdullah Tanrımkulu tarafından sadeleştirilerek derlenir ve 2006'da Özgür Yayınları tarafından 4 kitapta yayınlanır. Kitaplardan ilki “**Gazetecilikte İlk Yazılarım**”, üçü “**Gazetecilikte Son Yazılarım**” başlığını taşır.

“Gazetecilikte İlk Yazılarım” adlı kitapta yazarın tercüme hikâyeleri yer alır. Kitapta yer alan hikâyeler şunlardır:

“Hâli Zamanı Olmayan Bir Adam”, “Ne Boş Bir Hayal İmiş”, “Bir Zeki Reh-nümâ”, “Garip Bir Mektup”, “Bir Maymunun İntiharı”, “Zavallı Canbaz”, “Baba Kornil'in Mühim Bir Sırrı”, “Arsızlık Eden Cezasını Bulur”, “Sadakat”, “İki Öksüz”, “Bir Sehv-i Rü'yet”

2.2.11. Gazetecilikte Son Yazılarım

3 kitap halinde yayınlanan “Gazetecilikte Son Yazılarım”ın ilk cildinde yazarın herhangi bir hikâyesine rastlanmaz, ikinci ciltte yazarın 2, üçüncü ciltte 13 hikâyesi yer alır.

“Gazetecilikte İlk Yazılarım”ın ikinci cildinde şu hikâyeler vardır:

“Pis Bir Vak’a”, “Kiralık Vücut

Üçüncü ciltte yer alan hikâyeler şunlardır:

“Yankesiciler Kulübü”, “Heybeliada Merkeplerinin Grevi”, Kumru ile Büyük Hanım’ın Mukamelesi”, “Sirkeci Lokantalarında İftar”, “Sokakta”, “Bir Muamma”, “Boykotajın Telakki-i Değeri”, “Zarafet ile Tekir”, “Kadının Erkeğe Galebesi”, “Hasta Çocuk”, “Rafia Hanım’ın Köftesi”, “Garip Kaldığımız Günlerde”, “Sigarayı Nasıl Bıraktım?”

2.3. ÇEVİRİ HİKÂYELER

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 15 çeviri hikâyesi vardır. Bu hikâyeleri kimden çevirdiğini belirtmez. Bu hikâyelerin 13'ü Fransız edebiyatına 2'si Rus edebiyatına aittir.

- 1888-** 13 Temmuz: “Hâli Zamanı Olmayan Bir Adam”, **Tercüman-ı Hakikat**
1889- 22 Ocak: “Bir Oburun Mücadele-i Nefsiyesi”, **Tercüman-ı Hakikat**
1889- 16 Mart: “Ne Hoş Bir Hayal İmiş”, **Tercüman-ı Hakikat**
1889- 12 Haziran: “Bir Zeki Reh-nümâ”, **Tercüman-ı Hakikat**
1889- 19 Haziran: “Garip Bir Mektup”, **Tercüman-ı Hakikat**
1889- 21 Haziran: “Bir Maymunun İntiharı”, **Tercüman-ı Hakikat**
1889- 10 Temmuz: “Zavallı Canbaz”, **Tercüman-ı Hakikat**
1889- 20 Temmuz: “Baba Kornil’in Mühim Bir Sırrı”, **Tercüman-ı Hakikat**
1889- 22 Temmuz: “İki Öksüz”, **Tercüman-ı Hakikat**
1889- 24 Temmuz: “Arsızlık Eden Cezasını Bulur”, **Tercüman-ı Hakikat**
1889- 12-14 Ağustos: “Sadakat”, **Tercüman-ı Hakikat**
1889- 24 Ağustos: “Bir Sehv-i Rü’yet”, **Tercüman-ı Hakikat**
1908- 3 Kasım: “Rahibin Merkebi”, **Boşboğaz ve Güllabi**
1920- 27 Nisan: “Hasta Çocuk”, **İkdam**
1921- 2 Nisan: “Şeytanın Karısı”, **İkdam**

2.4. HÜSEYİN RAHMI GÜRPINAR’IN KİTAPLAŞMAMIŞ HİKÂYELERİ

- 1908-** 2 Ekim: “Sonbahar Göçleri”, **Boşboğaz ve Güllabi**
1908- 23 Ekim: “Ters Konuşma”, **Boşboğaz ve Güllabi**
1908- 27 Ekim: “Sahte Doktor”, **Boşboğaz ve Güllabi**
1908- 6 Kasım: “Bir Hafiyenin İtirafâtı”, **Boşboğaz ve Güllabi**
1908- 6 Kasım: “Zavallı Şair”, **Boşboğaz ve Güllabi**
1908- 10 Kasım: “Hayvanat Mitingi”, **Boşboğaz ve Güllabi**
1908- 13 Kasım: “Yeni Bir Gazetenin Çukur Düşünceleri”, **Boşboğaz ve Güllabi**
1908- 24 Kasım: “İki Külhani Arasında”, **Boşboğaz ve Güllabi**
1920- 26-27 Eylül: “Kadını Müdafaa Etmenin Cezası”, **İkdam**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

**Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeleri Üzerinde Konu, Kişi, Mekân, Zaman
ve Anlatım Teknikleri Açısından Bir İnceleme**

3.1. HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR'IN HİKÂYELERİNDE KONULAR

3.1.1. Alafranga Hayatın Eleştirisi

19. yüzyıl Türk toplumunda yoğun bir yenileşme devri, kültür ve medeniyet buhranının bütün toplumu etkisi altına aldığı bir dönemdir.⁷⁸ Tanzimat Fermanı, imparatorluğun Batılılaşma tarihinde önemli bir yere sahiptir.⁷⁹Tanzimat'ı takip eden yılların en önemli özelliği imparatorlukta kuvvetini gittikçe artıran bir ikiliği yaratmasıdır. Günümüzde bile halk dilinde ve düşünce hayatında kullanılan “alafranga”, “alaturka”, “eski”, “yeni” tabirlerde ifadesini bulan bu ikililik Tanzimat'la tohumlarını atar.⁸⁰

Batılılaşma önce saray ve çevresinde başlar, daha sonra eğitim kurumları, devlet daireleri, gazete, tiyatro trupları, Beyoğlu eğlence hayatı, Batılılaşmayı besleyen unsurlar olur.⁸¹ 19. yüzyılın başlarından itibaren çağdaş hayatın pek çok özelliklerini taşıyan Beyoğlu'nda Batı tarzında lokanta, kahvehâne ve eğlence yerleri açılmaya başlanır.⁸²

Önce saray çevresinde, yalı ve konaklarda başlayan bu Batılı yaşayış tarzı, giderek toplumun diğer kesimlerine de yayılır. İstanbul'da hayat birdenbire değişir. Yazın Tarabya'da, Büyükdere'de görülen ecnebi kıyafet ve âdetlerini Müslüman halk, kışın sık sık gitmeye başladığı Beyoğlu'nda daha yakından görür. Batı yaşantısının çeşitli unsurları taklit ve moda yoluyla günlük hayata girmeye başlar. Beyoğlu'nda açılan terziler, manifaturacılar, tuvalet eşyası, mobilya ve yabancı yayınlar satan dükkânlar halkın sık sık uğradığı yerler olur.⁸³ Evlerin döşemeleri değişmeye başlar. Evlerde masa, koltuk ve kanepeler kullanılır. Ancak

---

⁷⁸Şevket TOKER, *Hüseyin Rahmi Gürpınar Romanlarında Alafranga Tipler*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1990, 3-4.

⁷⁹ TOKER, A.g.k., 4.

⁸⁰ Ahmet Hamdi TANPINAR, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, 3. Baskı, Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1967, 105.

⁸¹ Kenan AKYÜZ, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923) I*, Ankara Üniversitesi Basımevi, 3. Baskı, Ankara 1979, 6-10.

⁸² Bkz. (78), TOKER, 6-7.

⁸³ Bkz. (78), TOKER, 7.

bağdaş kurularak oturulmaya elverişli minderler de korunur. Sini ve sofranın yanı başında çatal, kaşık ve bıçak da sofralara girer.⁸⁴

19. yüzyıldan sonra başlanan bu hızlı gelişme ve değişmeye eski Türk ailesi kayıtsız kalmamıştır. Büyük şehirlerdeki yeni hayat şartlarının bütün toplum kurallarında az çok değişikliğe sebep olacağı meydandadır. Eski Türk ailesinin Batılılaşma hareketi önünde ilgisiz kalması ve sarsılmaz bir direniş göstermesi imkansızdır. Böylece eski “konak “ ailesi ahlâkını sarsmak isteyen bir çeşit gelenekçi zihniyete karşı aileyi Batılaştırma eğiliminde olan ve “yuva” ailesi ahlâkını savunan hürriyetçi bir zihniyet meydana çıkar.⁸⁵

Hüseyin Rahmi de eserlerinde az çok değişim rüzgarına kapılan ve Batılılaşmayı benimseyen, ona karşı çıkan, onu eleştiren tipler yaratarak söz konusu bu hayat tarzını eleştirir. Onun hikâyelerinde alafranga hayatı eleştirenler genellikle kenar mahallelerde oturan muhafazakâr yaşlı kadınlardır.

“Kadınlar Vaizi”nde Şeyh Küçük Efendi’nin camide verdiği vaazı dinlemeye gelen kadınlardan bazıları onu dinlemek yerine Beyoğlu’nda apartmanı olan kendisinden hayli küçük bir delikanlıyla evlenen bir kadını çekiştirirler:

“L Hanım - Karı elli yaşına geldi, yüzünden pudrası, kaşından boyası, gözünden sürmesi eksilmedi.

M Hanım - A, elbette kendinden yirmi yaş küçük bir delikanlıya vardı. Her gün telli bebek gibi geziyor.

N Hanım - A, duymadınız mı? Şimdi daha bir gencini, güzelini bulmuş.

L Hanım - Gençler bu kadının nesine bayılıyorlar?

N Hanım - Beyoğlu’ndaki apartmanına.. Benim de öyle kırk odalı bir gelirim olsa bana da bayılırlar.”⁸⁶

⁸⁵ Hilmi Ziya ÜLKEN, **Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi**, Ülken Yayınları, İstanbul 1998, 5. Baskı, 41.

⁸⁶ Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Kadınlar Vaizi”, **Kadınlar Vaizi**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1920, 10.

“Kadınlar Mebusu”nda ülke gündemi hakkında konuşan mahalleli kadınlar son zamanlarda kadınların azgınlığından şikâyet ederler:

“Kadınlar azdı mı azdı... Ne idi o guguruklar! Ne idi o ince peçeler! O düzgünler, sürmeler, elbette o azgınlığın sonu böyle olur.”⁸⁷

“Asansör”de “alafranga” Mansur Paşa’nın konağından dini bütün, mutaassıp İshak Efendi’yle evlenerek ayrılan halayık Dilpesent, kocasının evinde cehennem hayatı yaşar. İshak Efendi, karısının dışarı çıkmasını istemez. Ona göre kadınların dışarıda gezmesi günahdır. Dilpesent, konaktaki efendilerini görmek istediğini kocasına söyler. Yaşlı adam, konaktakilerin alafranga olduğunu bildiği için karısına onlarla görüşmesine izin vermez:

“-Senin efendilerini ben biliyorum. Binamaz... ahlaksız alafranga...Paşanın torunları sokağa kokona gibi bir kılıkta çıkıyorlar. Oraya gidip maazallah boyunca günaha girecek ve ahlakımı bozup geleceksin.”⁸⁸

Mansur Paşa’nın torunları Dilpesent’i görmeye geldiğinde yazar onları şöyle eleştirir:

“Mansur paşanın hafideleri geldi. O kadar alafranga, şık ve idiler ki öyle türbeye benzeyen bir sofu evine böyle açık saçık, havai meşrep mahlûkatın girmesi İshak efendinin mübarek hayatına karşı bir, hürmetsizlik, âdeta bir tecavüz gibi telakki olundu.”

Gürpınar, “Şıllık’la Züppe’de” kadınların sokaklarda açık saçık giyinmesini eleştirir:

“Eski sözlükçülerimizin “şıllık”ı “sürtük” deyiimiyle anlatmalarında pek isabetleri kalmadı. Kadınların uzun etekleri varken bu tarif mülayim düşebilirdi. Ama şimdi örtü, etek kaldı mı? En sıkılğan, en örtülülere soyundular. Söz aramızda, işitmesinler, adeta sipsivri, baldırı çıplak gibi bir şey oldular...”

⁸⁷Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Kadınlar Mebusu”, **İkdam**, İstanbul 1920.

⁸⁸Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Asansör”, **Melek Sanmıştım Şeytanı**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1943, 110-111.

Kadınığa yaraşan, ağırlık ve görkem veren o tavus etekler nerede? Artık etekler değil, ahlaklar sürünüyor. “⁸⁹

“Aferin Hayrullah”ta Vahdet Bey akşam vakti karısı Vedia’yı evde bulamayınca hizmetçiden onun nerede olduğunu sorar. Hizmetçi, hanımının hâlâ sokaklarda dolaştığını söyleyince Vahdet Bey, “Kurt kuş inine yuvasına çekildi, meyhaneler boşaldı, hâlâ hanımlar sokakta. Başımıza gelen bu ne medeniyet belasıdır Yarabbi...”⁹⁰ diyerek karısının davranışlarından rahatsız olduğunu belirtir.

“Katil Buse”de her anlamda eski geleneğe sıkı sıkıya bağlı olan Nef’i Bey’in zevcesi zamanın ahlâkını eleştirir:

“-Eski âdet, eski usul, eski terbiyelerimize itiraz edersiniz. Güzel hizmetçi kızları erkeklerimizden kaçırmaya hakkımız var mı imiş, yok mu imiş? Şimdiki erkeklerde aile, zevce hukukuna riayet edecek ahlak metaneti nerede?”⁹¹

“Müslüman Mahaltesinde Bu İş Olur Mu?” da Rebia Hanım, gelini Safinaz’ın açılıp saçılmasından hoşnut değildir ve bu konuda geliniyle sürekli tartışır. O, geleneklerine bağlı bir kadındır. Değişimi hoş görmez. Bunun için süs meraklısı kadınlar için şunları söyler:

“Baktım karşımda Galata balozlarından çıkmış gibi allı morlu boyalı bir karı. Bacaklarında o tül gibi çorapları geçirmiş. Diz kapaklarının üstünde zibidi, düttürü leylâ bir çarşaf... Şam nalını gibi ayaklarında yüksek ökçeli iskarpinler...Koltuk altlarına kadar kollar, göğüs, bağır açık...Ah...Ah yaradana sığındım memelerinin uçları görünüyor.. Artık kendimi tutamadım. Suratına üç defa: Tüh maskara.. Tüh şebek... Tüh kepaze diye bol bol tükürdüm...”⁹²

Rebia Hanım, evlerinin karşısına taşınan alafranga komşularının tavırlarından hoşnut değildir:

⁸⁹ Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Şıllık’la Züppe”, **İki Hödüğün Seyahati**, Özgür Yayınları, İstanbul 1995, 119.

⁹⁰Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Aferin Hayrullah” **Kadınlar Vaizi**, Atlas Kitabevi, İstanbul 1966, 22.

⁹¹Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Katil Buse”, **Katil Buse**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1933, s. 21.

⁹²Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Müslüman Mahaltesinde Bu İş Olur Mu?”, **İki Hödüğün Seyahati**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1933, 55.

“Arka taraftan bahçe bahçeye bitişik karşiki kira evine alelâcayip bir aile taşındı. Kadınların kuyruklu sürmeleri, kokulu, elvan sabunlar gibi galibarda yanakları dikilmiş yün gibi kabarık saçları, erkeklerin eski kart köçeklere, hamam tellaklarına andıran tıraşlı suratları görülecek şeylerdendi. Bunlarda ne kaç vardı, ne göç... Ne edep ne terbiye...Evin kafeslerini fora sürdüler. Her köşe pencereleden etrafa yakası açılmadık, işidilmemiş, hezeyanvarî renk renk sözler salkım salkım kahkahalar yağıyordu.”⁹³

3.1.2. Batıl İnançların Eleştirisi

Boşa gitmek, temelsiz ve devamsız olmak anlamındaki “butlan” kökünden türeyen batıl kelimesi, türevleriyle birlikte Kur’an-ı Kerim’de otuz altı defa geçer. Söz konusu yerlerde “yalan”, “boşa çıkan amel”, “çirkin faydasız ve gayesiz iş”, “Allah dışında ilah diye tapınılan put”, “hakkı örten perde”, “hakkın zıddı”, “gerçek bilgiye dayanmayan delil” gibi birbirinden farklı anlamlarda kullanılır.⁹⁴ Batıl kelimesiyle yakın anlamlar taşıyan hurâfe ise; mantıkî tabanı olmayan, gerçek hayatla ilişkisi bulunmayan inanç ve uygulamaların, iyilik veya kötülük getirebileceğine inanılan kuvvetler için kullanılır.⁹⁵ Her iki kelimenin ayet ve hadislerdeki anlamı “şeriatın yasakladığı her şey, gerçekliği bulunmayan her şey, yalan ve yanlış olmasa bile planlanan hedefe ulaştırmayan her türlü faydasız iş, söz ve davranış genellikle kabul edilmiş inançlara uygun olmayan hükümlerdir.”⁹⁶

İslamiyet’te hurâfelerin kaynağı ve ortaya çıkış sebepleri şöyle sıralanır:

- 1.İslamiyet’ten önceki dinlere ait kültlerden bazı unsurların İslam’a taşınması.
- 2.Cehalet.

⁹³Bkz. (92), GÜRPINAR, 59.

⁹⁴Fahrettin OLGUNER, “Batıl”, **D.İ.A.**, İstanbul 1992, C.5, 148.

⁹⁵Yusuf Şevki YAVUZ, “Hurafe”, **D.İ.A.**, İstanbul 1998, C. 18, 381.

⁹⁶Bkz. (94), OLGUNER, 148.

3.Çeşitli konulardan uydurulmuş hadisler.⁹⁷

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın roman ve hikâyelerinde batıl inançları olan ve bunları gündelik hayatlarına uygulayan, hurafelere sıkı sıkıya bağlı kişilerle doludur. Hurafeler, yanlış bilgi ve inançlar ve bunların sebep olduğu yersiz davranışları mizahî üslubu ile sergiler. Dini inanç ve düşünceyi değil, dini değer ve tavırların yanlış yorumlanışlarını, saplantıları ve dini hüviyete bürünmüş geleneksel bazı davranış ve düşünce biçimlerini eleştirir.⁹⁸ Yazara göre halk tabakasına mensup insanlar, batıl inançlar içine gömülüdür.⁹⁹

Yazar, Türkiye'de 19. ve 20. yüzyılda yaşanan kültür değişmesini ortaya koymak için pozitif düşüncelerle çelişen ve batıl hâle gelmiş olan bazı sosyal normlara dikkat çeker.¹⁰⁰ Hüseyin Rahmi, gerek romanlarında gerekse hikâyelerinde batıl inançları, hurâfeleri, bazı âdet ve gelenekleri şiddetle eleştirir. Bu inançların hemen hemen hepsi mantık dışıdır, bazı yanlış dinî yorumlardan kaynaklanır ve savunucuları cahil kadınlardır.¹⁰¹

Kendisini dini bir kimlikle tanıtarak nefes eden, tütsü, muska ya da büyü yapan dolandırıcılarla, dinin gerektirdiklerini yapmak ve akıllı kullanmak yerine hurâfelere saplanıp aldatılanlar yazarın eserlerinde yoğun olarak karşımıza çıkarlar. Üfürükçüler, şifa dağıttıklarını, eşleri yakınlaştırdıklarını ya da birbirinden uzaklaştırdıklarını iddia ederler. Bu iddia bazı çaresiz, saf, cahil veya budala insanlar için inandırıcı olur.¹⁰² Bunlara dikkat çekmek isteyen Gürpınar'ın karşısına çıkan en büyük engel, kuşku yok ki halkın ideolojisini belirleyen İslam dinidir. Din, sorunlara akılla yaklaşmaya, geleneklerin oluşturduğu düşünce kalıplarından kurtulmaya meydan vermez.¹⁰³

⁹⁷ Emel KOŞAR, **Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Batıl İnançlar**, Piya Art Yayıncılık, İstanbul 2008, 13-14.

⁹⁸ Bkz. (2), AKTAŞ, 241.

⁹⁹ Bkz. (67), KAPLAN, 33.

¹⁰⁰ Alev SINAR, "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Eserlerinde Adet ve Gelenekler", **Türkiye Günlüğü**, sayı 63, Kasım-Aralık 2000, 89.

¹⁰¹ SINAR, A.g.y, 90.

¹⁰² Bkz. (100), SINAR, 90.

¹⁰³ Bkz. (64), MORAN ,507.

Hüseyin Rahmi, “Baltayla Doğuran Böyle Doğurur” adlı hikâyesinde baştan sona batıl inançları ve bu inançlara körü körüne bağlı insanları eleştirir. Hasibe Hanım, gelinin çocuk doğuramadığı için soyunun kuruyacağı endişesindedir. O, bunu engellemek için çareler arar. Yaşlı kadın, çocuk sahibi olamayan oğlunun erkekliğini kuvvetlendirmek için bir şeyhin tılsımlı kemerini yedi gün belinde taşır; iç çamaşırını okutur; türbe türbe dolaştırır; ona nefeslenmiş gelincik macunlarını ve okunmuş lokumlar yedirir. Oğlu için bu gibi fedakârlıklardan kaçınmayan kaynana gebe kalamayan gelini için de çabalar:

“Hele geline verdiğim emek, anlatma ile bitmez. Yeni doğmuş çocuğun ilk çişini salataya karıştırır da yedir dediler, yaptım.İştahla yedi kör olası yine doğurmadı. Yarasa pisliğini leblebi unu ile karıştırarak hap yap da yuttur, dediler, yutturdum. Şeyh Sadrettin, gelinin karnı üzerine ayetülküresi yazdı. Üç gün sonra geldi mübarek dilile yine dendi yaladı. Yedi emirlere kasık damarını bastırdım, ardıçla karışık papatya ısırgan buğusuna oturttum. Velhasıl hiçbir şey kâr etmedi.”¹⁰⁴

Hasibe Hanım, gelinin gebe kalması için yaptıklarının sonuç vermemesi üzerine kendisi gibi cahil bir kadının tavsiyesine başvurur:

“Hasibe - Bir türlü doğurtamıyoruz işte ne yapalım...

Boncuklu - Ben onun doğurtmanın tılsımını biliyorum...

- Hay ağzını öpeyim, çabuk söyle...

- Hacı Nuri'nin bahçesinde bir armut ağacı vardı. Kocamış değil, fakat iyi meyva vermez. Seyrek sepererek kurtlu murtlu birkaç şey.. Ağacı yemişlendirmek için bir usul salık vermişler. Baltayı alınız: “Mahsul vermezsen seni bununla keserim” diyerek üzerine yürüyünüz demişler... Böylece armut ağacını korkutmuşlar. İleriki yıl pıtrak gibi yemiş vermiş.”¹⁰⁵

Hasibe Hanım, bir ağaç için geçerli olan yöntemi gelinine uygular. Kaynana, bir gece elinde koskocaman balta ile gelinin odasına girer. Suratına verdiği bir korkunçluk vahşetiyle baltayı havaya kaldıran yaşlı kadının,“meyvasız ağacı

¹⁰⁴Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Baltayla Doğuran Böyle Doğurur”, **Gönül Ticareti**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1939, 65.

¹⁰⁵GÜRPINAR, A.g.h. , 66.

kökünden budarlar. Doğurmazsan seni bununla paramparça edeceğim” demesiyle gebe olan gelin korkudan bebeğini düşürür.

“Er Kişi Niyeti”nde Refia Hanım hizmetçi beğenmez, her aldığı hizmetçiyi iki günden fazla çalıştırmaz. Halasının aracılığıyla Şehnaz adında bir hizmetçi bulur. Kocasını yeni buldukları hizmetçinin de karısına ancak bir hafta dayanabileceğini şu sözlerle ifade eder:

“Ben malımı bilmezmiyim... Hüsnü imtizaç duasıyla Baba Cafer’den başlayarak bütün İstanbul’un evliyelerine mumlar kurbanlar adasam, yine Refia’nın Şehnazla on günden ziyade geçinemeyeceğini biliyorum”¹⁰⁶

Yazar, bu sözlerle eğitilmiş bir kişinin bile batıl inançlara sahip olduğunu göstermek ister.

“İki Loğusa”da bebek bekleyen Nevres Hanım’ın bir an önce kurtulması için Eyüp Sultan’a kurban, yedi evliyaya da mum adanır.

“Ecir ve Sabır”da oğlunu kaybetmenin acısıyla sürekli ağlayan Behiye Hanım’a başsağlığına gelen komşuları ona ağlamanın çok iyi olduğunu söylerler. Komşu kadınlardan biri kızının öldüğü zaman ağlayamadığını, karnının şiş kaldığını ve buna çare olarak da bir hocaya görüldüğünü ve onun da kendisine “gözlerinin zehri karnına aktığını söyler.

“Gugular”da zenginliğiyle mahallede ün salan Latife Hanım, her pazartesi ve cuma günleri kabirleri, türbeleri ziyaret eder:

“Latife Hanım, Tezveren dede, Koyun dede, Bukağulu dede Laleli baba demez türbe türbe dolaşır. Koltuğundaki yemenileri sandukalara örter. Türbedarlara mum parası verir. Sokakta ismini bilmediği bir türbenin önünden geçse: “bu hangi aleyhisselamdır?” diye rast geldiğine sorar. Çünkü Latife Hanım için sanduka altında yatanlar birer aleyhisselamdır.”¹⁰⁷

¹⁰⁶ Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Er Kişi Niyetine”, **Gönül Ticareti**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1939, 86.

¹⁰⁷ Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Gugular”, **Gönül Ticareti**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1939, 113.

“Asansör”de Mansur Paşa’nın hanımı ağır bir hastalık geçirince konaktakiler hastalığına çare olması için onu Hazret-i Halid türbesine götürürler. Türbeye kurbanlar, paralar adanır.

“Mübareğin Kuyruğu”nda yazar insanların saflığını ve onların boş şeylere inanma eğilimlerini eleştirmek için iki hikâyeye anlatır. İlk hikâyede, bir kasabada başka bir kasabaya yük götüren eşek, yol ortasında sancılanır ve ölür. Sahibi onun ölüsünden para kazanmak için sokağın ortasına bir çukur kazar ve onu oraya gömer. Çevresine ağaç diker, orasını serin, ruhanî bir yer haline getirir. Kendi başına da bir sarık sararak türbedâr olur. “Erenlerden Uzunkulak Baba” ismiyle tanıtılan mezarın çevresi kısa zamanda dilek düğümleriyle dolar ve ziyaret yeri olur. Onun yardımıyla körlerin gözlerinin, dilsizlerin dillerinin açıldığına inanılır. Diğer hikâyede, jandarma emeklisi Ömer Çavuş, kısa yoldan para kazanmak için eşeğiyle sıtma hastalığının yaygın olduğu köy ve kasabalara gider. O, cahil halka eşeğinin Battal Gazi’nin kutsal eşeğinin soyundan geldiğini, kuyruğundaki tek bir kılın sıtmaya şifa olduğunu söyler ve bu yolla halkı kandırır, zengin olur. Yazar, bu hikâyelerde din adına her batılı kabul etmeye hazır olan cahil insanın her zaman sömürülmeye mahkum olduğuna dikkat çeker:

“Zaten insanların akıllıları, akılsızları çalıştırarak geçinmek, bu yoldan milyonlar kazanmanın yolunu bulanlardır. Bu da öyle... Halkın saflığını sömürmek... Bu türlü saflığın filozoflarca hâlâ çaresi bulunamamıştır. İnsanlar arasında bu saflık ve bu aldatma sürüp gittikçe dünyanın düzelebileceğine inanmayınız.”¹⁰⁸

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın hikâyelerinde büyüye medet umanlar, büyücülükle geçinenler göze çarpar. Tabiatüstü gizli güçlerle ilişki kurarak ya da kendilerine bu tür güçler bulunduğu inanılan bazı tabii nesnelere kullanılarak zararlı, faydalı veya koruma gayeli sonuçlar elde etmek için yapılan işlere büyü denilir. Büyünün amaçları insana ve olaylara etki ederek balık tutma, hayvan

---

¹⁰⁸Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Mübareğin Kuyruğu”, **Meyhanede Hanımlar**, Atlas Kitabevi, İstanbul 1947, 290.

yetiştirme, düşmanı yenme, zarara uğratma, öldürme, kadın elde etme, hastalıktan kurtulma, ürün ve mal çoğaltmadır.¹⁰⁹

“Tosun”da Hayriye Hanım, yatalak kocası Raşit Efendi’nin iyileşmesi için türlü yollara başvurur ama bir çare bulamaz. Cahil kadın, son çare olarak komşusunun Şeyh Mümin Efendi’ye okuttuğu suyu kocasına içirir:

“- Okunmuş su.. Annem yolladı. Amcama içirecekmışsin.

- Ha... ha aklıma geldi. Söylediydi. Kazancılar şeyhi Mümin Efendi’ye okutacaktı.

- Nasıl içirilecek?

- Üç kulhüvallahü bir Elham. Okuyacaksın. Bu suya üfleyip içirecek ve sonra gökyüzüne baktırıp hastanın üç defa arkasını sıvayacaksın...”¹¹⁰

“Erkeğe Galebe Reçetesi”nde Yekta Hanım, kadının erkeğe üstünlüğü üzerine kitaplarda okuduğu, yaşlı, tecrübeli hanımlardan işittiği kuralları toplar ve bunları evlilik hayatına uygular. Kocasını elinde tutabilmek için türlü tuhafliklara başvurur. Gece yatakta başı altına içi ot dolu bir yastık koyar, alçak ökçeli ayakkabıyla kendi başına köşkten çıkarak تنها yerlerde bir iki saat dolaşır. Karısının bu davranışlarına şaşırın Şehsuvar Bey, onun büyücülere, üfürükçülere gidip gelmeye başladığını düşünür:

“Acaba Yekta Hanım, o zeka ve tahsiliyle üfürükçülere büyücülere mi gidip gelmeye başladı? Kadın akli bu...En yüksek olanın ciddiliğine inanılmaz.”¹¹¹

“Kılıbık”ta kendisini aldatan kocası Şehri’nin evden gitmesinden sonra onu ne kadar çok sevdiğini anlayan Semiha Hanım sürekli ağlar. Kızının bu davranışı karşısında Rabia Hanım “A bğülerine tavşan başı... Seni efsunladılar” der.

“Kocası İçin Deli Divane”de Sünuhi Efendi, mahalleliye bilgiçlik taslamak için bastırıldığı kitapları komşularına dağıtamayınca onları odasında saklar. Karısı

¹⁰⁹ Hikmet TANYU, “Büyü”, **D.İ.A.**, İstanbul 1992, C. 6, 501.

¹¹⁰ Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Tosun”, **Namusla Açlık Meselesi**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1933, 22-23.

¹¹¹ Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Erkeğe Galebe Reçetesi”, **İleri**, İstanbul 15-16 Mart 1919.

cahil Zihniye Hanım, bu kitapları görünce kocasının bilgisine hayran olur, kocasını fena gözlerden korumak için beş pençeli, çörek otlu bir nazarlık takımını kitapların üzerine asar.

“Kadınlar Vaizi”nde Şeyh Küçük Efendi’nin camide verdiği vaazı dinlemeye gelen kadınlardan bir kısmı kendi aralarında dedikodu yaparlar. Kadınlardan biri gelinin oğlundan soğutmak için büyü yaptırmayı düşündüğünü söyler:

“Bir soğukluk büyü bilsem yapacağım. Beceremiyorum ki... Fena hayvanın yağını sür, kocasına domuz gibi görünür dediler. Ta Galatadaki kasaplara kadar gittim, aradım..Rabbimin bildiğini kuldan ne saklayayım? Ceketine, terliğine sürdüm. Hiç tesir etmedi. “¹¹²

“Müslüman Mahaltesinde Bu İş Olur Mu?” da Hasibe Hanım, gelini Safinaz’ın oğlunu kendisine bağlamak için büyü yaptırdığına inanır:

“-Oğlumun ağzını, dilini bağladın... Hangi büyücülere gidiyorsun?

-Bağladım...Daha sıkı bağlayacağım.. Büyücülerin en kuvvetlisine gidiyorum...Seni de böyle öfkeden, hasetten çatlatacağım...”¹¹³

“Menekşe Kalfa’nın Müdafaaanamesi”nde Menekşe Kalfa, Batı’daki zencilerin politikacı, sanatçı olabildiği halde, Türkiye’deki zencilerin ancak dadı, kalfa, hizmetçi konumunda bulunduğunu söyler. Zencilerin Türkler arasında büyücülükle geçimlerini sağladığını belirtir.

“Nergis Hanım’la Fehmi Bey”de mahalle kadınları eczanede satılan ilaçlara itibar etmezler. Aktardan aldıkları malzemelerle ilaçlarını yaparlar. Onlar, hocaya, muskaya, tütsüye karşı çıkmayan, iyi saatte olsunların hastalıklarda rolü bulunduğunu kabul eden doktorları tercih ederler.

---

¹¹² Bkz. (86), GÜRPINAR, 10-11.

¹¹³ Bkz. (92), GÜRPINAR, 57-58.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın roman ve hikâyelerinde batıl inançların birçoğu cin, peri, şeytan gibi gözle görülemeyen varlıklarla ilgilidir. Cinler, halk inanışlarına göre şuur ve iradeye sahip olan, kısa sürede uzun mesafeleri kat edebilen, insanlarca görünmedikleri hâlde insanları görebilen ve insanların bilmedikleri bazı şeyleri bilen varlık olarak tanımlanır. Onlardan korunmak için “iyi saatte olsunlar” denilir.¹¹⁴ Din kitaplarına göre Tanrı'ya başkaldıran meleklerin, kötü ruhların başı olarak nitelenen şeytan, kötülüğe yönlendiren dürtü olarak tanımlanır. Gizli, habis bir kuvvet ve ruhu ifade eden şeytan kibirli, asi insan ve cin anlamına da gelir.¹¹⁵

“Asansör”de Mansur Paşa konağında halayık olan Dilpesent, yaşlı ve dindar İshak efendi ile evlendirilir. İshak Efendi yele, kulunca, baş ağrısına, iç sıkıntısına, havaleye “şifalı nefesiyle” okur. O, karısının dışarı çıkmasına izin vermez. Dilpesent, dışarı çıkmak istediğini söylediğinde İshak Efendi karısının içine şeytan girdiğini söyler:

“-Ah... Ah kim bilir ne günah işledin? Belki fazla yedin içtin. Ziyade rahat ettin. Nefsin kabardı. İçine şeytan girdi. Gel bir nefes edeyim...”¹¹⁶

“Zarafet ile Tekir”de hizmetçi Zarafet, ayak altında dolaşan konağın kedisi Tekir'e sinirlenir ve şöyle der: “Ayamın altında dolaşma tekir. Şimdi şeytanları, cinleri hepsini başına toplayaca...”¹¹⁷

“Şehirde Bir Şekâvet”te bağ içindeki evini kiraya vermek isteyen Ali Baba, gecenin bir vakti boş sandığı evinin ışıklarının yandığını görür ve köylülere ona evine iyi saatte olsunlar bastığını söyler. Ali Baba ise köylülere şöyle der:

“Periler aydınlıktan hoşlanmazlar. Onlar karanlığı severler. Komşumuz Abdullah'ın evinde cin, peri vardı. Allah'a şükür bunca sene bizde gözükmediler”¹¹⁸

¹¹⁴ Bkz. (97), KOŞAR, 50.

¹¹⁵ Bkz. (97), KOŞAR, 58.

¹¹⁶ Bkz. (90), GÜRPINAR, 111.

¹¹⁷ Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Zarafet ile Tekir”, **Boşboğaz ve Güllâbi**, İstanbul 1908.

Boş inançlar içinde pozitif bilimleri reddederek, coğrafî ve fizikî gerçekler yerine hurafeleri kabul etmek de yer alır.¹¹⁹ Hüseyin Rahmi, bilimin sonuçlarını reddeden eski kafalılarla yeni kafaları eserlerinde sıkça tartışır.¹²⁰

“Arzın Yuvarlaklığına İnanmıyor”da sekiz-on yüzyıllık bazı dinî kitaplardan hareketle dünyanın düz olduğunu savunan yaşlı bir adam vardır. İhtiyara göre dünya yuvarlaksa üst taraftakiler rahat otururken, alttakilerin aşağı dökülmesi gerekmektedir. Ona göre doğu ve batıda sonsuz birer okyanus vardır. Altın bir tepsi içindeki güneşi yedi yüz bin melek dünyanın etrafında dolaştırır. Bu şahıs tüm yeniliklere kapalı ve ilmi reddeden, hurafeler içinde hapsolmuş tipin sembolüdür.¹²¹ “Büyük Ana” da yaşlı kadın torununa dünya ve yıldızlarla ilgili bilgiler verir. Kadın, torununa yedi kat göklere, her yıldızın dünyadaki insanlardan birine ait olduğunu söyler ve ineğin boynuzunda duran bu dünyaya dair dinlediği hikmetleri, dersleri tekrar eder. Her ikisi de ellerini kaldırarak ay dedeyi selamlar, masum, saf kalplerinin dileklerini ona birer birer söylerler.

“Kocası İçin Deli Divane”de kocasının başka bir kadına yazdığı mektubu bulan Zihniye Hanım kocasıyla tartışır. Kocası bu mektubu kendisinin yazmadığını söyler. Cahil kadın, mektubun kocası tarafından yazılıp yazılmadığını öğrenebilmek için mahalle imamına başvurur. İmam Efendi, dünyanın bir öküzün boynuzunda olduğunu söyleyerek söze girişir:

“Bu dünya bir öküzün boynuzunda. Öküz balığın üstünde durur. Balık bir süt deryasında yüzer. Kaçan ki bir avratla bir kişi harama uçkur çözer, süt deryasına cehennemden bir alev eser. Balık kızar, öküz sallanır titrer, dünya temelinden oynar...”¹²²

¹¹⁸Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Şehirde Bir Şekâvet”, **Melek Sanmıştım Şeytanı**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1943, 55.

¹¹⁹Bkz. (100), SINAR, 97.

¹²⁰Niyazi BERKES, “Hüseyin Rahmi’nin Sosyal Görüşleri”, **A.Ü Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi**, Mart-Nisan 1945, C.3, Sayı:3, 5.

¹²¹Bkz. (100), SINAR, 97.

¹²²Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Kocası İçin Deli Divane”, **Kadınlar Vaizi**, Atlas Kitabevi, İstanbul 1966, 42.

“Nurker Hanım’dan Mektup”ta Türkan Hanım, dişlerini yaptırmak için bir şeyhe danıştığında ondan “ küfürdür, şıktır, sakın ha... Koca nine cehennemden yanarsın”¹²³ cevabını alır. “Kanatsız Uçak, Yelkensisiz Gemi”de şiddetli bir kar fırtınası esnasında genç kadın, hacı ninesinin yağın her bir kar tanesini gökten bir meleğin attığını söylediğini hatırlar. Koca nine de böyle bir gecede tespih çekip tövbe etmek gerektiğini fırtınanın insanların günahlarının bir işareti olduğunu söyler.¹²⁴

3.1.3.Âdet ve Gelenekler

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın roman ve hikâyelerinde batıl inançlardan başka halkın âdet ve gelenekleri de yer alır. Bir topluluğun uzunca bir zaman dilimi içinde, dışarıdan herhangi bir kurala uygulamaksızın kendiliğinden uymaya, yapmaya alışlageldiği ve o topluluk tarafından yapılmasının lüzumlu olduğuna inanılan davranış kalıbına âdet denir.¹²⁵

Toplumun benimsediği âdetlerden biri gidenin arkasından su dökmektir.¹²⁶ “Kanlı Eldiven”de bu işlem, askere giden delikanlı için yapılır. Kadınlar alınlarına matem işareti olan çatkılar çatarlar. “Büyük Ana” da yaşlı kadın torunu okula başlayınca bayramlarda, kandillerde öğretmenlere mendil, şeker, para ve kurban eti yollar. Bunlar o devirde hemen hemen her evde rastlanabilen, saygıyı, sevgiyi ve inancı yansıtan âdetlerdir.¹²⁷

Ölüm esnasında uygulanan birtakım kalıp davranışlar, âdetler vardır. “Katil Buse”de son nefes verilirken ağza zezem suyu damlatılır. Ölen bir kadındır. Başı kibleye çevrilir. Üzerine çarşaf örtülür. Başörtülü bir kadın Yasin okur.

¹²³Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Nurker Hanım’dan Mektup”, **Âti**, İstanbul 1919.

¹²⁴Bkz. (100), SINAR, 98.

¹²⁵Nihat NİRÜN- Cihat ÖZÖNDER, “Türk Sosyo-Kültür Yapısı İçinde Âdetler, Örfler, Görenekler, Gelenekler”, **Milli Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, sayı 46, Ankara 1990, 262.

¹²⁶Bkz. (100), SINAR, 90.

¹²⁷Bkz. (100), SINAR, 90.

Koca, son bir kez ölen eşini görmek isteyince kadınlar artık “nâmahrem” olduğunu söyleyerek, çarşafın açmasına izin vermezler. “Ecir ve Sabır”da çocuğu ölen Behiye Hanım’a başsağlığı dilemeye gelenlerin söz ve davranışları kadını teselli etmek yerine acısını arttırır. Ecir ve sabırcıların arkası bir türlü kesilmez. Çocuğun nasıl öldüğünü öğrenmek isteyen meraklı kadınlar Behiye’ye yönelttikleri sorularla ona bu acı hadiseyi yeniden hatırlatırlar. Sonunda acılı anne bu ızdıraba dayanamayarak ölür. Yazar başsağlığı dileme âdetini yansıtırken bu davranışın dayanışma olmaktan çıkıp sadece yerine getirilmesi gereken bir görev hâline gelmesi durumunda zaten ızdıraplı olan ölenin yakınlarının içler acısı durumlarına da işaret eder.¹²⁸ “Ecir ve Sabır” da alaylı olarak, vurgulamak istediği nokta aslında iyi olan bazı örf ve âdetlerin şursuz davranışlar hâline gelince, insanları gülünç duruma düşürmesi ve beklenenin aksine zararlı sonuçlar vermesidir.¹²⁹

3.1.4.Zengin- Fakir / Güçlü- Gücsüz Sınıfların Karşıtlığı

Hüseyin Rahmi Gürpınar eserlerinde yarattığı kahramanların hemen hemen hepsi mesleklerini yasa ve töre dışı yollarla çözen, başkalarının haklarını ezen, güçlü olmak, haz duymak için her çareye başvuran türdendirler.¹³⁰ Söz konusu kahramanların yasa dışı yollara başvurma sebepleri de karınlarını doyurabilmek içindir. Toplumda bir tarafta toklar kendi çıkarlarına uydurulmuş kuralların kalkını altında, en meşru ve şatafatlı adlar altında küplerini doldurmakla meşgulken; öte yandan açlar karınlarını doyurmak için gayri meşru sayılan her yolu meşru görmeye başlarlar.¹³¹ Kuvvet, hak kavgası içinde gücü olan zayıfı ezer, buna bir çare bulunmaz. Hüseyin Rahmi’nin eserlerinde hayat bu iki küme arasında sonu gelmeyen savaşla geçer. Açla tok birbirinin karşısındadır. Ezenle ezilen, aldatanla aldatılan, birer cephede yer alır. Toplumun bir sürü kurbanları

¹²⁸Bkz. (100), SINAR, 90.

¹²⁹Bkz. (67), KAPLAN, 32.

¹³⁰Bkz (49), MUTLUAY, 15.

¹³¹Bkz. (120), BERKES, 5.

böylece ortaya çıkar.¹³²Yazar, birçok hikâyesinde insanın insana hükmetmesine, güçlünün güçsüzü ezmesine dikkat çeker.

“Nasıl Dolandırıcı Oldum?”da Safter Bey dünyada her şeyin, insanın insana hükmetme zincirine bağlı olduğuna inanır. Ona göre zorbalık, insanı kandırma iki şekilde olur: Ya açıktan açığa zorla ya da tatlılıkla kandırarak, aldatarak.¹³³ Safter Bey, dolandırıcılığa ufak tefek borçlarla başlar, borçlarını ödeyemeyince yalana, sahtekârlığa bulaşır. Hüseyin Rahmi, roman ve hikâyelerinde zenginleri, mal, mülk sahiplerini eleştirmekten sakınmaz ve tipleri aracılığıyla bunların nasıl bu kadar servet elde ettiklerini sorgular, onların kazançlarında haram mal bulunduğunu ısrarla savunur. Bu görüşlerini “Nasıl Dolandırıcı Oldum?” da Safter Bey aracılığıyla yineler:

“Sermayeye nisbetle her kazancın bir haddi, meşru vicdani bir derecesi vardır, herkes namusludur. Fakat bire on, on beş kazanç arkasından gezer. Bu derece fahiş bir istifade için kaç kişi aldatmak ve ne kadarının canlarını yakmak lâzım geleceğini ve soygunculuğun insafla namusla pek uygun gidemeyeceğini düşünmez. Ne kadar kazansa doymaz. Ve kendi kazandıkça halk ne kadar soyulsa acımaz.”¹³⁴

Safter Bey haksız kazanç elde edenleri, resmi dairelerde maaş alan tahsildârları, defterhâne softalarının peşinden giderek onları tatlılıkla dolandırır.

“Galip ve Mağlup Vaziyeti”nde iki hırsız arkadaşın güçlü olanın güçsüz olanını kandırması, dolandırması üzerinedir. Sosyal adaletsizliğe isyan edenler düzeni değiştirmeye çalışacak yerde ona uyarlar ve kendi paçalarını kurtarmak için dalavere çarkına kapılıp kanunsuz yollardan geçimlerini sağlamaya bakarlar.¹³⁵ Söz konusu hikâyenin kahramanlarından Ahmet de böyle biridir. O, sosyal adaletsizliğe isyan ettiği hâlde arkadaşını dolandırmaktan çekinmez. Yazar, bu hikâyede Ahmet aracılığıyla her kazançta haram payının olduğu görüşünü tekrar eder:

¹³²Bkz. (3), LEVEND, 69.

¹³³Bkz. (66), GÜRPINAR, 28-29.

¹³⁴Bkz. (66), GÜRPINAR, 32.

¹³⁵Bkz. (64), MORAN, 505.

“Her kazançta mutlaka birkaç türlü hırsızlık vardır. Bunlara kâr, hisse ve daha başka çeşitli adlar verilir. Bu adlar altında çalıp çırpma örtülür, gizli kalır.”¹³⁶

Ahmet, zayıfların, güçsüzlerin zekâ ve bilek kuvvetine sahip olanlar tarafından hileyle kandırıldığını söyler. Ona göre zayıf ve miskin malı, kuvvetli ve zeki olanın hakkıdır. Kuvvet kimdeyse mal onun olur. İnsanoğlunun en büyük ızdırabı her zaman kandırılmaya müsait oluşudur. Daha kötüsü, buna toplumda sadece ezilenler inanıyor. Kurnazlar yine her şeyin tepesindedirler.¹³⁷

“Zavallı Halime”de hizmetçilikte kazandığı parayla zar zor geçinmeye çalışan hasta bir kadın ve küçük kızı Halime’nin yaşadıkları konu edilir. Hüseyin Rahmi Gürpınar, söz konusu hikâyede zengin-fakir arasındaki çatışmayı ortaya koyar. Halime’nin annesi temizliğe gittiği zengin hanımlardan hakaret görür:

“Bazı evlerde ne kadar huysuz, titiz kadınlar bulunur sekiz on kuruş verip de işçi getirttiği vakit verdiği paranın acısını çıkarmak için bîcâre işçi kadına akşama kadar soluk aldırılmaz. Yıkadığını beğenmez, tekrar yıkatır. Her yaptığına bir kusur bularak söylenir. Nihayet akşam olunca işten hoşnut olmadığını bildirip parasını kesmeye kalkışır.”¹³⁸

“Allah Gönlüne Göre Versin” de I. Dünya Savaşı’nda aç ve parasız kalan Derviş Bey, zengin arkadaşı Sabih Bey’den borç para almak için onun konağına gider. Sabih Bey, arkadaşının kendisinden para isteyeceğini anlar ve ona para vermeye yanaşmaz. Derviş Bey de ince zekâsıyla arkadaşını, onun zenginliğini eleştirmekten çekinmez:

“- Beyefendi, mübalâsızlığın da bir haddi vardır. Her şeyle alay edilmez. Meselâ sefaletle, sefil ile, ölüm ile, ölü ile...

- Sen sabahleyin para istemeye mi geldin? Felsefe dersi vermeye, ukalâlığa mı?

-Mübadeleye geldim.

- Ha... para alıp hikmet vereceksin.

¹³⁶Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Galip ve Mağlup Vaziyeti”, **Vakit**, İstanbul 29 Aralık 1928.

¹³⁷Bkz. (120), BERKES, 5.

¹³⁸Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Zavallı Halime”, **Tercümân-ı Hakikât**, İstanbul 30 Temmuz 1889.

- Evet, bende olmayanı siz bana, sizde olmayanı ben size...

- Demek benim param var da aklım yok öyle mi?

_ Estağfirullah... Bunu da söyleyen sizsiniz. Zenginin yüreği katı olur. Sefilinki yufka... Sokak köpeği kurnaz olur. Konak köpeği ahmaklaşır.”¹³⁹

Hüseyin Rahmi, “Büyük Bir Nedamet” adlı hikâyesinde güçlü-güçsüz çatışmasına farklı bir açıdan yaklaşır. Hikâyede iki külhani, eşeğiyle birlikte yokuş tırmanarak evine su taşımak isteyen kadının mataralarını eğlence olsun diye boşaltırlar. Yaşlı kadın, iki külhaniye cevap verecek, kendini koruyacak gücü olmadığı için yokuşu tekrar çıkar ve mataralarını doldurur.

Söz konusu hikâyelerin de gösterdiği gibi Hüseyin Rahmi, toplumun adaletine güvenmez; ona göre kötülük sorumluları hemen her zaman cezasız yaşamaya devam ederler.¹⁴⁰

3.1.5. Kadın Sorunlarına Bakışlar

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın eserlerinde kadınlar hâkim bir yere sahiptir. Yazar, kadınları daha iyi tanıdığı için onların dünyasını işler. Kadınlarla ilgili gözlemlerini oturduğu yerden edinir. Gürpınar, çocukluğunda Aksaray’da kadınlar arasında büyüdüğü ve mahalleli kadınları çok iyi gözleme olanağı yakaladığı için kadın ruhunu çok iyi bildiğini belirtir.¹⁴¹ Ona göre kadınlara her hak verilmeli, kadın-erkek eşitliği sağlanmalıdır.¹⁴²

“Eskiden kadınlara çok hor bakılırdı. Şimdi Cumhuriyet, vakit ilerledi... Onlara birçok haklar verildi... Erkeklerle her

¹³⁹Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Allah Gönline Göre Versin”, **Melek Sanmıştım Şeytanı**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1943,65.

¹⁴⁰Bkz. (49), MUTLUAY, 15.

¹⁴¹Hikmet Feridun ES, “Hüseyin Rahmi Mahalle Karılarını Nasıl Konuşturdu ve Başından Geçen Kazalar”, **Akşam**, İstanbul 22 Haziran 1935.

¹⁴²Fevzi LÜTFÜ, “Hüseyin Rahmi Bey’in Köşkünde Bir Gün”, **Son Telgraf**, İstanbul 1 Temmuz 1924.

hususta eşit sayılıyorlar... Bırakalım da bu haklarını değerlendirmeye çalışsınlar...”¹⁴³

Hüseyin Rahmi Gürpınar, eski toplumda kadının aşağı sayılan yeri üzerinde çok düşünür, kadının eğitimi ve iş hayatına girişini adım adım takip eder. Toplumda kadının namus ve iffeti son derece mühim görülür. Aynı suçu kadınla erkek ortak işledikleri hâlde toplum bütün yükü kadının omuzlarına yükler, erkeğe ise bundan hiçbir sorumluluk payı düşmez.¹⁴⁴ Hüseyin Rahmi, bu meseleleri roman ve hikâyelerinde her çeşit kafada, ahlâkta kimselere tartışırır.¹⁴⁵

Yazar, “Uçurumun Kenarında” ve “Ahlak Humması”nda kadın ve erkek eşitliğini kadın kahramanlarının görüşleriyle savunur.

“Uçurumun Kenarında” da mutsuz giden evliliğinden bunalan genç ve zengin bir kadın bu sıkıntılarını bir doktora anlatır. Ona göre, toplum her ne kadar gelişse de kadın daima erkeğin emri altındadır, toplumda onun değeri düşüktür. Kadın, karısı tarafından sevilmediğini bildiği halde onu boşamayan erkeğin aldatılmayı göze alması gerektiğini söyler; ama böyle bir koca karısını başka bir erkekle yakaladığında hemen tabancaya sarılır, karısını ve aşığını öldürür. Erkek, az bir ceza alacağını ya da hiç ceza alamayacağını bildiği için böyle davranır. Ona göre kanunlar bile erkeklerden yanadır:

“Her gün sokaklarda kıskançlık vahşetile kocaları, amanları tarafından bıçaklanarak cesedleri kaldırımlara serilen kadınların felâketlerini gazetelerde okumuyor musunuz? Böyle vak’alarda kanunun şefkati erkekler içindir. Yani ani tehevvür, ya aklî bozukluk, falan filan nev’inden mazeretler katilin imdadına yetişir. Kanunun metni erkek zihniyetine göre kadın aleyhinde tefsir edilir. Bir kadın kocasının, amanının üstüne başka bir erkek sevmiş. Vayyy... Bu müthiş meylin ağır günahile zangır zangır yer gök titrer.”¹⁴⁶

¹⁴³Naci SADULLAH, “Hüseyin Rahmi Hayatını ‘Yedigün’ Okuyucularına Anlatıyor”, *Yedigün*, İstanbul 6 Ağustos 1934.

¹⁴⁴Mediha BERKES, “Hüseyin Rahmi’nin Romanlarında Aile ve Kadın”, *A.Ü. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi dergisi*, C.3, Sayı.3, Mart- Nisan 1945, 20.

¹⁴⁵BERKES, A.g.y. , 20.

¹⁴⁶Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Uçurumun Kenarında”, *Gönül Ticareti*, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1939, 19.

“Ahlak Humması”nda kadın-erkek eşitsizliğine isyan eden bir kadının duyguları yer alır. Kadın, kocasına olan sevgisini çoktan yitirmiştir ve başka bir erkeği sevmektedir. Kocasını da başka bir kadınla ilişki kurmuştur. Kadın, hem din hem de hukuk kurallarının erkeklerden yana olduğunu düşünür:

“Evet erkek esrarı kadınınkine benzemez. Onun zevciyet hukuku, ailece olan imtiyazları, büyüktür. Bambaşkadır. İsterse şer’an dört karı alır. Beşincisine, altıncısına da bir memnuniyet yoktur, arzu buyurursa zevcesini döver, baltayla keser.”¹⁴⁷

Zina konusunda dahi toplumda kadın erkek eşitliğinin yerleşmesi gerektiğini savunur. O, Erkeğin canının istediği kadınla aşk yaşamaya toplumun ses çıkarmadığını, kadınının, kocasından başka bir erkeğe ilgi duymasını ise günah saydığını belirtir. Toplumdaki ikiyüzlü ahlâk anlayışa karşı çıkar. Kadın, sevgilisine yazdığı bir mektupta bu duygularını dile getirir:

“Erkekler canlarının istediği kadınlarla muaşaka mubahmış. Fakat bize, zavallı dişi ehletilere kocalarından başkalarıyla gönül eğlendirmek memnumuş. Erkekler âleme karşı mertlik taslarlar. Kadınlara kahbelik isnad ederler. Biri ne gülünç tefahür öteki ne insafsızca iftira. Siz bize her ağır iftirayı attıktan sonra gönlümüzü avlamak için cinsi lâtif diyorsunuz. Bizde size bütün o erkekçe böbürlenmelerinize, recüliyet iddia ve tefehhürlerinize rağmen cinsi zayıf diyeceğiz. Çünkü her yerde polad kesilen erkek kadın karşısında sıfırı tüketir...”¹⁴⁸

Söz konusu hikâyelerde görüldüğü gibi Hüseyin Rahmi, erkeğin istediğini almasına, dilediği gibi gezip eğlenmesine; kadının ise bu haklardan yoksun olmasına, esir gibi alınıp satılmasına, erkek için hovardalık sayılan, hoş görülen davranışın, kadın için şerefsizlik, namussuzluk sayılmasına karşıdır.¹⁴⁹

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın eserlerinde eleştirdiği konulardan biri de görücü usulü yapılan evliliklerdir. Bu tür evliliklerde en çok kadının bedbaht olduğunu düşünür. Eski aileler, doğrudan doğruya anne ve babaların kararlarıyla

¹⁴⁷Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Ahlak Humması”, **Melek Sanmıştım Şeytanı**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1943, 94.

¹⁴⁸GÜRPINAR, A.g.h., 94.

¹⁴⁹Bkz. (3), LEVENT, 41.

kurulur. Kızlar, aileleri tarafından uygun görülen kişilerle evlendirilirdi.¹⁵⁰ Aileler, çoğu zaman zengin oldukları kızlarının kendilerinden yaşça büyük erkekler evlenmelerinde sakınca görmezler. Bu yüzden de genç ve güzel kadınlar, yaşlı kocalarına sadık kalamazlar.¹⁵¹

“Zavallı Katil” ve “Uçurumun Kenarında”da görücü usulü ile evlendirilen genç kızların evliliklerinde yaşadıkları sorunlar anlatılır. “Zavallı Katil”de Mahire Hanım, ailesinin isteği üzerine evlendiği kocası Nadi Bey’den boşanmak için türlü çareler düşünür. O, bu isteğine ailesinin karşı çıkacağını bildiği için herhangi bir teşebbüste bulunmayı göze alamaz. Kendisinden hayli yaşlı ve çirkin olan kocasından nefret eder; ona sadık kalamayarak onun yeğeni ile aşk yaşar. “Uçurumun Kenarında”da Manolya, görücü usulü ile evlendiği kocasından nefret eder:

“Ben daha ilk mektebe giden küçük bir kızken bana göz koymuş. Zengindir. Babamın nezdinde türlü entrikalar çevirmek için ortaya avuçlarla para dökmekten çekinmedi. Gözyaşları içinde çırpına çırpına beni onun kolları arasına attılar.”¹⁵²

Cumhuriyet Döneminde kadının toplumda söz hakkının olması ve kadın erkek eşitliğinin sağlanması için çeşitli kanunla çıkarılır, yeni düzenlemeler yapılır. Bu kanunlardan en önemlisi kadına boşanma ve oy verme hakkı gibi olanaklar sunan Medeni Kanun’dur. “Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım”da Medeni Kanun’un kadına tanıdığı boşanma hakkı etrafında gelişen olaylar anlatılır. Yazar, hikâyeye Medeni Kanun’dan önce Türk kadının toplumdaki yeri hakkında bilgi vermekle başlar:

“Doğuda kadın kafes içinde büyür. Yemliğinden yer, suluğundan içer, tüneğinde saklanır, söylediğini bilmez allı yeşilli bir çeşit papağandır. Onun hiçbir toplumda yeri, söz ve şikâyet hakkı, umumî eğlencelerden payı yoktu. Zavallılar kapanık, kasvetli, bahçesiz evlerinde sıkıldıkları vakit yakınlardaki bostanlara, kokuşmuş birer çöplük olan deniz

¹⁵⁰Bkz. (144), BERKES, 26.

¹⁵¹Bkz. (144), BERKES, 23.

¹⁵²Bkz. (147), GÜRPINAR, 18.

kenarlarına çıkarlar, taşlara, topraklara otururlar, en adi satıcıların ellerinden aldıkları bayat yemişleri geveleyerek gevezelik ederlerdi.”¹⁵³

Söz konusu hikâyede Hürmüz Hanım, gazetede kadının hukukça erkekten üstün hâle geldiğine dair bir haber okur. Hemen komşusu Naciye Hanım’a gider, bu müjdeyi ona da verir. İki kadın, mahalledeki diğer kadınları da çağırdıktan sonra gazetede haberler hakkında konuşurlar:

“Kendilerince en önemli konular hakkında gönüllerine göre çıkardıkları manalar şunlardı: “Bundan sonra boşanma hakkının kadınlara da verilmiş olması...”

“Kocanın evinde, ergen olmayan küçük çocuğundan başka hiçbir akrabasını karısının izni olmaksızın barındıramaması...”

“Üzerine evlenmemek, evlendiği takdirde kendisi veya ikinci kadın boş düşmek şartıyla bir kadın almanın doğru ve bu şartın geçerli olması...”¹⁵⁴

Hürmüz Hanım, yalan yanlış anladığı bu kanunlardan yola çıkarak kendisini sinirlendiren kocasını talâk-ı selâse ile boşamaya kalkışır.

Cumhuriyetle beraber kadınlara verilen yeni haklara karşı çıkanlar da vardır. “Baltayla Doğuran Böyle Doğurur”da Hasibe Hanım, çocuk doğuramayan gelinini oğlundan boşatmak ister ama yeni kanunlar ona engel olur:

“Evvelden dualarla şerbetlerle, üç gün üç gece ziyafetlerle, düğünlerle evlenilirdi. Gelin hoşuna gitmedi mi “iraden elinde olsun” derdin. Boş düşerdi. Kurtulurdun. Şimdi evlenme memurunun huzurunda deftere üç satır yazı iki imza ile bağlanıyorsun. Ama artık çözülebilirsen çözü...”¹⁵⁵

Toplum hayatında kadın erkek eşitliğinin sağlanması gerekir; bunun için en önemli araç ikisine eşit eğitim verilmesidir.¹⁵⁶ Kadınların tahsil görmesi ve hayat tecrübesi kazanmaları erkeklerin otoritelerini daraltır. Artık erkekler için karılarını hiçe saymak ve onları aldatmak kolay değildir. Çünkü onlar da aynı şekilde

¹⁵³Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım”, **Kadınlar Vaizi**, Atlas Kitabevi, İstanbul 1966, 56.

¹⁵⁴GÜRPINAR, A.g.h. ,58.

¹⁵⁵Bkz. (104), GÜRPINAR, 63-64.

¹⁵⁶Niyazi BERKES, **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, 445.

karşılık verebilirler.¹⁵⁷ Bu yüzden de erkekler ve anneleri okumuş kız almak istemezler. “Kadınlar Vaizi”nde camide toplanan kadınlar imamın verdiği vaazı dikkate almaksızın gelinlerini çekiştirirler. Kadınlardan biri “Eşime dostum benden nasihatler olsun. Kimse oğluna çok bilmiş karı almasın...”¹⁵⁸ diye söylenir. “Gönül Ticareti”nde Nihat Bey, kadınlara karşı ön yargılıdır. Çünkü yıllar önce karısı onu aldatmıştır. Nihat Bey, bu konuda arkadaşına dert yanar:

“Hanım güzel, çok ta zeki... Acı bir tecrübenenin verdiği uğursuz netice ile söylüyorum ki güzellikle zekâvetin birleşmiş olduğu bir kadınla evlenmeye kimse özenmesin. Erkek akılca daima dışısından üstün olmalıdır.”¹⁵⁹

3.1.6.Kadın-Erkek İlişkileri

Hüseyin Rahmi Gürpınar, kadın-erkek ilişkilerine tarafsız ve akılcı bir tutumla yaklaşılmasını ister.¹⁶⁰ Yazar, cinselliğin insan tabiatında çok önemli bir yer tuttuğuna ve insanı mutsuzluğa sürüklediğine inanır.¹⁶¹ Yazar, evlilik hakkındaki görüşlerini şöyle açıklar:

“Bana göre aşk fizyolojik anlamıyla, muhakkak bir cinnettir. En şiddetli nöbetlerini gençlikte yapar. Evlenmekte aşk lâzım mıdır? Sevmeden evlenmektense aşk ile birbirine bağlanması elbette daha hoştur. Şu kadar ki aşk, karı-koca arasında ilanihâye iyi geçinmeyi temin eden bir efsun değildir. Önceden sevdanın al mantosuyla, örtülü kalan kusurlar, gözler gönüller yavaş yavaş sevgiden dönünce birer birer meydana çıkar. İyi geçinmenin şartları ekseriye tesadüfün hediyesidir.”¹⁶²

Hüseyin Rahmi, aşkın kısa sürdüğünü ve bittikten sonra da kişilerin yeni arayışlara başladığını belirtir. Çiftler arasında sevgi ateşi söndüğünde erkek veya

¹⁵⁷Bkz. (144), BERKES, 21.

¹⁵⁸Bkz. (90), GÜRPINAR, 11.

¹⁵⁹Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Gönül Ticareti”, **Gönül Ticareti**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1939, 5.

¹⁶⁰Bkz. (64), MORAN, 505.

¹⁶¹Bkz. (64), MORAN, 505.

¹⁶²Bkz. (64), MORAN, 506.

kadın aile dışında yenilikler aramaya başlar.¹⁶³ Evlilik ancak yaş, aşk, değer ve hak eşitliğine dayanırsa uygun olur. Rahatlık ve bolluk aylaklığı akla gelmez azgınlıkların başlıca kaynağıdır.¹⁶⁴

“Çocuğumun Babası”nda evliliğinde mutluluğa ulaşmak için her türlü fedakârlığı yapmaktan çekinmeyen Nedim Uğur, karısından daima bıktırıcı muameleler görerek bedbaht olur. O, karısının bu davranışlarının sebeplerini bilir ve onunla konuşur:

“- Hay hay... Çünkü benim yanımda iştahın yok, fakat bensiz pekâlâ yer içersin. Âlemle güler konuşursun. Yalnız bana karşı somurtgan ve dilsizsin. İnsanlardan kaçtırmışsun. Hayır... Cemiyet içinde kaçtığın tek bir insan var. O da benim.”¹⁶⁵

Şükran, kocasıyla arasındaki duygu başkalkları, cinsî zevksizlikler sebebiyle mutluluğu başka bir erkekte Arif Şehla’da bulur.

“Kadını Müdafaa Etmenin Cezası”nda iki arkadaş Rıfkı ve Abidin evliliklerindeki heyecanı kaybetmiştir. Rıfkı, karısının kendisine karşı takındığı aşağılayıcı tavırları sebebiyle 6 aylık evliliğinde cehennem hayatı yaşar. Abidin ise sekiz yıllık karısının üstüne metres tutar:

“Yeni evli mi? Altı ay oldu birader. Bu müddetin ne kadarı hafta, gün, saat, dakika ettiğini bilir misin? Altı ay bir asrın iki yüzde biridir. Birbirinden bıkan iki mahlûk, izdivacın böyle bir ömürlük ebedi saatleriyle âdeta bağlı kalıyorsa.”¹⁶⁶

“Melek Sanmıştım Şeytanı”nda Hüsnü, üç yıllık evliliğinde mutlu değildir. Karısına olan sevgisini kaybetmiştir. Karısından bıkmış ve onu bir kız kardeş gibi görmeye başlamıştır. Genç adam, karısında bulamadığı sevgiyi dışarıda arama isteğindedir:

¹⁶³Bkz. (144), BERKES, 29.

¹⁶⁴Bkz. (49), MUTLUAY, 33.

¹⁶⁵Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Çocuğumun Babası”, **Gönül Ticareti**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1939, 46.

¹⁶⁶Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Kadını Müdafaa Etmenin Cezası”, **İkdam**, İstanbul 1920.

“Gözüm gönlüm meşru döşek dışında amur avına çıkmak hevesine düşüyor, tadılmadık yeni lezzetler arıyor. Her eskimiş izdivaç böyle midir? Bilmem?”¹⁶⁷

Yazara göre evlilikte önemli olan kavuşma değil kavuştuktan sonra mutluluğu yakalamak ve onu sürdürmektir. ¹⁶⁸“Katil Buse”de Nef’i Bey, 4 yıldır evli olduğu karısından onun aşırı kıskançlığı sebebiyle bıkar:

“İzdivacımızın dördüncü yılı idi. Karım güzeldi. İzdivacımızın ilk zamanlarında pek sevişirdik. Ve hâlâ da sevişiyoruz sanıyorduk. Fakat artık bu turfanda bir sevgi değildi. Zevcemin kalbi benim için nihayetsiz bir aşk ile çarpıyordu. Melek gibi bir yavruya baba olmak saadetiyle de begâm idim. İzdivacımızın saadet şartnamesinde sureta ¹⁶⁹hiçbir eksikimiz yoktu. Fakat ben bu sıcak aile sinesinde bir kalp boşluğuyla üşüyor, bises bir hayat geçiriyordum. Her cihetten tam görünen bu aile bahtiyarlığı beni sıkıyor, bazen âdeta muzdarip ediyordu. Gönlüm, gözlerim hayatın yeknesanlığını giderecek ruhumu yeni hisler, telezzüzler, hararetlerle dolduracak başka eğlenceler arıyordu.”

Hüseyin Rahmi’ye göre aşk evlilikleri çok çabuk şiiiriyetini kaybeder. Evlenmeden önce kadın erkeği, erkek kadını gözünde büyütür.¹⁷⁰ Aşk, ne kadar şiddetli olursa olsun hep yüzeyde kalır. Başlangıcı da, sonu da dayanaktan yoksundur. Başlamak için bir bakış, bir söz ya da bir davranış yeter.¹⁷¹ Kadınla erkeğin birbirini istemesi, doğanın türü sürdürme yasasının gereğidir ve cinsel istek doyurulunca sevgi de son bulur. ¹⁷² “Bir Genç Kızın Avâze-yi Şikâyeti”nde cinsel ilişkiden sonra kendisini terk eden sevgilisine isyan eden genç bir kızın duyguları söz konusudur. Erkek, kadından istediğini alır ve sevgi son bulur:

“...boyun eğen bir gonca gibi henüz açılmaya çalışıyor idim. Bu letafeti hâlim, arı gibi havai meşreb bir hırçınının nazarı hırs ve hevesine ilişti. Benden istifade sevdasına düştü. Etrafım

¹⁶⁷Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Melek Sanmıştım Şeytanı”, **Melek Sanmıştım Şeytanı**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1943, 9.

¹⁶⁸Hikmet Feridun ES, “Hüseyin Rahmi’yle Bir Saat”, **Akşam**, 7 Nisan 1932.

¹⁶⁹Bkz.(91), GÜRPINAR, 3-4.

¹⁷⁰Bkz. (168), ES.

¹⁷¹Bkz. (3), LEVEND, 68.

¹⁷²Bkz. (64), MORAN, 506.

harizâr idi. Bin tekellüfle naili visalim oldu, aklımı çeldi, meyelânımı kazandı, teskin-i hırs ve arzu edinceye kadar beni kokladı, hırpaladı, halâvetimi kaçırdı, taravetimi bozdu, rengi gülgûnumu soldurdu, buy-i visalimden doyuncaya kadar istişmam eyledikten sonra benden yüz çevirdi.”¹⁷³

“Melek Sanmışım Şeytani”nda Hüsnü, hizmetçi Servinaz’la ilişki kurduktan sonra ondan soğur ve uzaklaşmaya başlar:

“Geceyi metresimin döşeğinde geçirdim. Ortalık ağarırken gözlerimi açtım. İkimiz de bitap yorgunduk. O, uyuyor görünüyordu. Altında kalmış olan kolumu usulcacık çektim. Şöylece bir yüzüne baktım. Bütün arzularım sönmüştü. Hayalden hakikate dönen kadın eti etime temas ederek yanımda yatıyordu. Maddîleşen hayalde hiç tat kalmamıştı. Kaç zamandır beni sihirleyen semavî melek gönlümden uçmuş yerine etten kemikten ibaret arzî bir dişi bırakmıştı.”¹⁷⁴

Hüseyin Rahmi’ye göre birbirini aldatmayan karı koca yok gibidir. Aldatmayanlar, ellerine fırsat geçmediği için bu işi beceremezler ve o zaman da aile içinde huzursuzluk yaşanır. Hiçbir yazarda bu kadar zina olayına rastlanmaz. Hem de zincirleme olarak. Koca karısını aldatırken karısı da onu aldatır ve beri yandan kocanın metresi, adamın arkadaşıyla ilişki kurarak onu aldatır.¹⁷⁵ Yazara göre insanlar tek bir eşle yetinemez. İnsanların poligam yaratılışını göz önünde tutarak cinsel sorunlara, geleneksel değerleri aşarak çözüm yolları, yasal başka düzenlemeler getirilmesi gerekir.¹⁷⁶ Bütün evli erkekler, doymaz bir azgınlıkla çeşitleme ardındadır. Çünkü cinsel düşkünlük ve açlık doyurulması zorunlu en güçlü iki ihtiyaçtır.¹⁷⁷ Aşk ve para, onun eserlerinde en büyük rolü oynar. Bütün olaylar bu iki temele dayanır. Bu eserlerdeki aşk, mantığı durduracak, iradeyi kötürüm hâle getirecek kadar şiddetlidir. Kahramanlar bir kez kendilerini buna kaptırdıklarında kimliklerini unuturlar, hâli, geçmiş, geleceği düşünmezler,

¹⁷³Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Bir Genç Kızın Avâze-yi Şikâyeti”, *Ceride-yi Havadis*, 24 Mayıs 1884.

¹⁷⁴Bkz. (167, GÜRPINAR, 18.

¹⁷⁵Bkz. (64), MORAN, 506.

¹⁷⁶Bkz. (64), MORAN, 506.

¹⁷⁷Bkz. (49), MUTLUAY, 34.

evlerini, barklarını hatırlarına bile getirmeden gözleri kapalı uçuruma yuvarlanırlar.¹⁷⁸

“Rafia Hanım’ın Köftesi”nde Hüsrev Bey, zengin, akıllı karısı Rafia Hanım’ı sürekli aldatır. Hüsrev Bey, karısını gerçekten sever; fakat onun dünyada sevmediği kadın yoktur. O, çapkınlıkları yüzünden karısını ve kendisini toplum içinde küçük düşürür. Hüsrev Bey’in çapkınlık macerasının sonu acı olur. Kocasının ihanetine daha fazla dayanamayan Rafia Hanım, onun cinsel organını keser. “Bir Muamma”da Kâmi Bey, karısı Nebile Hanım’a sadık değildir. Karısının zenginliğinden istifade ederek hovardalığa başlar, metresler tutar:

“Kâmi Bey tehülünün ilk aylarında, küçükten beri mel’ûf olduğu hovardalığa, gezginciliğe, zamparalığa güç tahammül göstermiş nihayet foyası meydana vurmuştu. Güya hısım akrabada, teklifsiz arkadaşlarda geçirilen geceler yavaş yavaş çoğaldıkça çoğalmış, “hanım yarım on liraya ihtiyacım var”kâbilinde taleplerde bulunma yüzüzlüklerine başlamıştır.”¹⁷⁹

“Er Kişi Niyeti”nde karısının gebeliği yüzünden cinsellikten mahrum kalan Şevket Bey, hizmetçi Şehnaz’a saldırır:

“Karım gebeliği bahanesile uzun aylardan beri beni insafsızca bir perhize mahkûm etti. Acıktım. Kuduza döndüm. Kızın öyle gelişmiş omuzlarını çıkarıp boynunu çarpıtarak yine bana arka dönmesi bütün tahammülümü çayır çayır yaktı. Sarhoşlukla irademi kaçırdım. Dünyayı görmez bir hale geldim.”¹⁸⁰

Hüseyin Rahmi, aldatılmış bir kocanın namusunu temizlemek için kadını öldürmesi gerektiği inancını bu cinsel taassubu ortadan kalkmasını ister ve eserlerinde bu konuya tekrar tekrar döner. Taraflardan birisinin sevgisi tükenmişse ve beraberliğe son vermek istiyorsa, öteki taraf beraberliği sürdürmekte direnmemeli, zora başvurmamalıdır.¹⁸¹ Karı-koca cinayetlerini medeni hayata

¹⁷⁸Bkz. (3), LEVEND, 67-68.

¹⁷⁹ Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Bir Muamma”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 27 Ekim 1908.

¹⁸⁰ Bkz. (106), GÜRPINAR, 88.

¹⁸¹ Muzaffer GÖKMAN, **Hüseyin Rahmi Gürpınar- Açıklamalı Bibliyografya**, İstanbul 1966, 30.

yakıştırmaz.¹⁸² “Çocuğumun Babası”nda Nedim Uğur, karısı Şükran’ın kendisini aldattığını bilir ama cinayet işlemeyi asla düşünmez. O, kendisini sevmeyen, istemeyen karısıyla evliliklerini sürdürmeyi istemez ve onu âşığı Arif Şehla’ya bırakır. Nedim Uğur, karı-koca cinayetlerini çağ dışı bulur:

“Karı koca cinayetleri ve intikam vahşetleri hâlâ iki bin yıl evvelki aynı hayvaniyet karakterlerini muhafaza edip gidiyor. Bunda ateşini kanla söndürmek isteyen intikamcı kör bir nefsin hıncına tatmin zevki aramasından başka hakka, insaniyete yarar bir cihet yoktur.”¹⁸³

“Hangisi Daha Zevkli?”de Haşim Ulvi, kendisini aldatan karısı Peyman’ın öldürür ve hapse girer. Bir gece rüyasında karısını görür, onu affeder, barışırlar. Uyandığında karısını öldürdüğüne pişman olur ve ağlar. Duruşmasını izleyen bir adamda mektup alır. Mektupta karısının kendisini aldattığını yazan adam, onun gibi cinayete başvuramayacağını yazar:

“Haşim Ulvi, derd ortağım Haşim Ulvi. Biliyorum. Ruhunda deşilen aşk ufunetinin kanlı cerahatlerle şu anda yüreğinin sızladığını biliyorum. Ben karımı seviyorum. O da başkasına gönüllü... Amma günahını sezdirmemek için bütün şeytanî maharetile beni de idare ediyor. Bırakayım da büsbütün sevgilisine gitsin... Hayır... Öldüreyim de aşkım toprağa gömülsün...Hayır...Sevmek hayatın en büyük lezzetidir. Sevgiyi şiddetlendiren kıskançlık bu lezzeti de son mikyasta büyütüyor.”¹⁸⁴

Hüseyin Rahmi, erkeklerin karılarının ihtiyaçlarını temin edemedikleri için onlar da başka yollardan para bulmaya yeltendiklerini söyler.¹⁸⁵ Onun bu düşüncesinin karşılığını “Gönül Ticareti” adlı hikâyede buluruz. Nihat Bey, üçüncü çocuğunun doğumundan çocuğun kendisine benzemediğini fark eder. Kendisi esmerdir, çocuk ise sarıdır. Bu durumdan şüphelenen Nihat Bey, karısının kendisini aldattığı düşüncesine kapılır. Kocasının bu şüphesini anlayan Behire Hanım, onu aldattığını itiraf eder; ama bu ihanette zevk ve aşkın

¹⁸² Şehabettin UZUNKAYA, “Milli Tiyatro Üzerine Röportaj”, **İstiklal**, 10 Mayıs 1942.

¹⁸³Bkz. (165), GÜRPINAR, 55.

¹⁸⁴Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Hangisi Daha Zevkli?”, **Gönül Ticareti**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1939, 30-31.

¹⁸⁵Bkz. (182), UZUNKAYA.

olmadığını, kazandığı parayla geçinemedikleri için zengin bir adamla beraber olduğunu ona anlatır:

“Dur anlatayım. Bu işte, zevk, lezzet, neş’e yok... İşlediğim cürümde zerre kadar cinsi bir haz ve sevdaya kapılmış değilim. Çünkü senden yaşlı olan o adamın hiç te gönül çekecek bir sevimliliği yoktu.. Nihat, senin doksan lira maaşınla geçinemiyorduk. Bugünkü ekonomik cinayetlerin arasında bu benimki çok zararsız bir gönül ticareti sayılır... Ben bunu vicdanımdan fetva alarak yaptım. Nadim değilim. O adam öldü. Bu vak’adan vücudumda bir eksiklik yok. Ben gene senin karınım. Nihat yeni zamana göre yenilenmelisin.”¹⁸⁶

Kadın erkek ilişkilerinin bozulmasında en önemli faktörlerin başında gelin kaynana çatışması gelir. Büyük şehirlerdeki yeni hayat şartlarının etkisiyle eski konak ailesi parçalanır ve küçülen yeni yuva ailesi güç kazanır.¹⁸⁷ Küçülen ailelerde birçok geçimsizlikler görülür. Yazar, bu geçimsizliğin ve karı koca anlaşmazlıklarının sebebini de araştırır. Bu sebeplerden bazıları öteden beri vardır, hâlâ da halledilmemiş olarak durur. Kaynana gelin meselesi gibi.¹⁸⁸ “Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında, Mahdum Bey Zevcesiyle Odalarında” daki ailenin birbiriyle geçinememesinin tek sebebi gelin ile kaynana arasındaki bitmek bilmez çatışmadır. Bu çatışma ortasında baba ve oğul çaresizdir. İkisi de iftara misafir çağırılmışlardır ama evdeki kadınlar birbirine düşman kesildikleri için hiçbir hazırlık yapmamışlardır. Kayınvalide, gelinin ev işi yapmaya yanaşmaması sebebiyle kendisi de elini bir şeye sürdürmez:

“Bağırtma beni efendi... O karı lök gibi, leş gibi odasında otursun da ben mi iş göreyim? Hay rabbim esirgesin.. Elimi bir şeye sürmem. İftarımız varmış... Davetliler gelecekmış kimin umrunda! Bak odasından çıkıyor mu? Fit fit fit oğlanı benim aleyhimde tıkıyor dolduruyor.”¹⁸⁹

¹⁸⁶Bkz. (159), GÜRPINAR, 11.

¹⁸⁷Hilmi Ziya ÜLKEN, **Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi**, Ülken Yayınları,5. Baskı, İstanbul 1998, 41.

¹⁸⁸Bkz. (144), BERKES, 26.

¹⁸⁹Hüseyin Rahmi Gürpınar, “Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında, Mahdum Bey Zevcesiyle Odalarında”, **Boşboğaz ve Güllâbi**, 22 Eylül 1908.

“Yanık Dolma”da kaynana, gelini Fehime’yi yeri geldiğinde oğluna şikâyet etmekten çekinmez.“Er Kişi Niyetine”de Şevket ve Refia aileleriyle geçinemedikleri için şehirden uzak bir köşke taşınmak zorunda kalırlar:

“İlk geçimsizlik annemle karımın arasında başladı. Ne Refia kaynanasının faziletlerini beğendi, ne de annem gelininin güzelliğini... Birisi kendini saydırmaya uğraştı. Öteki saymamakta ısrar etti. Mümkün değil geçinemediler. Ara yerde ben ezildim... berbat oldum. Nihayet annemin evinden çıktık. Refia’nın valdesi nezdine taşındık. Bu sefer de ben kaynanamla dalaşmaya başladım.”¹⁹⁰

“Kılıbık”ta karısının ailesiyle yaşayan Şehri Efendi, kayınpeder ve kayınvalidesinin huysuzlukları yüzünden evinde huzur bulamaz. ”Müslüman Mahallesinde Bu İş Olur Mu?”da Hasibe Hanım, gelini Safinaz ile oğlu Nuri Efendi’nin arasını bozmak için elinden geleni yapar, gelinine iftira atmaktan bile çekinmez:

“Anası oğlunun za’fı, taassup ve kıskançlık cihetinde olduğunu bilirdi. Gelinini mağlubetmek için hücumlarını hep o taraftan yapardı. Her gün gelini aleyhinde uzun bir cinayet fezlekesi tertip ederek akşam oğlu gelir gelmez onu bir tarafa çeker tıkar doldururdu.”¹⁹¹

3.1.7. Açlık ve Yoksulluk

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın roman ve hikâyelerinde, açlık ve cinsel güdü, bütün sosyal biçimlenişleri belirlemede, bireyin aile içinde ve çevreyle ilişkileri gelenek görünüşü altında bu iki maddi temele dayanır. Karı koca kavgaları, aile içi çatışmalar, inanışlar, yoksul kadınların, genç kızların, çocukların fuşşa sürüklenişleri, evlilik dışı doğumlar, “sefalet” içinde ölümler, hep bu belirlenişin birer görüntüleridir.¹⁹² Hüseyin Rahmi, birçok eserinde midesi ile ahlâk kuralları arasında kalan insanlardan söz eder, eserlerinde işlediği kişiler ise midesine tabî

¹⁹⁰Bkz. (106), GÜRPINAR, 82.

¹⁹¹Bkz. (92) GÜRPINAR, 53.

¹⁹²Turan ALPTEKİN, “Ölümünün 60. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar’dan Bugüne Yansıyanlar”, **Gösteri**, sayı :237, Mart 2004, 29.

olanlardır.¹⁹³ Aç kalan bir insan çalmaya, çırpıma, öldürmeye mecbur olur ama kanun da karşıdan demir pençesini gösterir. İnsan, bu iki kuvvetin arasında daima bir kaçamak yol takibine uğraşmakla meşguldür.¹⁹⁴ “Açlıktan Ölmemenin Çareleri”nde L ve V Bey açtır. Biri açlığa çare bulur. İki arkadaş yiyecek satan dükkânları, tezgahları birer birer dolaşır. Tatmak bahanesiyle evvela tuzludan başlayarak tatlı yiyeceklere doğru uzanırlar. Her ikisi de kimseye yakalanmadan karınlarını doyurmayı başarırlar. “Bugün Ne Yiyeceğiz?” de karı koca arasındaki çatışmanın tek sebebi açlık ve yoksulluktur. Nasih Bey, aldığı maaşla evini geçindiremez ve her sabah karısına yakalanmamak için evi sessizce terk eder. Bir sabah karısına yakalanır. Karısı ona aç olduklarını, eve para lazım olduğunu anlatır ve karı koca arasında ağız dalaşı başlar.

“Nurker Hanım’dan Mektup” ve “Mırnav... Mırnav” da Aksaray’da çıkan yangında evleri kül olan Türkan Hanım ve ailesi çareyi kulübeden farksız bir evde barınmakta bulurlar. Türkan Hanım ve ailesi, yangında her şeylerini kaybettiklerinden yiyecek bir lokma ekmek bulmakta zorluk çekerler. Bu açlık ve yoksulluk içinde evdeki kedileri Tekir bile bir deri bir kemik kalır. “Bir Açın Ruznâmesinden Birkaç Yaprak”ta tek bir göz odada yaşam savaşı veren Tahir, iyi bir dereceyle okulunu bitirdiği hâlde “torpili” olmadığı için hiçbir yerde iş bulamaz:

“Müracaat etmediğim nezaret, çalmadığım kapı kalmadı. Aylarca git gelden sonra kayrılacak yer olmadığını öğrendim. Hâmisiz, tavsiyesiz iş olmuyor. Nüfûzlular, tavsiyelerini kendilerine mensup kimseler için saklıyorlar. Bizim gibi bîkesler ne kadar müstaid, müstahak olsalar, şâyân-ı himâyet ve tavsiyeye pek elverişli görünmüyorlar.”¹⁹⁵

Tahir, insanın aç, düşkün kalınca günden güne adamlığını yitirdiğini düşünür:

¹⁹³İnci ENGİNÜN, “Hüseyin Rahmi ve Özel Eğitim”, **Araştırmalar ve Belgeler**, Dergâh Yayınları, İstanbul, Kasım 2000, 140.

¹⁹⁴Bkz. (120), BERKES, 16.

¹⁹⁵Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Bir Açın Ruznâmesinden Birkaç Yaprak”, **İkdam**, 25 Eylül 1920.

“İnsan muhtaç, aç, düşkün kalınca günden güne adamlığını kaybediyor. Beşeriyetle hayvaniyet arasında bir sınıfa ayrılıyor. Herkesi kendinden kuvvetli görüyor. Bir fenalığa uğramaktan korkuyor. Ve bazı çehrelerde ümid-i menfaat arıyor. Kendini çok kimselerden hâkir tutuyor. Mütevâzı, çekingen, riyâkâr, mütebesebes oluyor.”¹⁹⁶

Niyazi Berkes, Hüseyin Rahmi'nin açlık ve cinselliği insanın sosyal hayatını yönlendirdiği görüşüne katılmaz. Ona göre açlık ve cinsellik insanın daima tatmine mecbur olduğu iki büyük hareket kaynağı olmasına rağmen toplum ilişkilerine yön veren başka sosyal şartların olduğunu savunur. Berkes'e göre, yazar açların veya ahlâksızların hayat mücadelelerini tasvir ederken bunların tarihi ve ekonomik şartlarını göremediğini belirtir.¹⁹⁷

3.1.8.Çocuk Dünyasına Bakışlar

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hikâyelerinde çocuklar, hileye başvurabilen, yaramaz ve tehlikeli kişilerdir. Yazar, çocukların iyi eğitilmediğine inanır. Bu konuyla ilgili görüşlerini açık sözlükle **Billur Kalp**'te şöyle ifade eder:

“Bu memlekette çocuk peydahlaması mühim bir marifet değil... Büyütmesi, yetiştirmesi hüner... Çünkü terbiyeye çocuklardan değil, analarından, dadılarından niçin doğrusunu söylemeyeyim, başlamak lazım geliyor... Zengin çocuklarına ârız münasebetsizlikler, fakir çocuklarına mahsus fenalıklardan aşığı kalmıyor.”¹⁹⁸

“Eşkîya Oyunu” adlı hikâyede yazarın yukarıdaki görüşlerini destekleyen çocuk tipleri vardır. Söz konusu hikâyede sinemadan, polisiye romanlardan öğrendikleri yöntemlerle eşkıyalığa kalkışan 6 çocuğun yaramazlıkları konu edilir. Azmi, Nihat, Talat, Şevket, Nedim ve Ulviye... En büyüğü on dört, en küçüğü yedi yaşında olan bu altı yaramaz çocuk yaşadıkları yalıtı hop kaldırır hop oturturlar. Bunlar II. Abdülhamit'in devlet adamlarından İzzet Paşa'nın

¹⁹⁶Bkz. (195), GÜRPINAR.

¹⁹⁷Bkz. (120), BERKES, 17.

¹⁹⁸Bkz. (193), ENGINÜN, 138.

çocuklarıdır. Bu çocuklar, sigara içerler, hırsızlık yaparlar, içki içerler. Hepsinin kapsollu tabancaları vardır. Onlar, mektepsiz, terbiyesiz ve yaşlarının icabı bütün haşarılıklarının özgürlüğü içinde yaşarlar. Büsbütün okumaz da değillerdir. Basılmış cinayet romanlarının çoğunu takip ederler. 6 çocuk okudukları bu kitaplardan öğrendikleriyle yalıdaki yaşlı dadı Hayriye Bacı'nın içinde birçok yiyecek bulunan servi sandığını çalmaya kalkışır:

“Azmi bir gün küçük çete efradını başına toplar. Hayriye bacıyı dağa kaldırmak, sandığın içindekilerini paylaşmak teklifinde bulunur. Küçük haydutların sevinçten gözleri parlar. Teklifi alkışlarla kabul ederler.”¹⁹⁹

Planlarını uygulamaya başlayan çocuklar, Hayriye Bacı'yı tartaklarlar, kadının çılgınlıklarına yetişen Paşa onu çocukların elinden kurtarır. Eski terbiyeye sıkı sıkıya bağlı yaşlı Paşa, zamanın çocuk ahlâkından rahatsızdır:

“Çocuklarımız bütün medeniyet cihanından mün'adim olan terbiye, hak, adli dat, fazlu kemal yerine bu zamanın şununle haşrolarak kitaplardan, gazetelerden, sinemalardan şekavet dersi alıyorlar. Daima sui misal görüyorlar. Torunlarımızın bir gün beni dağa kaldırmayacaklarından emin değilim.”²⁰⁰

“İlk Orucum”da dini inançlarını çıkarları doğrultusunda kullanan bir çocuk vardır. 9 yaşında ilk orucunu tutmaya karar veren bu küçük çocuğun ninesi dayanabilirse onun orucunu bir mecdiyeye satın alacağını söyler. Ona göre küçük çocukların tuttuğu oruç büyüklerin tuttuğu oruçtan daha makbuldür. Ninesiyle anlaşılan çocuk, güçlükle sahura kalkar ve oruca niyetlenir. Sabah sahurun verdiği doyunluk geçtiğinde o, açlığa dayanamaz ve dolaptan yiyecek çalıp yemeye başlar. O sırada dadısı Nezahat onu görür. Küçük çocuk, dadısına kendisini ninesine şikâyet etmezse akşam alacağı mecdiyenin yarısını ona vereceğini söyler ve kadını oyununa dâhil eder. Bu oyunları çocuğun oruç tuttuğu diğer günlerde de devam eder:

¹⁹⁹Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Eşkîya Oyunu”, **Namusla Açlık Meselesi**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1933, 77-78.

²⁰⁰GÜRPINAR, A.g.h. , 82.

“Üç gün sonra küçük Kadın Nineme on kuruşa bir oruç daha sattım. Giderek mübarek orucum ucuzluyordu. Birincisi gibi ikincisinin bedelini de Nezahat’le paylaştık. Çünkü artık sahtekârlık sırdaşlığı ikimizi birbirimize bağlamıştı.”²⁰¹

“Eti Senin Kemiği Benim” ve “Hattı Üstüva”da okulda türlü yaramazlıklar yapan çocukların yaşadıkları anlatılır. “Eti Senin Kemiği Benim”de 16-17 yaşlarındaki Muhtar adlı öğrenci, Farsça hocasını sürekli kandırır ve dersten kaçar. Yazar, Muhtar’ı şöyle tasvir eder:

“Enine boyuna bir genç irisi... Aman Allah’ım, uçarı mı, uçarı. Çakır mandayı andıran lokma gözleriyle bir kere yüzünüze baktı mı, sizin için iyi bir şey düşünmediğini hemen anlarsınız. Derse, müzakereye zırnık değer vermez.”²⁰²

“Hattı Üstüva”da aynı sırayı paylaşan üç küçük öğrencinin Coğrafya dersinde yaptıkları yaramazlık konu edilir. Mehmet Ali, zeki, çalışkan bir çocuktur. Hasan Cevat, orta zekâda alayı sever. Kadayıfçı Rifat ise çok maskaradır. Rifat ile Hasan Cevat, dersle ilgilenmezler, pencereden sokakta geçiş yapan askerleri seyrederek. İki küçük çocuğun bu davranışları Coğrafya hocasının dikkatini çeker ve Hoca, Rifat’ı sözlüye kaldırır. Rifat, dersi dinlemediği için sorulara doğru cevap veremez ve hoca onu falakaya yatırır.

“Nasıl Öldürdüler?”de yazarın deyişiyle vahşi yaratılışlı 4 çocuk yer alır. Söz konusu çocuklar zayıf bir eşeğin sırtına dizilerek ona türlü işkenceler uygularlar. Hepsi ellerinde birer değnek, koşturmak için hayvanın sırtına vurur, hoşlarına giden bu eğlenceyi tekrar etmek için ellerindeki değneklere sekiz bacaklarını da ilave ederek hayvanın kazınmış derisi üzerinde seri bir tempoda trampet çalarlar. Yazar, zalim diye nitelendirdiği çocukların elinden hayvanı güçlkle kurtarır.

“Gugular” ve “Asansör”de davranışları ebeveynleri tarafından belirlenen çocuklar göze çarpar. “Gugular”da Emin ve Kerim adlı iki kardeş kirli, sağlıksız bir ortamda büyürler. Ne anneleri ne de babaları onların temizliğiyle ilgilenir.

²⁰¹Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “İlk Orucum”, **İkdam**, 1 Haziran 1920.

²⁰²Bkz. (7), GÜRPINAR.

Okulda bu iki kardeşe “Bitli gugular” adı takılır. İki kardeş, taşıdıkları bitler sebebiyle okuldan uzaklaştırılır. “Asansör”de mutaassıp üvey babasının elinde büyüyen Saadet’in küçük dünyasını günah kavramı belirler. Mansur Paşa’nın alafranga torunları annesini ziyaret ettiğinde onların süslü hâlimden korkar:

“Bunlar pek süslü hanımlar... Öptürmem günah... günah...
Cehennem var... Cehennem... Yarın ahrette yanacağız.”²⁰³

Hüseyin Rahmi eserlerinde, çocukları hem geleceklerini belirleyen terbiye şekilleri açısından ele alır, hem de sokak çocuklarının nasıl istismara maruz kaldıklarını anlatır.²⁰⁴ “Zavallı Halime” de kimsesiz küçük bir kız çocuğu, komşuları tarafından kötü muamelelere maruz kalır. Söz konusu hikâyede annesinin hastalığı yüzünden evin geçimini üstlenmek zorunda kalan küçük bir kızın yaşadıkları anlatılır. Halime, sekiz, dokuz yaşlarında fakir bir kızdır. Hasta annesini iyileştirmek için çırpınır, ama kimseden yardım göremediği gibi mahalleliden hakaret görür. Gürpınar, küçük Halime’nin dünyasına acıma hissiyle yaklaşır.

3.1.9.İstanbul Şehir Hayatına Yönelik Dikkatler

Gündelik hayat, bir toplumun zaman ve mekân değişkenlerine bağlı olarak kendi iç bünyesinde geliştirdiği iktisadî, kültürel ve dinsel pratiklerin birbiriyle örtüşerek belli bir tarih kesitinde somutlaşmasıdır.²⁰⁵

Hüseyin Rahmi Gürpınar, bazı hikâyelerinde gözlemlerini konak, yalı veya mahalle evlerinden sokağa, İstanbul’un gündelik hayatına çevirir. Onun ilk hikâyesi “İstanbul’da Bir Frenk” baştan sona İstanbul’un gündelik karmaşasını ele alır. Şehrin gündelik karmaşası İstanbul’a bir gezi kitabı yazmak için gelen Mösyö Theophile’in gözünden verilir. Mösyö Theophile, İstanbul üzerine çeşitli kitaplar okur, şehrin gelenek ve göreneklerini öğrenmeye çalışır. O, ezberlediği birkaç

²⁰³ Bkz. (88), GÜRPINAR, 112.

²⁰⁴ Bkz. (193), ENGİNÜN, 139.

²⁰⁵ Ekrem İŞİN, **Eski İstanbul’da Gündelik Hayat**, İletişim Yayınları, İstanbul 1995, 79.

kelime dışında Türkçe bilmez, ezberlediği kelimeler de şunlardır: “Yok, pahalıdır, çok ucuzdur, ne kadar verelim? ; aman olmaz, hoş buldum, teşekkür ederim, bu güzel değil.”

Mösyö Theophile, Beyoğlu’ndan Köprübaşı’na geldiğinde şehrin gündelik hayatını belirleyen ilk kuralı öğrenir: Köprüden İstanbul’a geçmek için para vermek şarttır. Bunu bilmeyen turist, memurla tartışır ve o, memurdan “Hayvan herif! Sen bunu dün de yaptın. Hep para vermeden savuşmak istersin! Haydi dön bakalım, onluğu uçlan” tekdiriyle karşılaşır. Parayı memura veren turist Eminönü’ne geldiğinde başka bir sürprizle İstanbul şehrinin iktisadî nabzını tutan pazar kalabalığı ve çarşılarla karşılaşır. Çarşı ve pazarlar, İstanbul gündelik yaşantının ticarî sembolleridir. Başta İstanbul olmak üzere büyük şehir çarşı ve pazarları, imparatorluk sınırları dışına uzanan ticaret ağının merkezleri olup, bu ağ içindeki üretim ve tüketim etkinliklerini dönemin koşullarına göre ayarlayan esnaf zümreleri yer alır.²⁰⁶ Mösyö Theophile, Yenicami avlusunda kurulan pazarlarda esnafla çokça karşı karşıya gelir. Söz konusu pazarlardan birinde alış-veriş eden yaşlı bir adam sebzeçiden bozduğu paraların arasında yabancı para da vardır. Yaşlı adam, yabancı paranın geçip geçmediğini öğrenmek için Mösyö Theophile’e sorar:

“Baksana sinyör, şu para geçer mi?

Theophile:

- Bu güzel değil?

İhtiyar:

- Sen burada adam kandırıyorsun öyle mi?”²⁰⁷

diyerek elinden bastonu şiddetle satıcının kafasına doğru indirir. Turist söylediği sözün ihtiyarı öfkelenirdiğini görünce pazar yerinden önüne neye rastlarsa basıp çiğneyerek kaçmaya çalışır ve pazar yerinde büyük bir gürültü kopar. Sağında solunda birçok satıcı gören Theophile, şaşkınlığını gizleyemez ve “Şimdiye kadar

²⁰⁶ Bkz. (205), IŞIN, 85.

²⁰⁷ Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “İstanbul’da Bir Frenk”, **Ceride-yi Havâdis**, İstanbul 29 Kasım 1884.

bu şehir hakkında yazılan kitapların hiçbirinde sokaklarda insandan çok satıcı küfeleri bulunduğu yollu bir açıklama” yapılmadığını düşünür.

Mösyö Theophile, pazar kalabalığından kurtulduktan sonra Sultan Mahmut Türbesi’ne gelir ve taş üzerinde yazılan yazıları inceler. Tam bu sırada bir dilenci kız, eteğini çekiştirerek onu oyalar. Eski İstanbul’da özellikle Eminönü ve Beyazıt tarafları dilencilerin yoğun bulunduğu bölgelerdendir. Turist, kızıdan kurtulmak için cebinden bir onluk verir, dilenci kız aldığı paranın sevinciyle arkadaşlarına da haber verir ve Theophile etrafı dilencilerle dolar, onlara para dağıtmaya mecbur kalır.

“Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala”da iftara yetişebilmek için tramvayı dolduran insanlardan hareketle Ramazan ayında İstanbul halkının sergilediği komik davranışlara dikkat çekilir. “Kıpti Düğünü”nde İstanbul’un muhtelif yerlerinde kendilerine özgü yaşam tarzlarıyla dikkat çeken Çingenelerin düğün telaşı ele alınır. Eski İstanbul’un gündelik hayatında düğünlere davet edilmeden gidilmezdi. Çünkü o zaman yemeksiz düğün olmazdı. En fakir bir aile bile dışından, tırnağından arttırır, oğlunun düğününde hiç olmazsa iki-üç sofralık yemek vermeye kendini mecbur sayardı. Düğüne sarf edilen paranın bir kısmını düğüne çağrılan misafirlerin taktıklarından karşılanırdı.²⁰⁸ Yoksul Çingeneler, civardaki evlerde oturanları düğünlerine davet ederek onlardan bir katkı beklerler:

“Hanımefendiler! Benim kara oğlanı bu Cuma gecesi evlendiriyorum. Tepedeki çergeye düğüne buyurun, gönlünüzden ne koparsa” kıptice davetile düğün sevincini ilân eylemiş.”²⁰⁹

Bazı göçebe Çingenelerin erkekleri ya ayıyla ya da maymunla dolaşır, bunları oynatır ve ekmek paralarını kazanırlardı. Yazar, “Dağların Şenliği”nde İstanbul’da bir hayvanat bahçesinin olmamasına üzülür ve Cumhuriyetle beraber Çingenelerin İstanbul sokaklarında ayı oynatmalarını yasaklayan kanunu tasvip etmez.

²⁰⁸Gündoğ KAYAOĞLU-Ersin PEKİN, *Eski İstanbul’da Gündelik Hayat*, İBB- Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1992, 76.

²⁰⁹Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Kıpti Düğünü”, *Gönül Ticareti*, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1939, 126.

Eski İstanbul'un gündelik hayatında dikkat çekici bir husus da köpek nüfusunun kalabalığıdır. Eski İstanbul'da halka düşen parça, cumbalı evlerin mistik hayatıdır, sokak ise köpeklere bırakılırdı. Köpeklerin gündelik hayatında sokağın rolünü basit bir barınağa ya da yaşam çevresine indirgemek yanıltıcıdır. Kelimenin en doğru anlamıyla İstanbul sokakları, İstanbul köpeklerini yaratır.²¹⁰ Gürpınar, “Büyük Bir İbret Dersi” adlı hikâyesinde sokak köpekleri arasındaki rekabeti anlatır. Yazar, sokağa atılan yemekleri birbirinden kapmak için kıyasıya mücadele veren köpekleri şaşkınlıkla izler.

Cami, cemaatin toplanıp ibadet ettiği bir mekân olarak gündelik hayatın dinsel yaşantısını sembolize eder. Bu sembol mahalle kültürünün ana eksenini olduğu kadar, mahallenin kurulmasında belirleyici bir öneme de sahiptir. Cami, gündelik hayatın insan ilişkilerinde kolektif bir nitelik kazanır.²¹¹ Söz konusu bu kolektiflik “Kadınlar Vaizi”nde kendini gösterir. Mahalle kadınları, caminin kutsal atmosferi içinde tüm sırlarını birbiriyle paylaşmaktan geri çekinmezler.

3.1.10. Hayvanların Konu Edildiği Hikâyeler

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hikâyelerinde hayvanlar önemli bir yer tutar. Hikâyelerinde hayvanlar âlemi ile insanlar âlemi arasında benzerlikler kurar. Bu benzerliği “Büyük Bir İbret Dersi” adlı hikâyesinin başında vurgular:

“Biz insan, hayvan bütün canlı mahlûklar aynı kanunlara tabiyiz. Bu basit hakikate ermek için (Lafonten) gibi hayvanları insanların dilile konuşurmiya hacet yok. Onları kendi yaradılış, âdet ve insiyakların üzerinde tetkik ediniz. Aramızda müşterek çok noktalar görürsünüz. Bazan hareketlerinde o kadar kuvvetli ifadeler vardır ki beşer□ dil ile konuşmaktan ziyade büyük hakikatler anlatırlar”²¹²

²¹⁰Bkz. (205), İŞİN, 206-207.

²¹¹Bkz. (205), İŞİN, 82.

²¹²Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Büyük Bir İbret Dersi”, **Tünelden İlk Çıkış**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1934, 53.

İnsanlar arası ilişkide cinselliğin önemli bir faktör olduğuna inanan yazar, aynı faktörü hayvanlar âlemi için de önemli bulur. “Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütahhasıs” ve “Kedi Yüzünden” adlı hikâyelerinde hayvanların davranışlarını belirlemede cinselliğin önemini vurgular. “Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütahhasıs”ta yazarın arkadaşı Bernordo, eşeklerin anırmalarından değişik anlamlar çıkarır ve onların kendi aralarında aşk ilan ettiklerini söyler:

“Bir erkek eşek kancığa nasıl ilânı aşk eder. Ötekinin ne yolda muvafakatı vuku bulur. O, anırışmalar, göz süzüşmeler, tepişmelerden çıkardığım manaları nazik birer şiir gibi defterime kaydettim.”²¹³

“Kedi Yüzünden” adlı hikâyede Müride Hanım’ın kedisi Gülfem, tüm mahalle kedilerini peşinden dolaştırır. Yazar Gülfem’i şöyle tasvir eder:

“Gülfem geçen martın yavrusu, van azmanı, gözlerinin içi mandalina renginde, samur kuyruk kaba kulak altın sarısı bir dişi kedidi.”²¹⁴

Mahalle kedilerinin, Gülfem’in aşkı yüzünden miyavlamaları mahallelileri rahatsız eder:

“Kebapçıların o aznavur kedisi kaplan daima bizimkinin arkasından gezer... Gülfemi en evvel o berbat etti. Ötekilere yol gösterdi. A...dişi kedi istemem. Mahalle şıfıntısı oldu.Uyuzu, körü, mundarı, ne kadar erkek kedi varsa hepsi bizimkinin arkasında.. Duvardan duvara, ağaçtan ağaca, damdan dama birbirini kovalayarak ne sağlam kiremit bırakıyorlar ne de insanda kafa beyin...”²¹⁵

Hüseyin Rahmi Gürpınar, hem insanların hem de hayvanların tek derdinin döl işini gördürmek, türünü sürdürmek olduğunu belirtir. Onun **Şeytan İşi** adlı romanının ilk sayfalarında mahalle kadınları kedilerinin azgınlığı yüzünden birbirine girerler. Mahalleliden biri ahaliye şöyle bağırır:

²¹³Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütahhasıs”, **Katil Buse**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1933, 40.

²¹⁴Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Kedi Yüzünden”, **Tünelden İlk Çıkış**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1934, 88.

²¹⁵GÜRPINAR, A.g.h., 89.

“Bırakın hayvanları, gūnahtır. Cenabı hak böyle emretmiş onlar da zūrriyetlerine, ırklarına hizmet edecekler. Senin ananı babana vermeseydiler bugün sen olur muydun?”²¹⁶

Osman Cemal Kaygılı'nın Türk Edebiyatı'nda bir kedi için yazılan sayılı güzel mersiyelerinden biri olduğunu²¹⁷ belirttiği “Kedim Nasıl Öldü?”de yazar, kedisi Nazlı'nın kedi hayatına dair bütün devrelerini yaşadığını, âşık da olduğunu fakat onun aşkı ve cinselliği insanlarda olduğu gibi yuva yıkmakta kullanmadığını söyler:

“Sen de sevdin. Fakat aşk marazını kitaplarda tetkikle tecrübelerinle mezcederek ricali nev'inin başlarını ateşlere yakmadın. Kimsenin oğluna, kocasına namerler, şiiirler yazmadın. Kendin varmak için kimseyi zevcinden boşatmadın, aileler söndürmedin... Hiçbir erkeği iğfale yeltenmeksizin yalnız vazife-i nesliylene çalıştın. Eğer hayat bir sarı illet ise senden sirayeten otuz altı yavru vücut pezir oldu.”²¹⁸

“Büyük Bir İbret Dersi”nde yazar, sokakta bir grup köpeğin dışarıya atılan yemek atıkları için kıyasıya mücadele ettiklerini şaşkınlıkla izler. Yazar, insanlarda olduğu gibi hayvanlar âleminde de gücü yetenin zayıfı ezdiğini düşünür.

“...fakat içlerinde tohuma kaçmış, kelle kulak yerinde bir azman var. Mubalağasız hemen sıpaya yakın iri bir gövdede azı dişlerini göstererek korkunç bir hırıltıyla etrafına bir atıldı. Midyeye üşüşenlerden kimini dişledi. Kimini boğarcasına bağirtti. Hele ufak tefekleri ağzına alıp alıp silkerek top gibi ta karşılara fırlattı. Müthiş bir tırpanla köpeklerin hepsini çil yavrusu gibi dağıttı. Dişlenenler, fırlatılanlar boğuk boğuk havlayarak kaçtılar. Bir tek kalan kendisi geçti ziyafet tepesinin başına, en iyi parçaları, etrafa korku salan en beğendiği lokmayı kapıyor bir iki seri göz kırpması ve baş silkmesiyle yutu veriyordu. Bu kodaman doyduktan sonra şimdi ziyafetin başına umumî bir hücum daha oldu. Yine gürültülü hırlaşmalar, dalaşmalarla birbirini öldüresiye dişliyorlardı. Zorbalara mağlup düşen zayıflar kuyruklar bacak

²¹⁶Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, **Şeytan İşi**, Atlas Kitabevi, İstanbul 1970, 16-17.

²¹⁷Osman Cemal KAYGILI, “Bizde Kedi Severler Kimlerdir?”, **Haber Akşam Postası**, İstanbul 9 Ağustos 1937.

²¹⁸Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Kedim Nasıl Öldü?”, **Gönül Ticareti**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1939, 163.

aralarına kısıtılmış, topallayarak, titreyerek, inleyerek yine çekildiler.”²¹⁹

Hüseyin Rahmi Gürpınar, “Nasıl Öldürdüler?” ve “Kırço”da insanların hayvanlara uyguladığı şiddeti anlatır. “Kırço”da sahibinin elinde türlü işkencelerle zayıf düşmüş yük taşıyıcısı Kırço, açlıktan, yorgunluktan ve ilgisizlikten ölür. “Nasıl Öldürdüler?”de Heybeliada’da yazarın evinin penceresinin önünde otlayan eşek onun ilgisini çeker. Eşek, çok zayıf ve güçsüzdür. Gürpınar, ona Dertli adını koyar. Bir sabah birkaç çocuğun Dertli’nin sırtına bindiklerini ve ona sopalarla işkence ettiklerini görür. Yazar, Dertli’yi vahşi çocukların elinden zor kurtarır.

Hüseyin Rahmi’nin hikâyelerinde en çok yer verdiği hayvan kedilerdir. Yazar, kedileri evinden, kucağından, yazısından eksik etmez. Ölüm yatağında bile akli kedilerindedir. Gürpınar, kedilerinin iyi doyurulmalarını vasiyet eder.²²⁰

Yazar, “Kedim Nasıl Öldü”de kedinin her anlamda ailenin bir bireyi olduğunu gösterir. Hüseyin Rahmi, “İki Loğusa”da evin yavrulamak üzere olan kedisi ile hamile hanımı arasında paralellik kurarak kediye duyduğu şefkati de ima eder. “Zarafet ile Tekir” de komşu konaklarda yaşayan âşıklara mektup taşıyarak yardım eden bir kedi yer alır. “Mırnav... Mırnav”da yaşlı sahibesiyle açlık talimi yapan tekirin “dramı” anlatılır.²²¹

“Ada Vapuru”nda tıklım tıklım dolu vapurda seyahat etmekten bunalan yolcular, bir çift kedi ve bir köpek yüzünden kavga çıkarırlar. Madam’ın buldog köpeğinden korkan, tiksinen hanımların yol açtığı tartışma sırasında köpeğin sepetteki Mestan ve Ceylan’a saldırması, kedilerin acı acı miyavlamasıyla ortalık iyice karışır.²²²

“Kumru ile Büyükhanımın Mukamelesi”, “Sonbahar Göçleri” yazarın hayvanları ele aldığı diğer hikâyeleridir.

²¹⁹Bkz. (212), GÜRPINAR, 55-56.

²²⁰Handan İNCİ, “Türk Edebiyatı’nın Kedili Öyküleri”, **Kitap-lık**, sayı:96, İstanbul, Temmuz-Ağustos 2006, 65

²²¹İNCİ, A.g.y. , 65-66.

²²²Bkz. (220), İNCİ, 71.

3.2. HÜSEYİN RAHİMİ GÜRPINAR’IN HİKÂYELERİNDE KİŞİLER

3.2.1. Alafrangalar / Züppeler (Batılılaşmış Çevreler)

Batı medeniyetiyle karşılaşan Türk insanının Batı karşısında aldığı üç temel tavır vardır:

1. Muhafazakârlar, Batıyı mutlak bir şekilde reddederler.
2. Batı’nın değerleriyle kendi değerlerinin sentezini yapmayı çalışanlar: Bunlar milli vasıflarını kaybetmeden Batı’nın müsbet olan taraflarını benimserler.
3. Kendi milli ve manevi değerlerini toptan reddederek bir Batı taklitçisi olarak ortaya çıkanlar. Kılık kıyafet, düşünce tarzı, ahlâk anlayışları ve yaşam biçimleriyle Batılılara benzemek isteyen bu insanlar “şık”, “züppe”, “alafranga” gibi adlarla anılırlar.²²³

Hüseyin Rahmi Gürpınar, alafranga tiplerini yaratırken daha çok kıyafet unsurlarına, beden özelliklerine ve bilhassa diyaloglara önem verir.²²⁴ Yazar alafrangalık temasını işlediği romanlarına ve hikâyelerine belirli bir insan anlayışı ortaya koymak istediği için onları belli şemalara göre yaratır. Gürpınar, söz konusu tipleri değişik roman ve hikâyelerinde yeniden ele alırken, onların isimlerini, beden yapılarını, sosyal ve ekonomik durumlarını, kültürlerini, cinsiyetlerini değiştirir ancak alafrangalıklarını ortaya koyan Batı taklitçisi olma özellikleri hep sabit kalır ve romancı onları bu özellikleriyle şemalaştırır. Bu şemalaştırmanın bir başka sebebi de Hüseyin Rahmi’nin insanın iç dünyasından çok, dış görünüşüne, davranışına ve özellikle konuya önem vermesidir.²²⁵

Yazarın birçok hikâyesinde alafranga hayata özenen kişiler, kenar mahalle sakini genç kadın ve erkeklerdir. Kenar mahalledeki kadınlar süs merakı içindedirler, kayınvalide ve kocaya saygı göstermezler. “Müslüman Mahallesinde Bu İş Olur Mu?”da Rebia Hanım, gelini Safinaz’dan şikâyetçidir. Safinaz,

²²³Bkz. (78), TOKER, 2.

²²⁴Bkz. (78), TOKER, 1.

²²⁵Bkz. (78), TOKER, 3.

kaynanasına saygı göstermez, onunla kavga eder, açık saçık giysiler giyerek onu kızdırır. Pencerenin önünde sokaktan geçenleri yukarı baktıracak kadar yüksek sesle türkü söyler, iyi örtünmez; saçları, gerdanı meydandadır. Safnaz, kaynanasının iyi örtünmesine dair söylediği sözlere karşı daha da açılıp saçılacağını belirtir:

“Çıkacağım işte... Çıkacağım.. Ne yapacaksın bakayım? O püften ipek çorapları, narin ökçeli iskarpinleri, kolsuz yakasız bülozları oğluna aldırtacağım... Saçlarımı kanarya sarısına boyayacağım. Başıma pırlantalı taraklar takacam. Dizimden yukarı ince ipekli çarşafı tiyatrolara, sinemalara, konferanslara seyirlere seyranlara gideceğim...”²²⁶

Batılılaşma hareketi içinde sadece erkekler kendilerini dışarı atmazlar; fırsat bulan kadınlar da gece yarısına kadar sokakta dolaşmaktan çekinmezler. “Aferin Hayrullah”ta Vedia Hanım, eve kocasından sonra gelen, gezmeyi, eğlenmeyi çok seven alafranga bir kadındır:

“Gerçekten de Vedia, kaç zamandır kelimenin bütün kötü manasıyla havalanmıştı. Tekmil işini, gücünü tuvaletine vermiş, olanca fikrini sokaklara dökmüştü. Tiyatrodan, konferanstan, konserden, seyirden seyrandan hiçbirini kaçırmıyordu.”²²⁷

Hüseyin Rahmi'nin alafranga tipleri hem gözlem, hem de peşin hükmün ürünüdür. Yazar, alafranga tiplerini yaratırken çoğu zaman bunlara taşıdıkları başlıca özelliğe uygun hakikî veya mecazî isimler verir. Onların özelliklerini yine çoğu zaman karşımıza ilk çıkışlarında toplu olarak gösterir. Alafranga tipler, yazarın her şeyi bilen bakış açısından tanıtırılır.²²⁸ “Lakırdı Beynimizde”de Andelip Hanım, şüphesiz yazarın gözlemlerinin ürünü olan bir alafranga tiptir. Yazar, hikâyenin girişinde Andelip Hanım'ın özelliklerini ve niyetini ortaya koyar. Kadın, ölen kocasından kendisine miras kalan parayla kendinden genç bir erkekle evlenmek ister. Bunun için de yaşını kırk beşten otuza indirmek ister.

²²⁶Bkz. (92), GÜRPINAR, 57.

²²⁷Bkz. (90), GÜRPINAR, 22-23.

²²⁸Bkz. (78), TOKER, 3.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, kadınlarda Batılı hayata düşkünlükle başlayan süs merakını eleştirme fırsatını kaçırmaz.²²⁹ “Kadını Müdafaa Etmenin Cezası”nda Rıfkı, karısı ve kaynanasının süs merakını eleştirir ve bu rahatsızlığını arkadaşlarına anlatır:

“Ah! Hamdi Bey, geliniz de benim kaynanamla dost olunuz bakayım. Yaş elli. Vücut seksen okkalık. Fakat mizacen bu kadar hafiflik serçe kuşunda bulunmaz. Topuklarında şiddetli bir romatizma olmasa yüksek ökçeyi ayağından çıkarmayacak. Soğuktan korkmasa şeffaf çoraplara iktifa edemeyerek büsbütün çıplak kalacak. Pudrayı, allığı, lavantayı paylaşırken daima kavga çıkarır. Benimle konuşurken derin derin bir göz süzüşü vardır. Artık söyletmeyiniz beni. Elli yaşındaki böyle, bunun yirmiliği nasıl olur?”²³⁰

“Asansör”de Mansur Paşa’nın torunları alafranga tipleridir. Yüzlerinde süslerle, açık saçık giysilerle sokakta dolaşırlar. “Yüzleri çıplak, kolları çıplak, göğüsleri çıplak genç kadınlar...”²³¹dır.

“Şıllıkla Züppe”de Şıllık, yüzünü birkaç renkte boyadıktan sonra çarşaflanır. Peçesi pürüzlü, çarşafı o kadar incedir ki iç etekliği görünür. Siyah iplik ile onarılmış saydam çoraplarının içindeki baldırlarını göstermekten çekinmez. Modadan geri kalmaz. Sokaklarda erkeklere laf atar.

Hüseyin Rahmi, alafranga tiplerine bütün beden ve ruh zayıflıklarını, hırsızlığı, yalanı, aldatmayı, korkaklığı, kadın doymazlığını, açgözlülüğü, sinsiliği yükler.²³²Bu kahramanlardan biri de “Tünelden İlk Çıkış”taki Safi Bey’dir. “Safi Bey, Fransızların tabirince “Farsör”lerden yani daima aldatma ile ahabına büyücek oyunlar, denkler eden takımdandı.” Safi Bey, yirmi dört yirmi beş yaşlarında “şık” bir gençtir. Daima kimseden görülmeyen renklerde kıyafetler giyer. Gözleri yakut, kanatları zümrüt bedeni roza taşından büyükçe bir iğneyi her zaman boyunbağının üzerine takar. Safi Bey’in sözlerinin yüzde doksan dokuzu yalandır:

²²⁹ Bkz. (49), MUTLUAY, 26.

²³⁰ Bkz. (166), GÜRPINAR.

²³¹ Bkz. (88), GÜRPINAR, 115.

²³² Bkz. (49), MUTLUAY, 28-29.

“Bu yalanların ekserisi Beyoğulunun muaşaka âlemlerine dairdi. Safinin kavlince Beyoğlu nazeninlerinden beyimizin yesi sevdasına düşüp te intihara tasaddi etmemiş veya bu meftunluğun tesiri muztaribanesine yüzünden ömründe birkaç defa bayılmamış bir kadın kalmamıştı.”²³³

“Şıllıkla Züppe”de Züppe, Safi Bey’in bir benzeridir. O, giydiği ceket, yelek, pantolon arasında biçim ve renkçe uyum yoktur. Onun amacı her ne biçim olursa olsun, başkalarının dikkatini kendi üzerine çekmektir. Bu çelişen renkli ve aşınmış kostümün birçok yerinde lekeler kendini belli eder. Yazara göre Züppe’nin kendisi çamaşırlarından daha çok kirlidir. Çevresinde nefretten, tiksintiden başka bir etki yapmaz.

”Bir Muamma”da Kâmi Bey, karısı Nebile Hanım’ın paralarını Beyoğlu’nda tuttuğu metresine yedirir. O, metresine para yetiştirmek için karısını türlü yalanlarla aldatır.

Yazar, kimi hikâyelerinde dolaylı olarak alafrangalarla alay eder. “İki Hödüğün Seyahati”nde İrfan ile Mahir, Büyükada’ya gitmek için hazırlık yaparlar, giyecekleri kıyafetleri “özenle” seçerler. Giydikleri kıyafetlerin rengi, cinsi birbirini tutmaz:

“Gidecekleri pazardan daha bir iki gün evvel bu iki delikanlıda tuvalet hazırlığı başlar. İşpartodan birer lastik yüksek yakalıklı kırmızılı sarılı ve enseden tokalanır, birer boyun bağı alırlar. O suretle takılan kravatın o yakalığa geçirilemeyeceğini hesaplamaz. Basma (mintan)larını yıkayıp yakalarının ense tarafına takmak için birer düğme diktirerek Frenk gömleği haline getirirler.”²³⁴

İki arkadaşın birbirine uymaz tuhaf kıyafetler içinde görenler onları mirasyedi “züppe” gençlerden sanırlar ve onlarla alay etmekten çekinmezler:

“İki şık gidiyor gördünüz mü? Ne tarafa olduğunu hatırlayabilirlerse bir tarafa gideceklermiş. Bunlar Göksuda

²³³Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Tünelden İlk Çıkış”, **Tünelden İlk Çıkış**, “Hilmi Kitabevi, İstanbul 1934, 7-8.

²³⁴Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “İki Hödüğün Seyahati”, **İki Hödüğün Seyahati**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1933, 6.

veya Mamada zuhuriye çıkmaya gidiyorlar zannederim. Fakat acele edip oyun esvabını erken giyinmişler. Baksana kravatların bağları yakalıkların üzerinde dolanmış. Oyunda ne rolüne çıkacaklar acaba?”

Hüseyin Rahmi Gürpınar, alafranga tiplerle alay etmek için Batı kültürünü içine sindirmiş, akli başında olumlu tipler yaratmamıştır.²³⁵

3.2.2.Muhafazakârlar (Geleneksel Yaşam Biçimini Sürdürenler)

Popüler kullanımıyla muhafazakârlığın, genellikle dindar olmayı ifade eden bir anlamı vardır. Muhafazakârlar değişime karşıdır.²³⁶ Eskiye sıkı sıkıya bağlıdırlar. Muhafazakârlığa bu açıdan bakıldığında “Asansör” adlı hikâyedeki İshak Efendi, tam bir muhafazakâr kişiliğini sergiler. İshak Efendi, altmışlık, esmer, kır çember sakallı, mutaassıp bir adamdır. Üç aylarda vaaz eder, ramazanda fitre, zekât toplar. Ona göre eş aç kalsa, dayak yese, türlü sıkıntılar çekse de “of” dememesi, her sıkıntıya tahammül göstermesi gerekir. Yaşlı adamın dünya görüşünü “Süs, nizam, ziynet, doyuncaya kadar yemek, şarkı, çalgı, her nevi zevk, eğlence günah...Fakre, sefalete, zarurete, açlığa, hastalığa, dayağa, hakarete tahammül sevap...”²³⁷ anlayışı belirler.

“Eşkiya Oyunu”nda Ali İzzet Paşa, değişime, modern hayata karşı olan, geleneklerine bağlı, muhafazakâr biridir:

“Paşa Devri Hamidî vükelâsından... O göçen zamanın son nümunelerinden... Sırmalı formalara, büyük kordonlara pek tazim nazarile bakmayan bu son vakitlerin acılıklarını ikbal zamanında aldığı rütbelerin, nişanların, imtiyazların fermanlarını okumak iftiharile tatlılaştırmaya uğraşan bir maziperest... Yalı, soluk yüzlü kırık, yırtık kanapeleri, topal

²³⁵Mehmet KAPLAN, “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Aslî Tipler”, **Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I**, Dergâh Yayınları, İstanbul 1999, 471.

²³⁶Bekir Berat ÖZİPEK, **Muhafazakârlık: Akıl, Toplum, Siyaset**, Liberte Yayınları, Ankara 2004, 67.

²³⁷Bkz. (88), GÜRPINAR, 108.

koltuklarile temelden saçağa kadar haraba yüz tutmuş, çürüyen eski tantananın mezarı şeklini almış...”²³⁸

“Nergis Hanım’la Fehmi Bey”de Aksaray’da küçük bir mahallede yaşayan yaşlı kadınlar eski terbiyeyle yetişmiş kadın ve erkeklerin kalmadığını söylerler:

“Şimdiki tazeler süslenip süslenip kokulara bulanarak doktora öyle gidiyorlar. Erkeklerde kabahat bulmuyorum ayol... Nefistir bu... dayanılır mı? Ahir zaman... Edep kalmadı... Nerde o eski erkekler, karılar?”²³⁹

Hüseyin Rahmi Gürpınar, halkın geleneksel inançlara, yerleşmiş düşüncelere, göreneklere dayalı zihniyeti yerine, Batı’nın akla, bilime dayalı pozitivist zihniyetini yerleştirmeye çalışır. Roman ve hikâyelerinde hep, “eski kafa” “yeni kafa” dediği iki zihniyeti çatıştırır.²⁴⁰ “Arzın Yuvarlaklığına İnanmıyor”da da yazar iki zihniyeti karşı karşıya getirir. Geleneksel zihniyete sıkı sıkıya bağlı yaşlı bir adam, dünyanın yuvarlaklığına inanmaz. Dünyanın yuvarlak olduğunu bilimsel yollardan ispatlandığını söyleyen yazar, ona dünya küresini görüp görmediğini sorar:

“Gördüm... Koca karpuz gibi bir yuvarlak. Üzerine harita çizmişler... Denizler, karalar... Haşa sümme haşa üzerinde yaşadığımız dünya gûya böyleymiş...”²⁴¹

Yazar, dünya küresinin bir yanında eski dünya, öbür yanında yeni dünyanın olduğunu söyler. Bunları duyan yaşlı adam yazara kızar:

“Sizin mantıktan, ilmikelâmdan, bedi’ ve beyandan değil sadece sarf ve nahivden haberiniz yok. Bu cehaletinizi bilmeden muharrirliğe yelteniyorsunuz. İndi türlü müddeiyatı batıla ile halkın zihinlerini iğfal ve tağlita uğraşıyorsunuz. Dünya yuvarlakmış... Yok ananın örekesi.. Dünya yuvarlakmış haltını sana kim etti? Bu hatayı fahişi budala frengin biri irtikap etmiş olsa bile Elhamdüllillâh Müslüman evladısın inamamalımsın.”²⁴²

²³⁸Bkz. (199), GÜRPINAR, 76.

²³⁹Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Nergis Hanım’la Fehmi Bey”, **İkdam**, İstanbul, 30 Ağustos 1920.

²⁴⁰Bkz. (64), MORAN, 503.

²⁴¹Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Arzın Yuvarlaklığına İnanmıyor”, **İki Hödüğün Seyahati**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1933, 69.

Hüseyin Rahmi, roman ve hikâyelerinde eski tip ailelerin, konak ve kenar mahalle evlerinin iç yüzünü gösterir.²⁴³ Söz konusu eski tip konak ve kenar mahalle evlerinde modernleşmeye direnen, geleneksel yaşamların sürdürmekte ısrar eden kişiler de vardır. Bu kişiler, Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'la gelen yeniliklere karşı tepki gösterirler.²⁴⁴ “Baltayla Doğuran Böyle Doğurur”da kenar mahallelerden birinde oturan Hasibe Hanım ve ailesi hâlâ geleneksel yaşamı sürdürürler. İstanbul'un geleneksel ahlâk ve âdetlerini alt üst eden değişim rüzgarları bu aileyi etkilememiş gibidir:

“İstanbulun ananevî ahlâk ve âdetlerini alt üst eden inkılâp rüzgarları bu eve girecek henüz bir delikçeğiz bulamamıştır. Her gece döşekler yere serilir. Sabah olunca toplanır, yüke istif edilir. Bakır meydan sinisinin çevresine dizilen küçük minderlere oturulur. Tahta kaşıklar aynı sahanın içini karıştırır. Her lokma parmaklarla koparılır, bir tek bardak bütün ağızları dolaşır...”²⁴⁵

“Melek Sanmıştım Şeytanı”nda Hüsnü Bey, karısı Bedriye'nin ailesiyle yaşar. Bu aile eski gelenek ve göreneklerine bağlıdır. Hüsnü Bey, karısının ailesini şöyle tanımlar:

“Karım bana hâkim, kayınbabam eski ananede... Altına iç takkesi giymekle şapkanın günahını biraz hafiflettiğine kânidir. Kaynanam dırdırcı, benim ufak kusurlarımı pertavsızla büyüterek karımı aleyhime tika basa doldurur.”²⁴⁶

Geçirilen bütün inkılâplara rağmen bu konakta hâlâ haremlik-selamlık uygulaması vardır.

“Geçirilen inkılâplara rağmen bizim ev hâlâ eski tertiptedir. İleride kaynanam, kayın babam, karım, ben, bir de aramızda iki yaşında bir kopyal var, Ayşe Kadın, Servinaz iki hizmetçi. Dışarıda ihtiyar lala Hamdi baba, aşçı İsmail, genç uşak Azız Köklü...”²⁴⁷

²⁴²Bkz. (241), GÜRPINAR, 67-68.

²⁴³Bkz. (144), BERKES, 20.

²⁴⁴Bkz. (78), TOKER, 4.

²⁴⁵Bkz. (104), GÜRPINAR, 61.

²⁴⁶Bkz. (169), GÜRPINAR, 5.

²⁴⁷Bkz. (169), GÜRPINAR, 6.

“Er Kişi Niyetine”de Şevket Bey, annesinin, geleneklerine bağlı, muhafazakâr biri olduğunu belirtir: “Valdem terbiyece an’anaperver, Klasik bir Türk kadınıdır. Oğlan anası olmak gururiyle de başkaca şişkindir.”²⁴⁸ Şevket Bey’in karısı Refia Hanım da muhafazakâr biridir. Kocasını evdeki genç hizmetçilerden kıskandığı için kocasının onları görmesini yasaklar. Refia Hanım’ın evinde haremlik-selamlık vardır. “Katil Buse”de de haremlik-selamlık uygulaması görülür. Kocasını Nef’i Bey’i evdeki hizmetçilerden kıskanan hanımefendi, onun hizmetinin görülmesi için yaşlı kadınları tutar. Nef’i Bey, karısının bu kıskançlıklarının farkındadır ve karısının bu davranışlarını eski usûl bir kıskançlık gösterisi olarak yorumlar. Konakta hâlâ kaç-göç hâkimdir. Hizmetçiler, evin beyine kendilerini göstermezler. Nef’i Bey, karısının evde olmadığı bir günde genç hizmetçi Saffet’i görmek ister. Saffet, evin beyiyle yüz yüze geldiğinde ondan kaçır:

“Benimle göz göze gelince o da şaşırıldı. Solgun çehresi birdenbire pembeleşti. İlk istigrap hareketi çıplak kolile yüzünü örtmek oldu. Henüz yarısı asılmamış çamaşırları sepette bırakarak aşağıya kaçtı.”²⁴⁹

Hüseyin Rahmi Gürpınar, mutaassıp geçinenlerin ellerine fırsat geçtiğinde kendilerini eğlencelere atmaktan çekinmeyeceklerini belirtir. “Tünelden İlk Çıkış”ta yazarın bu görüşünü destekleyen mutaassıp yaşlı biri vardır. Söz konusu hikâyede Safi Bey, Beyoğlu’nda metres tutar ve haftanın birkaç gününü onun yanında geçirir. Oğlunun bu davranışlarını tasvip etmeyen babası onu metresinden ayırmanın peşindedir. Safi Bey’e, bir oyun oynamak isteyen arkadaşı onun metresinin adresini babasına verir. Safi Bey’in babası altmış yaşlarında, yaşadığı muhitten dışarı çıkmamış, mutaassıp biridir. Beyoğlu eğlencelerini bilmez. O, oğlunun peşine düştüğünde Beyoğlu eğlenceleriyle tanışır ve ömründe hiç tanımadığı bir dünyayla karşılaşır:

“Şu yaşıma kadar ne Beyoğlu bilirdim, ne Galata... Bizim gençliğimizdeki çapkınlıklarımız evdeki araba çoraba

²⁴⁸Bkz. (106), GÜRPINAR, 82.

²⁴⁹GÜRPINAR, A.g.h. , 9.

sataşmaktan ibaretti. İhtiyar denecek bir sine geldim. Fakat bugüne kadar gözüm açılmamıştı. Saçım sakallım ağardı. Henüz ahlâkan on altı yaşında bir çocuk gibi bekâret hissiyemi muhafaza eylemekte idim.²⁵⁰

3.2.3.Kanunsuz İş Yapanlar (Hırsızlar, haydutlar)

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın kahramanlarının hemen hemen hepsi, meselelerini hep yasa ve töre dışı yollarla çözen, başkalarının haklarını ezen, güçlü olmak için, haz duymak için her çareye başvuran türdendirler.²⁵¹ Bunlar, çalışıp alın teriyle kazanacak yerde, daha kestirme bir yoldan, dalavereye, vurguna başvururlar. Bunlar çeşit çeşittirler. Ya güçlerine dayanarak, zorbalıkla çevrelerini haraca keserler, ya da şaklabanlıkları ve nükteleriyle bir zengine kapılanarak geçinirler, düzen bozucudurlar.²⁵² “Nasıl Dolandırıcı Oldum?”da Safter Bey, kanunsuz işlerle geçimini sağlar. O, dolandırıcılığa kendi isteğiyle başlamaz. Ufak tefek borçlarla dolandırıcılığa başlayan Safter Bey'e göre güler yüzlülükle, tatlılıkla yapılan dolandırıcılıklar daha etkilidir. İcraatlerini gerçekleştirmek için tramvaylara, vapurlara, ticarethânelere yakın bulunur:

“Ramazan ve bayram arifeleri pek işime yarar. Balık pazarında dolaşırım. Mal almakla meşgul bir tanıdığa tesadüf edersem beş on lira vururum. Onu sızdırmak için aramızda azıcık bir göz aşinalığı bulunmak, bir defa selamlaşmak kâfidir. Onun alış verişine dalmış olduğu ve bilhassa elinde para bulunduğu bir zamanda yanına giderim, elli liralık bir kaime tuttuğum elimle birkaç dükkân aşırı bir mahal göstererek parayı çırpabilirsem derhal sıvışıırım.”²⁵³

“Galip ve Mağlup Vaziyeti”nde iki hırsız arkadaştan Ahmet, konuşkan, kurnaz ve zekâsına çok güvenen biridir. Ona göre hırsızlık en meşru sanatlardandır ve hırsızlıkta adale ve zekâ kuvveti üstün gelir. Hasan, Ahmet'e nazaran daha saf ve daha temizdir. Ahmet kadar hırsızlığın inceliklerine vâkıf değildir. Bu yüzden de o, saflığıyla son parasını kurnaz arkadaşına kaptırır.

²⁵⁰Bkz. (233), GÜRPINAR,16.

²⁵¹Bkz. (49), MUTLUAY, 15.

²⁵²Bkz. (3), LEVENT, **Hüseyin Rahmi Gürpınar**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1964, 69.

²⁵³Bkz. (66), GÜRPINAR, 30-31.

Ahmet'e göre çalan galip, çaldırın miskindir. Hasan'ı soyduktan sonra arkadaşının feryat etmesine şöyle cevap verir:

“İşte akıllı geçinen çok insanlar da senin gibidirler. Çıkardıkları nazariyeler, verdikleri hükümler, kendi aleyhlerine uygulanınca yalvarıp yakarmaya kalkarlar.”²⁵⁴

“Yankesiciler”de dört hırsız arkadaş yer alır. Mişon, “Alliance” okulunda ticaret okumuştur. Hırsız, dolandırıcı, çapulcu takımının tüm kurallarını bilir. Mıstık, cahil biridir. Vaktini okuldan kaçarak cami avlularında ceviz, birdirbir oynamakla geçirir. Yankesiciliğin hile ve incelikleriyle uyuşmayan saflıkları, aptallıkları vardır. İnce düşünemez, gerektiğinde duygularını gizleyemezdi. Niko'nun elinden her şey gelir. Bilmediği yoktur. Birkaç dil bilir, yakışıklı ve gençtir. Şık giyinir, avını can evinden vurur. Onun sanatı bir, iki değil her telden çalardı. Vartan, çalışkan ama kabacadır. Her işte elinin izini bırakır. Sulumanastır okulunda, öğretmenin gümüşlü bastonunu çalarken yakalanarak buradan kovulur ve bu kovuluş onun yankesici olmasına sebep olur. Bu dört arkadaş, hırsızlıktan kazandıkları malları adaletli bir şekilde aralarında paylaşırmanın inceliklerini kendilerine göstermesi için Avrupalı tecrübeli bir hırsıza başvururlar, bu tecrübeli hırsız zekâsıyla onların paralarını çalar.

“Şehirde Bir Şekâvet”te I. Dünya Savaşı yıllarında yoksulluk sebebiyle bağ içindeki evini kiraya vermek isteyen Ali Baba'nın evine haydutlar yerleşir. Haydutların başı Kanlı Sadık, yaşlı adamın evinden çıkmasını söylemesi üzerine onu adamlarına dövdürtür. Kanlı Sadık, üç defa idama mahkum olup hapisten kaçan, tehlikeli birisidir. O, Ali Baba'ya savaş esnasında boş bulunan evlerin herkesin malı olduğunu söyler.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın roman ve hikâyelerinde haydutların, hırsızların suçlarından çok onların kurbanları ön plandadır.²⁵⁵ Kanunsuz işler yapanların hepsi asalak birer yaratıktır.²⁵⁶

²⁵⁴Bkz. (136), GÜRPINAR.

²⁵⁵Bkz. (49), MUTLUAY, 15.

²⁵⁶Bkz. (3), LEVEND, 69.

3.2.4.Külhanbeyleri

Eserlerinde, sıradan insanların günlük yaşayışı içindeki çeşitli inanç, davranış ve yaşama biçimini göstermek isteyen Hüseyin Rahmi, bunun için de en verimli yöntem olarak “konuşturmayı” seçer. Ele aldığı kişilerin karakterlerini, düşünce yapılarını, iç dünyalarını onları konuşturarak yansıtır. “Konuşma”nın Gürpınar’ın eserlerinde önemli bir işlevi vardır. Yazar, dili ve onun kullanım biçimlerini bir “tip yaratma” tekniği olarak da kullanır.

Hüseyin Rahmi’nin zengin şahıs repertuarında özellikle iki tipi canlandırırken, konuşma biçimlerinden yani dilden çok işlevsel şekilde yararlanır: Alafranga-züppe ve külhanbeyi. Onun eserlerinde seçilen kelimeler, bunların yan yana getiriliş tarzı ve yüklenilen anlam ile “konuşma” bir anda bu kişileri farklı bir düşünce yapısı ve yaşama biçiminin “tipikleri” hâline getirir.²⁵⁷

Hüseyin Rahmi, bıçkın, kabadayı, tosun, tulumbacı gibi değişik isimleriyle andığı külhanbeyini yansıtırken, giyinme biçimindeki ayrıntılar üzerinde fazla durmamakla birlikte asıl dile tam anlamıyla bir tiplleme fonksiyonu yükler, öyle ki birkaç cümlenin ardından tip, gözümüzün önünde canlanır.

Külhanbeyi argo konuşur. Argo, külhanbeyi olmanın birinci şartıdır. Diğer bir ifadeyle dil, külhanbeyi için başka hiçbir tipte görülmececek derecede belirleyici, tamamlayıcı bir unsurdur. Kendine özgü vücut hareketi, yürüyüşü ve giyinişi olsa da, külhanbeyi kimliğini öncelikle “özel” konuşma biçiminin içinde bulur.

Külhanbeylerini eserlerine çoğunlukla şahıs repertuarını çeşitlendiren, renklendiren bir unsur olarak ilâve eden yazar, bazen de onları eserinin olay örgüsüne doğrudan etkileyen aslı kişiler hâline getirir.²⁵⁸

---

²⁵⁷Handan İNCİ, “Tip Yaratma Tekniği Olarak Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Argo” **Türk Kültüründe Argo**, Editörler:Prof.Dr. Emine GÜRSOY-NASKALİ-Doç.Dr.Gülden SAĞOL,Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi Yayınları, Hollanda 2002, 213-214.

²⁵⁸ Bkz. (257), İNCİ, 215-216

Yazarın iki hikâyesinde külhanbeyleri aslî kişiler olarak göze çarpar. “Büyük Bir Nedâmet”te 14-15 yaşlarında iki külhani vardır. Gürpınar, “külhanbeyi namını kazananlar mutlaka bu şöhreti fikdân-ı terbiyelerinden dolayı kazanmışlardır.”²⁵⁹ tespitiyle iki gencin ahlâk ve terbiye açısından aşağı seviyelerde olduğunu anlatmaya çalışır. İki külhani merhametsizdir. Eğlence olsun diye yaşlı bir kadına eziyet çektirirler. “İki Külhani Arasında” da İstanbul’un geleceği ile ilgili sokakta verilen bir konferansı dinleyen iki külhani arkadaş vardır. İki külhani genç, söz konusu bu konferansı tartışırlar. Bu iki külhani kendilerine özgü konuşma tarzlarıyla dikkatleri çeker.

“-Efendinin biri şurada “konferans” verdi,ne laflar söyledi, ne laflar... Çok aynalı şeyler söyledi ama hepsini çıkaramadım. İrfanca söylüyor. İşin içine lügat karıştırıyor.

-Dinlemişsin ama lafı neresinden yutmuşsun oğlan. Sen de çakar olmaz suyundansın. Hiç hürriyet ilaç yer mi? Aval...”²⁶⁰

3.2.5.Hafiyeler

II. Meşrutiyet Dönemi’nde hemen herkes yeni yönetime yaranmak için Sultan II. Abdülhamit Devri’nden kalma hafiyeciliği sürdürürler.²⁶¹”Bir Hafiyenin İtirafâtı’nda böyle bir tip vardır. İstibdat Dönemi’nde jurnalcılık yaparak rahat hayat süren bu hafiye, hürriyetin ilanından sonra işini kaybeder ve sokaklarda aç dolaşır. Hüseyin Rahmi, “Hürriyet devr-i istibdadının o hayat-ı şa’şadarını söndürdü”²⁶² diye düşünür. Hafiye, hürriyet devrinde tiyatrolarda oynanan oyunlarda yönetim aleyhtarı sözler söyleyen kişileri İttihât ve Terakki yönetimine bildirerek birkaç kuruş para kazanır.

²⁵⁹Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Büyük Bir Nedâmet”, **Tercümân-ı Hakikât**, İstanbul 29 Temmuz 1889.

²⁶⁰Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “İki Külhani Arasında”, **Boşboğaz ve Güllâbi**, İstanbul 24 Kasım 1908.

²⁶¹Bkz. (8), SEVİNÇLİ, 26.

²⁶²Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Bir Hafiyenin İtirafâtı”, **Boşboğaz ve Güllâbi**, İstanbul, 1908.

3.2.6.Konak Çalışanları

Hüseyin Rahmi'nin romanlarında tanıttığı konak yaşamlarının, kenar mahallelerin kahramanları arasında hizmetçiler, beslemeler, uşaklar, kapıcılar, aşçılar, kalfalar, halayıklar, arabacılar oldukça önemli bir yer tutar.²⁶³

Yazar, kendi devrinde düzeni bozulmaya yüz tutmuş büyük ve eski Osmanlı konaklarının parçalanışlarının ve çözülüşünün bazen komik, bazen hazin olan hikâyelerini anlatır. Yazar, konaklardaki ahlâkî yozlaşmaya da dikkat çeker. Hemen bütün konak efendileri hizmetçilere, halayıklara saldırmaktan çekinmezler. Bütün evli erkekler doymaz bir azgınlıkla cinsellik peşindedirler.²⁶⁴ Gürpınar'ın hikâyelerindeki halayıklar ve hizmetçiler de doymaz bir azgınlık içindeki efendilerinin kurbanı olurlar. “Aferin Hayrullah”ta zenci hizmetçi Karanfil de efendisinin kurbanı olan bir hizmetçidir. Cazibesini kullanarak evdeki erkekleri etkiler. Hizmetçi kız, evin beyine hoş görünmek için türlü oyunlara başvurmaktan çekinmez:

“Körpe zenci, kırmızı saten ceketini giymiş, aynı renkte kurdeleden kıvrıcık saçlarının üzerine geniş bir fiyonga kondurmuş, sahte yakut küpelerini iki yanına sallandırmış, savaklı bileziklerini bileklerine geçirmiş.. Bu tuvalet hazırlığı, bu hoppalık halleri ne olacak? Acaba Karanfil, Hanım evde yokken Beyefendi'ye hoş görünmek için mi böyle yapmış yakıştırmış, takmış, takıştırmıştı? Arabın bu cilveliği, ispirto neşesiyle Bey'in duygularına dokundu.”²⁶⁵

Karanfil'in cazibesinden etkilenen Vahdet Bey de kendisinden sonra eve gelen karısı Vedia'dan intikam almak için onunla yatar. Bir müddet sonra Karanfil hamile kaldığında, evin beyi bu işten kurtulmak için uşak Hayrullah'ı onunla evlendirmeyi düşünür. Hizmetçi kız, beyden önce Hayrullah'la da yattığını için Vahdet Bey, sorunsuzca bu işten kurtulur. “Melek Sanmıştım Şeytani”, “Aferin Hayrullah” adlı hikâyenin benzeridir. Söz konusu hikâyedeki hizmetçi Servinaz tıpkı Karanfil gibi konaktaki erkeklerle birlikte olur. Hanımı için bir tehlike

²⁶³Bkz. (8), SEVİNÇLİ, 174.

²⁶⁴Bkz. (49), MUTLUAY, 34.

²⁶⁵ Bkz. (90), GÜRPINAR, 23.

kaynağı olan hizmetçi kız evin beyi Hüsnü'yü kendisine âşık eder ve hanımının evde olmadığı bir gün efendisiyle beraber olur. Hüsnü, saf, temiz bir kız gibi gördüğü Servinaz'la beraber olduktan sonra ondan soğur ve uzaklaşır. Hizmetçi, hamile kalınca Hüsnü bu işten kurtulmak için onu uşak Aziz'le evlendirir. Uşak Aziz, "Aferin Hayrullah"taki uşak Hayrullah'la aynı kişiliğe sahiptir ve onunla aynı işlevde hikâyede bulunur. Aziz de Hayrullah da Anadolu'dan gelmişlerdir:

"Orta çapta yirmi beşlik bir Anadolu uşağı, güneşte kavrulmuş, soğukta donmuş gibi tabiatın muhtelif hava tesirleriyle pişkinleşmiş, yaşına göre erken olgunlaşmış, adaleleri nasırlanmış bir simade..."²⁶⁶

Her ikisi de evin beyinden önce hizmetçilerle birlikte olurlar ve efendilerinin baskısıyla onlarla evlenmek zorunda kalırlar.

"Büyük Günah"ta yıllar önce evin beyinin cinsel tasallutuyla "kirlenmiş" bir kalfa vardır. Ebrukeman kalfa, hastalığının iyileşmesi için idrar tahlilinden geçmek gerektiğini öğrenir. O, idrar tahlilinden geçmişteki günahlarının ortaya çıkacağını zanneder ve sakladığı sırrının ortaya çıkacağı için kaygılanır. Bunu öğrenen efendileri günahını öğrenebilmek için onu sıkıştırırlar. Kalfa, sırrını efendilerine anlatmak zorunda kalır:

"Peki efendim, söyleyeceğim... Ben on dört yaşındaydım. (Zayıf Parmağıyla paşayı göstererek) O da yirmisinde vardı. "Ebrukeman sana yanıyorum!" diye her gün karşıma çıkardı. Ben kaçardım. O güçlü kuvvetli bir delikanlıydı. Ben çelimsiz bir kızdım. Konağın تنها bir günüydü. Beni Mabeyn aralığına sıkıştırdı. Olmaz dedim. Bağurdım, çağırdım. Feryadıma koşan olmadı..."²⁶⁷

²⁶⁶ Bkz. (167), GÜRPINAR, 41.

²⁶⁷ Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, "Büyük Günah", **Vakit**, İstanbul, 1 Ocak 1930.

Beylerinin baştan çıkıp üstlerine evleneceğinden korkan kadınlar evlerine güzel hizmetçi almak istemezler.²⁶⁸ Evlerinde güzel hizmetçileri olan kadınlar, kocalarının hizmetini görmesi için yaşlı kadınlar tutarlar. “Melek Sanmıştım Şeytanı”ndaki Ayşe Kadın bu işlev için konakta bulunur:

“Ayşe kadın bilhassa portresi çizilmeye lâıyk altmışlık Anadolu bir dişidir. Yaşlı fakat koçan gibi.. giydiğı şalvarın uçkurunu ta göğsünün üstünden düğümler. Yaz kış başı allı, morlu yemenilerle sarılıdır. Esmer, kaba, buruşuk suratının ancak dörtte ikisini gösterir. Yuvarlak iri iki siyah koyun gözün arasındaki palamsı burun ona karagöz cadısı çirkinliğini verir. İhtiyarlığında, sakıllığında üzerine toz kondurmaz. Hâlâ kendisini geçer akçe bir kadın sayar. O bu örtünme titizliğiyle ırz cihetinden ev hanımlarının emniyetini kazanmıştır. Kayınbabamın benim hizmetimize o bakar.”²⁶⁹

“Katil Buse”de de kocasını evdeki güzel hizmetçilerden korumak isteyen hanım, onun hizmetinin görülmesi için yaşlı kadınlar tutar:

“Konaktaki hizmetçiler hep kırkını müteceviz, gülmez, söylemez, maazallah yüzlerine bakılmaz gudubet karılardan intihap olunurdu. Ellerinden bir bardak su içmeye tiksindirirdim.”²⁷⁰

Ülkede geçirilen değışimlere rağmen konaktaki hizmetçiler evin beyinden köşe bucak kaçarlar, kendilerini saklarlar. “Katil Buse”de hizmetçi Saffet, utangaçtır, erkeklerle yüz yüze gelmekten sakınır. Çamaşır asarken evin beyiyle yüz yüze gelen Saffet çıplak kollarıyla yüzünü örter. Adı gibi saf ve temiz olan Saffet’e âşık olan Nef’i Bey, ağır bir grip geçirdiğinde ona ilaç vermeye gelen kızını öper ve hastalığını ona bulaştırır. Saffet, yakalandığı hastalıktan yataklara düşer

²⁶⁸Bkz. (144), BERKES, 26.

²⁶⁹Bkz. (167), GÜRPINAR, 8.

²⁷⁰Bkz. (91), GÜRPINAR, 5.

ve ölür. “Er Kişi Niyetine”de evin hizmetçisi Şehnaz da beyinden köşe bucak saklanır:

“Köylü Rum karıları gibi başından çenesinin altına daima büyük bir yemeni sarıyor. Boylu, poslu, iri kemikli, tıkız, gürbüz bir kız. Ez kaza, taşlıkta, sofada bir yerde rast gelsem derhal geniş yemenisiyle yüzünü örtüyor.”²⁷¹

Hikâyenin sonunda evin beyi, Şehnaz’ı kilerde yalnız görünce ona saldırır. Bu durum karşısında Şehnaz, beye gerçeği anlatır: “Amca yaslanma bağa... Ben de sencileyin er kişiyim...”²⁷²

“Bir Muamma”da Habeşli kalfa Afet Kadın, hikâyede ikinci dereceden önemli bir tiptir. O, yanında kaldığı Nebile Hanım için ikinci bir annedir. Nebile Hanım, dadısından destek alarak her güçlüğü yenmesini bilir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın hikâyelerinde konak çalışanları genellikle ikinci dereceden önemli kahramanlar olurken, içlerinden halayık Dilpesent ve Ebrukeman Kalfa öne çıkarlar ve olaylar onların üzerine kurulur. Dilpesent, Mansur Paşa’nın konağına çok küçükken satılır. Sekiz, dokuz yaşında pek güzel bel ve ayak ovmasını öğrenir. Bu küçük kız büyüdükçe çirkinleşir, daha zahmetli işlere verilir. Dilpesent, bu konakta otuz sene buruşur, kararır, sersemleşir, bunar ve sarhoş biriyle evlendirilerek konaktan uzaklaştırılır. Halayık, sarhoş kocasından şiddet görür ve ondan ayrılır, tekrar konağa geri döner. Dilpesent, bu sefer yalnız değildir, kızı da vardır. Bu yüzden de konakta sığıntı gibi yaşar. Bu yüzden kendi isteğiyle ikinci bir evlilik yapar ama ikinci kocası ona ve kızına cehennem hayatı yaşatır.

”Büyük Günah”ta Ebrukeman Kalfa, yaşlı bir çerkezdir. Nebi Paşa’nın konağına beş altı yaşlarında küçük bir çocukken satılır. O, konaktan azat edilip, evlendirilmek istendiği hâlde konaktakileri bırakmak istemez ve ömür boyu

²⁷¹Bkz. (106), GÜRPINAR, 87.

²⁷²Bkz. (106), GÜRPINAR, 89.

burada kalır. Bunun için Nebi Paşa ve ailesine çok emek veren kalfanın yeri konakta çok sağlamdır. Ona saygı gösterilir, değer verilir. “Menekşe Kalfanın Müdafaaanamesi”nde olaylar zenci hizmetçi Menekşe Kalfa üzerine kurulur. Menekşe Kalfa, eskiden Hüseyin Rahmi’nin yanında çalışmıştır:

“Menekşe on dört sene evvel bizde aşçılık etmişti. Giyinmesini, süslenmesini pek sever, pek vardakostadır. Lavantaya, kokuya pek meraklıdır. Ama sebebi nedir bilmem, hangi çeşit kokuya bulansa mübarek kadın yine Mısırçarşısı gibi keskin keskin bir koku yayar. Onun derisinde, doğduğu memleketin pek sıcak güneşinden yâdigâr kakule, zencefil, karabiber kokuları vardır ki ne sürünse bu asıl kokuları kapatmak kabil olmaz. Hâlâ kırmızı peluş hırkası, mercan gerdanlığı, küpeleri, yüzükleri, bilezikleri bütün üzerindeydi.”²⁷³

Menekşe Kalfa, İkdam gazetesi’nde kendi hakkında çıkan “Söyleyin bana bakayım ki şu Menekşe Kalfa’nın medeniyetle bağıntısı nedir? Dünyanın ilerlemesine patlıcan kızartmaktan başka kaç paralık hizmet etmiştir?” haberine çok sinirlenir, gazeteyi dava etmek için Heybeliada’ya yazarın yanına gelir ve kendi ırkı hakkında ona bilgi verir. O, zencilerin kendilerine ne öğretiliyorsa onu yaptıklarını, Batı’daki zencilerin artist, politikacı, çeşitli sanatla geçimlerini sağladıkları hâlde Doğu’daki zencilerin mama, dadılık yaparak geçimlerini sağladıklarını söyler.

“Horoza Ses Talimi”nde Maltepe yakınlarındaki bir köşkte bekçilik yapan bir ailenin yaşadıkları ön plandadır. Ailenin reisi Vacip Efendi, emekli, yaşlı, ak sakallı, saf, iyi niyetli biridir. Kardeşi Hasene Hanım da saflıkta, iyi huyda, yumuşaklıkta onun bir benzeridir fakat ailenin diğer bireyleri bunlara benzemez. Vacip Efendi’nin kaynanası, kızı ve karısı kalp kırmaktan, kötülük yapmaktan hiç sakınmazlar. Bu aile köşkte bekçilik yapmaktan memnundurlar. Köşklerini kiraya vermek isteyen ev sahiplerinin getirdikleri müşterileri türlü oyunlarla buradan kaçıırlar. Ev sahipleri, ailenin oynadıkları oyunları öğrenince onları bekçilikten kovarlar.

---

²⁷³Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Menekşe Kalfanın Müdafaaanamesi”, **Kadınlar Vaizi**, Atlas Kitabevi, İstanbul 1966, 32-33.

3.2.7.Din Adamları

Halkı “yüksek bir felsefe” çekmek isteyen Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın karşısına çıkan en büyük engel kuşkusuz halkın ideolojisini belirleyen İslam dinidir. Din, sorunlara akılla yaklaşmayı, geleneklerin oluşturduğu düşünce kalıplarından kurtulmaya olanak tanımaz.²⁷⁴ Batı’nın akla, bilime dayalı pozitivist zihniyetini yerleştirmeye çalışan yazarın önünde din adamları da engeldir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, din adamlarının halkı kandırmasına karşı çıkar ve bu durumu eserlerinde sıkça konu eder. “Lakırdı Beynimizde”de cahil mahalle kadınlarını aldatan, paragöz bir din adamı vardır. Söz konusu imam yaşını küçültmek için kendisine başvuran kadınları aldatır. Yaşını küçültmek isteyen Andelip Hanım da bu imama başvurur:

“İmam bu işte ustaydı. O, ilk defa olarak böyle bir teklifle karşılaşmıyordu. Bir eliyle başından sarığını arkaya devirdi. Öbür elinin ayasıyla çenesinin altından kır sakalını tersine tersine sıvayarak derin bir düşünceye dalmış gibi göründü.”²⁷⁵

Andelip Hanım, yaşını küçültme isteğine çekimser davranan imamın gerçek yüzünü ortaya koyar:

“İmam, beni öfkelenendirme. Antikacıların Vesile Hanım ellisinde otuzuna nasıl indi? Kadınınem yerindeki kımalı saçlı karyı böyle bebecik yaptıran sen değil misin? Siz, imamla muhtarlar ağız birliği ettikten sonra ihtiyarı genç değil, vallahi kadını erkek, erkeği kadın, ölüyü diri, diriye ölü yaparsınız... Ah imam efendi senin ne dubaralarını bilirim. Söyletme beni. Kapı karşı komşum zavallı inmeli Ayşe hanım öldüğü vakit ölümünü saklayıp cenazeyi tamam iki gün kaldırmadın. Ayşe’nin mallarını kolcu Ali Ağa’nın üzerine etmek için bu hileye sapmadın mı?”²⁷⁶

İmam Efendi, bu sözlerden sonra niyetini kadına söyler ve ondan para ister. Andelip Hanım’ın zengin ve cahil bir kadın olduğunu bildiğinden onun paralarını

²⁷⁴ Bkz. (64), MORAN, 507.

²⁷⁵ Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Lakırdı Beynimizde”, **Kadınlar Vaizi**, Atlas Kitabevi, İstanbul 1966, 13.

²⁷⁶ Bkz. (275), GÜRPINAR, 14.

ele geçirmek için türlü yalana, hileye başvurur. İmamın niyetini anlayan kadın, onun yaptıklarını bir bir yüzüne vurur:

“İmam, mesele çıkarma. Kabzımalların çocuğunu düşürtme işini biliyorsun ya.. Mirası başka tarafa çevirtmek için çocuğu düşürttünüz. Senin de üstü yarım örtülmüş ne pisliklerin var. Vallahi ben de eşelerim.”²⁷⁷

“Kadınlar Vaizi”nde cemaatini kadınların oluşturduğu imam Şeyh Küçük Efendi için kadınlar saç saça baş başa kavga ederler. Bunun farkında olan imam Efendi, dudaklarında gezinen gülümsemeyi örtmek için almaya uğraştığı boş bir ciddilik ve ağırbaşlılık tavrıyla kürsüye çıkar. Yazar, Şeyh Küçük Efendi'nin isminden başlayarak onu zıtlıklar içinde tasvir eder:

“Şeyh Küçük Efendi... Enseden topuklara kadar iri, tek parçadan silindir dolgunluğunda canlı bir sütuna benzer kallâvi bir adamdı. Bu büyük çapta adama neden Küçük Efendi deniyordu? Şeyh Efendi'de yaş kırk elli arası. Beniz koyu buğday. Yanaklar, dudaklar Amasya elması gibi cilâlı kırmızı. Gözler siyah, iri, yuvarlak... Kaş, bıyık, sakal gür ve kurum siyahlığında. Bu iri Şeyh Efendi, tabiatın kendisine lütfen verdiği renkleri zıtlarıyla açmak tekniğini de bilir. Tunusvari geniş, tablalı, nar çiçeği fes üzerine sarılmış taylasanlı papağan, yeşili sarık, eflatun ipekli mintan, turuncu gezi kürk kabı, açık barut rengi biniş, kanarya sarısı çedik pabuç...”²⁷⁸

İmam Efendi, vaazını dinlemeye gelen kadınları nasıl etkileyeceğini bilir. Şeyh Küçük Efendi'nin anlattıklarıyla davranışları birbirini tutmaz. Dedikodunun günah olduğunu bahsetmeden önce cemaatteki kadınların kusurlarını sayar:

“Sen arada bir mübarek camiye, Şeyh'i dinlemeye geliyorsun, ama o kocan olacak herifin Tanrıya karşı secdeye baş koyduğu var mı? Oğlun tiyatroya gider, gelinin o dar, peştamal gibi çarşafın içinde uzun ökçeli potinlerle Kalpakçılarbaşı'nda fink atar, kızın komşunun oğluyla mektuplaşır, beslemen manavın çırağıyla cilveleşir. Daha ne deyip de Tanrıdan bet bereket arıyorsun?”²⁷⁹

²⁷⁷Bkz. (275), GÜRPINAR, 21.

²⁷⁸Bkz. (86), GÜRPINAR, 5-6.

²⁷⁹Bkz. (86), GÜRPINAR, 9.

“Kocası İçin Deli Divane”de saf bir mahalle imamı vardır. İmam Laz Efendi, akla ve bilime dayanmayan, geleneksel, kalıplaşmış ve mantikî dayanaktan yoksun düşünceleri kendisine başvuran halka aşlatmak ister.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, eserlerinde din duygusunu derin bir şekilde yaşayan insanlara yer vermez.²⁸⁰

3.2.8.Öğretmenler

Öğretmenler, yazarın anılarını konu ettiği kişisel hikâyelerinde ön plana çıkarlar. Hüseyin Rahmi, kendi öğrencilik döneminde öğretmenlerin okutmasını bilmediğini söyler. Hikâyelerinde onları korku ve nefretle anar.²⁸¹ Yazar, “Eti Senin Kemiği Benim”de öğretmenlerden umacı, katil, yobaz diye bahseder. Hüseyin Rahmi, Yakup Ağa Mahalle Mektebi’ndeki Kayserili ihtiyar hoca’yı şöyle tasvir eder:

“Çevresi işkence aletleriyle donanmış yüksek makamında oturan Kayserili ihtiyar hoca, koca sarığının altından, buruşuk, ekşi bir suratla hep öfkeli bakan gözlerini üzerimizde dolaştırınca hepimiz titreşiriz. O bizim için umacıların umacıdır.”²⁸²

Hoca Efendi, dersi anlamayan çocukların kulaklarını kanatmak için sağ el baş ve işaret parmaklarının tırnaklarını canavarlık için uzatır. Hocasından dayak yiyen yazar, bunu haminesine anlatır ve kadın, hocaya haddini bildirmek için okula gelir:

“Bir iki aşır ezberlemiş olmaktan başka ne meziyetin var? Etrafındaki şu falakalara, sopalara, sııklara bak. Sarıklı haydut! Okul hocasından çok Büyücü oyununun kavuklusuna benziyorsun.”²⁸³

²⁸⁰Bkz. (235), KAPLAN, 471.

²⁸¹Vedat GÜNYOL, “Cemal Nadir’in Hüseyin Rahmi’yi Ziyareti”, *Arkadaş Mecmuası*, İstanbul 1941.

²⁸²Bkz. (7), GÜRPINAR.

²⁸³Bkz. (7), GÜRPINAR.

“Hattı Üstüva”da yazar yine anılarından hareketle sıra arkadaşlarının Coğrafya öğretmeniyle yaşadıkları bir anıyı anlatır. Coğrafya öğretmeni “barut gibi sert bir adam”²⁸⁴dır. Sorulara doğru cevap vermeyen öğrencileri falakaya yatırır.

3.2.9.Esnaf

Hüseyin Rahmi'nin “Zavallı Halime” ve “Taharet Meraklısı” adlı hikâyelerinde esnaf tiplmeleri vardır. “Zavallı Halime” de mahalle bakkalı, merhametsiz, zalim bir adamdır. Kendisine başvuran küçük bir kızı dayakla, hakaretle bakkalından kovar.

“Taharet Meraklısı”nda temizlik hastası olan berber Mustafa Efendi'nin bu zaafının başına açtığı talihsizlikler anlatılır. Mustafa Efendi, Rumelili, saf bir berberdir. Okuma yazma bilmez, sürekli berber dükkânında bulunur. Onun temizlik merakı onu tanıyanlarca bir eğlence kaynağı olur. “Bu hâli ifratı da geçmiş pek gülünç bir iptila şeklini almıştır”²⁸⁵ Mustafa Efendi, gücünün yetebildiği bir özenle yıkanır, temizlenir ve abdestinden daima şüphe ederdi.

3.2.10.Yazarlar / Şairler

Hüseyin Rahmi Gürpınar, birkaç hikâyesinde yazar ve şairlere yer verir. “Zavallı Şair”, “İhtiyar Muharrir”, “Tımarhâne Şairlerin Filozofların Mabedidir” adlı hikâyelerde bu tipler vardır. “Zavallı Şair”de edebiyat çevrelerinde yeni tanınmaya başlayan iki şair arkadaş vardır. Ahmet Bey isimdeki hayalci şair, arkadaşına elindeki şiir tomarlarını göstererek bunların çok değerli olduğunu ve bu şiirleri yayınladığında zengin olacağını söyler. Şair arkadaşı da ona “dalkavukluk” ederek onu ve şiirlerini över. Ahmet Bey, arkadaşıyla vedalaşır

²⁸⁴Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Hattı Üstüva”, **Kadınlar Vaizi**, Atlas Kitabı, İstanbul 1966, 64.

²⁸⁵Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Taharet Meraklısı”, **Katil Buse**, Hilmi Kitabevi, 89.

karlı yoldan evine doğru giderken kayar ve elindeki şiir tomarları etrafa yayılır. Hayalci şair, hem zengin olma umudundan hem de sağlığından olur. ”Tımarhâne Şairlerin Filozofların Mabedidir”de akıl hastanesinden yeni çıkan Kutbi adlı bir şair yer alır. Agâh Sırrı Levent, **Hüseyin Rahmi Gürpınar** adlı kitabında yazarın yarattığı tiplerden bahsederken onun yarı deli, zır deli, kaçık, sapık gibi birçok tip yarattığına değinir. Bunlar “umulmayacak kadar nükteli konuşurlar; arada iddialı, bilgiç görünürler; ara sıra kehanet gösterirler.”²⁸⁶ Söz konusu hikâyedeki deli şair Şemsettin Kutbi de böyle bir tiptir. Yazar, şairi şöyle tasvir eder:

“...Şemsettin Kutbi sırtında topuklara kadar bol bir rop dö şambırı... Çıplak ayaklarında sürüklenen kocaman şıpidıklar..kehlıbar bir beniz, üzerinde tımarsız bir bahçe gibi alabildiğine boy salmış karma karışık saç sakal...Gözleri akıllılara görünen şeylerin daha ötesinde gizlilikler seçer gibi bir dalgınlıkta.. Salına salına geliyordu.”²⁸⁷

Şair, kendisiyle röportaj yapmaya gelen gazeteci Vedat Ünlü ile konuşurken bazen nükteli bazen de saçma sözler söyler:

“Anne öyle söyleme... Ben deliliğimle iftihar ederim.Delilik, akıl emniyet süpapı patladıktan sonra fayrap etmiş dehânın vasfıdır.. Akıllı adam düşünür. Deli düşünmez dehâsının dikine gider. İnce düşünme insanı çok şeyi icradan men eder.”²⁸⁸

gibi nükteli sözleriyle Vedat Ünlü’yü şaşırtır. “İhtiyar Muharrir”de eski usul terkiplerle, uzun cümlelerle yazı yazmakta ısrar eden, yeni edebiyat ortamından dışlanan yaşlı bir yazar göze çarpar. Umran Âli, 65 yaşındadır. İki üç gazeteye yazı yazar. “kırk beş senedir bilâ inkıta kâğıtlara boşalan bu kadit kafanın, bu kağşamış fikir fabrikasının markası önünde gözler tereddüde düşer.”²⁸⁹ Onun cümleleri cansız birer kalıptır. Azıcık dokunulsa devrilirler. Nasihat doludur. Yazdığı bir konu zayıf hafızası yüzünden yarım kalır. Ne demek için başladığını unuttur. Sözler kopuk kopuktur. Yaşlı adamın bu yazdıkları gazete idare müdürleri

²⁸⁶Bkz. (3), LEVEND, 37.

²⁸⁷Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Tımarhâne Şairlerin Filozofların Mabedidir”, **Gönül Ticareti**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1939, 72.

²⁸⁸GÜRPINAR, A.g.h. , 73-74.

²⁸⁹Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “İhtiyar Muharrir”, **Namusla Açlık Meselesi**, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1933, 30.

tarafından yayınlanmaz. Genç müdürler, ona önemli olanın uzun yazmak değil, küçük bir cümleye derin bir anlamı sıkıştırabilmek olduğunu söylerler. Umran Âli, yazdığı makalelerin hiçbiri gazetelerde yayınlanmadığından parasızlıktan, açlıktan ölür.

3.2.11. Azınlıklar

Hüseyin Rahmi Gürpınar, genellikle vapurlarda dikkatini çeken azınlıkları hikâyelerine taşır. Söz konusu bu azınlıklar kaba saba, görgü kurallarını hiçe sayan tiplerdir. “Ada Vapurunda” da koltuklu arkalığı kadar enli, şişman, kırk beşlik bir Rum kadını elinde tıkız bir buldoğuyla vapura biner. Kadın, kaba ve umursamazdır. Köpeğiyle birlikte kalabalık bir vapura binmekten çekinmez. “Pis Bir Vak’a”da kılığı, kıyafeti düşkün, beti benzi kötü gıdalardan gelen acısını anlatan bir Rum kadını, altı yedi yaşlarındaki giyim ve yüz hatlarıyla kendisine benzeyen oğlunun tuvalet ihtiyacını vapurun ortasında gidermesine göz yumar. Bu hareket Türk yolcuları rahatsız eder. Yolcuların uyarılarına kulak asmayan kadın vapurda bulunan Ermeni ve Yahudi yolculardan da destek görür:

“Arka tarafımızda oturan yine bir çocuklu başka bir Rum karısı sözlerini kahkahalarla karıştırarak çocuğunu iştene Rumca tebrikte bulundu. Yakalarındaki Kızılay rozetlerini gizli bir nefret ve riyaklılıkla taşıyan iri yarı Ermeniler kaba dilleriyle He çe diye bu pis vaka üzerine düşüncelerini döktüler. Bir Rum çocuğunun bir Türk gemisine ulu orta işemesine hepsi memnun göründüler.”²⁹⁰

Yazar, İstanbul’un düşman kuvvetleri tarafından işgal edildiği günlerde azınlıkların Türklere karşı takınmış olduğu düşmanca tavırlara da dikkat çeker. “Garip Kaldığımız Günlerde”de Türkler, İstanbul’un işgal altında bulunduğu yıllarda kendi ülkesinde yabancı durumuna düşer. Yazar, o yıllarda ada vapurlarında Türklere çok azınlıkların bulunduğunu söyler. Gürpınar, azınlıkları yerli düşman olarak adlandırır:

²⁹⁰ Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Pis Bir Vak’a”, **Sontelgraf**, 26 Temmuz 1924.

“Aramızda sinsi duran yerli düşman artık yüzünden maskeyi attı. O zaman kadar gizli gıcırdattığı dişlerini gösterdi. Türk’ün canına okumak için dıştan gelenle el ele verdi.”²⁹¹

Azınlıklar, işgal günlerinde Türklere iyice düşman kesilirler ve Türklerin yanında çalışan azınlıklar işlerini bırakırlar:

“Bahçemizde çalışan Lambo adlı bir rençber işi yarı bıraktı gelmez oldu. Bir gün sokakta rastlayıp sordum:

-Lambo niçin gelmiyorsun?

Dik bakış ve inatçı bir süzüşle cevap verdi:

-Gelmeyeceğim. Türk’ün kendisine de, parasına da lanet olsun. Türk işi görmeyeceğiz artık..”²⁹²

“Kanunsuz İş Yapanlar “ başlığı altında tanıtılan Mişon, Niko, Vartan da I. Dünya Savaşı yıllarında İstanbul’da hırsızlık yaparak geçimlerini sağlayan Rum ve Ermeni asıllı azınlıklardır. “Sokakta” da sokak sokak dolaşıp eski kıyafetler karşılığında ev eşyası satan Yahudi küfeci vardır. “Tünelden İlk Çıkışta”da Safi Bey’in Beyoğlu’ndaki metresi Eftimya bir Rum fahişedir.

3.2.12. Yabancılar

Hüseyin Rahmi Gürpınar, eserlerinde en çok yabancı kahraman kullanan yazarlarımızdandır. Yazar, Osmanlı uyruğu dışında kalan Fransızları, İngilizleri, yazarları, oyuncularını, doktorları ve benzeri uğraşları olan yabancıları, azınlıklar yanında kullanır.²⁹³

“Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütéhassis”ta hayvanların bağışmalarından anlam arayan yazar, bu konudaki görüşlerini öğrenmek için Heybeliada’daki dostu Bernardo’yu ziyaret eder. Yazar, arkadaşını şöyle tasvir eder:

²⁹¹Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Garip Kaldığımız Günlerde”, **İleri**, İstanbul 1919.

²⁹² Bkz. (291), GÜRPINAR.

²⁹³ Bkz. (8), SEVİNÇLİ, 185.

“Heybeliadada (Bernardo) isminde bir filozof dostum var. Yaşı altmışı geçkin fakat milliyeti Rum mu? İtalyan mı? Yoksa başka türlü mü? Belli değildir. Kâh müsyü ve kâh efendi ihtiramile hitap ettiğim Bernardo filozof, kalender, rindmeşrep, hane ber duş, mestü mehuş ve Türkçede daha bir zatı arifi tavsifen kullanıla bilecek ne kadar tabirat varsa bunların cümlesine layık bir şahsiyettir.”²⁹⁴

Bernardo, eşeklere bakıp bakıp rakı içmekten hoşlanır. Yazar, ona bu davranışının sebebini sorduğunda eşeklerin dilini çözmeye uğraştığını söyler. “İstanbul’da Bir Frenk”te İstanbul üzerine gezi kitabı hazırlamak için buraya gelen Fransız bir turistin yaşadıkları konu edilir. Mösyö Theophile, İstanbul’a gelen Avrupalı turistlerden birisidir. Okuduğu kitaplardan, birkaç kelime Türkçe ezberler. İstanbul’a geldiği gün burada nasıl hareket edeceğini belirlemek için bir harita bulur, bir sarraftan İstanbul’da geçen paraların her cinsinden alır. Mösyö Theophile, biçim ve kılıkça şehirde bulunan uzun şapkalı Avrupalılarla aynıdır.

İstanbul, 18 Mart 1920 yılında işgal kuvvetleri tarafından ele geçirilir. İstanbul’un her köşesi İngiliz, Fransız, İtalyan askerlerince zapt edilir. “Yankesiciler”de işgal kuvvetlerinin İstanbul’daki tutumunu anlatan bir paragraf vardır:

“Arkadaşlar, kesatlık var. Osmanlılarınki yetmiyormuş gibi yedi düvelin polisleri İstanbul’a toplandı. Fransız mı istersiniz? İngiliz mi? İtalyan mı? Elimizi nereye uzatsak enseliyorlar. Şaka yok. Haydi yok. Haydi hapis.”²⁹⁵

“İstanbul’un Esareti Günlerinden Bir Hatıra”da Bolşeviklerin zulmünden Türkiye’ye kaçan Ruslar, işgal kuvvetleri tarafından zorla Heybeliada’daki Türk ailelerinin yanına yerleştirilir. Fransız askerleri adada terör estirirler. Fransız komutanından herkes korkar:

“Mülâzım (Kare)den bütün ada halkı Allaha sığınıyor. Genç zabitin bir de metresi var. Piyanolu, lüks bir salon arıyor. Haneniz beğenildi mi bir cıgara tablasını bile kımıldatmaksızın

²⁹⁴Bkz. (213), GÜRPINAR, 38-39.

²⁹⁵Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Yankesiciler”, **Kadınlar Vaizi**, Atlas Kitabevi, İstanbul 1966, 69.

bütün eşyayı halile bırakıp bir aile halkı çoluk çocuk elleriniz böğrünüzde hemen meskeninizi terk edeceksiniz.”²⁹⁶

Ülkelerinden kaçan Ruslar, kapılarını kendilerine açmayan Türk ailelere şöyle feryat ederler:

“Kapıyı açmamaktaki ısrarınız beyhudedir. Mutlak açacaksınız. Memleketimizde biz de sizin gibi ev bark sahibi idik. Her şeyi bıraktık. Can kaygusile kaçtık. Bu gün eski kanunlardan hiçbirinin hükmü cari değildir. Bu hanenin mutasarrıfları sıfatile siz bize kapıyı kapamanız gülünçtür.”²⁹⁷

İşgal kuvvetleri, Ruslara kapıyı açmaktan direnen Türk ailelerine tehditler savurmaktan çekinmez.

---

²⁹⁶Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “İstanbul’un Esareti Günlerinden Bir Hatıra”, **Katil Buse**, Hilmi kitabevi, İstanbul 1933, 98.

²⁹⁷Bkz. (305), GÜRPINAR, 99.

3.3. HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR HİKÂYELERİNDE MEKÂN

3.3.1. Mahalle Evlerinde Geçen Hikâyeler

Dilimizde Arapçadan girmiş olan “mahalle” kelimesi bünyesinde “serbestlik, hürriyet, engeli kaldırma ” anlamlarını da barındıran “hall” kökünden türetilmiş bir sözcüktür.²⁹⁸ Cumhuriyet öncesinde basılan eski harfli sözlüklerde mahalle “bir şehir ve kasabanın münkasım olduğu parçalardan beheri ki müteaddid hânelerden mürekkep olup ekseriya bir cami ve imamı vardır” şeklinde tarif edilir.²⁹⁹

İstanbul ve diğer Osmanlı şehirlerindeki mahalle çok ilginç bir yapıdır. Mahalle görünüm olarak çok ilginç bir yerleşim noktası ve hayatı kuşatan kuruluştur.³⁰⁰ Mahalle halkı birbirini tanır, mahalleye yerleşmek için orada oturanların rızası ve kefaleti lâzımdır. Mahalle demek akrabadan daha yakın insanlar demektir; iyi günde, kötü günde halk iç içedir. Mahalledeki evlerin inşasına bakıldığında komşunun sırdaşı olunmaması mümkün değildir.³⁰¹ Eski İstanbul’da mahalle komşuluğu akrabalıktan öte bir yakınlık, birlik ve beraberlik demektir. Aynı mahallede oturuyor olmanın insanlara yüklediği maddi ve manevi sorumluluklar çerçevesinde çok geniş bir halk kültürü oluşur.³⁰² Mahalleli birçok duyguyu birlikte paylaşırlar. İnsanın anlam dünyası mahallenin cemaat havasında kurulur.³⁰³ Doğum, ölüm ve evlilik gibi temel hayat döngüleri mahallenin dayanışmacı ve dini atmosferinde gerçekleşir.³⁰⁴ Hüseyin Rahmi’nin fakir semtlerde geçen hikâyelerinde mahalle ve mahalle evlerinin böyle bir işlevi vardır. “Ecir ve Sabır”da bir ölüm olayının tüm mahalleliyi birleştirdiğini görürüz.

²⁹⁸Nuri SAĞLAM, “Mahallenin Hâli Yahut İnhilâlî”, **Türk Edebiyatı dergisi**, Sayı:416, İstanbul Haziran 2008, 35.

²⁹⁹SAĞLAM, A.g.y. , 35.

³⁰⁰İlber ORTAYLI, **Son İmparatorluk Osmanlı**, Timaş Yayınları, 12. Baskı, İstanbul 2009, 105.

³⁰¹ORTAYLI, A.g.k. , 106-107.

³⁰²Rıdvan CANIM, “Komşu Komşunun Külüne Muhtaç”, **Türk Edebiyatı dergisi**, Sayı:416, İstanbul Haziran 2008, 45.

³⁰³Ergün YILDIRIM, “Mahallede Modernlik Arayışı:Şair Evlenmesi”, **Türk Edebiyatı dergisi**, Sayı:416, İstanbul Haziran 2008, 31.

³⁰⁴YILDIRIM, A.g.y. , 30.

Hüseyin Rahmi'nin eserlerinde sokak sokak, mahalle mahalle II. Meşrutiyet devri İstanbul'unun bütün özellikleri yansıtılır.³⁰⁵ “Tosun”da Sülüklü'nün dar ve dolambaçlı sokaklarında viran bir evde iki mahalleli kadın yatalak bir adamı iyileştirmek için okunmuş sudan medet umarlar. “Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım”da mahalleli kadınlar bir evde toplanarak Cumhuriyet dönemi kanunlarının kendilerine verdiği haklar çerçevesinde birbirlerine destek olurlar. “Kıpti Düğünü”nde Sarıyer ile Yenimahalle arasındaki bir mahallede kendi aralarında topladıkları parayla düğünlerini yapan Çingenerlerin dayanışması göze çarpar. “Baltayla Doğuran Böyle Doğurur” da Etyemez sırtında denize bakan, eski yapılı tahta evlerin yer aldığı bir mahallede komşu kadınların batıl inançlara meyletmeleri görülür. “Boykotajın Telakki Değeri”nde İstanbul'un kenar mahallerinden birinde oturan mahalle kadınları, Osmanlı toprağı Bosna-Hersek'i işgal eden Avusturya İmparatorluğuna tepki göstermek için evlerindeki tüm Avusturya mallarını dışarıya atarlar. “Büyük Ana” ve “Kanlı Eldiven”de Aksaray Horhor'da I. Dünya Savaşı günlerinde Irak Cephesi'ne savaşa giden gençlerini askere uğurlayan mahalleliler vardır.

Mahalle kültürünün canlı yaşandığı yerlerde mahalle kavgaları eksik olmaz.³⁰⁶ “Kedi Yüzünden”de mahalle kadınları bir komşu kedisinin azgınlığı yüzünden ağız dalaşı yaparlar.

Mahalle, satıcı sesleri, birbirine komşu ve birbirinden haberli evleriyle bir birliği, semtin veya şehrin içinde kendine has bir ahengi ifade eden, sıcak samimi yaşam alanlarıdır. Eski İstanbul mahallelerinde mahalleli, komşularının sıkıntılarından, huzursuzluklarından, ev içi yaşamlarından haberdirdir.³⁰⁷ “Namusla Açlık Meselesi”nde harbin yarattığı yoksulluk içinde kıvranan bir mahallede oturan Sem'i Efendi'nin, fakir evinde uzun zamandır yemek pişmez. O, bir gün bacasının tüttüğünü, evinde yemekler piştiğini görünce şaşırır. Karısı ona Allah'ın hâllerine acıyıp da bu nimetleri gönderdiğini söyler, yaşlı adam buna inanır. Sem'i

³⁰⁵Bkz. (15), GÖÇGÜN, 325.

³⁰⁶Bkz. (302), CANIM, 45

³⁰⁷Bkz. (302), CANIM, 45.

Efendi, bu nimetlerin gelini Düriye'nin fuhuştan kazandığı paralarlar alındığını bir komşusundan öğrenir. “Müslüman Mahallesiinde Bu İş Olur Mu?”da muhafazakâr bir mahallede yaşayan Rebia Hanım, gelini Safinaz'ın evde açık saçık giysilerle dolaşmasına sinirlenir. Onun bu huyunu bilen komşuları onu sinirlendirmek için gelininin açık saçık giysilerle sokağa çıktığına dair yalan söylerler ve onu daha da sinirlendirirler. “Kocasını İçin Deli Divane”de kocasını mahalleye yeni taşınan bir ailenin açık saçık giyinen kadınlarından kıskanan Zihniye Hanım'ın bu huyunu tüm mahalleli bilir. Saf kadının bu zaafını bilenler onunla eğlenmek için kocasının kadınlara mektup yazdığını söylerler ve onu sinirlendirirler.

“Gugular” ve “Zavallı Halime”de yukarıda sözü edilen mahalle atmosferine uymayan mekânlar göze çarpar. “Gugular”da Ahırkapı'da beş odalı evinde yalnız yaşayan zengin Latife Hanım, komşularının kendi paralarında gözü olduğuna inanır ve komşularını hiç sevmez. Onlar da Latife Hanım'ı hiç sevmezler. Latife Hanım, zengin olduğu hâlde mahalleliye yardım etmek istemez. Söz konusu hikâyede mahalleliler arasında sosyal yardımlaşma yoktur.

Mimar Turgut Cansever, Osmanlı şehirlerinde mahallelinin, mahallenin yönetiminden, temizliğinden, çocukların gözetilmesinden sorumlu olduğunu söyler.³⁰⁸ ”Zavallı Halime”de bu tanıma uymayan bir mahalle ortamı vardır. Söz konusu hikâyede hasta annesi ile tek başına yaşayan yetim Halime annesinin iyileştirmek için çırpınır ama mahalleliden bir yardım göremez. Mahalle bakkalından hakaret görür, mahalleliler tarafından dışlanır.

---

³⁰⁸ Bkz. (302), CANIM, 45.

3.3.2. Konak ve Yalılarda Geçen Hikâyeler

Hüseyin Rahmi hikâyelerinin büyük bir çoğunluğu kapalı mekânlarda geçer. Gürpınar, kendi devrinde düzeni bozulmuş konakların, yalıların parçalanışını anlatır. Yazarın eserlerinde Edirnekapı'dan Heybeliada'ya, kulübelerden paşa konaklarına kadar bütün eski İstanbul'u görmek mümkündür.³⁰⁹

“Asansör”, “Tensikat-ı Beytiyye”, “Misafir”, “İlk Orucum”, “İki Loğusa”, “Zarafet ile Tekir”, “Çocuklara Yasak”, “Erkeğe Galebe Reçetesi”, “Rafia Hanım'm Köftesi”, “Ahlâk Humması”, “Horoza Ses Talimi”, “Döşekten Bir Sada”, “Aferin Hayrullah”, “Katil Buse”, “Er Kişi Niyetine”, “Melek Sanmıştım Şeytani”, “Gönül Ticareti” adlı hikâyelerde olaylar, konak, yalı ve köşklere geçer.

3.3.3. İş Yerlerinde Geçen Hikâyeler

“Taharet Meraklısı” (Berber Dükkanında); “Ters Konuşma”, “Yeni Bir Gazetenin Çukur Düşünceleri”, “Kadını Müdafaa Etmenin Cezası (Kahvehânelerde); “Çocuğumun Babası”, “Sirkeci Lokantalarında İftar”, “İmrenilecek Bir İntihar” (Lokantalarda); “Uçurumun Kenarında” , “Sigarayı Nasıl Terk Eттіm”, “Zavallı Katil” (Doktor Muayenehânesinde); “Benim Babam Kimdir” (Ofiste); “Zavallı Şair” (Birazhânedede) geçer.

3.3.4. Ulaşım Araçlarında Geçen Hikâyeler

Hüseyin Rahmi Gürpınar, kalabalıkların gözlendiği vapur yolculuklarında, cenaze törenlerinde, camii toplantılarında, gazino görüntülerinde hep anlaşmazlıklardan doğan yanılsamalar, yanlış anlaşılmalarda üzerinde durmayı sever.³¹⁰ Özellikle vapurlar ve vapur yolculukları yazarın hikâyelerinde önemli bir

³⁰⁹ Bkz. (144), BERKES, 19-20.

³¹⁰ Bkz. (55), MUTLUAY, 32.

yer tutar. Gündelik hayatın vazgeçilmez ulaşım araçlarından vapurlar, onun hikâyelerinde hep sağlıksız, fizikî yeterliliğe sahip olmayan ve kalabalık mekânlar olarak yer alır. “Tünelden İlk Çıkış”ta, “Varda İspanyol Geliyor”da, “Ada Vapurunda” da, “Pis Bir Vak’a”da, “Lekeli Humma Şüphesi”nde vapurlar, hep aynı özelliklerle tasvir edilir.

“Ada Vapuru”nda vapurun, İstanbul Adalar halkının gündelik hayatında nasıl büyük bir öneme sahip olduğu açıkça görülür:

“Her biri birer memleket sayılan dört halkı bir-iki kış, akşam sabah bir tek vapurla akşam sabah çıkmak zorunda kaldı. İstanbul’a ineceğimiz sabah lambayla kalkar, tutuşturulmuş sobanızın karşısında giyinirsiniz. İzmit körfezinin arkasından tanyeri ağarır. Pencerenin önünde kahvaltı edersiniz. Elleriniz lokmaları ağzınıza götürmekle uğraşırken gözlerinizi Büyükkada iskelesinden ayıramazsınız. Nihayet patpat-ı bahrî denize açılır.”³¹¹

Söz konusu hikâyelerde vapurlar, sağlıksız mekânlardır. “Ada Vapurunda” da vapur, şöyle tasvir edilir:

“Bu ‘patpat-ı bahrîler’ler o ihtiyarlıkları, o illetlikleriyle beraber sabah herkesten önce uyanırlar. Vapurun iri bir lastik gibi ağzı açılır. Birbiri üzerine halk içeri dökülür, dökülür, dökülür. Siz de insanlığınızdan çıkar, paket, balya gibi bir şey olursunuz. O siyah akıntının içine karıştıktan sonra artık ayaklarınızın sahibi değilsiniz. Yürüyemezsiniz. Sizi yürütürler. Her tarafınızda bir muşta, bir yumruk, bir itme, bir kakmayla götürülürsünüz. Tanrım sağlık versin, Seyrisefain idaresi eşyayla insanı pek ayırt edemez. Hemen yan yana yığarak taşır. Üst güvertenin beşinci mevkiinde kirli hararlar, kokmuş çuvallar, içlerine hangi çeşit hastaların girip çıktığı belli olmayan çinko banyolara arasında yolculuk ettiğimiz çoktur.”³¹²

Ayrıca “Garip Kaldığımız Günlerde”, “Sahte Doktor”, Kiralık Vücut” adlı hikâyeler de vapurlarda geçer.

³¹¹Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Ada Vapurunda”, **Kadınlar Vaizi**, Atlas Kitabevi, İstanbul 1966, 47.

³¹²GÜRPINAR, A.g.h. , 48-49.

Yazarın vapur dışında farklı ulaşım araçlarını mekân tutan hikâyeleri de vardır.”Bir Oburun Mücadele-yi Nefsiyesi” treni,“Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala” tramvayı mekân olarak seçer.

3.3.5. Sokakta Geçen Hikâyeler

“Dağların Şenliği”, “İstanbul’da Bir Frenk”, “Açlıktan Ölmemenin Çareleri”, “Sonbahar Göçleri”, “Hayvanat Mitingi”, “Nasıl Dolandırıcı Oldum?”, “Sokakta”, “Galip ve Mağlup Vaziyeti” adlı hikâyelerde olaylar sokaklarda geçer.

3.3.6. Camide Geçen Hikâyeler

“Kadınlar Vaizi” ve “Lakırdı Beynimizde” adlı hikâyelerin mekânı camilerdir.

3.3.7. Adalarda Geçen Hikâyeler

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın birçok hikâyesi adalarda geçer.Yazar, hikâyelerinde en çok Heybeliada’yı mekân olarak kullanır. “Nasıl Öldürdüler?”, “Kedim Nasıl Öldü?”, “Heybeliada Merkezlerinin Grevi”, “Menekşe Kalfanın Müdafaaanamesi”, “İstanbul’un Esareti Günlerinden Bir Hatıra”, “Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütahassıs”, “Kanatsız Uçak, Yelkensisiz Gemi” adlı hikâyeler Heybeliada’da geçer. “İki Hödüğün Seyahati” adlı hikâyede olaylar Kınalıada’da geçer.

3.3.8. Okulda Geçen Hikâyeler

Yazarın kendi anılarından hareketle yazdığı “Eti Senin Kemiği Benim” ve “Hattı Üstüva” adlı hikâyelerinin mekânı okuldur. Gürpınar, okuldan nefret eder

ve söz konusu hikâyelerde okullar bir korku atmosferi içinde tasvir edilir. Hüseyin Rahmi, çocukluğunda okul ve hamamları sevmez. “İkisinden de ürkerdim. Nasıl ürkmeyeyim ki, birisinde boy boy kızılılık sopaları, falakalar, ötekisinde tas tas kaynar sular... Bu ikisi çocuklara göz açtırmazdı.”³¹³

“Eti Senin Kemiği Benim”de okul şöyle tasvir edilir:

“Girit’te okula başlatıldım. Altı yaşında İstanbul’a geldim. Yakup Ağa okuluna verildim. Burası okul değil, o zamanın zavallı çocukları için falakaları, hezaran değnekleri, sopaları, sırıklarıyla bir cezaeviydi. Bina taşı Asya tarzı ufak bir medrese mimarisinde, duvarları kalın, pencereleri küçük sağırı çok merdiveni yok, toprakla bir... Bu türbemsî loşluğun kasveti içinde boğulurduk. Dış kapıdan dar bir bahçeye girilir. Yüksek duvarların arasında güneşsizlik sıskası, yaprakları tırtıllı, boynu bükük bir ağaç sizi karşılar. Biraz ötede helanın ağır kokusu, gelenlere buranın sağlık durumunu anlatır.”³¹⁴

Ayrıca söz konusu okul, cami mezarlığıyla iç içedir ve öğrenciler ölümlerle yüz yüzedir. “Hattı Üstüva”da da okul, falakalarıyla öğrencileri korkutan bir mekândır.

---

³¹³Bkz. (281), GÜNYOL.

³¹⁴Bkz. (7), GÜRPINAR.

3.3.9.İstanbul’da Geçen Hikâyeler (Semtlere Göre Tasnif)

Hikâye Adı	Semt Adı
Kedim Nasıl Öldü?	Aksaray
Büyük Bir İbret Dersi	Aksaray
Sonbahar Göçleri	Sirkeci Yokuşu
Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütchassis	Heybeliada
Kırço	Sarıyer-Büyükdere
Nasıl Öldürdüler?	Heybeliada
Heybeliada Merkezlerinin Grevi	Heybeliada
Kumru ile Büyük Hanım’ın Mukamelesi	Cerrahpaşa
Baltayla Doğuran Böyle Doğurur	Etyemez Sirtında
İstanbul’da Bir Frenk	Yenicamii-Eminönü-Çemberlitaş
Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala	Samatya
Kıpti Düğünü	Sarıyer-Yenimahalle
Lekeli Humma Şüphesi	Büyükdere-Kumkapı
Sirkeci Lokantalarında İftar	Sirkeci
Bir Hafiyenin İtirafatı	Galata Köprüsü
Yankesiciler Kulübü	Kemeraltı
Kılıbık	Şehzadebaşı
Tosun	Sülüklü
Çocuğumun Babası	Çamlıca-Beyoğlu
Gönül Ticareti	Yenicamii

Hikâye Adı	Semt Adı
Arzın Yuvarlaklığına İnanmıyor	Aksaray
Eti Senin Kemiği Benim	Aksaray
Gugular	Ahırkapı
Horoza Ses Talimi	Maltepe
İki Hödüğün Seyahati	Kınalıada
Menekşe Kalfanın Müdafaaanamesi	Samatya-Heybeliada
Kadını Müdafaa Etmenin Cezası	Süleymaniye
Tünelden İlk Çıkış	Sarıyer
Er Kişi Niyetine	Erenköy
Bir Muamma	Taksim
Sahte Doktor	Beykoz
Zavallı Şair	Sirkeci
Taharet Meraklısı	Aksaray
Mırnav---Mırnav	Aksaray
Nurker Hanım'dan Mektup	Aksaray
Yankesiciler	Galata
Büyük Ana	Aksaray
Şehirde Bir Şekavet	Suadiye-Bostancı
İstanbul'un Esareti Günlerinden Bir Hatıra	Heybeliada
Nergis Hanım'la Fehmi Bey	Aksaray

3.3.10. Diğer Mekânlarda Geçen Hikâyeler (Konak ve yalılar, iş yerleri v.b)

	HİKÂYE ADI
Konak Ve Yalılarda Geçen Hikâyeler	“Asansör”, “Tensikât-ı Beytiyye”, “Misafir, İlk Orucum”, “İki Loğusa”, “Zarafet İle Tekir”, “Çocuklara Yasak”, “Erkeğe Galebe Reçetesi”, “Rafia Hanım’ın Köftesi”, “Ahlak Humması”, “Horoza Ses Talimi”, “Döşekten Bir Sada”, “Aferin Hayrullah”, “Katil Buse”, “Er Kişi Niyetine”, “Melek Sanmıştım Şeytani”, “Gönül Ticareti”
İş Yerlerinde Geçen Hikâyeler	“Taharet Meraklısı”; (Berber Dükkanında), “Ters Konuşma”, “Yeni Bir Gazetenin Çukur Düşünceleri”, “Kadını Müdafaa Etmenin Cezası (Kahvehânelerde); “Çocuğumun Babası”, “Sirkeci Lokantalarında İftar”, “İmrenilecek Bir İntihar” (Lokantalarda); “Uçurumun Kenarında”, “Sigarayı Nasıl Terk Ettim”, “Zavallı Katil” (Doktor Muayenehânesinde), “Benim Babam Kimdir” (Ofiste); “Zavallı Şair” (Birazhânedede) geçer.
Ulaşım Araçlarında Geçen Hikâyeler	“Tünelden İlk Çıkış”, “Varda İspanyol Geliyor”, “Ada Vapurunda”, “Garip Kaldığımız Günlerde”, “Sahte Doktor”, “Kiralık Vücut” (Vapurda Geçer), “Bir Oburun Mücadele-yi Nefsiyesi” (Trende Geçer), “Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala” (Tramvayda Geçer)
Sokakta Geçen Hikâyeler	“Dağları Şenliği”, “İstanbul’da Bir Frenk”, “Açlıktan Ölmemenin Çareleri”, “Sonbahar Göçleri”, “Hayvanat Mitingi”, “Nasıl Dolandırıcı Oldum?”, “Sokakta”, “Galip Ve Mağlup Vaziyeti”
Camide Geçen Hikâyeler	“Kadınlar Vaizi” ve “Lakırdı Beynimizde”
Adalarda Geçen Hikâyeler	“Nasıl Öldürdüler?”, “Kedim Nasıl Öldü?”, “Heybeliada Merkeplerinin Grevi”, “Menekşe Kalfanın Müdafaaanamesi”, “İstanbul’un Esareti Günlerinden Bir Hatıra”, “Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütahassıs”, “Kanatsız Uçak, Yelkensis Gemi” (Heybeliada), “İki Hödüğün Seyahati” (Kımalı ada) geçer.
Okulda Geçen Hikâyeler	“Eti Senin Kemiği Benim”, “Hattı Üstüva”

3.4. HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR HİKÂYELERİNDE ZAMAN

3.4.1. II. Meşrutiyet Dönemi'nde Geçen Hikâyeler

“Yaşasın Hürriyet”, “Yaşasın Meşrutiyet”, “Yaşasın Kanun-ı Esâsi”, “Yaşasın İttihat ve Terakki” çılgınlıkları içinde³¹⁵ 23 Temmuz 1908’de, Manastır’da ilan edilen Meşrutiyet, 23 /24 Temmuz gecesi sultan II. Abdülhamit tarafından da benimsenerek İstanbul’da, 24 Temmuz sabahı gazetelerde resmi duyuru olarak açıklanır.

1908 öncesinde fedai teşkilatı ve çeteleriyle eylemci bir kimlik kazanan Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti, temelde devletin dağılmasını önlemeye çalışan bir gizli asker-sivil bürokrat örgütüydü.³¹⁶ Meşrutiyet devrimi başlarda ümit uyandırır. Jön Türk inkılâbı, istibdâd yerine hürriyeti, zulüm yerine adaleti getirmek, bütün zorlukları çözmek, bütün kişileri mutlu etmek niyetindeydi.³¹⁷

İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin düşüncelerini tam anlamıyla tanımadan her aydın gibi baştan benimseyen Hüseyin Rahmi Gürpınar, daha sonra İttihatçıların yaptıklarına karşıdır. Yazar, özellikle kendi çıkardığı Boşboğaz ver Güllâbi adlı mizah gazetesinde Meşrutiyet yönetimini sık sık eleştirir. Hüseyin Rahmi’nin yönetimi eleştirdiği hikâyelerinin hepsi bu gazetede yayınlanır.

Osmanlı kamuoyu için o gün itibariyle Meşrutiyet içine iyilik, güzellik ve serbestlik namına hemen her anlamın doldurulduğu yeni bir kavramı ifade eder. Birçok kimse artık bütün davanın hallolduğu gibi çocukça bir inanç içindedir ve belki de gittikçe ağırlaşan dış politika şartlarının etkisiyle aklına eseni yapar. Hürriyet devri özellikle İstanbul’da kargaşaya ve başıboşluğu yol açar.³¹⁸ Kitleye göre hürriyet, refah, huzur ve emniyet demektir. Hürriyet, halk arasında büyük bir heyecana yol açar. Hürriyetin ilanı sadece neşe ve heyecan değil, her türlü asayiş

³¹⁵Bkz. (8), SEVİNÇLİ, *Hüseyin Rahmi Gürpınar*, Arba Yayınları, İstanbul 1990, 23.

³¹⁶*Kanun-i Esâsi’den Askerî Müdahaleye II. Meşrutiyet*, Hazırlayan: Yusuf ÇAĞLAR, Zaman Kitap, İstanbul 2008, 43.

³¹⁷Süleyman Kâni İRTEM, *Meşrutiyetten Mütârekeye (1909-1918)*, Hazırlayan: Osman Selim KOCAHANOĞLU, Temel Yayınları, İstanbul 2004, 222.

³¹⁸Bkz. (316), ÇAĞLAR, 43.

de silip süpüren bir sarhoşluk devresi yaratır.³¹⁹ Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın “Yankesiciler Kulübü” adlı hikâyesi bu sevinç ve neşe sarhoşluğu içinde sokağa dökülen halkın durumu ile ilgilidir. O günlerde güvenlik ve asayişte başıboşluk vardır. Bunun sebeplerinden biri de siyasi mahkumlar için çıkarılan affın, bütün adı suçları kapsayacak derecede genişletilmesidir.³²⁰ “Yankesiciler Kulübü”nde Meşrutiyet yönetiminin çıkardığı afla hapis hânelerden salıverilen hırsızlar, sokaklarda hürriyet sarhoşluğu içinde kendini kaybeden halkı soyarlar. Fakat halk soyulduklarını anlamazlar. O günlerde İstanbul'da bir anarşi hâkimdir:

“Yok... Efendim yok... Ne kadınlar, ne çocuklar hiçbir şey hissetmediler. Nüşhayı satmak için Çarşıci'ne Kuyumcular'a doğru yürüdüm. Çarşayı dolduran halk pek heyecanlı, dalgın, bir şevk-i hürriyetti. Tanısın tanımasın herkes birbirine sarılıp öpüşüyordu. Bu musafahat-ı sürûra ben de karıştım. Gözüme kestirdiğim kimselerin hemen boyunlarına atılıyordum. Dudaklarım o terli yanaklara hürriyet, uhuvvet, müsavat buseleri kondururken ellerim bu pür-hurûş-ı adalet kardeşlerimin ceplerindeki saatleri, kordonları, para çantalarını taramakla meşgul oluyordu. Eyyam-ı sanattan böyle bereketli, böyle mübarek bir güne ömrümde ilk defa tesadüf ediyordum.”³²¹

Hürriyetin ilanından sonra, birbirini izleyen ilk işçi grevleri, kırmızılı-yeşilli bayraklarla her gün Bâbiâlf önünde tekrar edilen mitingler, istenmeyen devlet memurlarının dövülüp birer eşeğe bindirilerek işlerinden atılmaları artık sıradanlaşır.³²² “Hayvanât Mitingi”nde hürriyetin sağladığı özgür ortam içinde insanlardan haklarını almak isteyen hayvanlar bir miting yapmaya karar verirler. Onlar, hürriyet sarhoşu insanlar gibi “yaşasın hürriyet, yaşasın müsavat” nidâlarıyla birbirlerinin sözlerini kesmezler, birbirlerine saygılı bir biçimde sorunlarını tartışırlar. Mitingde toplanan hayvanlar, siyasi hayatın karışıklığı içinde neye bağlanacağını, haklarının ne olacağını bilmeyen insanlar gibi değillerdir. Niçin toplandıklarının bilincindedirler:

³¹⁹ Tarık Zafer TUNAYA, **Hürriyetin İlanı**, İstanbul: Baha Matbaası, İstanbul 1959, 69-70.

³²⁰ Bkz. (316), ÇAĞLAR, 52.

³²¹ Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Yankesiciler Kulübü”, **Boşboğaz ve Güllâbi**, İstanbul 4 Ağustos 1908.

³²² Bkz. (316), ÇAĞLAR, 52.

“hiçbiri çalgıncasına ve müteheyyicâne “yaşasın hürriyet, yaşasın müsavat” gibi bağışmalarda bulunmuyordu. Çünkü hayvanât, hürriyeti hürriyet için değil, hür yaşadıkları, hür yaratıldıkları, hür yaşadıkları için hürriyetin muhafazasından, adalet diye bağırın insanların aralarında hüküm süren bunca adaletsizliklerden sarf-ı nazar, kendilerine birçok fevâid temin eden hayvanlar hakkında reva gördükleri mezâlîm-i takât-fersâdan bahsediyorlardı.”³²³

“Heybeliada Merkeplerinin Grevi”nde Heybeliada’da belediye üyelerinden haklarını alabilmek için Boz Yörük başkanlığında birkaç eşek bir ticaret lisesinin bahçesinde miting yaparlar. Okulun öğretmenleri eşeklerin niyetini öğrenebilmek için eşeklerin başı Boz Yörük’le konuşurlar. Boz Yörük, insanların kendilerine karşı takındıkları aşağılayıcı tavırlardan rahatsız olduklarını, belediyede temizlik işlerinde çalıştıkları hâlde belediye üyelerinin haklarını vermediklerini söyler. Ona göre belediye üyeleri kendi sırtlarında kazandıkları paraları kumarda kaybederler:

“Efendiler! Semih Bey’in kumarda kaybettiği parayı, Reşit Mümtaz paşanın metresine hediye ettiği girân-ı kıymet bir elmas iğneyi, akşam sabah yiyip içtikleri piliçleri, şampanyaları, adanın hâr-ı havasıyla şıpır şıpır terler akararak çalışan bu dermansız vücutlarımız tedarik ediyordu.”³²⁴

Hürriyetin ilan edilmesinden sonra gerçekleşen en önemli olay 1908 genel seçimlerini takiben Osmanlı parlamentosunun büyük törenler ve şenlikler içinde açılması olur. Dikkatler meclisin üzerinde toplandığı sırada devletin unsurlarını ve yapısını değiştirici özellikte olaylar birbirini kovalar. Bulgaristan’ın bağımsızlığını ilan etmesi, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun Bosna ve Hersek’i işgal etmesi halkın devlet işlerini daha yakından görmek için sabırsızlandırır.³²⁵ “Sokakta”da ve “Boykotajın Telakki Değeri”nde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun Bosna ve Hersek’i işgal ettiğini haber alan halk Avusturya mallarını boykot ederler. “Sokakta” da eski giysileri karşılığında Yahudi bir küfeciden tabak almak isten kadın, bunların Avusturya malı olduğunun anlayınca bunları almaktan vazgeçer. “Boykotajın Telakki Değeri”nde Avusturya-

³²³Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Hayvanât Mitingi”, **Boşboğaz ve Güllâbi**, İstanbul 10 Kasım 1908.

³²⁴Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Heybeliada Merkeplerinin Grevi”, **Boşboğaz ve Güllâbi**, İstanbul 17 Ağustos 1908.

³²⁵Bkz. (319), TUNAYA, 27.

Macaristan İmparatorluğu'nun Bosna ve Hersek'i işgal ettiğini duyan dört yaşlı mahalle kadını evlerindeki Avusturya mallarını dışarıya atarlar. "Sirkeci Lokantalarında İftar"da bir grup insan Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesini konuşurlar.

İttihat ve Terakki Cemiyeti, karşısında en etkili kuvvet olarak basın ve muhalefet partilerini görür. Bu dönemde birkaç gün yaşayan, isim değiştirerek çıkan gazeteler yanında, çeşitli muhalefet partileri de kurulur.³²⁶ Meşrutiyet camiasını kaplayan olayların en önemlisi siyaset yapan fertlerin artmasıdır.³²⁷

"Fırkacı"da Afif Necati, iyi bir eğitimi, iyi bir siyaset stratejisi olmadığı hâlde bakan olma sevdasına kapılır. O, bakan olup meclise girmek için iki kuruluşun gücünü keşfeder: "Partiler ve basın". Afif Necati, "Samimilik" adlı gazetede hükümet aleyhinde makaleler yazar ama görüşleri hiç ciddiye alınmaz, gazetenin bir faydasını görmeyince "Kurtuluş ve Mutluluk" adlı bir cemiyete girer fakat boş düşünceleri sebebiyle istifası istenir. Afif Necati, en sonunda Galata rıhtımında "balıkhâne bakanlığı"nda bakan olur.

İttihat yönetimini iktidara gelişiyle hemen herkesin ittihatçı kesildiği, yeni yöneticilere yaranmak için bu kez birbirini ihbar ettiği günlerde yönetim kendi hafiyelerini yetiştirmeye başlar. "Bir Hafiyenin İtirafâtı"nda istibdâd döneminde jurnalcilikle kazandığı paralarla rahat bir hayat süren hafiye, II. Meşrutiyet dönemiyle birlikte o eski refah günlerini kaybeder. O, birkaç kuruş para kazanmak için İttihat ve Terakki yönetimi adına hafiyelik yapar:

"Geçen sene bu köprüyü araba ile geçerdik de arabanın içinde bir kalorifer bulunmadığına teessüfler ederdim. Şimdi bu arabadan vazgeçtim, keşke bir paltom olsaydı. Haydi bir Tokatlıyan'a uğrayayım. Tokatlıyan'dan evvel şu Osmanlı Milli Tiyatrosu'na gideyim. Tarık oyununun neşve-yi fevkalâdesiyle ser-mest bulunanlardan belki bir şey sızdırırım. On kuruş gidiyor. Aman paranın dörtte üçü suyunu çekti. Allah

³²⁶ Bkz. (316), ÇAĞLAR, 55-56.

³²⁷ Bkz. (319), TUNAYA, 27.

Kerim! Madem ki fikr-i ticaretle işe girişiyorum. Muvaffakiyet daima mevcuttur.”³²⁸

Herkesin “özgürlük” diye bağırdığı günlerde, hemen hiç kimse özgürlüğün ne olduğunu düşünmemiştir. İşte böylesine bir boşluk içinde yönetime gelenler de gerçekleştirmek istedikleri kavramların anlamların pek derinlemesine düşünmediklerinden sorunu yalnızca söz sanatında, hatiplikte bulurlar, bol bol konuşarak sorunları çözeceklerini sanırlar.³²⁹ “İki Külhani Arasında”da sokakta bir konferans veren II. Meşrutiyet yöneticileri, ülkeyi Avrupa medeniyeti seviyesine taşımak için planlarını anlatırlar:

“Avrupa’dan Frenkler getirtmişler. Bütün eski evleri yıkıp yeni yapacaklarmış, sokaklar genişleyecekmiş. Samatya’dan bakınca Sirkeci İstasyonu’nda bira içen müşteriler gözükecekmiş. Beyazıt Kulesi’nden Galata Kulesi’ne telden bir köprü kuracaklarmış. Eminönü’ne inmeden karşıya geçilecek ve Eminönü’nden Galata’ya da bir tünel yapılacakmış. Artık Un Kapanı, Galata Köprülerine lüzum kalmayacağından bunlar adalara kadar yüzdürülüp yek diğerine inilerek Büyük Ada ile Heybeli’nin arasına kurulacakmış.”³³⁰

3.4.2. Mütareke Yılları ve Kurtuluş Savaşı’nda Geçen Hikâyeler

Hüseyin Rahmi Gürpınar hakkındaki araştırmalarda toplumsal konuları ele aldığı, vatanî konuları ele almadığı söylene de onun I.Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı’ndan ilhamla yazdığı hikâyeleri de vardır.³³¹ “Büyük Ana”da ve “Kanlı Eldiven” de cepheye savaşa giden gençlerin aileleri üzerinde durulur. “Büyük Ana”da gözünden sakındığı torunu Irak Cephesi’ne savaşa gitmesiyle onun yokluğuna dayanamayan yaşlı bir kadının acıları anlatılır. Torunun savaşa gitmesiyle ihtiyar kadının kalbi, hasret ateşiyle yanar, her gün ona ait giysileri çıkarır, onları okşar. Torunun şehit olduğu haberini alan kadın, acısından ölür. “Kanlı Eldiven”de Hüsnü, ailesi ve nişanlısıyla vedalaştıktan sonra mahalle

³²⁸Bkz. (262), GÜRPINAR.

³²⁹Bkz. (8), SEVİNÇLİ, **Hüseyin Rahmi Gürpınar**, Arba Yayınları, İstanbul 1990, 28-29.

³³⁰Bkz. (232), GÜRPINAR.

³³¹ Bkz. (61), TANSEL, 226.

arkadaşlarıyla cepheye savaşımaya gider. Çocuklarının savaşa gitmesinden sonra onlardan bir haber alabilmek için aileleri gazetelere sarılırlar ve okudukları haberlerden hareketle savaşın gidişatı hakkında çeşitli yorumlar yaparlar:“Maşaşallah Almanlara... (Aferim) Almanlara... rabbim kılıncılarını keskin etsin... Moskof zalimini pırasa gibi doğrasınlar...”

Hüsnü'nün savaşta şehit olduğu haberi ailesine ulaşır ve nişanlısı Rasime aklını kaçıır. “Garip Kaldığımız Günlerde” de Türk halkı, savaş sırasında kendi vatanında kimsesiz, yurtsuz ve her konuda haksız ve hâkir bir konumdadır. Azınlıklar, işgal kuvvetlerinin desteğiyle yıllardır beraber yaşadıkları Türk halkına zulmeder. Yazar, Heybeliada'ya giderken vapurda Türklere çok yabancıların bulunduğunu gözlemler ve ülkenin içinde bulunduğu duruma üzülür. Yazar, “İstanbul'un Esareti Günlerinden Bir Hatıra”da İstanbul'u ele geçiren işgal kuvvetlerinin Bolşevik İhtilali'nden kaçan Rusları, zorla Türk ailelerinin yanına yerleştirmelerini anlatır.

I. Dünya Savaşı'yla beraber açlık ve yoksulluk tüm İstanbul halkını sarar. Savaşın başlamasıyla birlikte temel ihtiyaç maddeleri piyasalarda azalmaya ve pahalılaşmaya başlar. Daha savaşın başlarında Osmanlı'nın bütün stratejik limanları İtilaf Devletleri tarafından ele geçirilir. Böylece ihtiyaç maddelerini ithal yolları da kapanır. Piyasalarda görülen yiyecek darlığı halkın açlıkla karşı karşıya kalmasına yol açar.³³² İşte Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hikâyelerinde I.Dünya Savaşı yıllarında cephe gerisindeki açlık, “vesika” darlığı, yoksulluk cinsel alış veriş düşkünlüğü gibi hasta şehir yaşantılarını ele alır ama Anadolu işgalinin de, Kurtuluş Savaşı uyanışının da, mütâreke başkentinin de yazarın yalnızlığından gereğince gözlemlenemeyeceği muhakkaktır. Yazar, hikâyelerinin çoğunda savaşın cephe arkasındaki yıkıma, çöken ekonomiye ve servet dağılımına göndermede bulunur.³³³ “Namusla Açlık Meselesi”nde Sem'i Efendi, oğluyla damadını cepheye gönderdikten sonra ailesiyle zor günler geçirir. Yaşlı adam ve ailesi, savaş esnasında artan kiralar yüzünden bir buçuk odalı bir bostan

³³² Doç.Dr. Süleyman BEYOĞLU, “İstiklâlin Bedeli”, **Tarih ve Medeniyet dergisi**, sayı:46, Ocak 1998, 46.

³³³ Bkz. (49), MUTLUAY, 6.

kulübesine düşerler. Ellerine ne geçerse açlıklarını teskin etmek için yerler. Hayatın pahalılığı yüzünden ellerinde para kalmaz. Sem'i Efendi, ailesini geçindirebilmek için dilencilığe başlar ama kazandığı para aileye yetmez. Bu yoksulluk içinde önce genç gelin ortadan kaybolur, günün birinde kürkler ve elmaslar içinde ailesine yardımcı olabilmek için gelir, bir bulgur vurguncusuna metres olur ve ailesine fuhuştan kazandığı paraları verir. Evvela bu durumdan utanan kayınvalide ve kayınbaba karınları doyup rahata kavuşunca vaziyeti olduğu gibi kabul etmeye mecbur kalırlar. Yazara göre açlık ve cinsellik doyurulması gereken en önemli ihtiyaçlardandır. “İmrenilecek Bir İntihar”da I. Dünya Savaşı başlamadan önce zengin ve refah bir hayat sürdüren Nasıh Bey, savaştan sonra tüm mal varlığını kaybeder, yiyecek bir lokma ekmeği zor bulur. Onun bu darlık günlerinde en korktuğu şey açlıktan ölmektir. Nasıh Bey, lokantaların camekânlarında gördüğü yemekler onun iştahını ve açlığını iyice kabartır ve bu açlıktan kurtulmak için aklına bir çare gelir. Şık bir lokantada canın istediği her şeyi yiyerek can vermek. Nasıh Bey, bu planını uygular ve amacına ulaşır. “Allah Gönlüne Göre Versin”de savaşın yarattığı pahalılık sebebiyle ailesini geçindiremeyen Derviş Bey, zengin arkadaşı Sabih Bey’den borç almaya onun konağına gider ama kendisinden önce eşkıyalar arkadaşının paralarını gasp ederler.

Hüseyin Rahmi Gürpınar’a göre savaş zamanında helal ve haram kavramları anlamını yitirir. “İmrenilecek Bir İntihar”da lokantadaki tüm yemekleri yedikten sonra can veren Nasıh Bey’in cebinden bir not çıkar. Bu notta darlık günlerinde haram ve helalin birbirinin yerine geçtiğini vurgular. “Menekşe Kalfa’nın Müdafaaamesi”nde Menekşe Kalfa, İkdam gazetesi’nde hakkında asılsız bir haber çıktığını öğrenince gazeteyi dava etmek için Heybeliada’ya Gürpınar’ın yanına gider. Yazar, kalfanın kendisine bir tencere patlıcan dolması pişirdiği takdirde gazeteye dava açabileceğini söyler ve kalfa bunu kabul eder. Yazarın yanında bulunan komşusu Menekşe Kalfa’ya bu darlık zamanlarında patlıcan ve pirincin hazine değerinde olduğunu söyler. Yazar, onun bu kadar çok malzemeyi nereden bulduğunu merak eder:

“Beyefendi, Şu zamanda elde edilen ganimetin haram yahut helâl olmasına dair bir fetva çıkarmak derdine düşölmez. Bulduk bir nimet, yer, öbür tarafa geçeriz.”³³⁴

“Şehirde Bir Şekâvet”te Ali Baba’nın evine zorla yerleşen eşkıya Kanlı Sadık, savaş ve yoksulluk dönemlerinde boş bulunan evlerin herkesin malı olduğunu söyler.

“Tövbeler Tövbesi”nde savaşın yarattığı yoksulluklar yüzünden ailesiyle zor günler geçiren Hasibe Hanım, belediyenin bedava yiyecek için dağıttığı vesikalardan almak için uğraşır. Bu uğurda yolu karakollara dahi düşer. Karakolda bir sıra hâlinde duran genç kadınlara vesika verildiğini öğrenen yaşlı kadın da sıraya girer ama verilenin fuhuş vesikası olduğunu öğrenince oradan kaçar. Savaş açlık ve yoksulluğu arttırdığı gibi fuhşu da arttırmıştır.

3.4.3. Cumhuriyet Döneminde Geçen Hikâyeler

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın “Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım”, “Dağların Şenliği”, “Garip Kaldığımız Günlerde”, “Kiralık Vücut”, “Baltayla Doğuran Böyle Doğurur” adlı hikâyeleri Cumhuriyet Dönemi’nde geçer. “Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım” ve “Baltayla Doğuran Böyle Doğurur”da Cumhuriyet sonrası kadınlara tanınan haklar çerçevesindeki olaylar; “Dağların Şenliği”, “Kiralık Vücut” ve “Garip Kaldığımız Günlerde”de Cumhuriyet sonrası değişen sosyal hayat çerçevesindeki olaylar konu edilir.

---

³³⁴Bkz. (273), GÜRPINAR, 35.

3.5. HÜSEYİN RAHİMİ GÜRPNAR HİKÂYELERİNDE ANLATIM TEKNİKLERİ

3.5.1. Röportaj Tekniğiyle Yazılmış Hikâyeler

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın bazı hikâyeleri bir gazetecinin halk tarafından merak edilen kişilerle yaptığı röportajlara dayanır. Onun bir röportaj atmosferinde ilerleyen hikâyelerine “Tımarhane Şairlerin, Filozofların Mabedidir”, “Sahte Doktor” örnek verilebilir. “Tımarhane Şairlerin, Filozofların Mabedidir” de gazeteci Vedat Ünlü, akıl hastanesinden taburcu olan ünlü şair Kutbi ile röportaj yapar. “Sahte Doktor”da hapis hânedan firar eden Kazım yakalanır. Kazım'ın yakalanışı gazetelere yansıdığında bir gazeteci onunla röportaj yapmak ister ve o, başından geçenleri olduğu gibi gazeteciye anlatır.

3.5.2. Meddah Anlatım Tarzının Kullanıldığı Hikâyeler

Hüseyin Rahmi Gürpınar, “Tövbeler Tövbesi” adlı hikâyesinde meddah tarzı anlatımı kullanır.

“ İki Hödüğün Seyahati” yapıtında yer alan “Tövbeler Tövbesi” öyküsünün girişi tam bir meddah anlatımıdır. Ancak bu anlatı bir biçem olarak üçüncü kişi geniş zaman buyruk kipinin güzel bir kullanımıdır da:

“- Poyrazağa Meydancığımı yürü... Turşucuyu geç. Beş on adım git. Sağda yılan gibi dar bir sokak kıvrılır. Bu gün görmez loş kıvrımların içine gir. Dön dolaş. Eğril büğrül. Yol o kadar daralır ki adımını biraz sağa sola çarpık atsan omzun duvara dokunur.”³³⁵

3.5.3. Gazete Haberlerinden Oluşturulmuş Hikâyeler

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Heybeliada yalnızlığı güncel olayları eserlerinde konu edinmesine engel değildir. Ancak küçük haberlere ve geçici

³³⁵ Bkz. (8), SEVİNÇLİ, 70-71.

durumlara zamanında ilgi duymasını sağlayan bu bağılılığın yazara, tarih olayları içinde yurdun genel sorunlarına eğilme gücünü sağlayıp sağlamadığı kuşkuludur.³³⁶ Onun gazete haberlerinden, küçük güncel olaylardan hareketle yazdığı hikâyeleri de vardır. “Varda İspanyol Geliyor” ve “Rafia Hanım’ın Köftesi” bu şekilde yazılmış hikâyelerdir.

“Varda İspanyol Geliyor” adlı hikâye bir gazete haberinden hareketle yazılır. Hikâye şöyle başlar:

“Bu fena marizin başlangıcından, seyrinden, neticesinden, vehâmetinden, bahsedecek değilim. Üdebâ-yı ittikamız, kasbe’l-alâka bu vazifeyi hakkıyla ifa ettiler, biraz öteye bile geçtiler. Çünkü son haftada yazılan İspanyol makale-yi tıbbiyesinden bundan bir önce yazılanlardan, kelimelerde biraz rötuş, biraz takdim ve teahhur ancak bir iki cümleden başka büyük bir fark görülmedi”³³⁷

ifadeleriyle dönemin meşhur hastalığı İspanyol nezlesinin Türkiye sınırları içerisinde hızla yayıldığını haber verdikten sonra üç arkadaşın vapurda boş bir kamara bulup içki âlemi yapmak için içlerinden birinin İspanyol nezlesine yakalandığını söyleyerek amaçlarına ulaşmaları anlatır.

“Rafia Hanım’ın Köftesi” adlı hikâye, çıkış noktasını küçük güncel bir olaydan alır:

“5 Mayıs 1923 Cumartesi tarihli İkdâm Gazetesi’nin ikinci sayfasında şu havadis yayımlandı.

“KISKANÇ BİR KADIN...: Alaşehir Kazgani mahallesinde Mustafa oğlu Abdullah, gece evinde uyumaktayken, karısının kıskançlığı sebebiyle feci bir cinayet teşebbüsü olayıyla karşılaşmıştır. Abdullah’ı başka bir kadından kıskanan karısı, eline geçirdiği bıçakla uyuyan kocasının tenasül organını kökten kesmeye yeltenmişse de kocasının o anda uyanmış olmasıyla gözü dönük kadın bu tecavüzü gerçekleştirememiştir.”³³⁸

³³⁶ Bkz. (49), MUTLUAY, 5.

³³⁷ Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, “Varda İspanyol Geliyor”, **İkdâm**, 12 Ocak 1920.

Yazar, bu gazete haberinden hareketle hikâyesini kurgular.

3.5.4. Mektup Tarzında Yazılmış Hikâyeler

“Yazmak” anlamındaki “ketb” kökünden türetilen mektup, yazılan şey demektir. Mektup, inceliği olan, hassas noktalara değinen, insanın iç dünyasını aydınlatan önemli bir iletişim aracıdır. En basit şekliyle “yakınında olmayan kişi ile konuşma” aracı olarak tanımlanan mektup, yalnızlığı da simgeler.³³⁹ Hüseyin Rahmi, mektup formunu birkaç hikâyesinde kullanır. Gürpınar, mektup anlatım tarzını kullanarak meselesini araçsız ve gerçekçi bir biçimde okuyucuya ulaştırmak ister. “Kanlı Eldiven”, “Ahlak Humması”, “Erkeğe Galebe Reçetesi”, “Hangisi Daha Zevkli?”, “Nurker Hanım’dan Mektup”, “Mırnav... Mırnav”, “Rafia Hanım’ın Köftesi” adlı hikâyelerde mektubun kullanıldığı görülür. Söz konusu hikâyelerde mektubun kullanılma sebebi yazarın anlatıcı konumundan çıkmasıdır. Yazar susar, kahramanlar konuşmaya başlar, başka bir deyişle o, kahramanlarını konuşturur. Yazar, artık bir kompozitör görevi üstlenir.³⁴⁰

Toplumda sindirilen ve baskı altında tutulan kadının sırları, duyguları, itirafları mektuplar aracılığıyla dışa vurulur. Mektup, kadınlar için bir ifade özgürlüğü sağlar. Sesini duyuramayan kadın, kalem, kâğıt ve kendi beninden oluşan üçlü arasına sıkışır ve burada kendisini özgür hisseder. Duygularını serbestçe ifade eder.³⁴¹ “Ahlak Humması”nda mektup bu amaçla kullanılır. Söz konusu hikâyede evliliklerinde sevgi bağı kalmamış bir çiftin konuşmaları yer alır. Kadın, kocasının kendisini aldattığını bildiği hâlde bu konuda kocasıyla tartışmaz, çünkü aralarındaki sevgi bitmiştir. Erkek ise karısının kendisini aldattığından şüphelenir ve onunla tartışır. Kadın, erkeğin istediği kadınla aşk yaşamasına göz yuman toplumun, kadının başka bir erkeğe ilgi duymasını namussuzluk olarak

³³⁹ Nebi ÖZTÜRK, “Mektup”, **D.İ.A.**, C.19, İstanbul 2004, 14.

³⁴⁰ Emel KEFELİ, **Anlatım Tekniği Olarak Mektup**, Kitabevi, İstanbul 2002, 35.

³⁴¹ KEFELİ, A.g.k. , 69.

adlandırmasına sitem eder. Tartışma sonrası koca evi terk eder ve kadın, toplumdaki kadın-erkek eşitsizliğine isyanını âşığına yazdığı bir mektupta belirtir.

Mektup, kadınların sıkıntılarının yanı sıra tecrübelerini de hemcinslerine aktardıkları bir araç olarak kullanılır.³⁴² Evlenen ve evlendiğinde aradığını bulamayan kadın, eşine dâhi anlatamadığı duygu ve düşüncelerini mektuplar aracılığıyla yansıtır. Aynı zorlukları yaşayan kadınlar için mektup, dayanışma aracı olur. Mektuplar hemen reçete sunmaz ama en azından kadını yüreklendirir, değerinin farkına varmasını sağlar ve onun birey olması için önemli bir adım atılmış olur.³⁴³ “Erkeğe Galebe Reçetesi”ndeki mektuplar bu işlevde kullanılır. Söz konusu hikâyede Yekta Hanım, evlilik konusunda tecrübeli bayanların mektuplarından erkeğe üstün gelmek için tavsiyeler alır. O, Gülfem ve Güzide Hanım adlı iki bayanın mektuplarında kadınların güzellikleri ve cinsellikleriyle erkeklerini daha iyi ellerinde tutabileceklerine dair on emri uygular. Bu mektupları ele geçiren Yekta Hanım’ın kocası Şehsuvar Bey, bunlara karşılık kendisi de bir mektup yazar. Evli erkeklere hitaben yazılan bu mektupta erkekleri kadınların güzellik ve çekicilik silahlarına karşı uyarır.

Mektupların farklı üslupları dikkat çeker. Yazar, mümkün olduğunca değişik kişilere ait olan mektupların üsluplarına da bir farklılık, bir çeşni katmak ister. Erkeklerin yazdığı mektuplarda daha canlı, daha hareketli cümle yapıları göze çarparken, kadınların yazdığı mektuplarda daha hassas, daha yumuşak ifade tarzı göze çarpar. Şehsuvar Bey’in yazdığı mektupta daha canlı ve kesin cümle yapıları dikkat çeker:

“Karısını idare edemeyen erkek, onun idaresi altına girer. Tımarhaneye getirilen bir deliyi güllâbiler ilk günü nasıl korkuturlarsa kadını da ilk satında öyle yıldırmalıdır. Erkeğe itaat olmaya bir eve mutluluk giremez”³⁴⁴

Güzide ve Gülfem Hanımlar’ın yazdıkları mektuplarda ise daha ince bir üslup göze çarpar:

³⁴²Bkz. (340), KEFELİ, 51.

³⁴³Bkz. (340), KEFELİ, 47.

³⁴⁴Bkz. (111), GÜRPINAR.

“Ağzınızın gençlik tazeliğini korumak için yüzünüzden dudaklarınızın uçlarına doğru uzanan bir çizgiyi her gün masajla kaybetmeye uğraşınız”³⁴⁵

“Kanlı Eldiven” ve Hangisi Daha Zevkli?”de kullanılan mektupların işlevi hikâyede düğüm ve çözümü sağlamaktır. “Kanlı Eldiven”de Hüsnü’nün şehit olduğunu hikâyenin sonunda arkadaşının gönderdiği mektupta öğreniriz. “Nurker Hanım’dan Mektup” ve “Mınav... Mınav” adlı hikâyeler baştan sona mektup formuyla kurulur. “Rafia Hanım’ın Köftesi”nde mektup, bir intikam aracıdır, görünen gerçeğin arkasındakini açığa çıkarmak ve bunu herkese anlatmak için kullanılır.

Yazar, “Hangisi Daha Zevkli?” ve “Ahlak Humması”nda mektubu düşüncelerini aktarmak, geniş kitlelere ulaştırmak için kullanır.

3.5.5. Anıların Hikâyeleştirilmesi

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın birçok hikâyesi onun anılarına dayanır. Yazar, gözlemediği birçok olayı öykü yapma düzencesine katmadan, dümdüz anı yazıları biçiminde de sunar. Öykünün ayrı bir edebiyat türü, kendine özgü yoğunluğu ve etkisi olması gereken bir ustalık yapısı olduğunu pek düşünmez. Özellikle kendi içine pek dönmez.³⁴⁶ Yazar, “Eti Senin Kemiği Benim” ve “Hattı Üstüva”da okul anılarını, “Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütahassıs”ta ecnebi bir arkadaşıyla yaşadığı anıyı, “Kırço” ve “Nasıl Öldürdüler?”de tanıdığı ve sevdiği eşeklerle ilgili anılarını, “İlk Orucum” ve “Büyük Bir İbret Dersi”nde ramazan anılarını, “Pis Bir Vak’a” ve “Ada Vapurunda” vapurda tanık olduğu olayları, “Kıpti Düğünü”nde Çingenerlerle yaşadığı bir anıyı, “Döşekten Bir Sada”da İspanyol nezlesine yakalandığını, “Kedim Nasıl Öldü?”de kedisi Nazlı’nın ölümünü, İstanbul Esareti Günlerinden Bir Hatıra” ve “Garip Kaldığımız Günlerde” de I. Dünya Savaşıyla ilgili anılarını anlatır.

³⁴⁵Bkz. (111), GÜRPINAR.

³⁴⁶Bkz. (55), MUTLUAY, 32.

3.5.6. Fabl Tekniğiyle Yazılmış Hikâyeler

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hikâyelerinde hayvanlar önemli bir yer tutar. Bazı hikâyelerinde hayvanları konuşturarak II. Meşrutiyet yönetimini ya da insanları eleştirir. Yazar, iki hikâyesinde hayvanları konuşturur: “Hayvanat Mitingi” ve “Heybeliada Merkeplerinin Grevi”...

“Hayvanat Mitingi”nde bir grup hayvanın konuşması aracılığıyla insanların acımasızlığı eleştirilir. “Heybeliada Merkeplerinin Grevi”nde bir grup eşeğin konuşması aracılığıyla 2. Meşrutiyet yöneticilerinin insan emeğini sömürmelerine dikkat çekilir.

3.5.7. Hikâyelerin Anlatım Tekniğine Göre Tasnifi

Hüseyin Rahmi Gürpınar hikâyelerinin çoğu diyalog şeklindedir. Yazarın roman ve hikâyelerinde mekân tasvirlerinin çok kısa olmasına karşın konuşmalar uzun ve canlıdır. Gürpınar, hikâyelerini konuşmalar aracılığıyla geliştirir. Yazar, bu diyaloglara kendi düşüncelerini ustalıkla yerleştirir. Hüseyin Rahmi'nin roman ve hikâyelerindeki konuşmalarda gütmüş olduğu gaye hayatı aynen taklit değil, okuyucuyu güldürmektir.³⁴⁷

Mehmet Kaplan, Hüseyin Rahmi ile Halit Ziya'yı dil ve anlatım yönünden karşılaştırır ve Gürpınar'ı üslup açısından daha “realist” bulur.

“Hüseyin Rahmi ile eserlerini konuşmalarından çok mekân tasviri ve ruh tahlillerine dayandıran çağdaşı Halit Ziya arasında tam bir tezat vardır. Mekân ve ruh hallerinin tasviri Halit Ziya'yı ‘şairâne’ ve ‘sanatkârâne’ bir üsluba götürürken, konuşmalar Hüseyin Rahmi'yi ‘realist’ olmaya sevk eder.

---

³⁴⁷ Mehmet KAPLAN, *Edebiyatımızın İçinden*, Hisar, İstanbul 1978, 90-96.

Birincisi insanı tabiat ile münasebeti ve iç yaşantıları, ikincisi daha ziyade sosyal münasebetleri bakımından ele alır.”³⁴⁸

Hüseyin Rahmi'nin başarısı büyük ölçüde dili kullanım tarzına ve üslubuna bağlıdır. Refik Ahmet Sevengil'e göre yazarın üslubu hayat görüşünün bir aynasıdır. Gürpınar'ın eserlerinde kullandığı dil, sanatının ipuçlarını verir.

---

³⁴⁸ Bkz. (347), KAPLAN, 90-91.

Diyaloglar Şeklinde Yazılmış Hikâyeler	Birinci Tekil Kişi Ağzından Yazılmış Hikâyeler	Üçüncü Tekil Kişi Ağzından Yazılmış Hikâyeler
Kadınlar Mebusu	Mınav... Mınav	Dağların Şenliği
Yeni Bir Gazetenin Çukur Düşünceleri	Nurker Hanım'dan Mektup	İhtiyar Muharrir
Lakırdı Beynimizde	Tünelden İlk Çıkış	Bir Muamma
Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım	Katil Buse	Gugular
Kadını Müdafaa Etmenin Cezası	Melek Sanmıştım Şeytanı	Horoza Ses Talimi
Kiralık Vücut	Er Kişi Niyetine	Asansör
Aferin Hayrullah	Sigarayı Nasıl Terk Ettim?	Bir Oburun Mücadele-yi Nefsiyesi
Uçurumun Kenarında	İmrenilecek Bir İntihar	Büyük Bir Nedamet
Zavallı Katil	Bir Açın Ruznamesinden Birkaç Yaprak	Zavallı Şair
Tensikat-1 Beytiyye	Benim Babam Kimdir?	Kadınlar Vaizi
Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında, Mahdum Bey....	İki Loğusa	Taharet Meraklısı
Yankesiciler	Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütahassıs	Misafir
Bugün Ne Yiyeceğiz?	Nasıl Dolandırıcı Oldum?	Büyük Ana
Açlıktan Ölmemenin Çareleri	Lekeli Humma Şüphesi	Kanlı Eldiven
Sonbahar Göçleri	Gönül Ticareti	Zavallı Halime
Diyaloglar Şeklinde	Birinci Tekil	Üçüncü Tekil

Yazılmış Hikâyeler	Kişi Ağzından Yazılmış Hikâyeler	Kişi Ağzından Yazılmış Hikâyeler
Galip ve Mağlup Vaziyeti	Nergis Hanım'la Fehmi Bey	Baltayla Doğuran Böyle Doğurur
Kedi Yüzünden	Kanatsız Uçak, Yelkensisiz Gemi	İstanbul'da Bir Frenk
Zarafet ile Tekir		Fırkacı
Kumru ile Büyükhanım'ın Mukamelesi		Kocası İçin Deli Divane
Allah Gönlüne Göre Versin		Kılıbık
Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala		Müslüman Mahallesinde Bu İş Olur Mu?
Sirkeci Lokantalarında İftar		Ecir ve Sabır
Boykotajın Telakki Değeri		Mübareğin Kuyruğu
İki Külhani Arasında		Şıllıkla Züppe
Sokakta		
Yankesiciler Kulübü		
Çocuklara Yasak		
Ölü Diri Getirir		

Diyaloglar Şeklinde Yazılmış Hikâyeler	Birinci Tekil Kişi Ağzından Yazılmış Hikâyeler	Üçüncü Tekil Kişi Ağzından Yazılmış Hikâyeler
Tosun		
Arzın Yuvarlaklığına İnanmıyor		
Büyük Günah		
Yanık Dolma		

SONUÇ

Hüseyin Rahmi'nin eserleri, toplumsal hayatımızdaki değişikliklerin bir tarihi gibidir. Onun ele aldığı konular, kişiler, olaylar hikâyeden hikâyeye değişir fakat bu değişikliklere rağmen aralarında âdeta bir birlik olduğu görülür. Bu da yaşadığı çağa dikkat etme bilincidir. Sosyal hayattaki birçok değişikliğin ayrı ayrı safhalarını onun eserlerinde tespit etmek mümkündür.³⁴⁹

Servet-i Fünûncuların etkinlik gösterdiği yıllarda yazarlığa başlayan, hiçbir edebi topluluğa katılmayan Hüseyin Rahmi, eserleriyle halkı pozitivist anlayışa uygun bir yaşama biçimine yönlendirmek ister. Birçok türde eser üreten Gürpınar, daha çok romancılığıyla edebiyatımızda yer edinmiştir. Hikâyeleri, tiyatroları, tenkitleri romanlarının önüne geçememiştir.

Eserlerinde roman ve hikâye kişileri aracılığıyla toplum, aile, din, ahlâk gibi konular hakkındaki düşüncelerini açıklar. Anlatım tekniği olarak geleneksel halk hikâyeleriyle meddah, karagöz, ortaoyunundan yararlanır.

Yazarın hikâyelerin birçoğunun deneme ya da sohbet havasında kaleme alınmıştır. Hatta bazı hikâyeler denemeden farksızdır. Gürpınar, hikâyelerinde konu açısından romanlarındaki çizgiyi takip eder.

Yazarın hikâyelerinde Edirnekapı'dan Heybeliada'ya, kulübelere kadar bütün eski İstanbul'u bulmak mümkündür.

Muhafazakâr ihtiyarlar, genç züppeler, başı kundaklı eski zaman kadınlarıyla moda sayfalarından fırlamış gibi gözüken genç kızlar, Arap bacılar, ahretlikler, büyücü kadınlar, kalfalar, mahalle kadınları, tulumbacılar, külhanbeyleri gibi sayısız insan tipleri³⁵⁰ bu hikâyelerde resmi geçit yaparlar.

---

³⁴⁹ Bkz. (120), BERKES, 3.

³⁵⁰ Bkz. (144), BERKES, 19.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hikâyeleri romanlarının gölgesinde kalır. Hüseyin Rahmi üzerine yapılan incelemelerde onun hikâyeciliği ile ilgili bir paragrafı geçmeyen yazılar dışında kayda değer değerlendirmelere rastlanmaz.

Yazarın yayın hayatına başladığı 1884 yılından ölümüne kadar değişik gazete ve dergilerde 121 hikâyesi yayınlanmıştır. Gürpınar, hikâyelerinin büyük bir çoğunluğunu kitaplarına almamış, birçok hikâyesi çeşitli gazete ve dergilerde kalmıştır. Yazar, 1890-1908 yılları arasında hikâye yayınlamaz. 1908'de kendi dergisi **Boşboğaz ve Güllâbi**'de yayınladığı -özellikle II. Meşrutiyet yönetimini eleştirdiği- hikâyelerinden sonra ölümüne kadar düzenli aralıklarla hikâye türünde eser verir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın **Kadınlar Vaizi** adlı hikâye kitabında on telif; **Namusla Açlık Meselesi**'nde sekizi telif biri tercüme dokuz; **Katil Buse**'de yedisi telif biri tercüme olmak üzere sekiz; **İki Hödüğün Seyahati**'nde tümü telif altı; **Tünelden İlk Çıkış**'ta tümü telif altı; **Gönül Ticareti**'nde on üçü telif biri tercüme olmak üzere on dört; **Melek Sanmıştım Şeytanı**'nda tümü telif yedi; **Eti Senin Kemiği Benim**'de tümü telif on bir hikâyesi yer alır. Dört hikâyesi ("Açlıktan Ölmemenin Çareleri", "Evde Tensikat", "Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında, Mahdum Bey Zevcesiyle Kendi Odalarında", "Kadınlar Mebusu") 1947 yılında **Meyhanede Hanımlar** adlı romanın sonuna eklenerek yayınlanır.

Yazarın kitaplarına almadığı hikâyeleri genelde **Boşboğaz ve Güllâbi** dergisi ile **İkdam** gazetesinde yayımlanmıştır. Bu iki gazete dışında **Ceride-yi Havadis**, **Tercüman-ı Hakikat**, **Sabah**, **Vakit**, **Yeni Mecmua**'da da Gürpınar'ın çeşitli hikâyeleri yayımlanmıştır.

Hüseyin Rahmi, **Tercüman-ı Hakikat** gazetesinde yayınlanan Fransız ve Rus edebiyatı kaynaklı birçok çeviri hikâyesi vardır. Gürpınar, çeviri hikâyelerinin üçünü kitaplarına alır. [{"Şeytanın Karısı"} (**Namusla Açlık Meselesi**) , "Münzevi Rahip" (**Katil Buse**), "Rahibin Merkebi"(**Gönül Ticareti**)]

Hüseyin Rahmi, Fransız edebiyatından on bir hikâye çevirir ve bunların yazarlarını belirtmez. (“Hali Zamanı Olmayan Adam”, “Ne Boş Hayal İmiş”, “Bir Zeki Reh-nüma”, “Garip Bir Mektup”, “Bir Maymunun İntiharı”, “Zavallı Canbaz”, “Baba Kornil’in Mühim Bir Sırrı”, “Arsızlık Eden Cezasını Bulur”, “Sadakat”, “Bir Sehv-i Rü’yet”, “Hasta Çocuk”)

Yazarın hikâyelerinde işlediği temalar da romanlarındakine benzer. Hikâyelerinde en çok kadın-erkek ilişkilerini konu edinir. Hüseyin Rahmi, kadın-erkek ilişkilerini ele aldığı hikâyelerinde II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet Dönemi’nde değişen Türk aile yapısına, değişen geleneksel Türk kadını imajına, bozulan ahlak anlayışına dikkat çeker. Mehmet Kaplan’ın “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Aslî Tipler” makalesinde de belirttiği gibi Hüseyin Rahmi’nin eserlerinde dönem dönem çeşitli temalar ağırlık kazanır. (“Gönül Ticaret”, “Uçurumun Kenarında”, “Çocuğumun Babası”, “Ahlak Humması”, “Kılıbık”, “Bir Muamma”, “Zavallı Katil”, “Kadını Müdafaa Etmenin Cezası”, “Melek Sanmıştım Şeytani”, “Aferin Hayrullah”, “Hangisi Daha Zevkli?” v.b)

Hüseyin Rahmi, romanlarında pek yer vermediği I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında Türk halkının yaşadığı sıkıntıları, hikâyelerinde ele alır. (“Namusla Açlık Meselesi”, “Bugün Ne Yiyeceğiz?”, “İstanbul’un Esareti Günlerinden Bir Hatıra”, “Büyük Ana”, “Kanlı Eldiven”, “Allah Gönlüne Göre Versin” v.b)

Yazar, hikâyelerinde hayvanlara da sıkça yer vermiştir. Gürpınar, hayvanları konu edindiği hikâyelerinde insanların acımasızlığına dikkat çeker. Hayvanların dünyası ile insanların yaşamı arasında bir ilişki kurar. (“Nasıl Öldürdüler? “Hayvanat Mitingi”, “Kırço”, “Kedi Yüzünden”, “Heybeliada Merkeplerinin Grevi” v.b).

Hüseyin Rahmi Gürpınar, Boşboğaz ve Güllâbi adlı gazetede yayınladığı ve kitaplarına almadığı hikâyelerinin birçoğunda II. Meşrutiyet yönetimini açık veya üstü kapalı ifadelerle eleştirir. (“Yankesiciler Kulübü”, “Kadınlar Mebusu”,

“Sirkeci Lokantalarında İftar”, “Heybeliada Merkezlerinin Grevi”, “Sokakta”, “Boykotajın Telakki Değeri”, “İki Külhani Arasında”).

Hikâyelerde güçlü kadınlar göze çarpar. Eğitimin önemini vurgulayan Hüseyin Rahmi, çocuğu yetiştiren dolayısıyla geleceğe şekil veren kadın olduğu için onun eğitilmesi gerektiği üzerinde durur. (“Aferin Hayrullah”, “Horoza Ses Talimi” “Gönül Ticareti”, “Er Kişi Niyetine”, “Melek Sanmıştım Şeytani”, “Kılıbık”, “Rafia Hanım’ın Köftesi”, “Kadının Erkeğe Galebesi”, “Ahlak Humması”, “Katil Buse”).

Yazarın hikâyelerinde güçlü kadınlar göz önünde bulunurken erkekler genelde pasif ve ahlâksız olarak çizilir. Hatalarının arkasında durmazlar. Eşlerinin gölgesinden çıkmayan, pısrık kişilerdir. (“Aferin Hayrullah”, “Melek Sanmıştım Şeytani”, “Kılıbık”, “Er Kişi Niyetine”, “Katil Buse”).

Hüseyin Rahmi, modernleşen Türk toplumunda kadın-erkek ilişkilerindeki kadının ve erkeğin rolüne dikkat çeker. Yazara göre birbirini aldatmayan karı koca yok gibidir. “Gönül Ticareti”nde Nihat, karısının ihaneti karşısında cinayete başvuramaz. O, cinayet işlemeyi “avam”a uygun bulur. “Hangisi Daha Zevkli?”de karısı Peyman’ı öldürüp hapse düşen Haşim Ulvi’nin duruşmasını izleyen bir adam ona bir mektup yazar. Mektubu gönderen adam, karısının kendisini aldattığını bildiğini ama onu sevdiği ve ondan ayrılmak istemediği için ihanetine göz yumduğunu ifade eder.

Yazarın birçok hikâyesi otobiyografik özellikler taşır. (“Kedim Nasıl Öldü?”, “Eti Senin Kemiği Benim”, “İlk Orucum”, “Döşekten Bir Sada”, “Kıpti Düğünü”, “Dağların Şenliği”, “Sigarayı Nasıl Terk Ettim?”, “Pis Bir Vak’a” v.b).

Hüseyin Rahmi’nin hikâyeleri genellikle kapalı mekânlarda, ev ya da konaklarda geçer. Hikâyelerde mekân işlenen konuya uygundur. Yalı ve konaklarda geçen hikâyelerde kişilerin tasvir ettikleri mekânlar, kalabalık yerlerdir. Gürpınar’ın bazı hikâyeleri ulaşım araçlarında geçer. Yazarın birçok hikâyesinde sokakta dolaşan, vapura, tramvaya, trene binen kişileri olabildiğince

canlı tasvirlerle okuyucuya sunar. (“Ada Vapurunda”, “Pis Bir Vak’a”, Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala”, “Kiralık Vücut”, “Tünelden İlk Çıkış” v.b)

Yazar, bazı hikâyelerini de güncel olaylardan hareketle yazar. (“Varda İspanyol Geliyor”, Döşekten Bir Sada”, “Rafia Hanım’ın Köftesi”, “Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım”, “Boykotajın Telakki Değeri”, “Sokakta”, “Sirkeci Lokantalarında İftar” v.b)

Hüseyin Rahmi’nin bazı hikâyelerde aynı konuyu farklı adlarla tekrarladığı da görülür. (“Aferin Hayrullah”, “Melek Sanmıştım Şeytanı”)

Hüseyin Rahmi, hemen hemen her hikâyesinin sonunda bir yaşam deneyi, bir görgü kuralı, bir ibret dersi çıkarma eğilimindedir.

Yazar hikâyelerinde kullandığı dil çağdaşı olduğu Servet-i Fünûnculara göre çok sadedir. Hikâyelerindeki cümleler Türkçe cümle yapısına uygun, basit ve anlaşılır cümlelerdir. “Lisanımızda sadeliğin elzemiyet ve ehemmiyeti cidden bilindiği gün edebiyat başlamış olacaktır.” diyen Hüseyin Rahmi, bütün eserlerinde geniş halk tabakasına hitap eder. Kullandığı dil, zengin bir halk dili olmakla beraber bunun yanında aynı zenginlikte bir argo repertuarı da oluşturur.

Araştırmacılar Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın hikâyelerini romanlarından başarılı bulur. Bu haklı bir hükümdür. Yazarın gerek sekiz ciltte toplamış olduğu hikâyeleri gerek gazete ve dergilerde bıraktıkları ele alınırsa hikâyelerin, tek bir olaya dayandığı ve fikir aynı eksen etrafında döndüğü için daha derli toplu olduğu görünür. Hikâyelerinde romanlarında olduğu gibi uzun konuşmalar, gereksiz ayrıntılar ve yersiz “tefelsüfler” yoktur.

Hüseyin Rahmi, küçük hikâyelerde ayrıntılara yoğunlaşması gerektiği için, ikinci derecede vakalara yer vermemiş ve vaka dışı açıklamalara yanaşmamıştır. Bu yüzdendir ki, onun hikâyeleri romanlarına nazaran hem üslup hem de teknik bakımından daha başarılıdır.³⁵¹

---

³⁵¹Bkz. (73), LEKESİZ, 282.

Bununla birlikte Türk edebiyatında Hüseyin Rahmi'nin etkisi, başarısı hikâyede değil, romandadır. Yazar bugüne kadar birkaç hikâyesiyle değerlendirilmiştir. (“Ecir ve Sabır”, “Tosun”, “Kedi Yüzünden”, “Tövbeler Tövbesi”, “Misafir”, “Ada Vapurunda”) gibi birkaç hikâyesi antolojilere alınmıştır.³⁵²

---

³⁵² Bkz. (55), MUTLUAY, 33.

EK

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Kitaplaşmamış Hikâyeleri

BİR HAFİYENİN İTİRAFÂTI

Gece saat iki, kar fırtınası burnumu donduruyor. İnce pardesü altında tiril tiril titriyorum. Bir iki kadehin verdiği hararetle ısınıyorum, felaket, felaket üstüne... Geçen senenin sonbaharı bu senenin en şiddetli şitâsı oldu. Bu soğukta köprüyü nasıl geçmeli? Geçen sene samur kürkle, havadan aldığım birçok masârif-i rahiya ile Beyoğlu'nda ne âlemler, ne eğlenceler yapardım. Heyhât! Hürriyet-i devr-i istibdâdın o hayat-ı şa'ş'a'adarını söndürdü. Bugün her şeyden mahrum bir serseri gibi dolaşıyorum. Kabahat bendeydi. Benden kim jurnal istedi? Bunları yazıp götüren ben değil miydim? Bununla beraber her şeye alet olmak istidâdıyla beni yetiştiren ailemin hiç kabahati yok değil. Sabâvetimi avarelikle, tulumbacılıkla geçirdim. Bu yolda terbiye gören genç neye müstaid olmaz? Nâgâh hayatın acıları, gâilesi başladı. İhtiyâc-ı maişet yakamı yakaladı. Tabii birçokları gibi ben de kendime bir meslek etmek ihtiyacını hissettim. O vakit gördüm ki hafiyecilik en mergûp, en sehil bir meslek. Sermayesi, bir kıraathânedede otururken, tiyatrodada bulunurken, sokakta geçerken müsâdif olacağın çehrelerden bir şeyler keşfederek dört satırlık bir kalem-i sadaka ile ait olduğu makama arz etmek. Evvela yazdığım jurnali kâbil değil verememiştim. Bir his-i vicdân bu fena yola girmekten men ediyordu. Fakat iktisâp ettiğim ilim ve terbiyenin nekâisi arkadaşlarımdan bazılarının ikbâl-ı kalem ve vicdânını bu yola teşvikten geri duramıyordu.

Bir gün maksâdımı gizlice arz ettim. Epeyce mazhâr-ı iltifat aldım. Büyük bir hafiye paşaya intisâp ettim. Verdiğim jurnalın kıymetli bir mükafatını gördüm. Bundan sonra iş kolaylaştı. Yığın yığın para çekiyor, zevk safa ile Beyoğlu âlemlerinde yaşıyordum. İnsan neye alışmaz? Ekseriyâ vicdânıma müracaat ederim ve yaptığım fenalıkların acaba bir gün cezasını çekecek miyim diye sorardım! Aldığım cevabı pek müphem bulurdum. Ekseriyâ kendi kendime derim ki bir metanın mademki alıcısı vardır, bayii niçin bulunmasın? Fakat bu bayinin bilâhâre böyle rezaletle iflas edeceğini hiç aklıma getirmemiştim. Her neyse olan oldu! Şimdi bu parasızlığa nasıl bir çare bulayım? Adam sen de insanlar ne kadar tekâmül ederse etsin, yine ahmaklar, budalalar, akıllılara

nisbeten ziyâdedir. Bununla beraber insanlar ne kadar zeki, kurnaz olursa olsunlar mutlaka hepsinin zayıf bir noktası vardır. İş bu noktayı bulmaktır.

Yanımda şimdilik bir mecrediye var! Bir defa karşıya geçeyim. Elbette birisini yere vururum. Hey gidi felek hey! Geçen sene bu köprüyü araba ile geçerdik de arabanın içinde bir kaloriferin bulunmadığına teessüfler ederdim. Şimdi bu arabadan vazgeçtik, keşke bir paltom bulunsaydı. Haydi bir Tokatlıyan'a uğrayayım. Tokatlıyan'dan evvel şu Osmanlı Milli Tiyatrosu'na gideyim. Tarık oyununun neşve-yi fevkalâdesiyle ser-mest bulunanlardan belki bir şey sızdırırım. On kuruş gidiyor. Aman paranın dörtte üçü suyunu çekti. Allah kerim! Mademki fikr-i ticaretle işe girişiyorum. Muvaffakiyet daima mevcuttur. Tiyatro hınçahınç. Ne âlâ! Fakat para koparmak için henüz bir usûl bulamadım. Düşündüklerimin hepsi müşkil... (Tarık oyunu biter. Ortalık alkışlara gark olur. Herkes memnun. Antrakt esnasında birkaç kişi kart tevzi eder.) Şu bedava tevzi olunan kartlardan birkaç tanesini elde ettim. Bu sa çıkıp çıkıp da alkış tutturamayan haftalık gazetelerden birinin ilanımı. Kartı da amma güzel yapmış. Ne yaparsa yap! Bu halk o kadar gazeteyi hazmetmez. Bu mevzular henüz levhalara girmediler. Şunlardan daha evvel bu kartları ben tevzi edeyim. Oh ne bahtiyârlık! Şu cemiyette ne budala adamlar var.

İnsan bir defa dolandırmayı zihnin koymasın. İnsanlar hakikatle iknadan ziyade yalanla iğfâle müstaittir. İşte şu baştaki levhada kalender bir beyin yanına gittim. Kartı uzattım. Memleketimizde tiyatro hayatının ihyâsı için gazetemiz bir nüshâ-yı fevkalâde çıkardı. Ben de kemâl-ı nezâketimle müteşekkiren mukâbelede bulundum ve derhal ismini deftere geçirerek ilan edeceğimi söyledim. Şu usûl-ı basiti birkaç levhaya tatbik ederek sekiz lira çarptım! Ah insanlar, insanlar! Çok defa bunlara acımak da budalalıktır. Eğer yalnız olsaydılar, beş kuruş bile veremezler. Bu liraları tefâhür-i ilan maksadıyla vermediler mi? Mademki bugün bu oyunda pek kârlı çıkıyorum artık cihet-i felsefesini düşünmeye ne lüzum var? Muvaffakiyetle neticelenen bir işin esbâbı aranmaz. Şimdi Tokatlıyan'a gider, güzel bir yemek yer, oradaki insanlara yan gözle bakarım.

Ben pek eminim ki bütün gün gazete idarehânelerinde yazı yazan ahrâran bu gece benim kadar mesut değildir. Fakat nefsimi karşı i şunu da itiraf etmeliyim! Hafiyelik yalnız insanın terbiyesinde değil, kanında da mevcuttur. Fenalığa, hilekârlığa müstait bir kalp velev devr-i meşrutiyette olsun yine vereceği mahsulü verebiliyor... Bizden hayır bekleyenlerin şaşarım aklına!

“Bir Hafiyenin İtirafâtı”, Boşboğaz ve Güllabi

6 Kasım 1908

ZAVALLI ŞAİR

İki nev-reside şair Şimendifer Gazinosu'nda birleşirler. Ahmet Bey isminde olan şair şirin-i makâl arkadaşına hitâben:

-Bir sone tertip ettim. Aman okunmaya layık o ne diskripsiyonlar, o ne pitoresk şeyler... Bir şiir-i enfes. Suje gayet basit... Fakat tasvir âli, parlak bir üslupla vakayı tasvir değil, tersim ettim. Lamartinelere, Hugolar bir şey değil. Aman efendim zaten siz pek büyük bir şairsiniz. Ne çare ki devr-i istibdâd sizin teclilât-ı fikriyenize, şan ve şerefimize hizmet edemediler. (Gelen biralarla mezelere dalkavuklanarak) fakat istikbalin en büyük şairi siz olacaksınız. Sizde bir dehâ-yı şiiriyet hâsıl bir büyüklük hassâsı keşfediyorum.

-Fakat birâder sizin de pek parlak manzumeleriniz var. Bu istidâd sizde de ziyâde mevcut.

Bunlar böylece yekdiğerini tebrik ederek birbirinin sitâyîş-hânı olarak içtikçe içtiler. Ahmet Bey elindeki koca şiir tomarını açtı. Vezinsiz ve manasız şiirlerinin ekser parçalarını okudu. Hiçbir kütüphânenin kabul etmediğine şüphe edilmeyen bu mecmua-yı eş'arı tab' ettirerek büyük bir servet iktisâbını düşündüler. Sonra bu kitabın hasılatıyla Avrupa'ya seyahate çıkmaya karar verdiler. Böyle mikiyü'l-hitâm bulan ıyş ve işretten sonra bu iki belhûs (ki vaktiyle bu kelime için matbuat çın çın ötmüş, Ebüzziya ile Ahmet Mithat Efendiler boğaz boğaza gelecek derecede atışıp tutuşmuşlardı.) sokağa fırlamışlardı. Ortalık bembeyaz, şiddetle esen rüzgar karları kaldırıyor, bunların boğazına tıkıyordu. Bu iki sarhoş şair, karın içine düşse kalka Bâbîâli yokuşunu çıkmışlar ve Sultan Mahmut Türbesi önünde birbirinden ayrılmışlardı. Müstakbelin en büyük şair-i zî-vakuru Ahmet Bey kıvrıla kıvrıla Koska'yı iniyor, kitabın hasıl edeceği kârın sûret-i sarfını düşünüyordu. Tam bu sırada güzelce bir sendeledikten sonra ayağı kayarak karpuz gibi karın içine bayılmış, şemsiyesi, kitapları, tomarı darmadağın olmuştu. Şair-i bî-iştihâr zavallı Ahmet Bey şiddet-i sadme ile bütün kemikleri kırılmış gibi o çığ içinde kalkarak güç bela hanesine gelmişti. Ertesi sabah yatağın içinde:

-Aman! Bütün vücudum ağrıyor, doktor, doktor

diye bağıyor ve zayî olan tomarı düşündükçe ağlıyordu. Zavallı şair cidden mârizdi. Evvela manasız, vezinsiz şiirler yazmak hastalığıyla sâniyen hayatını avare geçirmekle, sâlisen dünkü ziyâdece kaçırdığı işretin humâriyle, rabien düşünmek suretiyle bütün vücuduna hasıl olan acılarla hasta, pek hastaydı. Bu vakitsiz yağan kar bu vakitsiz yetişen şairin teknil heves ve âmâlini bir lahzada söndürmüştü. Zavallı şair...

“Zavallı Şair”, Boşboğaz ve Güllabi

6 Kasım 1908

TERS KONUŞMA

Asım ile Kasım, isimleri işte böyle hem-vezin iki arkadaştır. İkisi de alaycı, ikisi de safâ... İşleri, güçleri şuna buna azizlik etmek, insan kızdırmak, gülmek, eğlenmek. Bunlar yalnız tanıdıklarına değil, hiç tanımadıkları kimselere de şaka ederler. Zaten kendileriyle maarifeleri olanlar şerlerinden çekinirler, uzak kaçarlar. Asım ile Kasım bir gün yabancı kimselere işittirecek surette şöyle muhâvereye başlarlar:

-Yeni aldığım potinler ayağımı sıkıyor. Ayakkabı darlığı da ne fena rahatsızlıkmiş.

-O, Bakkalın eksik vermek âdeti olduğunu ben çoktan tecrübe ettim. Herkese de söyledim. Bilmem ne hikmet, kör değneğini bellemiş gibi alışveriş için yine oraya gidiyorlar.

-Birer saat fasıla ile alınabilir. Bir fincan suyun içine üç damladan fazla konulmasına dikkat etmelidir. Pek tehlikeli değildir ama miktar-ı tabiiyi tecavüz etmemek elbette daha muvafıktır.

-Rengi atıyor. İngiliz kumaşlarının bile boyası bozuktur. Zaman teceddüt ettikçe sanayinin de metânet ve safvet-i kadimesi zâil oluyor. Fabrikalar yek diğerinden gördükleri rekabete karşı kesret-i imâl ve ucuzluğu her şeye tercih edilmeli.

-Tutar... Tutar ama aşının zamanını bilmeli. Çelikler de müddet-i medîde devirmiş olmamalı. Vah, bilmem ki bu aşı hususunda bazı zevâtın ellerinde âdeta bir nev-i mazhariyet vardır.

-Vazgeç... Husûf? Kûsûf? Mutlaka münhasıran ay intihâsıyla bedir zamanında olur. Şimşek, gürûh-ı arzın, kamerin vaziyet-i felekiyelerini nazâr-ı itibare alıp da öyle söz söyleyiniz. Şehr-i Arabî'nin yedîsinde husûf. Bu saçma lakırdı a canım.

Bu muhâvereye kulak misafiri olan kır sakallı bir efendi baş sersemliğiyle sözleri yanlış anladığına zâhib olur, ara sıra elindeki gazeteyi sağa, gözlerini de gözlüğünün üstünden sola kaydırarak dikkatli dikkatli dinler; fakat muhabbetin bir türlü birbirini tutmadığını görür. Şaşkınlığından gözlüğünü yerleştirir. Paltosunun üzerine dökülen tütün küllerini süpürüyor gibi elleriyle üstünü başını düzeltir. Nihayet kürek çeken bir kayıkçı gibi hiddetinden yerinden kalkıp oturmaya başlar. Asım ile Kasım'ın maksatları da zaten işte böyle safdil bir adamı dama düşürmekten başka bir şey değil. Biçare sakallının meraktan yerinde oturamaz bir hale geldiğini fark ederler.

-Asım, aman yarab neydi o günler? Sansür zamanında en güzide muharrirlerimiz, alamanadan, palamuttan, fesleğenden, saksı güzelinden bahsederlerdi. Kasım:

-Güya turşu abdestsiz iken kurulursa bozuluyormuş. Bu da lakırdı... Abdestsiz kurulmuş ne turşular bilirim ki misk gibi oldular.

-Parmak hesabıyla ben tenteni tereliyi bir türlü uyduramıyorum. Pamuk deyince, beşi birden mi oynayacak? Nasıl olacak? Anlayamıyorum.

-Trenler, vapurlar hareketlerine daima bir iki dakika temkin koymalıdır. Mesele beşi üç geçe... İşte bu üç dakika bazen insanların işine çok yarar.

-Onu tahkik edemedim. “Gamzela” kelimesi Farişî midir? Yoksa İtalyanca mı? “Ampreme Abel” ne demek? Fransızca içine su geçirmez demekmiş.

Sakallı zat birkaç defa gözlüğünü düzelttikten sonra iki üç defa da yerinden kalkıp oturur. Daha iyi işitmek için konuşanlardan tarafa meyleder. Âdeta çarpılır. Söyleyişlerine, tavırlarına dikkat eder. Latifeye delâlet eder bir hâl yok. Sûret-i mükemmelede anlaşılıyormuş gibi devam ediyorlar. Kasım:

-Ömrümde bir defa başıma geldi. İstanbul'a inmek üzere Fenerbahçe'den kayığa bindik. Hava birdenbire dönüverdi. Kınalı Ada açıklarına düştük. Aman ne çektik birader! Müthiş bir ölümden kurtulduk.

-Hayır karga, papağan kadar mükemmelen her lakırdıyı taklit edemez.

Sakallı efendi artık tahammül edemeyip beylere yaklaşıyor:

-Affedersiniz. Benim mi zihnimde bir fenalık var yoksa sizin mi? Tentenini tereli nerede! Abdestsiz turşu kurmak nerede... Betnü'l-semâ... Ve'l-semin, değil mi ya? Affedersiniz şu merakımı def ediniz. Asım önüne bakıp derin derin düşündükten sonra:

-Delâliniz kim? Sakallı:

-Efem? Asım:

-Komisyoncunuz kim? Sakallı:

-A, iki gözüm şimdi komisyoncuyu nereden çıkardınız? Maksat latifeyse söyleyiniz de beraber gülüp eğlenelim. Kasım:

-Amsterdam'a bir telgraf çekin şimdi cevabını alırsınız. Sakallı:

-Acayip! Asım:

-Tarator ile pek iyi kaçar! Sakallı:

-Ha, anladım. Siz benimle alay etmek istiyorsunuz. Pekala... Sorduğuma hata ettim. Yine siz tatlı tatlı konuşunuz. Sakallı çekilir. Gazetesini yine dest-i mutalaaya alır. Bu kadar yüz bulduktan sonra Asım ile Kasım biçâre adamın biri sağına diğeri soluna geçerek başlarlar. Asım:

-Bizim Feshane'nin Ankara tiftiğini kullandığından emin misiniz? Kasım:

-İki taşım kaynadıktan sonra altından çek aheste ateşte bir zaman öyle bırak. Sakallı:

-Ben o kadar şakadan hoşlanmam. Asım:

-İçinde fıstık üzüm olsa da olur olmasa da...

Sakallı hiddetle gazeteyi yüzüne yaklaştırır. Kasım:

-İnkâr etmeyiniz canım. Biz de şimdi demiyoruz ya gençliğinizde...
Bundan yirmi, yirmi beş sene evvel. Bunda sıkılacak ne var? Sakallı:

-Ne? Asım:

-Tereyağı maddesi. Sakallı:

-Nasıl tereyağı? Kasım:

-“Bir taş attım cumbasına tık dedi.” Yok mu? Sakallı var kuvvetiyle
haykırarak:

-Tımarhâneci... Yetiş... Bunlar bozmuş.

narasıyla bir kıraathâne halkını ayağa kaldırır.

“Ters Konuşma”, Boşboğaz ve Güllabi

23 Ekim 1908

SAHTE DOKTOR

Tabib binbaşısı kıyafetindeyken tevkif edilen sârik Kazım'ın şu sergüzeşt-i garibi hakkında kendisiyle röportajda bulunmak üzere idarehânemizde hapishsâneye muhbir-i mahsus göndererek tahkikâta bulunduk. Muhbir:

-Seninle röportaj yapmaya geldim. Kazım:

-Röportaj nedir? Muhbir:

-Gazete muhabirleri tarafından meşhur adamlardan talep olunan mülâkat. Kazım:

-Ben meşhur bir adam mıyım? Muhbir:

-Kaç gündür bütün gazeteler senden bahsettiler. Binbaşı kıyafetiyle Beykoz'da tevkif edilmen seni herkese tanıttı. İlan-ı hürriyetten beri sahnelerde sıçrayıp duran yeni aktörlerimizden ziyade iştihâr ettik. Başından geçenleri anlat bakalım. Kazım:

-Hapishâne-yi umûmiyeden birkaç arkadaşla firar ettik. Kıyafet pek düşkün, cepte on paralar yoktur. Biz kimseye görünmeden İstanbul'un barınacak yerlerini biliriz. Zihnimizde kaç günden beri firar fikri bulunduğundan yemek için verdikleri ekmeklerin bir kısmını cebimize koynumuza sakladık. O gece soluğu doğrudan İstanbul'un surlarında aldık. Kale bedenlerinde öyle kovuklar vardır ki zabıta ne kadar taharri etse ihtifâ edenleri bulamaz. Koynumuzdaki ekmekleri küfâf-ı nefis ettik. Ertesi günü her birimiz bir tarafa dağıldık. Ben Eyüp Defterdar İskeleleri tarafında bohça hamallığı ettim. Kendimi bir garibü'l-diyar gibi göstererek kahvehânedeyi yattım. Kahveciye su taşıdım. Kahvesini çektim. Dükkânı süpürdüm. Ertesi akşam Allah ne verdiyse birlikte yedik. Ertesi günü görülecek hemşerilerim bulunduğu bahanesiyle oradan savuştum. Beyoğlu'nda arkadaşlarla buluştuk. Girmek için gözümüze birkaç hâne kestirdik. Tabib Binbaşısı Şakir Bey'in tehi hânesine girmek en ziyade maksada tevâfuk etti. Girdik o gece orada kaldık. Mutfakta bir âlâ yedik, içtik. Sabaha karşı evden çıktık. Emvâl-ı mesrûkadan benim hisseme Şakir Bey'in binbaşı

ceketi düştü. Hava soğuktu, giydim, ısındım. Başıma da bir süvari kalpağı uydurdum. Fakat kılıcım yoktu. Pantolonum da sıvrıldı. Gündüz saat ikiye doğru Firuz Ağa, Tophsne taraflarındaki hurdacılardan bir de kılıç ıştıra ettim. Bu kılıcın da formamla tevâfuk etmediğini farkına sonradan vardım. Yakayı ele vermeme işte bu da bir sebep teşkil etti. Aşırdığım mallardan birkaç parçasını satmaya muvâfık oldum. Cebime beş on kuruş girdi.

Beykoz'da görülecek işlerim vardı. Vapura binmek üzere Beşiktaş İskelesi'ne indim. Yolda formama verilen selamlara ustalıkla mukâbelede bulundum. Vapura girdim. Formamın şerefini muhafaza etmek için paraya kıyarak mevkide oturmak lazım geliyordu. Beni tanıyacaklar havfiyla kimsenin yüzüne bakamıyordum. Başımdaki kalpağım, binbaşı formam, yüzbaşı kılıcım, sivil pantolonum şüpheye da'i idi. Olacak bu ya vapurda ihtiyarca soluk renkli zatın biri sancıladı. "Aman doktor" nidâsıyla hazâkatıma müracaat ettiler. Nabzına baktım, kalbini dinledim. Kapaklarını çekerek gözlerinin rengini muayene ettim. Vapurda eczane olmadığından kahveciye bir parça su ısıttırıp içine birkaç damla limon sıkarak hastaya içirdim. Pek iyi geldi. Ben de şaşım. Beykoz'a çıktım. Zihnimde bir hât-ı hareket planı tertip etmek üzere kahveye girdim. Meğerse doktor elbisesi ne kadar sadâ-yı mûcib bir kıyafetmiş. "Aman doktor" istimâniyle önüme bir nabz-ı marizâne uzandı. Çârnâçar muayene ettik. Belli etmemek için hastaya:

-Amelin var mı? İştihan nasıl? Çarpıntı geliyor mu?

kâbilinde birkaç sual sordum. Fakat keyfiyet reçete yazmaya gelince iş bütün bütün sarpa sardı. Fransızca reçete yazmaya yemin etmiş mutaassıp bir doktor olduğumu beyân ederek mealce nâmemi Türkçe yazdım.

Bu sahte doktorluktan yakayı kurtaramadık. Reçetenin altına attığım "Sabriyü'l-nafavi" imzası eczacının nazâr-ı dikkatini celp etmiş. Nihayet yakayı ele verdik. Alt tarafı malum.

"Sahte Doktor", Boşboğaz ve Güllabi

27 Ekim 1918

HAYVANÂT MİTINGİ

Haklarının temin-i muhafazası zımında her sınıf halkın mutadd yerlerde bilâ-içtimâ ittihâz ettikleri bî-semere mitinglere müşâbih olmamak üzere geçen günü tekml İstanbul şehri ve civarı hayvanâtı İlim dağının arka cihetindeki ormanda toplanarak gayet heyecan-âmiz ve garip bir miting akd etmişlerdir. Bu merak-engiz mitinge gazetemiz nâmına hazır bulunan karga efendi, cereyan eden müzakerâtı gazetemize bildiriyor.

Dört aydan beri memâlik-i Osmaniye’de cereyan eden hareket-i ahrârânenen bî-haber olmayan hayvanâtın da bir noktada toplanarak cemiyet tesis etmeleri ve bu cemiyette hukuklarına ait birçok hususâtı müzakere etmeleri mukarrerdi. İşte bu müzakere-yi umûmiye soğukların başlamasıyla insanların tenhalığından bilâ-istifâde dün gün in’ikad etmiş. İstanbul ve civarında yaşayabilen hayvanâttan birçoğu bu mitingte hazır bulunmuşlardır. Miting sabahleyin saat ikide başladı. Kedilerden, köpeklerden, kurtlardan, beygir, öküz ve eşeklerden; her cins kuşlardan hasılı hayvanât-ı fakriye, zavalü’l-maaşîn zevâhif, tuyûr gibi şebâtın birçokları bu mitinge hazır bulunuyorlardı. Evvela, üryan ağaçların üzerine dizilen kuşların avâz olarak epeyce perdeden taganniye başladılar. Musîki-ahenk tabiatıyla bilâ-imtizâç gayet lâtif nağmelerle terennüm-sâz oldu. Fart-ı meserretle kurbağaların kopardığı gürültüler, horozların keskin sadâları, eşeklerin yüksek perdeden feryatları ormanlığı çın çın öttürdü.

Bu parlak konseri müteakip kürsi-yi müzakereden çıkıldı. Pek çok nutuklar irâd edildi. İrâd olunan nutuklar medîd alkışlara gark oldu. Nutuklar öyle İstanbul sokaklarında bağıra bağıra sesleri kısılan ve yüz defa söylenmiş şeyleri yüz birinci defa tekrar, birçok şeylere karar verip de kararlarını mevki-i fiile koyamayan natika-perdâzlarınkine katiyen benzemiyordu. Bütün nutuklar bir sükût-ı mütevekkil-âne ve ciddiyet-perverâne ile dinlenir. Semi’nden hiçbiri çılgıncasına ve müteheyyicâne “yaşasın hürriyet, yaşasın müsavât!” gibi bağrışmalarda bulunmuyordu. Çünkü hayvanât, hürriyeti, hürriyet için değil, hür yaratıldıkları, hür yaşadıkları için hürriyetin muhafazasından, adalet diye

bağrıışan insanların aralarında bunca hüküm süren adaletsizliklerden sarf-ı nazâr, kendilerine birçok fevâid temin eden hayvanlar hakkında reva gördükleri mezâlim-i takât-fersâdan bahsediyorlardı. Ez-cümle köpeklerden biri başını kaldırarak:

-Bunca senelerden beri hür ve müstâkil olarak yaşıyoruz. Aramızda ne hırs, şan var ne de birbirimizin kahrına çalışan erâzil. Sokak başlarında temin ettiğimiz hudûd-ı terbiyeye tecavüz edilmedikçe aramızda bir nizâ-yı ciddi vuku bulmaz. Hudûtlarımızda her köpek, hakka, adalete riayet eder. Avusturya bu sene, Rumeli, Şark'ı, Sırp mırp gibi hudût boyu gürültüleri yoktur. Tam dört asırdır İstanbul'un sokaklarını temizlemekle meşgulüz. Sokağını asla kendisine mal etmeyen ve bütün pislikleri bu sokaklara yığmaya alışan bu halkın az mı süprüntülerini temizledik. Eğer bizim vicdanımız olmasaydı İstanbul halkı sokak pislikleri içinde kokar, hastalıklardan kırılıp biterdi. Kolera, veba zamanında herkes hizmetimizi tasdik etmedi mi? Polis teşkilatından evvel ve hatta devr-i İstibdâtta, sırf hırsızların tecavüzâtından men eden biz değil miydik? Devr-i inkilâptan beri hâlâ sokaklarını temizleyen, bilâkis daha dûcâr-ı ihmâl olan caddelerini yâra ve ağyâra karşı tathire çalışan yine biz değil miyiz? Bunlara her zaman bir his-i minnettarâne ve sadakat-perverâne ile selam veririz de çok defa sırtımıza mükafaten iri bir tekme yapıştırmaktan, haftalarca bizi aç yaşatmaktan çekinmezler. Vay adil insanlar vay! (sürekli alkışlar)

Bu nutku müteakip hemen eşeğin biri atılır:

-İnsanlar için en faydalı hayvanâtta biri de şu hâkir eşeklerdir. Bu kadar faaliyetlerimize, hizmetimize mukâbil her türlü hakareti bize reva görürler. Kendi aralarında yaşaması bile muzır bazı tembel, miskin, bî-lüzum herifleri bizim ismimizle yad ederek terzil ederler. Ben Heybeli'den gidiyorum. Orada bir ailenin tek mil nafakasını çıkarıyorum. Mehtaplı gecelerde sabahlara kadar koşuyorum. Bu kadar emeğime mukâbil ne alıyorum biliyor musunuz? Hiç!

Çıplak kayalık adanın taşlar arasında bitmiş otlarını yemeğe, çok defa bunu dahi bulamayarak, kâğıt ve paçavra gibi şeyler yemeye mecbur kalıyorum.

Bu bir hıyânet değil midir? Bu şikâyetten fevkalâde müteessir olan hem-cins diğer bir eşek sırtını göstererek bir Acem sürücüsünün yed ü hasetiyle bütün vücudunda açılan yaraları gösterdi. Öne atılan bir beygir de aynı şikâyeti tekrar ve ilaveten:

- Beygirler kadar insanlara hizmet eden hayvan var mıdır? Bütün nakliyat bizim sırtımızda taşınmıyor mu? Harpte en mühim unsurdan biri de biz bulunmuyor muyuz? Fakat heyhat! Bu insanlar bizim ne vakit kıymetimizi takdir edebildiler?

O vakte kadar küçük gagalarını yan çevirerek irâd olunan nutukları bir sükût-ı amik içinden dinleyen küçük kuşlardan bazıları hemen aşağı dallara inerek içlerinden biri bir veche-zîr ifadâtta bulundu:

-Büyük arkadaşlar! İnsanlara bizim ne gibi bir muzırriyetimiz dokunuyor? Onların pencerelerinin önünde en tatlı şarkılarla uyutmuyor muyuz? Tabiatın kendilerine bahsettiği saadetten istifadeyi bilmeyen bu zavallı bedbahtların en gamlı zamanlarına bütün safvetimizle iştirak etmiyor muyuz? Bunlarsa makâm-ı teşekkürde bizi avlamak için ağaçlara örseler kurmuyor mu? Tarlalarında en muzır hayvanât itlâf ettiğimize mükafaten bizi için az mı koşuyorlar, az mı barut sarf ediyorlar?

Bir yılan başını kaldırarak etrafa bakındı ve hemen kürsi-yi belâgata çıktı:

-Bizi pek mühlik ve müsemmin tanıyan insanları şiddetle protesto ederim. Bize dokunmayan, ihanet etmeyen hiçbir insana zarar vermeyiz. Bilâkis bu insanlar bize nisbetle daha muzır ve mühliktir. Menfaat, hırs, şöret için bunlar yek diğerine neler yapmıyor! Birbirinin mahvı için en yırtıcı bir hayvanın bile tenezzül etmeyeceği vahşeti icradan geri dururlar mı?

derken bir güvercin ortaya atıldı:

-Yorulmayınız! Eğer siz de benim gibi onları pencere önünde ârâm ederek içlerinde cereyan eden vakayı seyretseydiniz, bunların bu hayat-ı keder-nâkına

teessüf eder ve insan olarak yaratılmadığınıza ne kadar memnun kalırdınız!
(Alkışlar)

Bunun üzerine güle güle mevki-i hitâbete çıkan bir maymun şu yolda bir irâd-ı makâl etmiştir:

-Arkadaşlar, pek nafil yoruluyorsunuz! Darwin, insanların esasının hayvanâtta daha doğrusu bir maymunun tekâmül-i tedricisinden ad ediyor. Fakat biz onu daha o vakit şiddetle protesto etmiştik. Biz hayvanız, fakat hür ve namusluyuz. İnsanlar arasındaki fesâd-ı ahlâk bizde yoktur. Hürriyetimiz, tabiatıyla tev'emdir. İnsanların ne kadar budala olduklarını şimdi anlıyorum, hür yaratılmış olan bu insanlar esareti kabul etmişler ve sonraları bu esaretten kurtulmaya güya bir muvaffakiyet ad etmişler. Ne tuhaf! Bu sözün hamakâtinizden bilâ-istifade tevekküllerinizi bulup da yine size iade eden bir canı ve zâlime teşekkür etmeye benzer. Hele bunların kopardıkları yaygaralara, meserretlere ne mana vereceğimi şaşırıyorum. Boş bir hayhuy içinde çalkalanan, henüz bir yere toplanıp da istikballeri hakkında bir karar-ı kat'i veremeyen bu insanlara cidden acıyorum. Aramızda o kadar tabi görülen hürriyet, müsavât, onlar nezdinde koca bir şehrâyin yapılmasına kadar varıyor. Garabeti bu kemalâtın kâğıt üzerinde kalışındandır. Bizim yazacak kâğıdımız olmadığı için hürriyeti tabiatın bir netice-yi zarûriyesi gibi telakkiye mecburuz. Onlar esasen malik oldukları hürriyeti gazetelerle halka neşretmek istiyorlar. Tuhafı "biz binâyı istibdâdı yıktık, hürriyeti istihsal ettik. Artık her hususta hür ve serbestiz" diye bağırıyorlar da diğer tarafta muhakim bu serbest gazeteleri bir bir mahkum ediyor. Ellerini, ayakların bî-aman zincirlerle bağlıyorlar da gazeteler bu tesadüf karşısında ne yapacaklarını şaşırıyorlar. Köpeğin biri derhal atılıyor:

-İçimizden birine haksız tecavüz vuku bulsa derhal hepimiz ayaklanırsınız değil mi?

Maymun:

-Şüphesiz komşusuna yapılan bir haksızlıktan sâir komşular müteessir olmaz ve bu adaletsizliğe mâni olamayıp da lâkayt bulunursa o mahalde, o

cemiyette fikr-i adaletin henüz takarrür etmediği anlaşılır. (Alkışlar) Görmüyor musunuz? İnsanlar ne kadar telakki ederse etsin, ne kadar zengin olursa olsun neticede yine bizim gibi böyle ormanlar, bahçeler, çiftlikler içinde yaşamak istiyor. Demek ki biz insanlardan nispetçe daha medeni, daha adil daha hürüz. (Sürekli alkışlar)

Vaktin geç olmasına mebni mitingte tekrar eden mevadı gelecek nüshamda bildireceğim.

“Hayvanat Mitingi”, Boşboğaz ve Güllabi

10 Kasım 1908

YENİ BİR GAZETENİN ÇUKUR DÜŞÜNCELERİ

Lülesinin dibi cazırdayan nargilelerin tıkırtısı, zarları hiddetle atılan, pulları şiddetle vurulan tavlaların takırtısı arasında iki masanın etrafını dolduran muhtelifü'l-lisan ve mütehâlifü'l-fikr yedi sekiz gencin patırtısı, kadın misafirlerin vücuduna binaen kış odasını onlara bırakıp çekilmeye ve yirmi para ile kiraathânedede akşamı etmeye mecbur olan ağırbaşlı, peyke çürüten müşterileri bî-zâr ediyordu. Bu gençler! Kalınlı, inceli, pürüzlü, nezleli, hayşumî, hulkumî, açık, kısık, kafadan, kalpten seslerle her bahisten, her makamdan, her perdeden bazen perdelerin fevkinde hemen hep birden konuşuyorlar, daha doğrusu söylemek yarışı ediyorlar, muhâtap ad ettiklerine omuz silkmek, kol dürtmek, yaka çekmek, ya bastonla ayağa dokunmak, kibrit kutusunu masaya vurmak suretiyle lakırdı anlatmaya çalışıyorlardı. Bu nev-zû konser, bu nev-zemin muhâvere epeyce devam etti. Nihayet içlerinden birisinin sâir müşteriler gibi başı ağrımış olmalı ki elindeki saplı bastonu masanın mermerin hızlı hızlı vurup:

-Monşerler! Sizi sükûta davet ederim

dedi. Gerek bastonun tarakalı sadası, gerek emr-i sükûtun Frenkçe ve Türkçe itâsına masa başındakilere hüsn-i tesir gösterdi. Derhal gözler, emr-i sükûtun dehânına, kulaklar o dehândan zuhûr edecek sözlerin istimâsına dikildi. Bu kâtib-i te'dib diyordu ki:

-Canım sussun da biraz ciddi konuşalım. Artık münasebetsizlikleriniz elverir. Necdet, gazeten nasıl oldu?

-İmtiyâzımı aldım azizim! Etraftan sesler:

-Ne gazete mi çıkarıyorsun? Tebrik ederiz. Necdet sen mi? Bayılırim!

-Hayret monşer!

-Vö fôt on grand fôt!

-Vö nö save rien!

-Yine gevezeliğe başladınız.

-O da ne?

-Silanis!

-Gazete ne vakit çıkıyor?

Necdet Bey, bu son cümleyi hepsinden ziyade ehemmiyetli buldu. Cevap vermeye davrandı:

-Gazete ne vakit çıkıyor? İşte ben de bilmiyorum. Çok meşgulüm. Orhan, çok. Gazetenin neşrinden evvel revâcını temin etmeye çalışıyorum. Düşün monşer! Türkçe, Fransızca makâlât ile yirmi otuz resmi kırk lira sarf olunacak bir gazetenin sürümü olmazsa iflas muhakkak demektir. Onun için ibtidâddan (om dö kommers) gibi davranıyorum. Seyyar ilanlar, reklamlar tertibiyle uğraşıyorum. Eller çırpılmak, ayaklar kıraathânenin tahta rûyuna vurulmak üzere alkışlar:

-Bravo, bravo, yaşasın Necdet! Necdet Bey, bi'l-mukâbele

-Yaşasın derin düşünceler!

tekrar sualler, tavsiyeler, itirazlar:

-Bakalım ne gibi reklamlar tasavvur ettin?

-Mutlaka tuhaf şeyler olmalı.

-Reklam dediğin a la Amerika'dan olmalıdır.

-Değil mi ya? Öyle olmalı ki nazâr-ı dikkati celb etsin. Mesela yağlı lakin kalıplı bir fes, kirli bir yakalık, perde katyonundan lakin vurulmuş bir boyun bağı, önü beyaz ve kısa, arkası kırmızı ve uzun bir setre iktisa etmiş yarım düzine acayibü'l-şekil herifleri merkebe bindirip sokaklarda dolaştıracağım.

-Bari bu heriflerin burnuna kırmızı camlı üzerine beyaz boya ile gazetenin ismi yazılmış birer fener de taktır.

-Hah, hah, hah, hih, hih, hih... Zaman rezâlet monşer!

-Siz istediğiniz kadar gülün, takip edin. Bu seyyarların ön tarafların Türkçe, arka taraflarına Fransızca olarak gazetemin ismini ve tarih istişârını kalın yazı ile yazdıracağım.

-Nafile Necdet! Bu bir şey değil. Hem yapıldı da. Herkesi güldürmekten başka bir şeyi temin etmezdi.

-Sade bu mu ya? Gazete idaresinin seyyar arabasına, İstanbul ve Beyoğlu tramvaylarına ilan levhalarını astıracağım.

-Şey...Necdet! Belediyenin süprüntü arabalarını da unutma.Onlar da dolaştıkları mahallelerde ilanlık ederler.

-Sakın ha Necdet! Süprüntü arabalarının ilanlarına kalırsa Aksaray'dan yukarı mahallerde bir sene sonra görülüyor.

-Bakalım şu yeni usûl reklama ne diyeceksiniz? Hep birden:

-Aman anlayalım.

-Üzerine gazetenin ismi, abone bedeli, mahal idaresi, sahib-i imtiyâz ve ser-muharriri yazılmış müzeyyen bir zarf içine karbonat ile limon tozu biraz da toz şekerini ilave ederek âli bir sütlac hazırladıktan sonra meccânen tevzi' ettireceğim. Tabii sütlacı içenler gazetemi de alacaklar.

-Zarfın üzerine bir de ihtâr yazıp birinci nüshasının matlasından hasıl olacak bulantıyı tâdil için sütlacın bade'-karâie içilmesini tavsiye et.

-Halt etmişsin.

-İkinci nüshanın çıktığını da birer şişe yanus tevzi' ile ilan etmelisin ki intişârına daha ziyade hizmet etsin.

-Zaten sizinle ciddi bir şey konuşulmaz ki bahsi civıtırsınız.

-Sen onlara bakma Necdetcğim! Beni dinle. Bunlar o kadar ehemmiyetli şeyler değil. Yapılmamış bir şeyi yapmalısın ki herkes baksın. Baksana Resimli Kitap bile tersi gibi baş aşağı bir ilan yaptırmış. Önümüzde karnaval mevsimi var, bu fırsattan istifade etmelisin. Maskara mı olacak?

-Daha şimdi değil. Gazete neşrinden sonra...

-Ey... Tecavüze başladınız.

-Canım kulak asma. Karnaval zamanı balolarda okkalarla konfeti sarf ediliyor. Sen soğuk bir damga yaptırır, allı yeşilli kâğıtlara gazetenin ismini bastırır, tiyatro kapılarında konfeti gibi dağıtırsan ne kadar celb-i nazâr edebiliyor musun?

-Sahih be! Fena değil. Bu hatırıma gelmemiştii. Şunu yaptırayım.

-Al sana bir mesele-yi kanûniye.

-Ne gibi?

-Bunlara pul ilsâkı lazım gelir mi gelmez mi?

-Neden lazım gelecek konfeti değil mi?

-Neden lazım gelmeyecek ilan değil mi?

-Ha... O da var. Yaptırmasak ne olur?

-Ceza-yı nakdi alırlar.

-Elbet.

-Lakin konfetiye okka ile satarlar. Ben de okka başına bir pul yapıştırırsam! Umûmi bir kahkahadan sonra:

-Pul nizamnâmesinde okkalı ilanlara dair bir madde yok.

Adam... İşine bak. Duyûn-ı Umûmiyesini tercim etmek isterse nizamnâmede sarâhat olmadığından bahsedersin. Davaya kalkışlırlarsa

muhakemenizi gazeteciler yazar. Beş on lira tediyesine mahkum olsan bile gazeten çıkmadan şöhret peydâ eder.

Şu konfetiye aklım yatar gibi oldu.

-Bir şık ilan daha var bilmem yapar mısın?

-Nasıl ilan?

-Birkaç fonograf makinesi alırsın, okursun. Çal çene heriflerin omzuna verip ötede beride söyletirsın.

-Amma âlâ ha! Ben de akılâne bir şey tavsiye edeceksın zannettim. Hadi böyle bir şey yaptım. Fonograftan bedava dinleyenler, para verip de gazeteyi okur mu? Hem münderecâtını okuduk diyelim, resimlerini de okuyamayız ya?

-Monşer! Bunun delicesi neresi! Mesela senin fonografla ilancılar kahvelerde, kıraathânelerde sâir kalabalık yerlerde makineyi kurup “bakınız efendiler! Yeni çıkacak gazetenin münderecâtını muharririn lisanından dinleyiniz. Gözleriniz yorulmadan hem kulaklarınız, hem mefkûreniz mütelezziz olacaktır. İşte baş makale kavâninini takıyorum. Bakın sahib-i imtiyâz bey mesleğini izâh ediyor. Ne kadar gülünç değil mi? Sonuna kadar da böyledir. İsterseniz hava değişmesin.İşte okunuyor. Rica ederim efendiler

gülünüz, eğleniniz tarzında şarlatanlığa başladılar. Herkes gazeteyi görmeden kulaktan âşık olur. Hep birden:

-Bravo Cemşit, bravo! Alim Allah şe dör monşer!

Necdet Bey bunu da kabul ve tatbik etmek hayaline kapıldığı sırada saatin on ikiyi çalması hakikatten vaktin geçtiğini pek boşuna geçtiğini kendisine anlattı.

“Yeni Bir Gazetenin Çukur Düşünceleri”, Boşboğaz ve Güllabi

13 Kasım 1908

İKİ KÜLHANİ ARASINDA

-Oğlan Ahmet buraya gel!

-Ne var be?

-Efendinin biri şurada “konferans” verdi, ne laflar söyledi, ne laflar... Çok aynalı şeyler söyledi ama hepsini çıkaramadım. İrfanca söylüyor. İşin içine lügât karıştırıyor. Yanımdakine sordum, bu efendi sırf Türkçe söylese de hep anlasak olmaz mı dedim. O yanımdaki adam:” O söylenen lafların çoğunun Türkçesi yoktur.” dedi. Türkçe olmayan laf olur mu be? Bizim bakkalın sattığı ceviz gibi bu lafların ancak onda beşi dişime dokundu. Öte tarafı benim ve benim gibiler için kof çıktı.

-Ne anlayabildinse bana da anlat bakalım.

-Efendim, biz medeniyet olmuşuz.

-Medeniyet nedir?

-Medeniyet hürriyetin kızıymış. Daha yeni doğmuş, onu,iyi beslemek lazımmış. Gazetelerde eczacının birisi kaç senedir “çocuğum ne yesin?” diye bir ilaç ilan ediyormuş, işte ondan yedireceklermiş.

-Dinlemişsin ama lafı neresinden yutmuşsun oğlan. Sen de çakar olmaz suyundansın. Hiç hürriyet ilaç yer mi? Aval.. Hürriyeti, medeniyet doğurmuş, ya babası kimmiş?

-Babası için bir laf etmedi.

-O, etmedi, sormalı değil miydin?

-O kadar adam dinliyor. Hiçbiri sormadı da ben mi soracağım? Böyle bir biçimsizlik edeyim de sonra bana gülsün, öyle mi?

-Müsavât, uhuvvet, adalet diyorlar, bunlar kimlermiş?

-Bunlar hep hısım akrabaymış.

-Daha neler söyledi?

-Dünya düzeliyormuş.

-Dağları devirip ortalığı dümdüz ova mı yapacaklarmış?

-Bilmem işte, düzeliyor dedi. Avrupa'dan Frenkler getirtmişler. Bütün eski evleri yıkıp yeni yapacaklarmış, sokaklar genişleyecekmiş. Samatya'dan bakınca Sirkeci İstasyonu'ndan bira içen müşteriler gözükecekmiş. Bayezit Kulesi'nden Galata Kulesi'ne telden bir köprü kuracaklarmış. Eminönü'ne inilmeden karşıya geçilecek ve Eminönü'nden Galata'ya da bir tünel yapılacakmış. Artık Unkapanı, Galata köprülerine lüzum kalmayacağından bunlar adalara kadar yüzdürülüp yek diğerine inilerek Büyük Ada ile Heybeli'nin arasına kurulacakmış. Haliç der-saadette işlemek üzere Avrupa'ya az müstamil yani kelepir vapurlar sipariş olunmuş. Bu şimdiki eski vapurları Kumbarahâne tarafına karaya çekerek hayvanât-ı malûleye hastane yapılacakmış. Tontonun yandan çarhlarını tebdil edecekler ve birkaç okka nef yağları sürceklermiş. Avrupa'dan talep edilen Bahriye Mühendisi Mösyö Guravel'in kavlince tontonun bu suretle satte otuz mil mesafe kat edebilmesi kâbil olacakmış. Neft yağının tontonun nef'i sabit olduğu surette bu şimdiki tramvayların tekerleklerine yevmiye birkaç yüz kilo nef yağları sürülecekmiş. Memleketimizde –konferanscının tabiriyle- her ne varsa bundan sonra hep nef yağlarıyla işlettirilecekmiş.

Efendinin biri gelip bu külhaninin bu sözlerini dinleyerek:

-Oğlan anlatamıyorsun, sus ben anlatayım.

sözüyle anlatmaya başlar:

-Der-saadette işleyen kira arabacıları da nef yağından istifade etmek üzere bunun sûret-i isrimali hakkında dâire-yi iadesinden malûmât talep etmek teşebbüsündeymişler. Birtakım hayvanları aç karnına çala kırbaç yürütmeye uğraşan kira arabacıları hakkında ceza tayin olunacakmış. Bundan sonra şehir-i

emâneti memurları âlât-ı mahsûsa ile beygirlerin işkembelerini muayene ile derûnunda arpadan eser görmedikleri surette arabacıları yolsuz edeceklermiş.

Mide muayenesi hakkında bu yeni ihtirâdan dolayı züğürt şıkları büyük bir düşünce almış. Çünkü kılık kıyafet gayet yolunda olduğundan bunların midelerinin muayenesiyle yalnız zeytin ekmekten başka bir şey yemedikleri sabit olursa hile meydana çıkacak, fantaziyelerine âlemi güldürmüş olacaklardır. Bizde senelerden beri tuluatçı kumpanyalarındaki gayr-i sanatkârânesinde kalarak inkirâz bulmuş olan tiyatro fenninde artistler, aktörler, aktrisler yetişivermesi kâbil olamayacağından her noksana, her derde devacı olan Avrupalılar nihayet buna da bir çare düşünmüşler. İnsan cesâmetinde (zatü'l-hareke) beyler icat etmişler. Bunlar göğüslerine mevzu gramafonlar vasıtasıyla her sözü söyleyebilecek, yandan kurulu bir makine ile her tavrı irae edebileceklermiş. Üdebâmızdan birkaç zatın yazdıkları birkaç piyesin bunlara tatbiki için fabrikaya sipariş verilmiştir. Heves-kârân cemiyetin bu koca bebeklerden sanat temeşşuk edecekleri cümle-yi rivayâtandır. Ooh ne âlâ!

Ne bundan sonra ahâlimiz fen-i mahsûsa muvafık oyunlar seyredebileceklerdir. Hatta Boşboğaz İdarehânesi bu fırsattan istifadeye şitâbla “Mürebbiye” piyesinin bir suret-i sanatkârâne vaz’-ı sahne edilebilmesi için Avrupa’ya piyesin başlıca eşhâstan olan bir “Dehri Efendi” ile, bir “Sadri Bey”, bir aşçıbaşı sipariş edilmiştir.

Gazete muharrirlerimiz şu birkaç aydır tahammül-fersâ bir tab’a dû-çâr oldular. Bunlar için mütercim, makaleci, münekkit, iftira makineleri icat edilse âlem-i matbuatımız çok müstefid olurdu.

“İki Külhani Arasında”, Boşboğaz ve Güllabi

24 Kasım 1908

SONBAHAR GÖÇLERİ

Birkaç haftadır sayfiyeden göçler başladı. Tepeleme dolmuş bir manda arabası borular, sandıklar, karyolalar, koltuklar, şilteler, iskemleler, tel dolaplar, kovalar, yatak bağları, kornişlerin üzerine dürülmüş perdeler bu kabilden daha birçok nev-i eşya hanelerdeki mevki-i mahsûsları hilâfına bir nispetsizlik ve herçümerçler birbirinin yanına üstüne yığılmış. Bu şapkalı, boncuklu, püsküllü mandalar başlarını bir ahenk-i mahsûsla sallayıp arabayı gacı gacı ettikçe o rehâvetli veznine tab'en bütün eşya güya inleyerek öne, arkaya, sağa, sola köpük ata köpük ata gider. Bu arabaların arkalarında ekseriya kırılmaktan sıyânet edilen eşyayı eline almış, koltuğuna yerleştirmiş ağalar, aşçılar, bağcılar falanlar da görülüyor. İşte böyle bir araba, vapurdan çıkmış Sirkeci Yokuşu'ndan gidiyor. Arkada aşçıbaşı koynu koltuğu dolu. Elinde, tasmaı aynalı bir koyunun ipi, yanında siyah Beşir. Onun koltukları hanımların uzun uzun mukavva mahfazaları derûnunda şemsiyeleriyle dolu. Bir elinde papağan kafesi, birtakım çocuklar, çocuk tabiatlı büyükler Beşir'in etrafını sarmış, papağana harf-endâzlık edip duruyorlar:

-Ooo... Lan papağana bak. Kuyruğu kırmızı be! Arkadaş lakırdı söylüyor mu?

Beşir:

-Söyler ama şimdi söylemez. Kalabalıktan utanıyor.

Herifler gülüşerek:

-Ne anayı şey. Hiç papağan utanma bilir mi? (Beşir'e hitâben):

-Ne lakırdısı söylüyor?

Beşir:

-Çok... Türkü bile çığırıyor.

-Vay canına deme be! Ne türküsü çığırıyor?

-“Aynalı pembe derler bana” işte onu söylüyor.

-Arkadaş azıcık yalvarsa ki söylesin, dinleyelim. Hiç kuş şarkısı işitmedik.

Tosun:

-Beşir önüne bak. Elin adamlarına söz ulaştırmaya uğraşma. Başa mı çıkar? Sokak bu... Her birine bir laf desen çenen ağrır oğlan.

-Ağ birader, müsaade et de şu kuşun şarkısını işitelim.

-Git işine birader, ağa haydi işine. O, terbiyeli kuştur. Sokak ortasında sözüm ona Çingene karısı gibi türkü çığırır mı? Beyefendi duyarsa akşama ne der?

Birtakım Rum çocukları takılarak:

-Ooo... kuş laf bağılıyor.

Beşir, başını çevirir. Aşçı ciddiyetini takınır. Çocuklar haykırır.

Tosun:

-Haydi işinize varın. Günaha sokmayın insanı.

Papağan bu aralık kafesin içinde sağa sola biraz sallandıktan sonra:

-Kaymaklı yoğurt...

nidâsıyla haykırır. Etrafını alan halk öyle sürekli bir gülme koparır ki kimi kendini alamayıp yere çömelir öyle güler. Kimi iki böğrünü tutarak kahkahalarını salıverir. Bu halk içinde en ziyade gülen kişi tablalı bir Silivri yoğurtçusudur. Şiddetlice tablayı bir ağaca çarpınca bir teneke yoğurt:

-Tileyi, tileyi? Yoğurdu fonyazi

diye gülmekten katılan pedilerin yüzlerinden aşağıya boşalır. Çocuklar dillerini çıkarıp yüzlerindeki yoğurdu yalayarak yine kahkahaya devam ederler. Fakat yoğurtçunun neşesi bozulur. Tosun Ağa, papağana yumruğunu uzatarak:

-Domuz... Sana terbiyeli hayvan dediysem çarçabuk lafımı yalana çıkarasın diye mi dedim. O aralık birisi Tosun'a hitâben:

-Birader ağa, o kuzu Tekfur Dağı malı mı? Tosun bir müddet:

-Haydi, haydi, Şimdi seninle dalaşırım ha! Tekfur Dağı malı böyle mi olur ağa? Kuzudan anlamıyon da yine ne soruyon?

Papağan yine yoğurt diye bağıırır. Kazazda yoğurtçusu papağana bir defa gazap bir çehre ile bakıp:

-Zozik gopel sus gayrik. Tosun, Beşir'e hitâben:

-Şuna söyle sussun.

-O, benim lakırdıyı dinler mi hiç? Tosun:

-Dinler, o senin dilini anlıyor. İkiniz bir memleketlisiniz galiba. Konakta akşama kadar bıcır bıcır konuşursunuz. Bir daha yoğurt diye bingirdarsa (eliyle göstererek) bak şu simitçiye gülmeden tablayı çarptı. O da devirecek. Bu uşaklar fukaradır. Hepsi gündelikçidir. Kuşun yoğurt demesine böyle debeleninceye kadar gülecek ne var ya? İşte el uşağı bu gülüyor.

Biraz daha giderler. Tablalı bir muhallebici yaklaşır. Tosun ona hitâben:

-Hemşerim, sana bir insanıyetlik etmek isterim. Ya buraya yaklaşma, yahut ki şu kuş "kaymaklıdır" diye yoğurt satmaya bulaşırsa kendini sıkı tut. Çünküleyim hep gülenler tablayı deviriyor. Muhallebilerin taze pişmiş acırım sana.

Bu kalabalığı görünce öteden bir lokmacı yaklaşır. Tosun:

-Buna da sen anlat. Ağzımda tükürüğüm kurudu.

Muhallebici, kendine edilen bu ihtâr-ı hayır-hâhenin ne demek olduğunu henüz zihnine yatırmadan papağan:

-Kaymaklı yoğurt.... Muhallebici:

-Uş abo hele bak yoğurt satıyor

diye iki elini birbirine vurup bir kahkaha salıverince, zaten şiddetli bir rüzgara maruz kalan bir ağaç gibi tablanın altına peyda eden lokmacı artık kendini zapt edemediğinden iki tabla beyninde “küt” diye bir karambol vuku bulup derhal bir dayak şakırtısıdır, işitilir. Tosun:

-Tüh be. İşte şimdik gördün mü olanı. Beşir, bu fukaralara yazık. Daha biz köprüye varıncaya dek çok tabla devrilecek. Bu kuşu kafesten çıkarıp başka bir yere tıkalım. Ya cebimize, yakır sandığına, olmaz mı? Beşir:

-Sonra bunalır, olmaz. Beyefendi ne der bize?

Tosun Ağa, derhal cebinden koca bir mendil çıkarıp bununla kafesin bir hayli kısmını öreterek papağana yaklaşına:

-Ne bakıyon hemşerim? Bu kuş değil? Hani ya mâni bağırın makine yok mu, “grakokom” işte bu o. Frenk akli bu ya. Bunu öyle borulu yapmamışlar da böyle kuş şeklinde yapmışlar. Bizim beyefendi bunu Beyoğlu’ndan Alapazar’dan aldı. Çok marifeti yok. Yalnız kaymaklı yoğurt diye bağırıyor. Eğer yine bağırarak olursa sakın aklını şaşırıp da yere yıkılmayasın.

“Sonbahar Göçleri”, Boşboğaz ve Güllabi

2 Ekim 1908

KADINI MÜDAFAA ETMENİN CEZASI

Sabah, Süleymaniye'deki Çınaraltı Kahvesi'nin önü sulanmış, tıflânların arasına tahta kanepeler uzatılmış, iskemleler atılmış, zemine ağacın dallarını, yeşil yapraklarının şekillerini tersim eden gölgelerin serinliğine sığınmış birkaç müşteri kahve içiyor, sigara tellendiriyor, nargile guruldatıyorlar. Rıfkı ile Abidin, bu iki genç oradan geçerken biri:

-Haydi birader, şuraya oturalım, sabahleyin bir mahalle kahvesi keyfi çatalım.

dedi. Öteki kabul etti. Fesleri, kıvrıcık bıyıkları, yumuşak yakaları, bilezik saatleri, hasılı kıvrak, şen, titiz kıyafetleriyle, kibarca tavırlarından her zaman hemâl-ı cemalle karışık o kadar adî kahvelere iltifat eder boydan olmadıkları anlaşılıyordu. İkisi burada şimdi birbirilerine tesadüf etmişlerdir. Okkalı birer kahve ısmarladılar. Rıfkı, kalıp sigarasının altın bilezikli güher-bâ ağızlığına yavaş yavaş geçirirken pek düşünüyordu. Abidin sordu:

-Seni dalgınca görüyorum.

-Sorma hâlimi.

-Nereye gidiyordun?

-Vallahi bn de bilmiyorum?

-Yeni evi bir adamsın. Böyle nereye gittiğini bilmez bir dalgınlıkla sabahleyin sokaklara düşmendeki manayı anlayamadım.

-Yeni evli mi? Altı ay oldu birader. Bu müddetin ne kadarı gün, hafta, saat, dakika ettiğini bilir misin? Altı ay bir asrın iki yüzde biridir. Birbirinden bıkan iki mahluk, izdivacın böyle bir ömürlük ebedi saatleriyle adeta bağlı kalıyorsa...

-Birbirinizden bıktınız demek.

-Hayattan bu kadar tecâhül etme birader!

-Benim canım yok mu? Sekiz senedir huysuz bir kadınla yaşıyorum.

-Fener'deki metresinden kimsenin haberi yok, buna dua et. Ancak onun inşirâhıyla birinin kahrını çekebiliyorsun. En kaynar izdivaçlar altı ayda turşu olur. Bir müddet geçirmiş karı kocaların dudaklarından çıkan riyakâr, zarûri tasdikler, muhabbette bakma. Altı ay eskiyen bir izdivaç artık bir lezzet değil uzun bir tahammüldür.

-Affedersin birader, lakırdını kestim. Karşıya bak kim gidiyor?

-Bizim ihtiyar Hamdi Efendi.

-Çağırılım, felsefesinden istifade ederiz. Bu muhterem zat, cins-i lâife karşı gayet hürmet-kârdır.

Hamdi Efendi, altmışla yetmiş arasında zayıf, esmer, çiçek bozuğu yüzü, kulaklarına kadar geçmiş derin fesinin içinde yarı yarıya kaybolmuş, iri tümsek burunlu, köse, kır sakallı, çıkık omuzlu, karagöz göstermeliğini andırır gudubet bir zattır. Ona da kahveyi, sigarayı sundular. Bahis iki gençle, ihtiyar arasında ateşlendi. Hamdi Efendi, kocaman yüzünün zaviye kemiği üzerine tutturduğu gözlüğünü düzelterek:

-Yüvvv... Beyefendiler, kadınlar aleyhinde ağır tenkitlere tahammül edemem. Hiç insan annesini, hemşiresini, kızını çekiştirir mi? Hepimiz bir Allah'ın mahlûkuyuz. Niçin hâlik-i taala hazretleri bizi mükemmel yaratıp da kadınları nakıs hâlk etmiş olsun? Bu erkekliğin gururundan doğan bir vehimdir. Bu noksan ne hilkâtte, ne kadınlardadır. Ancak bizim görüşümüzde ve muhakememizdedir. Hilkâtte birbirinin eşi olan kadın, erkek niçin iki sınıfa ayrılarak dalaştırılır? Bu iki cinse dostluk yaraşır, muhabbet, büyük sevgi, aşk yaraşır. Rıfkı Bey, karıştırmak için elini bıyığına beyhûde götürdükten sonra sinirlice bir ifade ile:

-Ah! Hamdi Efendi, üstâdımız. Geliniz de benim kaynanamla dost olunuz bakayım. Yaş elli. Vücut seksen okkalık. Fakat mizacen bu kadar hafiflik serçe kuşunda bulunmaz. Topuklarında şiddetli bir romatizma olmasa yüksek ökçeyi

ayağından çıkarmayacak, soğutan korkmazsa şeffaf çoraplara iktifa edemeyerek büsbütün çıplak kalacak. Pudrayı, allığı, lavantayı yüzüne paylaştırırken daima kavga çıkarır. Kayınpederim öleli dört sene oluyormuş. Bu süs, bu nizâm kimin için? Benimle konuşurken derin derin bir göz süzüşü vardır. Artık söyletmeyiniz beni. Elli yaşındaki böyle, bunun yirmiliği nasıl olur? Tasavvur buyurunuz. Benim onlarda görüp çektiklerim buyurduğunuz gibi bir vehim değil, öyle bir felakettir ki.

Hamdi Bey, zihnine bir muvâzene vermek için birkaç defa yutkunarak:

-Telaş etmeyiniz, sinirlenmeyiniz. Kerem buyurunuz. Mülâhazada, tefekkürde telaş iyi değildir. Hakikatin kısa yolu itidâldedir. Kadının nazını çekmeyi bilmeyen erkek, vazife rücûliyetinden gâfil olandır. Pek geçkin zamanlarına kadar süsten vazgeçmeyen kadınların bu merakları ayıp değil, takdire sezâdır. Çünkü mezara yaklaşıyorlar da hâlâ kendilerini erkeğe beğendirmek sevdasından vazgeçmiyorlar. Kadınların hayatındaki en büyük zühûlleri yaşlandıklarını bilmemelerindedir. Kayınvalideniz kibar bir hanım, gün görmüş, saltanat sürmüş, giyinmiş, kuşanmış, kayınpederinizin gönlü üzerinde fermân-fermâ olmuş, her sözü ruh bulur, her nazı çekilirmiş. Bugün size göz süzmesi, o eski nâ-kâbil,tashih ve ferâmûş-ı itiyadından bir sarhoşluk eseridir. Bunu diğer bir manaya almaya sizin ne vicdan ne de terbiyeniz elbette müsait değildir.

-Kayınvalidemden kayınpederim ne çekmişse çekmiş. Şimdi kızına gelelim. Benim başımdaki belaya. Bu yirmi yaşında bir kadındır. Fakat densizliği beş yaşındaki sınırlı bir çocuktan fark olunmaz. Kendisini hiçbir şeyle avutmak ihtimali yoktur. Çok mu sever? Benden şiddetle nefret mi eder? Bu muammayı elan hâl edemedim. Akşam eve geç gitsem bir karış surat asar.Sabahleyin havayı tetkik etmek için ağır davransam kovarcasına muamelede bulunur. Her daim beni daha ziyade ezme için, içinde sükut bulmaz bir hınc vardır. Daima hiddet, şiddet... Tekdir, tâzir... Bazen bir çocuk gibi hüngür hüngür ağlayarak coşar, boşanır. Tüm sinirini dışarı vurur. O zaman en büyük kabahatim, cinayetimin ne olduğunu anlarım. Kendisini kâfi derecede

sevmemişim. Onu arzusu nispetinde sevmek nasıl olurmuş biliyor musunuz? Her sabah kalkınca bir mabûde huzurunda gibi secdeye vararak, onun ateşiyle alevlendiğimi, muhabbetine bir türlü doyamadığımı en büyük yeminlerle, peymânlarla tecdid-i te'hil ederek, hakaretle kavga etmesem de onun azâd kabul etmez bir kölesi olduğumu söyleyerek... Beni bazen döşeğinden tard etmesi hakiki nefretinden değil, yalvarıp yalvarmayacağımı anlamak için tecrübe merakıyla yapılan sahte bir istiğnâ olduğunu ve bu esnada en büyük azabı kendisinin çektiğini kıvrınarak anlatır.

-Demek bu densizlikleri size olan taşkın muhabbetinden ileri geliyor. Allah, kadının erkeğin zevki, hazzı için nazik, mütehassıs yaratmıştır. Onun bu hâlkın nezaketini, zayıfı icâbetinden affıyla nazlarını çekmeyi bu ser-hayata vâkıf bir erkek, bir azap değil, büyük bir zevk telakki etmesi lazım gelir.

-Efendi hazretleri, izdivaç evi tiyatro sahnesi değildir. Bir erkek aşkından, kalbinden ne verebilirse kadın onunla iktifa etmeli. Üst tarafını aramalıdır. Çünkü "beni iktidâr-ı aşkından fazla sev." Tazyikinin sonu iyi bir neticeye çıkmaz. Ben yirmi yaşındayken de güzel bir delikanlı değildim. Lakin beni o hâlimle kabul eden kadınlar bulundu. Aile teşkil ettim. Allah affetsin hovardalıklarım da oldu. Şimdiye kadar cins-i lâtifeden ağır bir muamele görmedim. Onlara karşı daima minnettar ve bu şükranla müftehirim. Ah kadınlar... Kadınlar melektir, efendi. Ona hak da tabiat da âşıktır. Onun en hırçın muamelesi kendini bilen erkeğin en büyük gönül eğlencesidir.

"Kadını Müdafaa Etmenin Cezası", İkdam

26-27 Eylül 1920

ZAVALLI HALİME

Halime sekiz, dokuz yaşında fakir bir kızdır. Pederi daha bu kundaktayken vefat etmiş olduğundan dünyada validesinden başka kimsesi yoktur. Validesi gündelik ile tahta silmeye ve çamaşır yıkamaya gider. Ana kızın taayyüşleri yalnız bu suretle alacakları beş on paraya muhâsırdır.

Halime'nin annesi henüz kırkını bulmamış bir kadınsa da her gün el evinde çalış çalışa adeta elliye geçkin gibi bir suret-i kesb ettikten başka birtakım illetler kazanmıştır. Her gün akşamlara kadar ayak üzerinde durup onun bunun mundar çamaşır ve hânelerini temizlemek kolay mıdır?

Hizmetlerini görmeye kudretleri bulunmayan hânelerin kadınları ayda haftada bir tahta ve çamaşır hizmetine girerler de akşam olunca öldük, bayıldık diye bitâp kalırlar. Halbuki bir kadının kendi hânesinin işini görmesiyle başka bir evin işini görmesi beyninde dağlar kadar fark vardır. Bazı evlerde ne kadar huysuz, titiz bulunur sekiz on kuruş verip de işçi getirttiği vakit verdiği paranın acısını çıkartmak için biçare işçi kadına akşama kadar soluk aldırılmaz. Yıkadığını beğenmez, tekrar yıkatır. Her yaptığına bir kusur bularak söylenir. Nihayet akşam olunca işten hoşnut olmadığını bildirip parasını kesmeye kalkışır. Halime'nin validesi böyle el kahriyle çürüyüp harap olduğundan bir gün işe giderse on gün gitmemeye başlamış nihayet gide gide bu malûliyeti artarak kadın büsbütün serilip dokuz on yaşındaki kızcağızın muhtaç-ı hizmet ve muaveneti olmuştur. Zavallı kadının bedâyeti konu komşudan ara sıra yarım okka ekmek bir iki sahan artık yemek ve hatır soranlar olmuşsa da hastalık beş altı aylar uzayınca şu surette bir eser-i muhabbet ve merhamet gösteren eshâb-ı hayra dahi bıkkınlık gelip mahalleden hasra kadını arayan soran kalmamaya başlamıştır. Bir akşam hastaya ziyade ateş gelip biçare kadın be şedid-i nöbet esnasında yana yana bir sada-yı istirham ile istimdâd ile “yoğurt, yoğurt” diye sayıklayınca önce biçare Halimeciğin gözüne uyku girmeyip sabah olunca ne suretle biraz yoğurt tedarik edebileceği husûsunu düşünmemiştir. Sabahleyin dükkanlar açılır açılmaz Halime, bakkalın önüne gidip hasta validesinin ateşler içinde yatmakta olduğundan ve bu şiddet-i harâreti sebebiyle canı yoğurt

istediğinden bahisle yavrucak bakkalın tahrik-i merhameti için olanca talâkâtini istimal ederek yirmi paralık veresiye yoğurt istemişse de hain bakkal yoğurdu vermekten başka kızın şu tezellül derecesindeki istirham-ı masûmânesiyle bî-insâfâne bir surette istihzaya kalkarak “haydi kız, haydi oradan savrul. Hasta insan yoğurt yemez. Midesi bozulur.” sözüyle kızı başından savmıştır.

Mahalle kahvesinde sabah keyfi çatmaya uğraşan bir efendi, Halime'nin bakkal ile vuku bulan muhâveresini işiterek güya kıza bir iyilik etmek üzere yanına çağırıp der ki:

-Kız, maşallah epeyce yetişmişsin. Öyle veresiye namıyla bakkaldan yoğurt dilemek sana yaraşır mı? Sen çalışmış olsan günde kırk para, altmış para kazanmaz mısın? Bizim evde küpler boş duruyor. Haydi eline bir kova vereyim, su taşı. Sakatın alacağını kazanmış olursun.

Zavallı Halimecik artık kendisine iş sipariş olunabilecek bir sene gelmiş olduğundan dolayı gayet memnun olarak gözlerinden sevinç gözyaşları döke döke su taşımaya hazır olduğunu efendiye bildirmiştir. Efendi, kızı hânesine götürüp biçarenin yerinden kaldırmaya pek zorlukla gücü yetebileceği cesâmette eline bir kova tutuşturarak akşama kadar masumcağıza hânesinde iki cesim küpü doldurduktan sonra emeği mukâbili eline kırk paracık verivermişti. Sokakta ancak dört beş kuruşa görülebilecek bir işi kendine kırk paraya gördüren efendinin bu insaniyeti fevkalâde azimet ve semâhât suretinde telakki eden Halimeciğin o günkü kazancının pek ziyade memnun olarak avdet etmiştir. Ya nasıl memnun olmasın? Aldığı bir kuruşluk yirmi parasıyla bakkaldan yoğurt alıp validesine götürdükten maada hastanın ileride canı isteyeceği bir şeye karşılık olmak üzere arta yirmi parayı dahi kemâl-i ihtiyatla döşeğin yastığı altına gizlemişti. Zavallı masûmcağızın validesine birkaç parmak yoğurt tadırabildikten sonra o günkü yorgunluğun tesiriyle kendi dahi hastalanarak şiddetli bir ateşe tutulup odanın bir köşesine serilivermiştir. Halime, o yorgunluk ile iki gün dışarı çıkmamıştır. Üçüncü gün validesine kendinde yirmi para olduğunu kemâl-i kesretle söyleyip canı ne isterse o anda emretmesini rica etmiştir ki hasta kadın, kızından gördüğü bu eser-i şefkatten fevka'l-hâd

müteessir olarak hemen ağlamaya başlamıştır. Hasta kadın midesine bir iki lokma et girerse biraz canlanacağını memûl etmekteyse de kendilerinde bulunan yirmi parayla et almak mümkün olmayacağını kızına bildirmesi üzerine Halime, bir büyük metânet tavrıyla dedi ki:

-Anneciğim, ben yine gider bugün o beyefendiye akşama kadar su taşıyıp kırk para alırım. Bizdeki kırk parayı buna zımm ederiz. Altmış paramız olur. O zaman kasap bize et vermez mi?

Bir iki lokma et yediği hâlde validesinin canlanacağını duyunca artık hasta kadının hiçbir itirazına kulak vermeyip Halime, koşa koşa doğru mahalle kahvesine o lütufkâr efendiyi bulmaya gider. Fi'l-hakika efendiyi dahi orada bulur. Yine su taşımaya geldiğini söyler. Efendi, kızın ifade-yi tıflânesine karşı müstehziyâne bir surette bir kere güldükten sonra der ki:

-Hasbaya bak. Kolayca kuruşu alıvermek pek tatlı geldi galiba! Kızım, o her zaman olmaz. Daha bizim evde küpler dolu duruyor. Dur, o suları kullanmadan ben sana niye su taşıtırıyım. Lakin her zaman kırk paraya yağma yok. Bu defa yirmi para veririm.

Kız, bu lafı duyunca büyük bir yeisle geriye döner. Ağlamaya, garip bir hâl ile yoluna devam etmekteyken bir garip hadiseye tesadüf ederek bulunduğu noktada durur. Köpeklerin bazı duvar diplerini eşip ekmek ve peynir bazı şeyler gömdüklerini gördünüz mü? Bu ihtiyât bizim sokak köpeklerinin ekserinde görülür. Karınları iyice doyunca kadar bir şey bulup yedikten sonra eğer ondan birkaç kırıntı artarsa onu toprak derûnuna bir delik oyup oraya gömerler. Köpeklerin bu hareketleri kendilerinde kayd-ı âti fikri bulunduğunu gösterir.

Halime, bir köpeğin ağzındaki yarım tekerlek kaşar peynirini ayaklarıyla bir çukur kazıp içine gömmeye uğraştığını görmüştür. Kız, şu köpeğin ihtiyâtına hayrette kalıp bir müddet orada beklemiş, nihayet burnuyla çukuru güzelce sıkıştırıp oradan savuştuktan sonra kızcağız peyniri çıkarıp hasta anasına götürmek maksadıyla çukurun yanına giderek kazmaya başlamış ve toprak içinden çıkardığı yarım tekerlek kaşarı koltuğuna sıkıştırıp sevincinden sıçraya

sıçraya gitmekteyken bakkalın dükkanı önünden geçmekte olduğu esnada hemen bakkal dükkanından fırlayıp peyniri kızın koltuğundan aldıktan maada biçarenin yakasına yapışarak:

-Zabıta yok mu? Polis yok mu? Şu hırsız kızın elinden yandım. Her gün çala çala dükkanda mal bırakmadı.

diye çağırmaya, bir eliyle dahi masumcuğu tokatlamaya başlamıştır. Bakkalın feryadını duyan halk oraya toplanarak pek az bir müddet zarfında bunların başına bir hayli kalabalık birikmiştir. Bakkalın şiddetli silleleri altında zebûn kalmış bulunan Halime, neye uğradığını bilmeyerek yavrucuk ağlamaya bile şaşırıp etrafına gezdirdiği melûl melûl nazârıyla oraya ictima eden halkı kendi hakkında vereceği hükm-i adilâneyi intizâr ettiğini bildirmekteydi. Ahaliden biri ilerleyip bu çocuktan ne istediğini bakkaldan sorması üzerine bakkal dedi ki:

-Ne isteyeceğim efendim! Bu küçük hırsızın terbiyesini isterim. Bir zamandan beri dükkânımdan peynir tekerlekleri ve daha sair şeyler göz önünde kaybolmaya başladı. Bu yüzden birkaç çırak değiştirdim. Lakin sâriki bir türlü ele geçiremedim. Hele şükür bugün yakaladım. İşte çaldığı peynir tekerleği de buradadır. Kalabalığım içinden biri bağırıp dedi ki:

-Bakkalın hakkı vardır. Yavrucuğun terbiyesini vermeli. Şu yaşında peynir tekerleği ile aşırın soysuz büyüdüğü zaman neler çalmaz.

Halime, kendisine hırsız dediklerini bakkaldan başka ahalinin dahi kendini ithama uğraştığını anlayınca şiddetli bir bükâ-yı masumâneye başladı. Polisler kızcağıza:

-Kız bu peyniri neye çaldın?

diye vâki olan hitaplarına mukâbil Halime'nin hıçkırığa hıçkırığa ağlamaktan başka bir suretle cevap vermediği görülünce kızın cüret ettiği fiil-i cinayetten validesinin mesul tutulmak lazım geleceği der-miyân edilip, ahali hasta kadının bulunduğu yer odasına gitmeye kara verdiler. Kapıyı şiddetle vurduysalar da açılmayınca Halime, ağlaya ağlaya koynundan kapının anahtarını çıkarıp ahaliye

verdi. Halime, validesinin başını örtmek üzere ale'l-acele içeriye girmişse de validesinin döşeğin içinde bilâ-hareket bulunduğunu görünce zavallı kadının uyuyor zannıyla geriye dönüp kalabalığa hitaben ağlaya ağlaya dedi ki:

-Efendiler, annem uyuyor. Kendisi pek hastadır. Gürültü etmeyiniz. Belki korkar. Ben başını örttüm. İçeri yavaş giriniz.

kızın bu ihtarına hiç kimse kulak vermeyip gürültüyle içeri dalıverdiler. Lakin gözleri önüne açılan manzaranın dehşeti cümlesinin damarlarındaki kanı dondurdu. Çünkü o anda anladılar ki önlerindeki yalın sefalete uzanmış bulunan biçare kadın, muvakkat bir uykuya yatmayıp nevm-i ebedi-y mevte dalıp gitmiştir. Her kimin ölüsü olursa olsun ölü, muhteremdir. Çünkü göz önünde duran bu naaş bî-âlem-i sefildeki emrâz-ı nefsâniyede tamamıyla tecerrüt etmiştir. Bu fakir kadının ölüsü karşısında herkes kendisini şaşırıp kem3al-ı ihtiramla el bağladığı sırada Halimeceğizin hâlâ valçidesini uykuda zannederek muhtazırâne bir tavırla yatağın karşısına diz çöküp gayet hazin bir surette şu sözleri söylemeye başladı:

-Sevgili valideciğim. Şu yatağın içinde kaç zamandan beri aç yatmaktasın. Bak, benzin ne kadar sararmış. Tesir-i şedid-i sefâlete artık bitap kalmışsın. Bu kadar kalabalığın vürûdunu duyup da gözlerini açmadın. Uyan, annem uyan. Halimen geldi. Ben geldim. Lakin istediğin iki lokmacık eti tedarik edemedim geldiğim için beni affet, akşama kadar su taşıdığım günü kırk para veren efendinin atifetine müracaat ettim. Bugün benden iş istemedi. Yolda gelirken bir köpeğin peynir gömdüğünü gördüm. Belki bize bir iki güne kadar gıda olur zannıyla çukuru açıp köpeğin hakkına el uzattım. Bu cüretimden dolayı beni affet. Sonra bakkal beni döndü. Herkes bana hırsız dedi. İşte ben cezamı gördüm. (yüzünü kalabalığa dönüp) Efendiler! Annem niçin uyanmıyor. Ben onun huzurunda itiraf-ı kabahat ettiğim zaman hemen kollarımı açıp beni agûş-ı madarânesine davet ederdi.

Zavallı Halime, validesinin cesed-i bî-ruhuna karşı söylediği sözleri bizim kâğıt üzerinde ifade ettiğimiz intizam üzerine söylememiştir. Lakin kızın bu

ifadât-ı mzasumanesini hakkıyla ve aynen tahrir edilmesi mümkün olsaydı elbette bunun tesiri kat kat artacağına şüphe yoktur. Kızın sözleri pek çok kimselerin gözlerinden yaş getirmiş olduğundan ifadenin hakikat olduğuna kimse şüphe etmeyip cümle tarafından vuku bulan şehadet bulan hain bakkal hakkında tediye-yi kanuna icra olunmuştur. Bu vaka-yı facia üzerine Halime, bî-kibardan bir zat alıp kendine kerime ettikten Halimeciğin dünyada validesinin tahassür-i ebediyesinden başka bir derdi kalmayıp ondan sonraki ömrü pek bahtiyarâne emrâr etmiştir.

“Zavallı Halime”, Tercüman-ı Hakikat

30 Temmuz 1889

KAYNAKÇA

Kitaplar

AKYÜZ, Kenan (1979), **Modern Türk Edebiyatı'nın Ana Çizgileri (1860-1923)**, Ankara Üniversitesi Basımevi, 3. Baskı, Ankara.

ENGİNÜN, İnci (2001), **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Dergâh Yayınları, İstanbul.

ENGİNÜN, İnci (2006), **Yeni Türk edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e**, Dergâh Yayınları, İstanbul.

GEZGİN, Hakkı Süha (1999), **Edebi Portreler**, Yayına Hazırlayan: Beşir Ayvazoğlu, Timaş Yayınları, İstanbul.

GÖÇGÜN, Önder (1990), **Hüseyin Rahmi Gürpınar**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

GÖKMAN, Muzaffer (1966), **Hüseyin Rahmi Gürpınar- Açıklamalı Bibliyografya**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.

GÜRPINAR, Hüseyin Rahmi (1970), **Şeytan İşi**, Atlas Kitabevi, İstanbul.

HANÇERLİOĞLU, Orhan (1957), **Türk Hikâyeciliği**, Kardeşlik Mahfili Yayınları, İstanbul.

Hikâyeciliğimizin 100. Yılında Yüz Örnek, Hazırlayanlar: Sadık K. Tural-Zeynep Kerman-M. Kayahan Özgül (1987), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

IŞIN, Ekrem (1995), **Eski İstanbul'da Gündelik Hayat**, İletişim Yayınları, İstanbul.

İRTEM, Süleyman Kâni (2004), **Meşrutiyetten Mütârekeye (1909-1918)**, Hazırlayan: Osman Selim Kocahanoğlu, Temel Yayınları, İstanbul.

İSLAM KÜLAHLIOĞLU, Ayşenur- KORKMAZ Ramazan (2005), **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)**, Grafiker Yayıncılık, İstanbul.

KAYAOĞLU, Gündâğ- PEKİN (1992), Ersin, **Eski İstanbul'da Gündelik Hayat**, İBB- Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul.

Kanun-i Esâsi'den Askerî Müdahaleye II. Meşrutiyet, Hazırlayan: Yusuf Çağlar (2008), Zaman Kitap, İstanbul.

KEFELİ, Emel (2002), **Anlatım Tekniği Olarak Mektup**, Kitabevi, İstanbul.

KOŞAR, Emel (2008), **Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Batıl İnançlar**, Piya-Art Yayıncılık, İstanbul.

LEKESİZ, Ömer (1997), **Yeni Türk Edebiyatı'nda Öykü**, Kaknüs Yayınları, İstanbul.

LEVEND, Agâh Sırrı (1964), **Hüseyin Rahmi Gürpınar**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

OKAY, Orhan (2005), **Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı**, Dergâh Yayınları, İstanbul.

ORTAYLI, İlber (2009), **Son İmparatorluk Osmanlı**, Timaş Yayınları, 12.Baskı, İstanbul.

ÖZİPEK, Bekir Berat (2004), **Muhafazakârlık: Akıl, Toplum, Siyaset**, Liberte Yayınları, Ankara.

SEVENGİL, Refik Ahmet (1944), **Hüseyin Rahmi Gürpınar**, Hilmi Kitabevi, İstanbul.

SEVGİ, Ahmet- ÖZCAN, Mustafa (1995), **Prof. Ali Canip Yöntem'in Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri**, Sözler Basın Yayın Dağıtım, Konya.

SEVİNÇLİ, Efdal (1990), **Hüseyin Rahmi Gürpınar**, Arba Yayınları, İstanbul.

SU, Hüseyin (2000), **Öykümüzün Hikâyesi**, Hece Yayınları, Ankara.

TANPINAR, Ahmet Hamdi (1967), **19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Çağlayan Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul.

TANPINAR, Ahmet Hamdi (1997), **Edebiyat Üzerine Makaleler**, Hazırlayan: Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.

TOKER, Şevket (1990), **Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Alafranga Tipler**, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.

TUNAYA, Tarık Zafer (1959), **Hürriyetin İlanı**, Baha Matbaası, İstanbul.

YÜCEBAŞ, Hilmi (1964), **Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar**, İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul.

Makaleler

ALPTEKİN, Turan (2004), “Ölümünün 60. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar'dan Bugüne Yansınlar”, **Gösteri**, Sayı: 237, İstanbul Mart: 26-29.

BEYOĞLU, Doç.Dr.Süleyman (1998), “İstiklalin Bedeli”, **Tarih ve Medeniyet Dergisi**, Sayı:46, Ocak: 46-48.

BERKES, Mediha (1945), “Hüseyin Rahmi'nin Romanlarında Aile ve Kadın”, **A.Ü Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C.3, Sayı.3, Mart-Nisan: 19-32.

BERKES, Niyazi (1945), “Hüseyin Rahmi'nin Sosyal Görüşleri”, **A.Ü Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C.3, Sayı:3, Mart-Nisan: 3-18.

BOZOK, Hüsametdin (1976), “Hüseyin Rahmi'nin Romanlarında Köy ve Köylü”, **Sanat ve Edebiyat**, Oğlak Yayınları, İstanbul, 25.

CANIM, Rıdvan (2008), “Komşu Komşunun Külüne Muhtaç”, **Türk Edebiyatı Dergisi**, Sayı: 416, İstanbul, Haziran: 44-47.

ÇETİN, Nurullah (2004), “Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kadarki Türk Hikâyesine Kısa ve Genel Bir Bakış”, **Hece Öykü**, No:3, İstanbul, Kasım: 57.

ENGİNÜN, İnci (2000), “Hüseyin Rahmi ve Özel Eğitim”, **Araştırmalar ve Belgeler**, Dergâh Yayınları, İstanbul.

GARİPER, Cafer (2005), “Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri”, **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)**, Grafiker Yayıncılık, Editör: Ramazan Korkmaz, Ankara, 41-79.

İLERİ, Selim (1975),”Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri”, **Türk Dili dergisi: öykü özel sayısı**, İstanbul, Temmuz: 2-32.

İNCİ, Handan (2006), “Türk Edebiyatı’nın Kedili Öyküleri”, **Kitap-lık**, İstanbul, Temmuz-Ağustos: 63-76.

İNCİ, Handan (2002), “Tip Yaratma Tekniği Olarak Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Argo”, **Türk Kültüründe Argo**, Editörler: Prof. Dr. Emine Gürsoy-Naskali-Doç.Dr. Gülden Sağol, Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi Yayınları, Hollanda, 213-222.

KAPLAN, Mehmet (1999), “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Aslı Tipler”, **Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar**, İstanbul, 458-475.

MUTLUAY, Rauf (1969), “Konuları ve Kişileriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar”, **Papirüs dergisi**, İstanbul , Aralık: 5-35.

MUTLUAY, Rauf (1975), “Öyküleriyle Hüseyin Rahmi”, **Türk Dili dergisi: öykü özel sayısı**, İstanbul, 1 Temmuz: 30-33.

NİRUN, Nihat- ÖZÖNDER, Cihat (1990), “Türk Sosyo-Kültür Yapısı İçinde Âdetler, Örfler, Görenekler, Gelenekler”, **Milli Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Sayı:46, Ankara, 262.

POLAT, Hikmet Nazım (1982), “Hüseyin Rahmi’nin Cadı Romanı Hakkında Münakaşalar”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, Ankara, 21.

SAĞLAM, Nuri (2008), “Mahallenin Hâli Yahut İnhilâlî”, **Türk Edebiyatı dergisi**, Sayı:416, İstanbul, Haziran: 35-37.

SINAR, Alev (2000), “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Eserlerinde Âdet ve Gelenekler”, **Türkiye Günlüğü**, Sayı:63, Kasım-Aralık: 88-100.

YILDIRIM, Ergün (2008), “Mahallede Modernlik Arayışı: Şair Evlenmesi”, **Türk Edebiyatı dergisi**, Sayı:416, İstanbul, Haziran: 30-34.

Ansiklopedi Maddeleri

AKTAŞ, Şerif, “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, **Büyük Türk Klasikleri Ansiklopedisi**, C.10, İstanbul,1990, 237-254.

BANARLI, Nihat Sami, “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, 1971, 1059-1062.

GÖÇGÜN, Önder, “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, **İslam Ansiklopedisi**, D.İA, C.14, İstanbul, 1996, 324-326.

KAHRAMAN, Âlim, “Yeni Türk Edebiyatı’nda Hikâye”, **İslam Ansiklopedisi**, D.İ.A, C.17, İstanbul, 1998, 493-501.

KÖPRÜLÜ, Cemal, “Hikâye”, **Türk Ansiklopedisi**, M.E.B, C.19, Ankara,1971.

MORAN, Berna, “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, **Sosyalist Kültür Ansiklopedisi**, May Yayınları, C.7, İstanbul, 1977, 502-508.

OLGUNER, Fahrettin, “Batıl”, **İslam Ansiklopedisi**, D.İ.A, C.5, İstanbul 1992, 147-148.

ÖZKIRIMLI, Atilla, “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, Cem Yayınevi, C.2, 3. Baskı, İstanbul 1984, 595-597.

ÖZTÜRK, Nebi, “Mektup”, **D.İ.A**, C.29, Ankara 2004,14-32.

TANYU, Hikmet, “Büyü”, **D.İ.A**, C.6, İstanbul 1992, 501-506.

YAVUZ, Yusuf Şevki, “Hurafe”, **D.İ.A**, C.12, İstanbul 1998, 381-384.

Gazete ve Dergiler

“Bilinmeyen Taraflarıyla Hüseyin Rahmi”(1958), **Hayat dergisi**, İstanbul 4 Mayıs.

ÇAMLIBEL (1 Aralık 1922), Faruk Nafiz, “Hüseyin Rahmi Beyefendi’yi Ziyaret”, **Yarın**, İstanbul.

ES, Hikmet Feridun (18 Mayıs 1929), “Edebiyatımız Ne Hâlde”, **Akşam gazetesi**, İstanbul.

ES, Hikmet Feridun (7 Nisan 1932), “Hüseyin Rahmi Bey’le Bir Saat”, **Akşam gazetesi**, İstanbul.

ES, Hikmet Feridun (22 Haziran 1935), “Hüseyin Rahmi Mahalle Karılarını Nasıl Konuşturdu ve Başına Gelen Kazalar”, **Akşam gazetesi**, İstanbul.

GÜNYOL, Vedat (1941), “Cemal Nadir’in Hüseyin Rahmi Bey’i Ziyareti”, **Ankara Mecmuası**, İstanbul.

HULUSİ, Kenan (19 Mayıs 1930), “Edebiyatımız Hakkında Hüseyin Rahmi Bey Ne Diyor?”, **Muhit**, İstanbul.

İSTANBUL MUHABİRİ (1952), “Hüseyin Rahmi Konuşuyor”, **Akbaba dergisi**, İstanbul.

KARATAY, Namdar Rahmi (Nisan 1944), “Hüseyin Rahmi’nin Yaşayan Tarafı”, **Ulus gazetesi**, İstanbul.

KARAY, Refik Halit (9 Nisan 1944), “Dünkü İstanbul Hayatının Büyük Tarihçisi: Hüseyin Rahmi”, **Tan gazetesi**, İstanbul.

KAYGILI, Osman Cemal (4 Ağustos 1937), “Bizde Kedi Severler Kimlerdir?”, **Haber Akşam Postası**, İstanbul.

LÜTFÜ, Fevzi (1 Temmuz 1941), “Hüseyin Rahmi Bey’in Köşkünde Bir Gün”, **Son Telgraf gazetesi**, İstanbul.

NEDİM, Nihat-VEHBİ,E (20 Şubat 1932),“Hüseyin Rahmi Bey’le Görüşme”, **Galatasaray dergisi**, İstanbul.

RIZA, Suphi (1 Aralık 1931), “Hüseyin Rahmi”, **Bilgi Âlemi Mecmuası**, İstanbul.

OLCAYTO (1957), “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, **Yelpaze dergisi**, İstanbul.

SADULLAH, Naci (6 Ağustos 1932), “Hüseyin Rahmi Hayatını “Yedigün” Okuyucularına Anlatıyor”, **Yedigün**, İstanbul.

UZUNKAYA, Şehabettin (10 Mayıs 1932), “Milli Tiyatro Üzerine Röportaj”, **İstiklal gazetesi**, İstanbul.

Tezler

IŞIK, Seda (2010), Türk Edebiyatında Hikâye Türü Üzerine Görüşler (1870-1928), Yüksek Lisans Tezi, MSÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

İncelenen Hikâyeler

“Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti”,**Ceride-i Havadis**, 24 Nisan 1884.

“İstanbul’da Bir Frenk”,**Ceride-i Havadis**, 29 Kasım 1884.

“Hâli Zamanı Olmayan Bir Adam”,**Tercüman-ı Hakikat**, 13 Temmuz 1888.

“Bir Oburun Mücadele-i Nefsiyesi”,**Tercüman-ı Hakikat**, 22 Ocak 1889.

“Ne Hoş Bir Hayal İmiş”,**Tercüman-ı Hakikat**, 16 Mart 1889.

“Bir Zeki Reh-nümâ”, **Tercüman-ı Hakikat**, 12 Haziran 1889.

“Garip Bir Mektup”, **Tercüman-ı Hakikat**, 19 Haziran 1889.

“Bir Maymunun İntiharı”, **Tercüman-ı Hakikat**, 21 Haziran 1889.

- “Zavallı Canbaz”, **Tercüman-ı Hakikat**, 10 Temmuz 1889.
- “Baba Kornil’in Mühim Bir Sırrı”, **Tercüman-ı Hakikat**, 20 Temmuz 1889.
- “İki Öksüz”, **Tercüman-ı Hakikat**, 22 Temmuz 1889.
- “Arsızlık Eden Cezasını Bulur”, **Tercüman-ı Hakikat**, 24 Temmuz 1889.
- “Büyük Bir Nedamet”, **Tercüman-ı Hakikat**, 29 Temmuz 1889.
- “Zavallı Halime”, **Tercüman-ı Hakikat**, 30 Temmuz 1889.
- “Sadakat”, **Tercüman-ı Hakikat**, 12-14 Ağustos 1889.
- “Bir Sehv-i Rü’yet”, **Tercüman-ı Hakikat**, 24 Ağustos 1889.
- “Kırço”, **Tercüman-ı Hakikat**, 17 Mart 1898.
- “Gugular”, **Tercüman-ı Hakikat**, 26 Nisan 1898.
- “Kıpti Düğünü”, **Tercüman-ı Hakikat**, 16 Eylül 1898.
- “Sokakta”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 24 Temmuz 1908.
- “İki Hödüğün Seyahati”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 24 Temmuz 1908.
- “Yankesiciler Kulübü”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 4 Ağustos 1908.
- “Heybeliada Merkeplerinin Grevi”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 17 Ağustos 1908.
- “Kumru ile Büyükhanımın Mukamelesi”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 8 Eylül 1908.
- “Tensikat-ı Beytiye”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 15 Eylül 1908.
- “Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 18 Eylül 1908.
- “Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında, Mahdum Bey Zevcesiyile Kendi Odalarında”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 22 Eylül 1908.
- “Kadınlar Mebusu”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 25 Eylül 1908.
- “Sirkeci Lokantalarında İftar”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 29 Eylül 1908.
- “Sonbahar Göçleri”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 2 Ekim 1908.
- “Boykotajın Telakki Değeri”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 6 Ekim 1908.
- “Çocuklara Yasak”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 20 Ekim 1908.
- “Ters Konuşma”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 23 Ekim 1908.
- “Sahte Doktor”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 27 Ekim 1908.
- “Bir Muamma”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 27 Ekim 1908.
- “Menekşe Kalfa’nın Müdafaanâmesi”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 31 Ekim 1908.
- “Rahibin Merkebi”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 3 Kasım 1908.
- “Bir Hafiyenin İtirafâtı”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 6 Kasım 1908.

- “Zavallı Şair”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 6 Kasım 1908.
- “Hayvanat Mitingi”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 10 Kasım 1908.
- “Yeni Bir Gazetenin Çukur Düşünceleri”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 13 Kasım 1908.
- “İki Külhani Arasında”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 24 Kasım 1908.
- “Zarafet ile Tekir”, **Boşboğaz ve Güllabi**, 27 Kasım 1908.
- “Lakırdı Beynimizde”, **İkdam**, 11 Aralık 1917.
- “Kedim Nasıl Öldü?”, **Âti**, 10 Şubat 1918.
- “Kadınlar Vaizi”, **Âti**, 24 Nisan 1918.
- “Lekeli Humma Şüphesi”, **Âti**, 10 Haziran 1918.
- “Döşekten Bir Sada”, **Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası**, 24 Ağustos 1918.
- “Mırnav...Mırnav”, **Âti**, 31 Aralık 1918.
- “Nurker Hanım’dan Mektup”, **Âti**, 6 Ocak 1919.
- “Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım”, **İkdam**, 1 Mart 1919.
- “Kocası İçin Deli Divane”, **İkdam**, 13 Mart 1919.
- “Erkeğe Galebe Reçetesi”, **İleri Gazetesi**, 15-16 Mart 1919.
- “Fırkacı”, **İkdam**, 21 Haziran 1919.
- “Aferin Hayrullah”, **İkdam**, 16 Ağustos 1919.
- “Ada Vapurunda”, **İleri Gazetesi**, 9-10 Aralık 1919.
- “Hattı Üstüva”, **İleri Gazetesi**, 5 Ocak 1920.
- “Varda İspanyol Geliyor”, **İkdam**, 12 Ocak 1920.
- “Asansör”, **İkdam**, 15 Ocak 1920.
- “Büyük Bir İbret Dersi”, **İkdam**, 25 Ocak 1920.
- “Yankesiciler”, **İkdam**, 1 Şubat 1920.
- “Ahlak Humması”, **İkdam**, 20 Mart 1920.
- “Katil Buse”, **İkdam**, 30 Mart 1920.
- “Ölü Dirî Getirir”, **İkdam**, 13 Nisan 1920.
- “Taharet Meraklısı”, **İkdam**, 20 Nisan 1920.
- “Hasta Çocuk”, **İkdam**, 27 Nisan 1920.
- “Namusla Açlık Meselesi”, **İkdam**, 18 Mayıs 1920.
- “Kanlı Eldiven”, **İkdam**, 18 Mayıs 1920.
- “Bir Açın Ruznamesinden Birkaç Yaprak”, **İkdam**, 25 Mayıs 1920.

- “İlk Orucum”, **İkdam**, 1 Haziran 1920.
- “Yanık Dolma”, **İkdam**, 12 Haziran 1920.
- “Şıllıkla Züppe”, **İkdam**, 30 Haziran 1920.
- ”İmrenilecek Bir Ölüm”, **İkdam**, 22 Temmuz 1920.
- “Büyük Ana”, **İkdam**, 26 Temmuz 1920.
- “İstanbul’un Esareti Günlerinden Bir Hatıra”, **İkdam**, 9 Ağustos 1920.
- “Nasıl Dolandırıcı Oldum?”, **İkdam**, 21 Ağustos 1920.
- “Ecir ve Sabır”, **İkdam**, 26 Ağustos 1920.
- “Mübareğin Kuyruğu”, **İkdam**, 28 Ağustos 1920.
- “Nergis Hanım’la Fehmi Bey”, **İkdam**, 30 Ağustos 1920.
- “Bugün Ne Yiyeceğiz?”, **İkdam**, 2 Eylül 1920.
- “Müslüman Mahallesiinde Bu İş Olur Mu?”, **İkdam**, 17 Eylül 1920.
- “Kadını Müdafaa Etmenin Cezası”, **İkdam**, 26-27 Eylül 1920.
- “Allah Gönlüne Göre Versin”, **İkdam**, 16 Ekim 1920.
- “Misafir”, **İkdam**, 17 Ekim 1920.
- “Açlıktan Ölmemenin Çaresi”, **İkdam**, 23 Ekim 1920.
- “Zavallı Katil”, **İkdam**, 3 Kasım 1920.
- ”Horoza Ses Talimi”, **İkdam**, 10 Aralık 1920.
- “İki Loğusa”, **İkdam**, 4 Mart 1921.
- “Kedi Yüzünden”, **İkdam**, 25 Mart 1921.
- “Şeytanın Karısı”, **İkdam**, 2 Nisan 1921.
- “İki Öksüz”, **İkdam**, 2 Nisan 1921.
- “Arzın Yuvarlaklığına İnanmıyor”, **İkdam**, 24 Ağustos 1921.
- “Kılıbık”, **İkdam**, 5 Eylül 1921.
- “Er Kişi Niyetine”, **İkdam**, 7 Eylül 1921.
- “Kadının Erkeğe Galebesi”, **İkdam**, 6 Ekim 1921.
- “Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütéhassıs”, **İkdam**, 10 Ekim 1921.
- “Garip Kaldığımız Günlerde”, **Yeni Mecmua**, 10-15 Ağustos 1923.
- “Hangisi Daha Zevkli?”, **Yeni Mecmua**, 14 Ağustos 1923.
- “Rafia Hanım’ın Köftesi”, **Yeni Mecmua**, 14 Ağustos 1923.
- “Tehlike Karşısında Keçi Fil Oluyor”, **Yeni Mecmua**, 16 Ağustos 1923.

- “Eşkiya Oyunu”, **Yeni Mecmua**, 5 Eylül 1923.
- “Tövbeler Tövbesi”, **Yeni Mecmua**, 1 Kasım 1923.
- “Şehirde Bir Şekavet”, **İkdam**, 19 Haziran 1924.
- “Pis Bir Vak’a”, **Sontelgraf gazetesi**, 16 Temmuz 1924.
- “Sigarayı Nasıl Bıraktım?”, **İkdam**, 24 Ekim 1924.
- “İhtiyar Muharrir”, **Sontelgraf gazetesi**, 31 Ocak 1925.
- “Galip ve Mağlup Vaziyeti”, **Vakit gazetesi**, 29 Aralık 1928.
- “Dağların Şenliği”, **Vakit gazetesi**, 1 Ocak 1930.
- “Büyük Günah”, **Vakit gazetesi**, 1 Ocak 1930.
- “Benim Babam Kimdir?”, **Vakit gazetesi**, 12 Ocak 1930.
- “Kıralık Vücut”, **Sontelgraf gazetesi**, 25 Ocak 1932.
- “Tünelden İlk Çıkış”, **Sontelgraf gazetesi**, 16 Mayıs 1932.
- “Annemin Ölümü”, **Sontelgraf gazetesi**, 25 Ağustos 1934.
- “Gönül Ticareti”, **Cumhuriyet gazetesi**, 22 Eylül 1935.
- “Çocuğumun Babası”, **Cumhuriyet gazetesi**, 22 Eylül 1935.
- “Tımarhâne Şairlerin, Filozofların Mabedidir”, **Aydabir dergisi**, 1 Kasım 1935.
- “Baltayla doğuran Böyle Doğurur”, **Yedi Gün dergisi**, 19 Eylül 1936.
- “Eti Senin Kemiği Benim”, **Cumhuriyet gazetesi**, 15 Nisan 1938.
- “Melek Sanmıştım Şeytanı”, **Cumhuriyet gazetesi**, 8 Kasım 1941.
- “Nasıl Öldürdüler?”, **Cumhuriyet gazetesi**, 9 Mart 1943.
- “Tosun”, **Cumhuriyet gazetesi**, 10 Mart 1944.

ÖZGEÇMİŞ

1985 yılında Diyarbakır'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Batman'da tamamladıktan sonra liseyi İstanbul Cibali Lisesi'nde bitirdi. 2004 yılında Trakya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde eğitim gördü. 2005 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'ne yatay geçiş yaparak eğitimini burada tamamladı. 2008 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Programı'nda yüksek lisans yapmaya hak kazandı.